

A KEMÉNY PARANCS

ÖSSZEÁLLÍTOTTAK:

DR. MARCZELL MIHÁLY
ÉS
DR. KOSZTERSZITZ JÓZSEF

A PESTI SZENT IMRE KOLLÉGIUM ELÖLJÁRÓI,
A REGNUM MARIANUM TAGJAI

ELSŐ KIADÁS

BUDAPEST, 1928
„ÉLET” IRODALMI ÉS NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

I. HORTHY MIKLÓS-ÚT 13.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
ELŐSZÓ	4
BEVEZETÉS	5
1. AZ ISTEN SZAVA	6
2. A KEMÉNY PARANCS	6
3. VILÁGNÉZETEK ÍTÉLETE A KEMÉNY PARANCSRÓL	7
I. RÉSZ. SZEMBE A TÖRVÉNYHOZÓVAL	8
LÁZADÓ LÉPÉSEK	9
1. ISTEN TERVE, EMBER ÚTJA	9
2. A BŰNÖS GONDOLAT	10
3. A BŰN A BESZÉD SZÁRNYAIN	11
4. A BŰNÖZŐ SZEMEK	13
5. A BŰNÖS TETT	14
A SZÁZARCÚ BŰN	15
1. A NAGY BABYLON	15
2. AZ UTCA	16
3. A MŰVÉSZET PALÁSTJA ALATT	18
4. FELMAGASZTALVA EZREK SZEME ELŐTT	19
5. A NYOMTATOTT BETŰ BŰNLAJSTROMA	21
6. A TUDOMÁNY SZENT TÓGÁJÁBAN	23
A LÉLEK SZENTÉLYÉBEN	26
1. A KÍSÉRTŐK	27
2. A KÍSÉRTŐK SZÖVETSÉGESEI	28
3. TALÁLKOZÁS A BŰNNEL	30
4. JÁTÉK A BŰNNEL	31
5. A BŰN AKTIVITÁSA	32
GYŐZÖTT A BŰN!	34
1. HALÁLRA ÍTÉLT FA VÍZMOSTA PARTON	34
2. TESTI ÖSSZEOMLÁS	36
3. A LELKI ÖSSZEOMLÁS	38
4. AZ ERKÖLCSI NIHILIZMUS	40
5. APATHIA	41
6. NINCS MENEKVÉS!	43
7. KIFOSZTOTT IFJÚSÁG	44
8. LÉZENGŐ RITTEREK	46
9. A CHARLESTON TÁRSADALMA	48
A TÖRVÉNYHOZÓ ÉS A TÖRVÉNY LÁZADÓI	49
1. SODOMA ÉS GOMORRA	50
2. KRISZTUS ÉS A PARÁZNÁK	51
II. RÉSZ. A TÖRVÉNYHOZÓ FÁKLYÁJA MELLETT	53
A TISZTA ÉLET	53
1. AZ ÉRINTETLEN ÉLET	53
2. MAGDOLNÁK ÉS ÁGOSTONOK	54
A TISZTA IFJÚSÁG	56
1. VISSZA AZ ERŐ FORRÁSÁHOZ	57
2. AZ ÚJRA KEZDETT ÉLET ÉPÍTŐ ERŐI	59
3. A CSALLÓKÖZI NAGY-DUNA	62
4. KILÁTÁS A LÉLEK ABLAKÁBÓL	65
5. FELSŐBBRENDŰ GONDOLKODÁS	67
6. SZENTKÉPEK A LÉLEKBEN	69
TISZTA SZERELEM	73
1. ILLÚZIÓK	74

2. FÉNYKÉPEK AZ ÍRÓASZTAL FÖLÖTT.....	75
3. MEGNYÍLÓ SZIVEK.....	77
4. A SZERELEM DINAMIKÁJA.....	80
5. MODERN TRUBADÚROK.....	82
6. A XX. SZÁZAD LOVAGTÖRVÉNYEI.....	84
7. A FÉRFI.....	87
8. A SZERELEM AZ ISTEN VILÁGTERVÉBEN.....	90
9. AZ OLTÁRNÁL.....	92
TISZTA HÁZASÉLET.....	94
1. A CSALÁDI SZENTÉLYBEN.....	94
2. AZ ÉDESAPA.....	98
3. AZ ÉDESANYA.....	101
4. A GYERMEK ÓFENSÉGE.....	102
5. A TŰZHELY.....	104
AZ ÁLDOZATOS ÉLET.....	107
1. ISTEN TRUBADÚRJAI.....	107
2. FELMAGASZTOSULT SZERELEM.....	109
BEFEJEZÉS.....	111

ELŐSZÓ.

Amikor a steglitzzi pör – és nem egy analógiájának – kamasz hőseit virágesővel borítják el meglett férfiak és „mai” nők, s amikor a tömeghisztériának e kitörését oly igen sokan kísérik megértő szóval vagy mosollyal felénk is – még jónak és legjobbnak minősített körökben is, – nem kis bátorságra vall himnuszt énekelni a nemi erkölcs és élet tisztaságáról s a kemény parancsról, melyet Sínai hegyének mennydörgése közben szentesített az Úr.

Pedig arra van szükség, hogy szólni és írni merjünk az élet misztériumáról s a hozzá fűződő egész szövevényes élettani, lelki és erkölcsi problémáról, mint a próféták vagy apostolok: – elfogulatlan őszinteséggel, mely nem tud ámitani vagy félrevezetni, de bátor lendülettel is, mely nem tud a törpe-ségbe mint emberi sorsba belenyugodni, hanem isteni eredetének és céljának tudatával mer nehézségekkel szembenézni s minden akadály és botlás dacára a lélek felsőbbségét, az élet eszményiségét az ösztön nyers erejével szemben képviselni.

A szexuális kérdés s a tiszta férfiúság kérdése csak azoknak megoldhatatlan probléma, mellyel szemben fatalisztikus lemondással kell a fegyvert lerakni, akik a test és vér követelményein felül más szempontot nem ismernek. Ezek a szegény filiszterek elintéztnek vélik az élet legmélyebb rejtélyeit, egy kis nemi felvilágosítással, mely akárhányszor nem terjed túl a testi fertőzést megakadályozó óvintézkedések orvosi sarlatánságba bujtatott ismertetésén. Ezekkel a szegény Lázárokkal, kik számára a sorsdöntő ember-kérdések alapján véve állatorvosi problémák, kár szót vesztegetni.

Sokkal nagyobb veszedelem fenyeget azok részéről, akik a világszerte jelentkező nemi túl-irritáció nyomán beálló idegsokkot tagadhatatlan nagy tudományos készültséggel, de nem kisebb önkénykedéssel és cinizmussal oly általános érvényű életszabályként kezelik, mely mindent magyaráz, s mely szerint az élet és történelem minden – akár nemes, akár nemtelen – megnyilvánulása erotikus ingerekre vezetendő vissza. Ez a pánszexuális freudizmus az Ember Tragédiája tragikus vegyészének mintájára szintén nem lát lombikja és vegytani képleteinek határán túl semmit, s a lelkiséget testiséggel összetévesztő brutalitása sokkal több kárt okoz ellenálló képességében megrokkant s minden bűn magyarázata után mohón kapó társadalmunkban, mint amennyi tudományos eredményt mesterei elgondolnak.

Rövidlátás volna az orvos vagy a kísérleti lélektan szerepének fontosságát a kérdés körül tagadni vagy kicsinyelni. De még nagyobb rövidlátásra váltana a nemi életet és nemi tisztaság lehetőségét kizárólag, vagy akár csak eminenter is, egészségügyi kérdésként kezelni. Ez a kérdés elsősorban etikai kérdés s azért megoldása elsősorban pedagógiai feladat. S a nevelőnek nem csak tudományos álláspontja, hanem főleg tapasztalata az, hogy kitartó munkával igenis nagy eredményeket lehet elérni, s nincs igaza a frivol cinizmusnak, mely egyszerűen tagadja a legnagyobb erkölcsi lehetőséget.

Akik 30-40 év eredményeit tekinthetik át s ismerték azt a generációt, mely a dekadens XIX. század végén lesajnált és kinevetett minden kísérletet az ösztön fékezésére s a lélek felszabadítására, ma pedig látják azt a becsületes törekvést, mellyel ifjúságunk tekintélyes része a tiszta élet problémájával szemben áll, azok el fogják ismerni, hogy a magyar ifjúság nevelői nagy munkát végeztek. 18-20 éves fiúk cserkész-csapatának tiszta tekintete és víg dala nagyobb bizonyíték az ember formálhatásának vigasztaló tétele mellett, mint az imponderabiliákat idegreflexiókkal, hőmérővel vagy csipesszel kereső elméleti nagyképűsködés minden fáradt lemondása.

A komoly pedagógia azonban tisztában van eszközei és lehetőségei határával s azért szerényen be fogja vallani, hogy azon a téren, ahol a legnagyobb szenvedélyek megfékezéséről van szó, csak a legnagyobb erőforrásban lehet bízni, s ez nem ember kebléből, hanem Isten kegyelméből buzog. Az ifjúság legjobb barátai és nevelői nem csak világnézeti meggyőződésük, hanem tapasztalatuk alapján fogják aláírni a tételt, hogy a nemi élet tisztaságáért vívott küzdelemben döntő sikert – ritka kivételektől eltekintve – csak vallásos behatásokkal lehet aratni. Ha sikerül a lelket megragadni, akkor a testet is féken lehet tartani. Ez a meggyőződés ihlette a Szent Imre Kollégium elöljáróit, mikor egyetemi hallgató növendékeik előtt a nemi élet és erkölcsi tisztaság problémáját egy évi nevelő munka során tárgyalták, mely emelkedett erkölcsi felfogású előadások látnak most napvilágot „A kemény parancs” címen a Kollégium kiadásában.

A könyv írói – az ifjúságnak nemcsak hivatalból, hanem lélekből vezetői – jól fogják meg a kérdést, mikor tárgyalási alapul az ősi keresztény elvet jelölik meg: Sancta sancte tractanda. Csak aki leküzdi az ösztönösség, kíváncsiság, feltűnési vágy kamasz kísértéseit s Mózesként megilletődve lép az élet

misztériumának szentelt talajára, fogja a hangot megtalálni, mellyel a legkényesebb kérdéshez hozzászólni szabad, hogy ne idegizgalomban és vér hullámozásában, hanem léleknyílásban és az örök igazság tiszta sugarának befogadásában arassa sikereit.

A Szent Imre Kollégium lelkes előjárói derekas munkát végeztek. Szuszay, Tóth Tihamér megbecsülhetetlen munkáját nehezebb terepen, a viharzó kísértések golyózaporában álló nemzedék számára építették tovább. Szólnak a misztikusok nyelvén költői lendülettel, majd az ifjúság baráti nevelőjének hangján atyai szeretettel, kínálják az életbölcesség sok értékes tapasztalatát, s minden szavukból érzik a komolyság és szentség, mely a szenvedély egyetlen balzsama, a keresztény erkölcs illata s az életküzdelem sikerének záloga.

Adja Isten, hogy a Kemény parancsot elolvassa és megértse minden magyar ifjú az egyén, a család, a haza boldogságának, tiszta, egészséges, erős jövőjének biztosítására.

GLATTFELDER GYULA DR.
csanádi püspök.

BEVEZETÉS.

... Áll az örök világtörvények nagy Törvényhozója a végtelen erő mozdíthatatlan fenséges nyugalomban és törvényeiben megnyilvánuló akaratával mozzgat mindent a teremtett világon. A törvény szent, a törvény másíthatatlan; tökéletes alárendeltséggel engedelmeskedik szavának az élő és élettelen világ, az anyag, az erő, a tér, a mindenség... Egyedül az ember az, aki maga belátása szerint tartja, vagy nem tartja az isteni törvényt, mert elfelejti azt, hogy a Teremtő parancsai élettörvények, amelyek a földi és az örök élet sorsát döntenek el. A nagy Törvényhozó az ember törvényeit a Sínai-hegyen két kőtáblára külön is felírta, Krisztus a keresztről újra meghirdette, és mégis milliók és milliók járnak ma is kívül a törvények vonalán!

Talán egyetlen tilalmat sem döngetett annyit és annyiszor az ember lázadó akarata, mint a két kőtábla VI. törvényét: a tiszta élet kemény parancsát. Pedig egy sem szolgálja oly fonséges-szépen az életet, mint az; nincs kivülről egy sem oly igazán komolyan életsorsot irányító, még meg sem született, eljövendő új életekről döntő, a földi és az örök boldogságot úgy elhatározó, szent isteni törvény. Az írás mondja, s a tapasztalat igazolja, hogy a kemény parancs tisztelőit a földi életben sok öröm, s a túlvilágon az üdvösség koronázza; míg a kemény parancs lázadói osztályrésze itt is, ott is a szenvedés, az ostor. És mégis mennyien vannak mindig a lázadók!...

Ez a kis könyv a kemény parancs könyve. Isten gondolatát keresi az élet törvényében, és akarja a magyar fiúk lelkébe belopni, írói egy nagy pesti egyetemi kollégium előjárói, válogatott ifjúságnak nevelői, akik nap-nap után sok imával, küzdelemmel, gonddal állnak őrt a magyar nemzet legnagyobb kincsei mellett. A könyvben nem írtuk alá az egyes cikkeket, csak betűkkel szignáltuk, mert nem az a fontos, hogy ki írta, hanem, hogy a lelke minden gondját, tudását, kincsét beleírta.

Az olvasó a könyvben a következő szignumokat találja: (M): dr. Marczell Mihály igazgató, (K): dr. Koszterszitz József, (KG): dr. Koudela Géza, (G): Gacs János, és (D): dr. Décsey Géza prefektusok.

Azzal a tudattal bocsátjuk útjára a könyvet, hogy értékeset, jót akartunk adni, és abban a reményben, hogy munkákon Isten áldása pihen.

És ha olvasása egyetlen ifjú testvért rávezet majd a törvény útjára, és segít a boldog élet megépítésére, akkor a könyv elérte célját. Mert egyetlen tiszta ifjú lélek nagyobb kincs a nagy világ minden értékénél.

1. AZ ISTEN SZAVA.

„Szövétnék lábaimnak a te igéd, és világosság ösvényeimnek.” (118. Zsolt. 105.).

Hol és miképpen szól hozzánk az Úr? – kérdezi gyakran elmerengve az ember. „A természet törvényeiben és a kinyilatkoztatásban.” – feleli az egyház. Aki tehát Isten szavát keresi, hallgassa a természet és a kinyilatkoztatás beszédét, mert így meghallja az Úr szavát. Az Úr szava pedig azért kell nekünk, hogy irányítónk legyen az élet homályos útjain. „*Lucerna pedibus meis verbum tuum.*” Ez a fénycsóva erősebb az emberi elme gyújtotta tüzeckéknél. Tisztább fényű a kormot, füstöt termelő tűznél. Örök fényű a folyton pislákoló és újból kialakuló emberi tüzekkel szemben... A tudományos könyveket, napilapokat olvasva oly gyakran tapasztaljuk, hogy tűzgyújtásról, fény- és világosságterjesztésről beszélnek az emberek. Gőgös önhittséggel hirdetik, hogy tüzeik élettüzek. Mindenik a sajátjában hisz s – különös – csendes egymásutánban oltogatja egyik a másik fáklyáját. Materialisták, idealisták, felvilágosultak, pesszimisták, szocialisták, kommunisták, anarchisták, nihilisták, mind fényt gyújtanak...

A fáklyahordozók világcsodává kiáltott nagy nevek. Darwin, Hackel, Kant, Hume, Voltaire, Schopenhauer, Marx, Engels, Trockij, Lenin, stb. nevét ezren és ezren emlegetik. Sokan teljesen átértett tartalommal, még többen meg nem értett jelszóként, csak azért, hogy „fölnyességüket” fitogtassák. De ezek a nagyobb és jelentékenyebb iránymutatók hétköznapi nevű emberek kabátjában is megjelennek. *Elméleteik* a kisebb stílusú és sokszor igen silány utánzók irodalmi műveiből is kicsillannak, iskolák, műhelyek rejtekében is feltűnnek, *majd gyakorlati életté alakulva* az utcán, a rejtett zugokban, életet pusztító erkölcsi fertőzésekben is feltűnedeznek... Az istentelen, az erkölcsi kötelékeit feloldó elméletből „élet” leszen, ebből az életből pedig erkölcsi halál méred reánk! Hol itt a fény? Hol itt az útmutatás? Ez a fény a temető felé vezet. Ennek a fénynek kormos füstje elfedi az igazi életutakra nyíló kilátást.

„*Lucerna pedibus meis verbum tuum.*” A te útmutatásod kell nekem! – sóhajt fel a fáradt vándor. Ezt kereselem, ezt kutatom, s ezért hallgatom minden megrezdülésben beszédes szavadat.

Azért áhítatosan szemlélendő szent könyv előttem a *természet*, mert néma beszédje a te szavad. Azért üdítő zene nekem az erdők muzsikája, mert benne a te szavad zendül; azért szent titokzatos világ a parányi fűszál, mert csodás törvényeiben te beszélsz; azért szentély előttem az emberi lélek, mert benne te lakozol; azért parancsoló hang nekem a lelkiismeret, mert felismerem benne a te hangodat. Kicsi és értéktelen előttem a Kant-féle „*categoricus imperativus*”; nekem, az élő embernek, az élő Isten kell!

Ezért nézek alázkodó ihlettséggel az élet törvényére, az *írott szent könyvek* gyűjteményére, mert benne a személyes Isten jelentkezését hiszem. Ezért állok vágyakozó áhítattal a Sion-hegyének lábához, mert a magasságból az Úr beszédét várom. Ezért szent nekem a két kötőablóra vésett tíz parancs, mert bennük az életutakat mutató Istennek szavát hallom.

„És szól az Úr...” Adhat-e erre más feleletet az ember, mint Sámuel adott:

„Szólj Uram, mert hallja a te szolgád!”

Alázatos fejjel, hívő lélekkel lépek én is a természetben és kinyilatkoztatásban hozzám beszélő Úr elé s készségesen vállalom az Úr szabta élet-utakat, mert jól tudom: „*Lucerna pedibus meis verbum tuum.*”

2. A KEMÉNY PARANCS.

„*Ne paráználkodjál!*” (2Móz. 20,14.).

A természetünk, ösztöneink beszédjéből kitűnik az Isten gondolata, mit így foglal szövegbe az írás: „Növekedjétek és sokasodjatok, és töltsétek be a földet, és hajtsátok azt birodalmatok alá, és uralkodjatok... minden állatokon, melyek mozognak a földön.” (1Móz. 1,28.). De az Isten jelölte életcéltséget elsikkaszthatja az ösztönök dübörgő hangja s ennek fékezésére szól ismételtén az Úr: „*Ne paráználkodjál.*” (2Móz. 20,14.). A tiltó parancs keményebb hangzású beszéd, mint a parancsoló. Ebben a tilalomban pedig annál erősebb a hangsúly, mert az élet tovavitelének, az élet fejlődésének és fennmaradásának kérdéséről van szó. Aki megsejti és megérzi az étellel szemben hordozott felelősséget, az a Sínai-hegy égzengését érzi, midőn feléje szól az Úr beszédje: *Non moechaberis!*

A parancs tartalmi része kettős: tilt és parancsol. Tilt, hogy annál erősebb győzelmet arasson a parancsoló tartalom.

Mit tilt a VI. parancsolat? Röviden így felelhetek: tiltja, hogy végleges és döntő hatalmat nyerjen az ösztön. Tiltó parancs pedig azért erőteljes, mert igen könnyen hivatásával ellentétes irányba zökkent az ösztön követelődzése. Áttolódik olyan célok szolgálatába, melyek mellékes részei az életütemnek. Egész világos ugyanis, hogy az élet erős ösztöne nem kéjelgő játékot, sem idegizgató kábító mámort kínál, hanem az Isten legszentebb terveinek, teremtő gondolatának emberrel való megosztását tárja elénk. (Tóth T.: Tiszta férfiúság.) Tiltja tehát az élet lealacsonyítását. Tiltja a szent hivatásnak sárbataposását. Tiltja a lélek erőinek megvetését. Tiltja a testnek a lélek fölé való emelkedését. Tiltja a fakadó életnek elsenyvesztését. Tiltja a lilimos élet összezúzását. Tiltja az ösztönös gondolattól kezdve a fékevesztett elfajulásig sülyedt akaratos és kéjelgő lealacsonyodást, amely az életet idegizgató, mámoros tobzódássá változtatja. Hogy pedig még keményebbé acélosodjék a tilalom szava, azért a természet oly szankcióval erősíti beszédét, hogy az ösztönösen élő ember életét – testi és lelki szempontból – tönkretesz! Ez a tilalom tehát végeredményben győzelmet követel; lélekgyőzelmet, életcélok érdekében aratott győzelmet az ösztönök fölött.

De a parancs pozitív alakot is ölthet, vagyis pozitív tartalommal is bír. Az Isten ugyanis azzal a nagy hivatottsággal indítja az embert, hogy természet adta erői nyomán *életfakadás és életátlántálás* történjék. Ez a szent hivatás azonban csak akkor teljesül a Teremtő gondolata szerint, ha kellő tisztelet, komoly előkészület, nagy lelki felelősségérzés mellett érlelődik ki az életteremtő erő.

A Szentírás első lapjain hangsúlyozott életparancs – *Növekedjétek és szaporodjatok* – pozitív alakban jelzi az ember élethivatását. Ez a gondolat elsősorban az emberi élet megsokszorozására vonatkozik. Az Újszövetségben azonban már magasabb szempont is érvényesül. Itt már a *lelki, a szellemi élet-sokszorosítás* is lehet az ember hivatottsága. Ebben az elgondolásban más lelkek magasabb életnívójának a megteremtése adná az emberi élet igazi tartalmát. Ez pedig annyit jelent, hogy nemcsak testileg, hanem lelkileg is megsokszorozhatja magát az ember. És ha a fiúk és leányok nemzése benépesíti a földtekét, akkor a tökéletesebb lelki életre nevelt emberek serege örök lakókat irányít az égi haza felé... Így azután diadalmas erény lesz a „*castitas*” is, amely többé nem lemondás és erő elvesztegetés, hanem felsőbbrendű életet fakasztó kegyelmi megfeszülés.

Aki győzelmes lélek akár lenni, az így értelmezi a kemény parancs szavát. De a hős hiába rajzolja meg a stratégiai terveket, a művész a kép kontúrjait, az építész az épület tervét. Életté kell ezt tenni. Akkor áll a dóm, ha kő kő fölé helyeződik. Akkor készül el a kép, ha a vásznon a művészi kéz *húzza* az ecsetet. Az ember akkor lesz győzelmes, ha lelki erőfeszítéssel túlzásaiból lefékezi, vagy átértékeli az ösztön erőit s így tartalmilag teljesíti és céltudatosan követi a „kemény parancs” isteni iránymutatását

3. VILÁGNÉZETEK ÍTÉLETE A KEMÉNY PARANCSRÓL.

„Ne véljétek, hogy felbontani jöttem a törvényt... nem jöttem felbontani, hanem beteljesíteni.” (Mt 5,17.).

Elhangzott Isten kemény parancsa: „Non moechaberis.” (1Móz. 20,14.) Ne paráználkodjál! Isten ezen tiltó parancsában az élet védelmére kel. Mivel a Teremtő gondolata szerint az élet megsokszorozza önmagát, ép azért az emberi természetbe beleoltja a fajfenntartás ösztönét. Szent küldetésül adja a teremtmények koronájának, hogy kifejlesztett erőivel sokasítsa önmagát és így az egész világ hirdesse annak fönségét, kinek hasonlatosságára így teremtette őt a Mindenható.

Az emberiség történelme azt mutatja, hogy különböző korok különféleképpen gondolkodtak az Istennek életet szolgáló törvényéről. Egész más volt a felfogás Krisztus előtt és egész átnemesült Krisztus után.

Az emberiség fejlődésének folyamán mindig érezte, hogy kemény harcot vív benne a fajfenntartást szolgáló ösztön, és az Isten VI. parancsa. Az is bizonyos, hogy a *Krisztus előtti korban* sokkal erősebb volt a küzdelem e kérdés körül, mert az emberiség lesülyedése majdnem az ösztönös nivóra juttatta az egék világa számára teremtett embert.

A pogány világban fokozatosan elhalványul az Isten képe az emberi lelkekben, majd egészen kialszik a tiszta istenfogalom; ezzel a szellemi lecsuszamlással egyenes arányú a testi ösztönök felszabadulása. Szinte hallja az ember, mint dübörög az elszabadult testiség az egész pogány világban. Ott ahol

a törvény alkotójának még a fogalma is kiveszik a lelkekből, ledőlnek a törvény alkotta korlátok s felszabadulnak az élet ösztönös erői. Azok az erők, amelyeknek hivatása lett volna, hogy életet teremtsenek és sokszorozva tovagyíjenek, a tobzódó élvezetvágy folytán az életnek lerontóivá silányultak.

Ha bepillantunk a pogány népek mitológiájába – ahol már hiányzik az egy Isten fogalma s ezzel együtt a kemény parancs kötelező ereje, – azt látjuk, hogy még a vallás világában is érvényre jut az ösztön beszédje. Külön istenei vannak a bűnnek; az erkölcstelenség isteni erőnné magasztosul. A szamariták oltárt emelnek a bűnnek, hol istentiszteleti tény a bűnös cselekedet. Molochot emberhússal táplálják, az isteni drága értéket, a gyermekéletet nem becsülik. Babylon, Sodoma, Gomorha bűne, Athén romlottsága, Tajgetosz életvesztője, a pogány Róma erkölcstelensége világosan mutatja, hogy mint gondolkodtak a pogányok a kemény parancsról. Még a választott, a tisztultabb felfogású zsidó népnek is csak addig terjedt erkölcsi normája, hogy egyedül a házasságtörést sújtja a legnagyobb büntetéssel, a bűnös megköveztetésével.

Isten VI. parancsának érvényt valójában csak Krisztus szerzett, aki felmagasztosította, megfinomította a kemény parancsról alkotott fogalmat és a maga tisztaságában állította elének a Teremtő gondolatát: „Hallottad, hogy mondatott a régieknek, ne paráználkodjál... Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki asszonyra néz, azt megkívánván, már paráználkodott vele szívében.” (Mt 5,27, 28.) Ez tehát annyit jelent, hogy nemcsak cselekedeteink, sőt nem is fizikai tetteink, hanem *belső szándékaink* adják a bűnnek lényegét.

Ez pedig nem törvényfelbontás, hanem a törvény tökéletesebb magyarázata. Méltán mondja tehát az Úr: „Ne véljétek, hogy fölbontani jöttem a törvényt, vagy a prófétákat; nem jöttem fölbontani, hanem beteljesíteni.” (Mt 5,17.)

A keresztény világnézet egészen más a kemény parancsról, az erkölcsi életről, mint a pogány világé. A pogány világ az Istent illető *élet jogát* magának bitorolja, megszentelteleníti és az ösztönösség szolgásgába hajtja; a keresztény világnézet pedig arra a magaslatra emeli, amelyre az Isten, az élet Ura hívatta. Az élet magasabb hivatottságú lesz. A föld és földi élvezet csak eszköz, a cél a természetfeletti örök élet. A földi élet tehát annyit ér, amennyiben az örök életet szolgálja. Ennek az életnek az alapja *az Isten törvénye*, egybefogó hálózata az erkölcsi rend. A kemény parancs tehát a keresztény világnézetben megtisztul s újra az élet védelmét szolgálja. Ez nem rabság, ez felszabadulás az ösztönös, az érzéki torz életből. A megfegyvelmezt élet az erkölcs, a szellemi felsőbbség diadala, a lelkeség kiemelkedése az anyagi világból.

A keresztény világnézet új szellemet hoz. Az új szellem pedig új, nemesebb életet fakaszt. Ebben az új megítélésben még az aljas gondolat is bűn, mert kéjelgésével az életet alacsonyítja le. A keresztény gondolat bűnnek, az élet sérthetetlensége elleni véteknek tart mindent, ami a testet beszennyezi, a kiket, a szellemet elsorvasztja, az élet fenntartó erejét elpazarolja. Ezért a házasságot szentségi magaslatra emeli és sérthetetlennek mondja. A test feltörő ösztöneit a lélek erejével megfegyvelmezi s a tiltó kemény parancs a keresztény világnézetben életet felemelő, életet védő, életet megszentelő szent erővé magasztosul.

A Krisztus előtti világban a pogány és zsidó nép világnézete, erkölcsi felfogása és élete egészen földivé tette az embert. A keresztény világban a tökéletesség felé halad az emberi élet. így kellene megfogalmazni az élet hivatását: Az ember lefelé nézzen s lássa az örvénylő életet, de fölfelé, az Istenhez vágyódjék, ahol örök hazát készít számára a Teremtő!

A napóleoni háborúban francia fogságba esett egy orosz katona s karjára égették Napóleon nevének kezdőbetűjét. A betű azt akarta jelenteni, hogy ő immár a császár katonája. A katona levágta a karját, mert nem akart Napóleon foglya, hanem a cár katonája lenni. Ez volt a kemény kiáltása: Szívem a cáré! A keresztény ember szíve Istené; öntudatunk az élet nagy kérdésére: „Te ki vagy?” ezt feleli: Isten gárdistái vagyunk! Felnézünk Istenre, oda vágyunk; s ha testünkön érezzük is az ösztön izzó bélyegét, szent akarattal kezdjük a kíméletlen szabadságharcot a kemény parancs uralmáért. A keresztény világnézet jelszava: „földön járva, égbe törni!” Ezt a nagy törtetést védi és biztosítja a tisztaság törvényének krisztusi értelmezése, amely végeredményben ennyit jelent: a föld rabságából felszabadulunk és Isten uralma alatt járunk!

I. RÉSZ. SZEMBE A TÖRVÉNYHOZÓVAL.

A.

LÁZADÓ LÉPÉSEK.

A világot teremtő Isten alapelve az egyensúly gondolata volt; nem holt tömegek tehetetlen egyensúlya, hanem a végtelenségig felfokozott sokoldalú aktivitások tökéletes kiegyensúlyozottsága. A fizikus az összes erők egyensúlyáról beszél; a csillagász titánt energiák nyugalomba feszüléséről szól; megbontott elemi erők kiegyensúlyozottságra törekvését tapasztaljuk villámban, szélben, földrengésben... Az élők világában életenergiák egyensúlya tartja fenn a rendet. A növény csak annyi vizet szív a talajból, amennyire szüksége van; az állat nem ismeri a mértéktelen evés okozta gyomorrontást: ősztöne vak következetességgel szab határt a táplálék-felvételnek. Ugyaníly ellenállhatatlan vak törvényszerűség szabályozza a faj-fenntartó nemi ősztön kielégítését is. Az élettelen és az öntudatlan élő világban egyaránt az egyensúly tökéletes.

Egyedül az ember az, akinek ősztön-élete korlátlan szabad irányítását kénye-kedvére átengedte az Úr. Itt nincsenek vak törvényszerűségek és áthághatatlan természet-emelte gátak: az ember ura ősztöneinek, és csak az Isten kötáblára, kinyilatkoztatás könyvébe, lélekbe írt, felelősséggel kötő törvényei diktálnak az akaratnak parancs- és tilalom-gátakat, amelyek megbecsülése érdem, áthágása bűn. S a tilalom szankciója a földön a természet bosszuló vissza-ütése, a másvilágon lélekkárhozás.

Az ember megáll a gát előtt és egyetlen pillantással átfog mindent: törvényt, a parancsot tisztelők jutalmát, s a gáttörők büntetését. És amikor áttör az Isten emelte gáton, e mozdulatában kettős gesztus van: a jutalom felé: „Nem kell!” – a büntetés felé: „Vállalom!” – A szabad akarat az embert urává teszi mozdulatainak, s a lázadó gesztusra is képesíti.

Innen van, hogy a teremtésben az egyetlen, aki a nagy egyensúlyt megbonthatja – és bizony gyakran meg is bontja –, a teremtés koronája: az ember. Az isteni törvény egyensúlyának megbontása a bűn. A kemény parancs ellen mennyi, mennyi büntetést hoz a törvény lázadója! Isten gyönyörű gondolatát eltorzítja a vétkező, bűnös ember...

1. ISTEN TERVE, EMBER ÚTJA.

„Más törvényt látok tagjaimban... ellenkezőt elmém törvényével...” (Róm. 7,23.).

„Szent, szent a seregek Ura Istene” mondja az írás beszéde. Szent az Úr, kinek teremtményein kiverődik a szentség jellege. Kiverődik tehát a nemi élet ősztönös erőin is, csak meg kell látni bennük az Isten terveit.

Az Isten terve, elgondolása szerint szent az *ember teste*, szent az *ember lelke*. Minden megmozdulás, minden gondolat, vágy, ősztön isteni beszédként hangzik s az élet tovafejlődését szolgáló szent intelem. Az Isten ugyanis a természetén keresztül is beszél. Az emberi természet pedig egyenes harsonája az ég Urának. Úgy kell tehát néznünk a természetünkben megszólaló ősztönös erőket, hogy azokat Isten teremtette, Isten akarta, Isten indította. Az Isten akarata pedig szent, amint szent maga a seregek Ura!...

A kicsi gyermek előtt homályba burkolódik a kemény parancs belső tartalma. Csak a lelki komolyodással párhuzamosan kezd jelentkezni az ősztön ereje is. Ameddig éretlen a gyerekember szabta célok megértésére, addig csendes visszahúzódásban pihen az ősztön kemény ereje. Még a rejtett érdeklődés is arányt tart a fejlődés törvényével. Mikor azután az ősztön éreztetni kezdi hatalmát, akkor a finom *szeméremérvés* von szent fátyolt az életeredet kérdésére. Csodálatos útja ez a természetnek! Az élet fátyolát úgy lebbenti el, hogy a megismerés sötét fátyolának felfedése után egy másikat, a szemérem finom leplét borítja az élet kohójára. Ez a csodás gondoskodás is azt mutatja, hogy itt az Isten oly nagyszerű tervével van dolgunk, amely fokozatos fényvetéssel világít reá az *élet nagy hivatottságára*. Nem az a baj tehát, hogy *ismert* előttünk az Isten szent terve; de merénylet az, ha az Isten útmutatása helyett durva kezek tépázzák le a szent titokzatosság fátyolát. Bűn, a természet ellen elkövetett súlyos bűn, még akkor is, ha ez az erőltetett beavatkozás a „felvilágosítás” tudományos cégére, vagy „divat”, „természetesség” hangzatos jelszava alatt támad reánk. – Nem hiba továbbá az ősztön jelentkezésének megérzése sem. Lett légyen ez gondolat, hallás, látás, vagy ősztönös érzés. De természetesen akkor mentes minden a bűnnek miázmaítól, ha szentnek, Isten tervének, messzebb jövőt szolgáló életütemnek tekintjük az egész kérdéskomplexumot. Mint egyszerű, de több tapasztalatra hivatkozó nevelő mondhatom, hogy igen sok gyermek és fiatal ember lelke megtisztult, midőn szentnek érezte és szentül kezelte az élet ősztöneit. „Sancta sancte tractanda!” *A szent dolgokat szentül kell kezelni.* Ezt egész

természetesnek találja az ember. Nem is kellett ehhez a gondolathoz sok magyarázat. Még a kísértésekről panaszkodó kis leányka is megértette ennek a tanácsnak mély értelmét: szentnek nézd és szentül óvd azt a csodás titokzatossággal jelentkező isteni beszédet! – Az ösztönösség erejéből csak akkor születik meg a lélekölő paráznaság bűne, ha a szent elgondolás helyett a kéj, az élvezet, a perzselő ösztönös tűz örömeit keresi és találja az ember. Itt már nem az Isten adta cél a fontos, hanem az erőteljesebben hangsúlyozó melléktényező a döntő!...

Ebben a megérzésben, ebben a kiélésben már elnémul az Isten szava és erőteljes lesz az ösztön mellékkakkordja. Bármennyire szeretnénk elfinomítani az emberről alkotott fogalmunkat, ennek dacára semmiképp sem lehet kikerülni az eredendő bűnnek misztikus világából. Ez a titkos életteher végigkísér minden lépésünkben és érzeteti hatását minden belső megrezdülésünkben. Bármilyen erősködéssel húzzuk is alá az ember belső testi és lelki rendezettségét, mégis reá kell bukkanunk az erők összhangzását összekuszáló belső *zúrzavarra*. Nem lehet letagadni, hogy a lélek erői nem mindig elég hatalmasak a testtel szemben. Világosan látjuk, hogy az életcélokat szolgáló isteni törvény igen gyakran a kéjelgés eszközévé silányul. Azt is mondhatnám, az isteninek elgondolt ember alantas, földies lesz, így is fogalmazhatnám: égből jöttünk, hogy égbe törjünk és mégis földiesek lettünk, hogy a test, vér örömeit élvezzük. A Teremtő úgy alkotott bennünket, hogy lábunk a földet, a szemünk az eget érje. A láb a test legmélyebb pontja, a szem a lélek finom kristálytükre. Úgy kellene tehát élnünk, hogy ebben a tükörben visszaverődjék az Isten képe. De ez az emberi élet nagy tragédiája, hogy ezt a fenséges szépséget elhomályosítja az eredendő bűnnek sötét árnyalata.

Ki tagadhatná le, hogy a kemény parancs azért hangzik oly határozottan, mert belsőkben ébredő gondolatunk, megrezdülő vágyunk, megismert élettörvényünk igen könnyen lealacsonyodik az élvezetcikk szintjára. Ez a túlságosan emberi, azonnal kiüríthető élvezetpoharat kínáló ösztönösség oly utakra terel, amelyek elágaznak az Isten útitervétől s az élet-fakasztás helyett az élet mocsarába vezetnek. Azért áll kemény tilalomfaként az élet elágazásánál s azért inti, óvja az embert, – sőt a gyerekmembert is – a lápok süppedékes világától. Boldog az az ember, aki behódol a tiltó fának, s nem enged a tiltott fa csábító gyümölcsseinek! Az első a teremtő Isten tervezte utakat járja, a másik pedig a gyarló embernek ösztönös országútját tapossa! „Széles az út...” amelyen a föld ösztönös emberei járnak, szűk és nehéz az ösvény, amelyet a választottak taposnak!...

A széles utat járó embernek szemét elhomályosítja az ösztönök kéjelgést kínáló füstfellege. Ennek az embernek gondolatát minden percben a kéjelgő élvezetvágy izzítja, látását, hallását, beszédét a test és vér hevíti, tevékenységét ösztönös vágy, örömkeresés irányítja. Szegény testvér! Milyen silány eledeled tálsz magadnak, midőn kielégít az ideg ingere, holott a szellemi, égből eredő eledel lehetne táplálékod! Milyen silány lesz az életed hivatása, amidőn elhatárolod a föld örömeivel, holott az eget kínálja neked az Úr! Még az a mentséged sem elég, hogy nem látod az ösztönösség pusztító erejét, mert körülnézve világosan megállapíthatod, hogy az ösztönök tüze lelki meglátásokat homályosít és testi életet sorvaszt...

Isten tervét az ember megvalósíthatja, vagy durva lélekkel keresztelheti! Aki odahajló szívvel veszi az Úr szavát, az készséges akarattal járja az Isten útját. Annak a lelkében minden gondolat tiszta és szent! A bűnös ember lelki világát azonban megfertőzi az élvezetvágy és szennyessé teszi egész gondolkodását, szavát és cselekedetét. A bűn természete, hogy nem a legdurvább alakban jelenik meg. A bűnös életnek előkészülete van. A gondolat, a vágy a *praeambulum*, előcsarnok. Ezeken keresztül jelenik meg az ösztönös öröm, s ennek szülötte a tett. A keresztény tanítás szerint a bűnös gondolat is megbecstelenít és lelki értékeket rabol. Ezért mondja az Úr: „... mert a szívből erednek a gonosz gondolatok... Ezek azok, amik megfertőztetik az embert.” (Mt 15,19-20.)

Az ember életébe így lépnek be a bűnök: első lépés a gondolat, a második a beszéd és hallgatás, folytatás a kéjelgő nézés és a tett.

Mindezek ellen áll a tilalomfa: „Non moechaberis!”

2. A BŰNÖS GONDOLAT.

„Belülről az emberek szívéből származnak a gonosz gondolatok.” (Mk. 7,21.)

A vér az ösztön erejével átfűti az egész emberi egyéniséget. A testet, amely a nemi ingerek lázas izgalmainak egész sorát szenved. A lelket, amely megtelik a vérben izzó vágyak sóvárgásával: a test gőzével. Az értelemben felpárázó nemi ösztön a bűnös gondolatok megindítója, amely a felserdülés ko-

rától szinte szünet nélkül ontja a kegyelmi élet fehérségében tündöklő lélek templomára a testi vágyak izzásának lélekbe felgomolygó kormos füstjét. A test ösztöne a sátán követévé lesz, ha azokat a bűnös gondolatokat sugalmazza, amelyek a lélek tisztaságának Istenhez áhító fehérségét elkormozzák bennünk. Az evangéliumi Mester kérdésére: Miért gondoltok gonoszakat szívetekben? (Mt 8,4.) – gyarlóságunkra lehetne hivatkoznunk, ha nem hangzanék ugyancsak az Úr ajkairól a felelet: Elégséges neked az én kegyelmem! (2Kor. 12,9.) Tehát nem mentegődzhetünk, mert Isten kegyelme bőségesen elegendő nekünk, hogy bűnös gondolatok nélkül hallgathassuk a sugó ösztön szavát. Figyeljük meg, mit sugó a bűnös gondolatban az ösztön és mit sugalmaz az isteni kegyelem.

„Belülről, az emberek szívéből származnak a gonosz gondolatok.” A nemi ösztön, az emberi nem fennmaradásának és elterjedésének eszköze s mint ilyen Istentől belénk oltott valóság, tiszteletreméltó és hivatásában szent. Azonban a bűnbe esett ember, kinek értelme elhomályosult s akarata a rosszra hajló lett, ezzel az isteni eszközzel is visszaél s a nemi ösztön egészséges életet továbbadó erejét, Istentől rendelt céljától eltérítve, túlszigázott érzékiségéhez aljasítja le. Nem az értelem megvilágosító erejével, hanem az ösztön vak erőszakoskodásával nézi a természetében kiütöző nemiséget. A lélek és test örökös harcában az egyeduralomra törekvő test az emberek szívéből rázúdítja a lélekre a gonosz gondolatok áradatát. A bűnös gondolatok elborítják a lelket, mint kovácsmühelyt a korom. S bár, kell az egyéniségben a szexuális tűz, mert isteni elrendelés bennünk, hiszen: „a nemi élet nem disznóság – hanem Isten akarata” –, mégis vigyáznunk kell e tűzre, mert e tűz elkormosítja a lelket és elemésztheti. A vér és idegélet izgalmaiból felpárázó gondolat-gözők, amelyekből hemzseg az ifjú lélek; a szemérmetlen gondolatok, képzelgések, vágyak, elrívülések, ha szándékosság nélkül merülnek fel a lélekben, bűnnélküli kísértések; ha azonban az akarat öntudatos beleegyezésével csak egy pillanatig is, – akár csak átfutóan – jelenlévők, akkor halálos bűnők, amelyekből minden eszközzel óvakodni kell.

Nem elég azonban tényként megállapítani a bűnös gondolatok jelenvalóságát, mint az ösztön lélekbe felburjánzó bűneit, hanem a lelkünkbe kell égetni a bűnös gondolatok fölötté nagy pusztításait, amelyek a lélek természetfeletti életét veszélyeztetik s az egyéniségben a test és lélek kifejlődésének kárára vannak. A Szentírás figyelmeztet bennünket: „Értsétek meg! semmiféle paráznának nincs része az Isten országában.” Talán kegyetlennek látszik az Isten, hogy az ösztön erejével a lélekbe átáramló bűnös gondolatért is fenyegeti az embert az örök boldogságtól való megfosztással. Ez azonban csak a felületes szemléletben váltja ki e felületes ítéletet. Isten végtelen szentségében utálja a bűnt s ezen utálatát minden bűnre egyformán kiterjed. Isten nem tesz különbséget a test és lélek bűnei között. Az ember lelki tehetségeivel éppen úgy vétkezhetik, mint testének tagjaival s az értelem, mely öntudatosan foglalkozik a bűnös gondolattal, csak oly mértékben bántja a végtelenül szent Istent, mint a test bűnei. A tisztátalan gondolat a léleknek éppoly veszedelme, mint bármely más halálos véték, amely az örök élet boldogságát rabolja el tőle. A test számára hasonlóan káros a bűnös gondolat, mert az értelem világosságától és az akarat keménységétől megfosztván a lelket, lassan-lassan elmorzsolja hatalmas tartó erejét s az agy és szív elmételezésével romlásba viszi a testet. „Akinek mi a szívében, az a száján” s amilyen a gondolkodás, olyan az élet. Küzdeni a bűnös gondolatok ellen, ez legyen életünknek egyik sarkalatos nagy elhatározása. Ez a küzdelem nem a test ösztönének letörése, hanem a lélek tisztaságának felszabadítása. Talán néha tövisszorosúnak érezzük a bűnös gondolatok elleni küzdelmet – de higgyük, hogy a tövisszorosúból lesz a „gloriola”, amellyel megdicsóíti a tisztaság harcosait az Isten.

3. A BŰN A BESZÉD SZÁRNYAIN.

„Nem az fertőzteti meg az embert, ami bemegy szájába; hanem az fertőzteti meg az embert, ami a szájából jő.” (Mt 15,11.)

Ha a felhők között Isten haragja dúl, villámok cikáznak és messze dübörög a mennydörgés szava, a messze gyermekkor éveiből ma is visszacseng mindig egy öreg cselédünk óvó, oktató hangja, amint nekünk, figyelő szemű gyerekeknek az égzengést magyarázza: „Psz! figyeljünk! Most a jó Isten kiáltott valamit az embereknek!” – Megneveztük az öreget, mert ki értené a mennydörgést? – de ő mélységes komolysággal ismételte: „Akinek szól, az megérti biztosan!” – Azóta is, ha mennydörgést hallok, mindig átfut rajtam a gondolat: Isten kiáltott az embereknek... Üzenet a földnek a felhők világából...

A teremtő Isten leggyönyörűbb gondolata a hang: elzárt világok érintkezési útja. Zárt világ a lélek, ahol a gondolat és az akarat él. Az előttem álló ember homloka, szemei mögött ki tudja, mi rejlik? Az

orvos bonckése, a Röntgen-sugár ereje, a lélekbúvár mágikus szeme nem tud és sohasem fog tudni behatolni oda. De jön a hang: zárt lélek kiáltása a másik zárt lélekhez, és elviszi a gondolatot egyik világból a másik világba, amelyek titokzatosabbak és messzebb vannak egymástól, mint a Mars, az Orion, a Nap... Egymáshoz kiáltanak az elzárt lélekvilágok, hogy kicseréljék gondolataikat, egymástól gazdagodjanak, és egymást gazdagítsák.

Van azonban a hangnak egy döbbenetes tragikuma: az, hogy a teremtés királya, az ember, lélekgyilkos fegyverré, a bűn bacilusainak szállító eszközévé tette őt. A „kemény parancs” vaskapuit szünös-szüntelen döngeti a bűnt szállító emberi hang támadás-özöne.

Van ezer hang a természetben, technikában. Lombsusogás-bogárzümögés-madárénektől a lecsapott villám mennydörgő robajáig végtelen sokszínű a természet hangskálája. Hol gyönyörködtető, hol félelmetes; de tiszta: tudom, hogy nem szállít bűnt a lelkembe. A gyarak dübörgése izmokat feszítő munkáról beszél; a puska dörrenés messze hirdeti, hogy egy ember most halált küldött a másik ember testébe; – a gép, a fegyver hangja maga bűnt nem szállít, a lelki halál hordozójává az ember hangján kívül egyetlen hang sem aljasodik.

De megszólal az ember. Szól a világegyetem legzengőbb, legnemesebb csengésű hangján, és a lélekből lélekhez szálló kiáltás nyomán a bűn bacilusai szállnak, és sebeznek, ölnek becsületet, tisztaságot, hitet, lelket. Ha megszólal az ember, fegyverkezzél védelemre, mert a hangjában a lelket ezer formában keresheti a halál!

Száll a bűn a beszéd szárnyain lélektől lélekhez, és akármilyen nyájasan ölel körül, akármilyen szépen hangzó nevet visel az ember beszéde, a bűn bacilusait csak magával viszi. Nevezem *baráti tanácsnak*, amikor a tapasztalt öreg diák kioktatja az ifjú golyót a nagyváros életére, a főváros társadalmi szokásaira, az egyetemen boldogulás útjaira, vagy a művész világ ígérte sok-sok szépre és élvezetre; – nevezem *tréfának*, *szellemes társalgásnak* fehér asztalnál, fényes szalonokban, bálteremben, tavaszi korzón, vagy cigarettafüstös, romantikus diákszobákban, ahol ma mindenütt a „franciás könnyedség” és az „álszemérem nélküli természetes tónus” a divat; – hívjam *tudományos előadásnak*, melyben a professzor pikáns célzásokkal és a hallgatóságot megnevetető történetekkel enyhíti a szakszerű fejtegetések szárazságát: mindez a hang a bűn bacilusaival bőven megrakódva döngeti elzárt, és talán eddig bűntől védett lelkek kapuit, és acsarkodva hullámzik a „kemény parancs” sziklaköve körül. Bűnt szállít a *gúny*, amelynek hallatára kettős ok miatt pirul el a fiatal kongreganista vagy cserkészdiák arca: a csipkelődés okozta bosszúság és a kemény parancs elleni bűnök szótárából vett kifejezések hallatára a szégyen miatt. Bűnös célzásokkal tele az *udvarló* beszéde, a *leányokról társalkodó* diákoké, az együtt szivarozgató pátriárka-képű *öregké*, és a porban játszó *gyermek* öntudatlan pötyögése arcpirító szemérmertlenségek gyűjteménye. Egy, a túlfűtött szexualitás erkölcstelen szellemétől megmérgezett, hanyatló kor kiáltása a mai ember beszéde, és ez a beszéd telve van a bűn lelket gyilkoló bacilusaival. Ha ember szólal meg, fegyverkezzél védelemre, mert hangjában a lelkedet ezer formában keresi a romlás!...

Kétszeresen nagy a beszéd szárnyain szálló bűn veszélye, mert a kívül dörömbölő kísértő hangnak bent az ember egyénisége zárt egységében hatalmas szövetségesei támadnak. Nemcsak a légkör, a társadalmi szokás lehangoló ereje, a divat és a „modernség” sodró hatalma segíti talajhoz a lélekben a hang szállította bűn-bacilusokat, hanem a kívülről felénk kiáltó hangra saját önmagunkban *azonnal* rezonál a porból alkotott emberi test ösztönös érzékisége, amelyet Szent Pál a test „törvényének” nevez, és amelyet nagy hatalommá tesz bennünk a játszó kölyök-fantázia, a túlfeszített idegrendszer ingerlékenysége, a görnyedt lélek tohonyasága és a meg nem acélozott férfiakarat vénasszonyos tehetetlensége. A kívülről és belülről egy időben hevesen ostromlott lélekvár a harcot nem állja, és a bűn elesettéinek száma eggyel újra szaporodik.

Ki véd meg engem a beszéd szárnyán jövő bűn erejétől?

Megvéd a komoly vallásosságban nevelt és Isten útjait járó férfilelek fölénye, az életembe öntudatos munkával beleyűrt nemes ízlés és gentleman-életstílus, az önmegtagadások iskolájában keményített akarat hihetetlen küzdő ereje, és az a lelki vámvonal, amelyet a Krisztus útjait járó ember a lélekvár határain húz, hogy a bűnnel megrakódva érkező hangokat már ott egészséges undorral visszautasítsa. És megvéd mindenekfölött a hatalmas Isten kegyelme: az a természetfölötti csodálatos hang, amely idegrendszer és emberi szervezet mellőzésével közvetlenül a lélekhez szól, és a megváltás és erő szavait mennydörgi bele a küzdő lélekbe. *Minél többször hallgatom az Isten szavát, annál inkább elveszíti hatalmát fölöttem a bűnt szállító emberi hang.* Mirjamot követem, aki Krisztus lábainál ülve, hallgatta az isteni lélekből lelkéhez érkező kiáltást; és Sámuelet, aki az Úr szavát álmában hallva, talpra

állt, és nyitott lélekkel leste a Hangot: „Szólj Uram, mert hallja a te szolgád!”

Ez az én jelszavam is, és ura vagyok a lelkemhez kiáltó hangok seregének!

4. A BŰNÖZŐ SZEMEK.

„... *ha pedig szemed álnok, egész tested sötét lesz.*” (Mt 6,23.).

A „Holt szemek” opera szerzője úgy állítja be a meggyógyított vakot, hogy látó szeme megborzad a világ szemléletétől s újra megvakítja magát. Az író világnézetére vall ez a szörnyű megállapítás. Arra van ereje, hogy megláttassa a hősnőjével a világ erkölcsi borzalmait, de arra már nincs hite, hogy a szemek *szellemi* világát is megnyitva megmutassa ugyanakkor az isteni tájak szépségét. Mert a látásnak csak első és legalsóbb foka, hogy meglássuk a közvetlenül elénk táruló jót, vagy rosszat; a felsőbbrendű, az emberhez méltóbb, hogy észrevevessük a dolgok, az események mögött dolgozó isteni szándékot és a föld, ösztön, anyagiasság fölé emelni akaró gondviselő kezét...

Az Isten gondviselő keze úgy rendezte életünket, hogy kicsi gyermekkortól homályban maradjanak előttünk az élet nagy és komoly kérdései. A tanulás, tanítás fejleszt ki a *látást*. Meglátását az élet mélyebb és igazabb értelmének. Különösen rejtély marad az élet, az emberi élet keletkezésének misztikus ténye. Mesék világán kezdődik a látáskeresés kielégülése. Később nagyobb felnyitást kíván az ember. Látni akar és lát... De áll a nagy kérdés: erős-e mindig a látó szem a dolgok igazi meglátására?

A látó szem gyakran a lélek halálának okozója. Az ember ugyanis meglátja, megsejti az élet igazi eredetét, útját... Mohó vággyal, sokszor habzsoló lélekkel dobja magát abba a világba, amelynek rejtélyei zártak voltak előtte. A megismert életrejtély sokszor egészen különös *gondolatot* támaszt benne. Távol marad a tiszta, Isten tervezte meglátás, hanem előtérbe tódul a rejtett ismeret okozta durva öröm. Ez pedig annál erősebbé fokozódik, minél jobban megérzi az ember, hogy a látott rejtélyes világ érzékileg izgatja idegrendszerét. Ennek nyomán észrevétlenül szüremkedik a lélekbe az érzéki vágyak kielégülése utáni mohó kapkodás. Képek, jelenetek rajzolódnak az éhes képzelet előtt, sokszor álmok alakjában jönnek, izgató, kábító alakot öltenek s a lélek szent, érintetlen tisztaságát beszennyezik. Felkavarodik a lélek csendes világa, a liliomos tisztaság helyett az ösztönös erők tobzódása érezteti démoni hatalmát. Itt persze nem arról a *látásról* van szó, amely tisztultan megismertet; sem arról, amely kísértő képek alakjában átcsapong a képzeleten, hanem arról, amely akaratos, tudatos beleegyezéssel kéjelgő játékot űz a képzelettel. Ez a látás gyilkos erő. A kép támadása lélekölő. A látott világ lelket pusztító. *Ebben az esetben a látó szem lélekhalált hozó.*

De imádkozó lélekkel elérhetjük, hogy a látó szem még jobban megnyíljon és még mélyebbre tekintsen s az élet szentségében az Isten kezeit is észrevegye. Ez a látás volna az a felsőbbrendű csodás észrevevés, amely a külső és belső világ tényeiben meglátja a mindent mozgató Istent. De ez már tökéletes, kegyelemmel telített léleknek szent munkája. Ezt olyan ember éri csak el, akinek szemét Isten kegyelmének fénye teszi látóvá.

Mert mit lát meg így az ember? Minden természetes és testi törvényben megsejti az Isten szent törvényét. „Növekedjétek és szaporodjatok!” Isten beszédje ez, amely a teremtés szent tovavitelét az emberrel folytatja. Életfakadás szent törvényének tekinti az élet törvényét és lelke mélyéből feltör az ének: „Szent, szent, szent a seregek ura Istene!” (Jelenések. 4,8.).

Ebben a tekintetben benne van a mélységes tisztelet, hódolat, odaadás a nagy életrejtéllyel és a rejtélytadó Istennel szemben. Ebben a tekintetben, ebben a meglátásban szent minden... Itt nem döntő hatalom az ösztön ereje... Itt úgy közelít felénk a világ bármely vonatkozása, hogy meglátjuk benne a világ Urának teremtő elgondolását...”

Látó szem kell ide, amely mélyen belelát az élet homályába és isteni szándékot, törvényt lát minden megrezdülésben. Ez már felsőbbrendű látás; de ehhez hitből, természetfeletti világnézetből élő ember kell. Ide nem elég a „Holt szemek” sötét lelke. Ide kegyelmi ember lelke kell. Még pedig azért, mert csak a kegyelem isteni fénysugarával lehet úgy látni a külvilágot, hogy annak lélekbe lépő élet-törvényei ne az ösztönök fékevesztett dityrambját, hanem az Istent dicsérő himnusz ünnepi akkordját zendítsék meg a lélekben. Ebből azután az következik, hogy *a felsőbbrendűen látó szem életgazdagodást eredményez.*

Úgy van az ember a látás és nem látás tényével, mint a jerichói vak, az útszéli jajgató, az áthaladó Úrral. A növekedő gyereke ember nem látja a mellette elhaladó élet értelmét és jajgatva kiáltja az arra menőkre: Uram, tedd hogy lássak! Azonban jaj annak, akinek kiáltását hitvány „barát” vagy aljas em-

ber füle fogja fel. Mert, ha ilyen ember hajlik oda a szellemien vak testvérhez és ösztönösen tanítgatja a „látás” mesterségére, akkor bár ez az *emberi* beavatkozás is megnyitja a szemeket, – teljesen felszínes *emberi* lesz a látás... Csak a sarat, a szennyet, a szemetet, a lélekölő ösztönösséget mutatja! Aki azonban az evangéliumi Mesterrel, vagy annak lelkét hordozó szülőkkel, testvérekkel, barátokkal, lelkivezetőkkel találkozik, annak szemfelnyitása megszentelt módon történik és szent lesz a lelkébe hatoló életkép és élettörvény. Ha tán első pillanatra el is kábul a sok és nehéz benyomástól, lassan megszokja a káprázatos különlegességeket és látó szeme látó lesz abban az értelemben is, hogy a legnehezebb életkérdésben Istent, Isten élettervét fogja észrevenni és hódolattal értékelni.

A látó szem az élet mélységeit, törvényeit, szépségeit érlelve látja az Istent. Ez a szem igazi hivatása.

5. A BŰNÖS TETT.

„... vétkeim túlnóttek fejemen, Elbírhatalan terhük már nekem!” (37. Zsoltár, 5.).

A krisztusi erkölcs a homo interior: belső ember, a nova creatura: az új ember-típus megépítésében a teljes erkölcsi szolidaritást sürgeti. Nem elégszik meg a külső „farizeusi” igazsággal; viszont a lelki értékek immanenciáját, elzártan-maradását se tekinti tökéletes életnek. Harmóniát kíván s a külső és belső világ oly egységét célozza, melyen át megjelenik az ember természetfeletti nagysága és szépsége.

„Az emberek lássák tetteiteket és dicsérjék az Atyát, ki a mennyekben vagyon!”

A belső erkölcsi korrektséget a gondolatok és vágyak mérik; a külső erkölcsi egyéniség a tettekből szövődik meg. A gondolatok és vágyak világa hajtóerőket termel ki a tettek számára, melyek ilyen módon nemcsak megjelenési formái az egyéniségnek, hanem maga az egyéniség.

Ezért oly fontos mindenütt, de a kemény parancs területén kiválóan is a tettek világának egészséges erkölcsi rendje.

A gondolat, hallás, látás, olvasmány – valamiféleképpen mind még csak negatív kapcsolódás a kemény parancs tilalma felé. Én passzív vagyok. Magamba zárkózom, elrejtőzöm s rám csap a bűn: gondolataimat megmetyeljezi, hallásomat bizsergeti, látásomat égeti, olvasmányaimban kínálkozik fel; s ha nem harcolok ellene, hanem tétlenül, kivédés nélkül fogadom: úrrá lesz fölöttem. Rabjává süllyedek s mint kényúr: megkavarja gondolataimat, meggyötri fantáziámat, lázalmokból színesen hazug életre csábít; a gondolatokból mentalitás szövődik, a hallásokra hangulatok rezonálnak, a látásokból életkép tevődik össze s az olvasmányokból világnézet épül. Mindezekben a folyamatokban, mint valami mozsárban, az egyén úgyszólván csak áll s köréje képződik, raja rakódik a szexuális hullámzások hordaléka.

De mikor az ember tesz, mikor a kemény parancsot cselekedettel törli meg, akkor már sokkal több történt s valósággal sorsdöntés veszi kezdetét. Mert a tett: tézis; továbbra már nem negatívum, hanem állítás, pozíció. Nem odaadás, legyőzetés, hanem új kikezdést jelentő akarat, mely mindannyiszor egy-egy darab kinyilatkoztatása, ténybe-érettsége az egész egyén tevékenységének. Facta loquuntur: a cselekedetek, a tettek beszélnek. Bennük válik ténylegessé, beteljesültté az egyéniség. Ezért mondta volt minduntalan Agesilaus, hogy az ember legszebb képe az ő cselekedetei. A bűnös tettek is képet, hű képet adnak az emberről. Többé már nemcsak a természetben fekvő, alsóbb emberségbe oltott s onnan akaratlanul, ösztönszerűen előtörő megmozdulásokról van szó, hanem az érzékiesség új és új erő kifejtése beszél s az önmagunkból való kilépések tesznek bizonyosságot arról, hogy szexuális orientáción túl életünk már szexuális beállítottságtól terhes. Ez az az „onus grave”: elbírhatalan teher, melyről a Zsoltáros panaszkodik. Eldőlt az élet, vagy mint a magyar népnyelv oly keserű realitással nevezni szokta: elfetrengett.

A bűnös tettek azonban amellet, hogy befelé omlasztják az életet, kifelé valami szerencsétlenül kimagasló, felrakó, felépítő tevékenységet mutatnak. Lépcsőket építenek s mindig újabb nívót teremtenek – lefelé. Végeredményben önmérsztő s életet össze-roppantó erősséget: várat emelnek egyéniségünk köré, melyből szabadulni nem tudunk, melynek parancsolói nem vagyunk, melybe bezár s halálra ítélt kárhozatunk.

Ha az érzékiesség bűnös tetteiben feszülő dinamizmust mérjük, akkor átlátszik, hogy ezek a tettek tényleg *actusok*, életfelvonások; nemcsak jelentéktelen epizódok, hanem valósággal elesések, események; újabb fázisai életünknek, történéseink szakaszai, melyekben szomorúan vergődik s melyekből

feketén bonyolódik sorsunk. A szexuális bűnnek sokkal gyorsabb, iramosabb a története, mint ahogy azt Miltonnak szent Jakab apostol leveléből (1,14-15.) kelt allegóriája festi. Az önfertőzés titkos bűneitől a vért-lelket intézményesen veszejtő büntanyák szennyes hedonizmusáig roppantul meredek, de igen rövid az út! Ezért hangsúlyozza a vallásos erkölcs az első büntől való önmegtartóztatást, mert ha egyszer megindul a bűnös tettek sorozata, csaknem emberfelettien nehéz visszarántani az életet s hamar elkongathatják felette az „acta tragoedia!” siralmait.

Végül még egy analógiát kapcsolok ide: a bűnös tettek fegyverzettel övezik fel az embert. Minden tett egy-egy támadás, melyek láncolata oppozíciót: ellenzékesítést, ellenségeskedést teremt a felsőbb erkölcsi rend irányában. Minden bűnnek magva az Isten-ellenség; de leginkább a testiség bűne jelenti ki, amit szent Pál mond: újabb és újabb Krisztusfeszítést, – vagy amit Aquinói szent Tamás említ: valami végtelenség van ebben a bűnben, mert a felséges Istent megveti s a szenvedély Démonját koronázza meg. Az ember tetteiből építi ki a halál utáni titokzatos, de reális életet „opera illorum sequuntur illos” (Jelenések. 14,13.), mert ezekkel építi meg örökkévalóságát (Carlyle).

Dávidot, a királyi zsoltárost a bűnös tettek roskasztották a De Profundis mélységeibe s azok nyomán zokogta el a Misererét. Savonarola a börtönben efőlött elmélkedvén, felkiált: „peccatum meum contra me est semper”. „Bűnöm mindig ellenem van. Isten és én közém terjeszkedik, mint nap elé a sötét felhő s nem láthatom őt, megvakul a lelkem!”

A bűnös tettek kioltják a szép élet lámpásait, Isten csillagait a lélekből s ránk zúdítják azt az éjszákát, melyben nincsenek kilátásaink s így nem lehetnek reményeink; melyből nincs ki-út s így feltámadás, mert a halál eltorlaszolja azt.

B A SZÁZARCÚ BŰN.

Medusáról tanítja a mitológia, hogy senki az arcába nem nézhetett: kígyó-haja, eltorzult vonása arca oly rémületet keltő volt, hogy kővé dermedt azonnal, aki rá nézett. S a Gorgon-leány ismerte átkát; ellenségeinek igazi arcát mutatta meg; de ha olyan jött volna hozzá, akit szeret vad Medusasze-relemmel, akkor álöltözetben, kendőzött arccal simult volna hozzá... Mert aki a Medusákat egyszer igazán meglátta, nem kíván az velük többé találkozni!

Medusa-arca van a bűnnek... Nem is közeledik nyílt arccal senkihez... A kemény parancs lázadóit ezer titkos úton közelíti meg; elvek, teóriák, költői frázisok mögé bujtatott arca sokszor olyan vonzó, olyan szép! Nem bűnnek hívják ilyenkor, hanem tudománynak, művészi élvezetnek, irodalmi kincsnek... És hány ezer ifjú lázadóban dermed meg az élet, ha hosszú ölekezések után egyszerre csak előtűnik a rémületet keltő Medusa-fő! Hesperidák aranyalmáinak szegény keresői!... Hisznek a szépben, azt keresik, és kendőzött arcú Medusát találnak... És vele a pusztulást.

A bűn útjai jól álcázott titkos utak; – s épen ez teszi a szexuális bünt oly veszedelmessé a kemény parancs lázadóira. Mert a titkos ellenség ezerszer veszedelmesebb, mint a nyílt sisakkal harcra közeledő.

Jaj annak, akinek élete álcázott arcú Medusa életével egybe fonódik!

1. A NAGY BABYLON.

„A nagy Babylon a paráznaságok és a föld utálatosságainak anyja...” (Jelenések könyve 17,5.).

Az Apokalypsis égő színekkal festi a világváros kevélységét, erkölcsi zagyaságát, ezer veszedelmet jelentő hiúságát. Idegen isteneket imád s ezzel frigyét tör. Bársonyba és bíborba öltözködik, arannyal és drágakövel és gyöngyökkel ékeskedik; kelyhével megrészegeti a földet és a Krisztus vértanúinak vérében gázol. Nincsen belső élete, felszürcsöl és elsenyveszt, lábba izzit és elhamvaszt mindent. Kitombolja, kidőzsöli, kiéli magát s aztán kietlen, átokverte pusztasággá dermed. Üres lett, eltűnt és az emléke is kong: hazug volt a lelke...

Babylon magna meretrix!

A nagyvárosnak, a modern metropolisnak külsőségei megigézők. Dimenziói, eleven tempói lenyomják és meghódítják a fiatal ember lelkét. Csupa szín, nagyság, ragyogás; felfokozott ritmusa az élet-igenlésnek, kétségbeesett futás az elmúlás gondolatától; az idő zsupori kiaknázása – ezek a vá-

gyak és ambíciók hevítik-feszítik a világvárost. Valami misztikus új élet, új világ akar kinyilatkozódni, mely nem az embert akarja boldogítani, hanem önmagát hizlalni embervérrel-emberlélekkel.

Dohnányink látva Amerika eltechnizált, törtető világát, azt kérdezte a yankeektől: Miért éltek így? A felelet ez volt: Hogy dolgozzunk! S ő szomorúan mondta a gépembereknek: Én ellenkezően látom az életet. Azért dolgozom, hogy éljek!

A modern világvárosok élete tényleg idegen élet, hamis élet. Civilizációja mondvacsinált, erőszakolt, nem természetes. Kultúrája külsőségek konvenciójából szövődik. A konvenció pedig mindig megalkuvás, paktum, junktim: az igaz élet megcsonkítása, letorzítása. Az etika etikettbe: forgácsokba rongyolódik. A művészet kabaré lesz, izomrángatás, szalonruhás kintorna; a szórakozás: kávéház, kártya, csapszék, morfium, kokain.

A világváros élete kirakat-élet. Impressziókat zuhogtatni és elkábítani. Nem jó gondolkozni, felmérni, kritizálni, mert összedől ez a talmi nagyság, elsápad a fény, elillan a finom élet parfümje s ami marad: vakmerő, hencegő tónus és hazugság.

Quanta species!

Oh, mekkora ábrázat! Mekkora képmutatás! Mekkora Ígéreték! Mekkora élet!

Cerebrum non habét!

De nincs veleje, nincs súlya, nincs értelme, célja, igazsága, békéje, boldogsága!

Ez a hazug élet: meretricium. Festék, pomádé, tüzes csábítás, tárt karok és polip-ölelés, lélekperzselés, mázolt illúziók, sétáló hullák, mozgó temető... Megbecstelenített múlt, elhazardírozott jelen, megfertőzött jövő!

„Ne alakuljatok e világ szelleme szerint!” (Szent Pál a rómaiakhoz: 12,2.).

A fiatal ember őrizze meg azt a riadtságot, mely a vidék egészséges emberének kikéből nekirökönyödik a világváros szemléletének. Nem ez az igazi élet!

Csak féltsd aggódva telkedben a rónák illatát, ez elúzi s legyőzi az erkölcsi kloakák fojtogató bűz-éti Csak őrizd a muskátlis ablakok tüzes mosolyát: ebben lelket tisztító, megegyenesítő, felbátorító, megszentelő pünkösdi tűz izzik. Ha kell, hunyd be a szemedet és varázsold ide a falusi templom tornyocskájának égre-mutatását, daloltasd a csilingelő harangok szeráfi muzsikáját, és borulj le hited örökmécsese alatt és ministrálj a világváros útvesztőin is az élet hatalmas, erős, segedelmes Istenének!

Ne higgy ennek a világnak! Igazán imádkoztatja Szent Egyházunk: „Add Uram, hogy elkerüljük a gonosz lélek ragályait! (Pünkösöd után XVII. Vasárnap.). „Diabolos” görög értelme: rágalmazó, hazug. Igen, ez a gonosz lélek hazudja a nagy életet, nincs módjában beváltani ennek reménységét, nincs hatalma kiteljesíteni megvesztegető ígéreteit.

Csak a Szentlélek szórja szét az igaz élet magvait, az ő inspirációja csiráztatja a lelkeket, az ő kegyelme építi az egyéniséget, mikor az értelembe ragyog, az érzelembe dobog, az akaratba pezsdül.

Ezért a Szentlélekért epekedik odahaza az élet robotján mártírként verejtékező édesatyád, mater dolorosa édesanyád... Az ő könnyük hint harmatot a nagyváros aszfaltjain, hogy ne legyen poros a lábpad, az ő lángoló szívük emésztődik világossággá a lelket fojtogató ködben, a metropolisok sötét, süpedékes dzsungeljeiben.

Babylon magna meretrix!...

Imádkozzál és szeress hazagondolni! Ez a magadba-vonulás és haza-szárnyalás lesz talizmánod a magna meretrix ellenében.

Meglásd: kidalol életedből a Zsoltáros boldogsága:

„Megment az Úr a romlás pestisétől!
Ne félj a rémtől, mely éjszaka jár,
Ne bántson a nyíl, mely naponta száll,
Sem a sötétben kúszó döghalál,
Sem sorvadás, mely fényes délben pusztít...
Áspiskígyón jársz s baziliszkuson majd,
Oroszlánkölykeket tiporsz szét és sárkányokat!...”

(90. Zsoltár.)

2. AZ UTCA.

„Boldog ember, ki... a bűnösök útján
meg nem áll. (1. Zsolt. 1.).

A virágház csak időleges otthon a fakadó élet számára. A nyíló azalea gyönyörűsége élvezetes a kirakat üveglablakán át, de hervadása szomorú látvány a szobák vagy kertek levegőjén. – Az élet ápolandó és ápolható, de az élet nagy forgatagából ki nem zárható. Ki kell lépni az élet nagy utcáira, mert ezeken kell járni a nagy hivatottság idején. Az nem kérdés, vajon poros, piszkos-e levegője, ép így az sem kérdés, vajon fagyasztó, ködös, deres hidege dermeszt-e, inkább az a kérdés, hogyan és miként edzhető a lélek, hogy a pusztító, senyvesztő, hervasztó támadás le ne törje a fakadó életet!

Az utcák nagy vonalai és szűk síkatorai különös módon nyúlnak bele az ember lelkébe. Poros, piszkos levegőjét csak az az ember látja, aki a János-hegy magasságú hegyről néz le Pest utcáira. Ott a magasságban érzi az ember, hogy a „hegyek alján” közönséges pusztító korom, szennyes levegő borítja a város úthálózatát. Ez a tüdőt támadó nehéz levegő azonban még kisebb rossz a lelket támadó pusztító kóros benyomásoknál. S az utca szemetjét felszívja az ózont kereső tüdő, az utca lelket ölő mérget beveszi a szépet kereső szem, vagy a harmóniára vágó fül.

Az utcán ugyanis *néma tárgyak kiáltanak* a járókelők után és *élő személyek* csendes hallgatásban leselkednek a felfigyelő haladók nyomán.

A néma tárgyak beszéde kiáltó és hívogató. Plakátok, «kirakatok művészinak csúfolt szennylapok, „irodalmi” sártengerek kiabálják szertesztét a szennyes életáradat diadalát. Szinte lehetetlen észre nem venni a nagy zajjal kínálkozó vásárt. De az élet nagy vásárterein nem a zöldséget és gyümölcsöt kínálják, hanem az embertestvér piros vérét, lelki tisztaságát, belső értékeit. Ez a szörnyű szibvásár úgy hat az idegrendszerre, hogy felkavarja nyugalalmát, zajossá teszi ütemverését és kihívja az ösztönök eltompított erejét. Valóságos zaj ez, melynek szörnyű hangegyvelegére felébred az alvó, ösztönös erő. Az „alvó oroszán” felébresztése pedig szörnyen veszedelmes. Támadó ideje bizonytalan, győzelmi kilátása nagyon valószínű.

A kiabáló plakát, könyv, kép, egyszerűen a *néma kiáltás először a lelkileg alvó kis gyermek ösztöneit* ébresztgeti. Az ártatlan és az élet fertőjét nem ismerő gyereklélek felfigyel a nagy hívogatóra, érdeklődése olyan dolgok felé fordul, amelyek hosszas időn át a titokzatosság fátyola alatt húzódtak meg, s mivel a fejletlen erkölcsi érzéke, szellemi ereje gyarló még ahhoz, hogy az ébredező ösztönök felett győzelmet arasson, szomorú biztossággal esik martaléklul a testiség bűnének.

De a fejlődő ifjú lelkét is elsenyvesztik ezek a behatások. Az utca kiáltó plakátjai egyenesen az ösztönös erőkre hivatkozva csábítják az „érdeklődő” ifjúságot. Biztos tudomásom van arról, hogy maguk az előadások nem olyan tartalmúak, aminőknek a hirdetemény kikiáltja. A „meztelen táncosnő”, vagy „a buja élet párizsi levegője” hangzatos szavai mellett indul meg a lélekcsábítás, amely a rendőri ellenőrzés miatt nem mutathatja, de nem is mutatja azt, amit aljas céltudatossággal hirdet. Az egyik könyvkereskedő mondta, hogy még a legutolsó értéktelen könyvét is eladja, ha vignettát ragaszt rá ezt írva alá: „Tizenhét éven alul tilos.” A szexuális élet kérdéseinek a tudomány köntösében, de trágár ösztönös alakban való megírása a legnagyobb és legjobb reklám a kufár lelkeknek. Meglátszik, hogy legjobb üzlet – a lélek- és embervásár!...

Ebben a zajos vásárban szerte-szét szaladnak, jönnek-mennek az emberek. A legtöbb a kenyér után jár és a becsületes munka után lát. De az utcát benépesítik a társadalom salakja, a förtelmes élet lárvás, sivár alakjai, kik festett színek alá rejtik önmagukat. Ezek az utca *csendes élői*...

Az ártatlan lélek nem hallja ezek néma szavát. De a fejlődő fiatal – lett légyen leány vagy ifjú – már megérti a villanó tekintetek, démoni mozdulatok, festett arcok, kiáltó ruhák beszédjét, amelynek csábító bűvereje megigézi és elkábítja a tapasztalatlan embert. A rendőri felügyelet gyarló ezeknek a megfélemezésére, ide a szellemi erők fölényessége kellene. De hogyan lehetne ebben bízni, amikor az elaljasodott emberek nagy részében oly tomboló az ösztön szava, hogy habzsoló lélekkel dobják magukat az alantas élvezetek után. A fiatal ember lelkét pedig elég erősen támadja ez a sok és nagy kísértés, amelynek szokatlan és következetes csábítása gyengíti a lélek ellenállását.

Jaj annak a világnak, amelyben nagyobb a támadás, mint a megvívandók ereje! Itt csak pusztulás, rombolás, lelki összeomlás következhet!

Az utca élő és járó-kelő nyomorúsága éles hangon kiált az átmenők felé. De ez a kiáltás nem a szabadulást váró poklosnak segélykiáltása, ez nem ilyen hang: „Jézus, Dávid fia könyörülj rajtunk!”; ez a hang a poklok felsikoltása, mert mások erkölcsi temetésének sírásói éneke. Azt szeretném odakiáltani az én szegény jó ifjú testvéreim felé: „Halljad meg azt a szörnyű éneket, amelynek fület érő dalama a gyönyör akkordjait ébresztgeti, de valóságban a lelkek „Circumdederunt”-ját dalolja!”... Szeretnék odakiáltani az élet nyomorultjaihoz is. Szeretném feléjük zúgni a Jordán-partján szőrruhában prédikáló Szent János kemény beszédjét: „Tartsatok bűnbánatot!... Elközelgett a mennyek országa.”

Szeretném feljűk kiáltani az Urnak beszédjűt, amely felbresztheti alvó lelkiismeretűket: „Olyanok vagytok, mint a fehéritett koporsók...” Utána pedig reámutatni Mária Magdolnára, kihez így szűl az Úr: „Megbocsáttatnak a te bűneid...”

Az utcát járni kell. Kikerűlni nem lehet. Beszédjűt hallani kell. Sűketté lenni nem lehet. Mi tehát a teendű? A feleletet ez a pici pűlda adja meg: Egy király a fiát az életnek indította. Bűcsűzűűl azt mondta neki: Fiam soha, de soha se feledkezzél meg arról, hogy *királyi sarjadék* vagy! Azt lehetne mondani az ifjú embernek is: Járj az élet utcáin! De sohase feledkezzél meg arról, hogy isteni sarjadék vagy! Gens sancta, populus acquisitionis! „Isten fia! Krisztus testvére! Az örűk élet hordozója és örűk élűje.”

Igy kisebb a test ereje és biztos az utca zaja dacára is a *lélek gyűzelme!*

3. A Művészet palástja alatt.

„Értelmet adok neked és megtanítalak tűged az útra, melyen járj.” (31. Zsolt. 8.).

Művészet a XX. század emberének kultűrbálványa, amely elűtt porba alázkodik a minden gűggel megteűtett, a természetfeletti életet, Istent, egyházat, hitet és erkűlcsűt lesajnáló modern ember.

A művészet a kultűra virága, amelyben a teremtű emberi lélek a szépség boldogító varázsserejűt bűvűli a szenvedésben, életgondban elgyűtűrt emberiségnek – hangzik ezernyi változatban ez a tartalmi igazságában nem egészen helytálló frázis. – Jűjűn tehát a művészet az élet minden viszonylatában.

„A művészeknek és művészeteknek korlátlan szabadságot; hadd jűjűn a szépség emberi fájdalmat zsongító fűnyzuhatagja.” – És a XX. század gondtűl terhelt fiai, a tiszta örűműknek ezen mostohái beugrottak ezen szép szavaknak és kispénzű, de nagy rajongásű hívei lettek mindannak, ami művészetnek nevezte magát. A művészetek a társadalom minden rétegében soha nem tapasztalt népszerűsűgre tettek szert. Sajnos azonban a művészet kultűrcégere alatt a szépség helyett a XX. század erkűlcsi nihilizmusa áradt a hitében megingott modern emberiségűre.

Az Egyház, amely Michelangelűnak, Donatellűnak, a Robbiáknak, Ticiánnak, Leonardűnak, Rubensnek, Rembrandtnak, Munkácsynak inspirálűja és mecénása volt, a modern művészetek állértűkei ellen felemelte tiltakozű szavát, mert a modern művészetek szertelenűl hajszolt erotizmusában a tiszta élet elmételyezű műrgét látta.

A századfordulű széles kűrben elterjedű művészetű a dekadens lelkek hyperszexuális lelki méteűlyének palástolűjává szegűdűtt és a művészetek palástja alatt a tisztátalanság, ez a lélekpoklosság soha nem tapasztalt mértékben elfekűlyesedett a lelkeken.

Ha a művészet tűnyleg a kultűra virága, akkor a modern művészetek túlhajtott erotizmusa a hitűben elsikkadt, erkűlcsűben meglazult modern kultűreletűnknek lűpvirága, amely a vér lázának felcsűgzott tűbűlyából szűletve a bűn műrgének pusztító miazmáival rontja a test és lélek „tiszta életűt”.

Szűksűges, hogy rávilágítsunk a művészet palástja alatt hozzánk lopűdűzű bűnűre, hogy eloszlassuk azt a tűvedést, hogy művészet minden, ami a művészet eszkűzeivel készűl. Hasonlűképen az álszemermesek farizeusi botránkozását, amely a nuditást mint művészi formát csak megbotránkozással tudja szemlűlni.

I. Hisszűk és valljuk, hogy a művészetben is ervűnyes a keműny parancs.

A nuditás önmagában nem bűn, de nem is művészet. Az emberi test ruhátlanul a legmagasabb rendű művészi tartalomnak hordozűja lehet.

A sixtusi kápolnának freskűja háromszázon felűli ruhátlan emberi testtel jelenti a katolikus egyház legmagasabb művészi értűkű egyházművészetűi termekét.

Az utolsó ítéletnek ruhátlan Krisztusa a tisztaságban ítéletűre szállű istenségnek fensűges szimbűluma, amelyhez a szemérmetlenség vádjának legtávűlabbí gyanűsítasa sem fűr.

A gűtűkus idűk feszűletei, a reneszánsz gyakran ruhátlan szent-ábrázolásai igazolása a ruhátlan emberi test tiszta művészi élműnyt hordozű lehetőségűnek. Az alkotű művésznak lelki tisztasága, hitűnek megvilágító fűnye átnemesítű a formát a test ösztűnűs verizmusából. A szemermes lélek a ruhátlan emberi testet is szemermesnek festi. A kűz sohasem alkothat magasabb rendű dolgot annál, mint amit a jellem inspirál. Ha a művész jelleme a hitűl fakadű szentsűg, az erkűlcsűbűl élű jűság s az igaz művészet szeretetűbűl táplálkozű szépsűg szeretetűbűl alkot, akkor a műalkotásban a ruhátlan emberi test is a szentsűg, a jűság és a szépsűg hordozűja lesz.

Boldogult emlékű Fiber Henrik dr., aki századunk képzűművészetű tűrekvűseiben a meztelenség

túlhajtott eluralkodását látta és ezzel együtt a modern művészetek demoralizáló célzatosságát észrevette, ezt a mondatot írta a ruhátlanság megfékezésére: „Az utolsó fügefalevelet még a művészetnek sincs jogában levni az emberi testről.” Okuljunk ebből.

II. Azonban a műalkotásban élénk állított ruhátlan kísértő veszélyén kívül, a műélvező lelki tisztasága vagy tisztátalansága nagyban befolyásolja a művészet palástjában hozzánk férkőző bűnnek tiszta életet romboló hatását. „A tisztának minden tiszta” jól ismert közhely s viszont a tisztátalannak minden tisztátalan. Valahogyan mindenki önmagát vetíti ki a műalkotásban, de a műélvezésben is. A lélek tisztasága, az érzésvilág tisztasága, az egyéniség helyes szemérmessége legyen a műélvezésünk értékjelző mértéke. Legyen tiszta a szem, amely a művészet formái után nyúl s legyen bátor, szókimondó a tiszta lélek, amely minden szemérmertlenség ellen tiltakozni mer még a művészetben is. Az erkölcs és a művészet egymástól elválaszthatatlan kultúrjavak. Amint nem lehet kultúrérték, ami erkölcstelen, igazában nem lehet művészet, ami erkölcstelen. De legyen bennünk fegyelmezett a lélek s legyen tisztaság igénye a szívnek és a szemeknek. „Ha megbotránkoztat szemed, vájd ki azt és vesd el magadtól.” Ha szomorú századunk dekadens, túlcsigázott érzékiségű művészete veszélyezteti a lelked tisztaságát – vesd el magadtól, mert a művészetben nem pusztulni, hanem épülni kell, nem lezúllani, hanem meg-nemesedni.

A gyávaság, amely az emberek ítéletétől rettegetve a nagy tömegek szolgálai utánczóivá süllyeszti az egyéniséget, oka annak, hogy műveit emberek, bár egészséges esztétikai ítéletük a „má”-nak dekadens művészetét szexuális túltengése miatt a leghatározottabban elítéli s műélvezetet keresve a tárlatok sívárságában lépten-nyomon megütközve veszik észre a művészet palástja alatt kajánul meghúzódó bűnt; nem mernek szót emelni a reklámmal elhíresített művészek arcátlan erotizmusa ellen. Félnék a művészetlenség vádjától és attól, hogy az erkölcstelenség ellen tiltakozó szavukat álszeméremnek, vagy farizeizmusnak fogja bélyegezni az ellentábor.

Szomorú, de el kell ismernünk, hogy a művészetbe beszüremkedő lezüllesztő érzékiség a tiszta életideált áhító, de érte küzdeni nem tudó bátortalanságunk miatt garázdálkodik a művészetben.

A talentumokat osztogató Szentlélek ajándéka a bátorság. Legyen bennünk virtus és fortitudo, hogy a művészet palástja alatt hozzánk férkőző tisztátalanság ördögének mindig oda tudjuk kiáltani „Apage!”

A gyávaságon kívül a művészet palástja alatt garázdálkódó bűnnek oka a modern társadalomban egyre jobban szárnyarakapó szemérmertlenség. A divat örülete, mely lassanként levetkőzteti a nőt s a rúzs és púder arcátlanságával eltakarja a tiszta szemérmertesség felrózsáló hamvas pirulását. A strandfürdők és atlétikai versenyek a két nemet állítólag közömbösítő szemérmertlenségével, a kirakatok szemérmertlen izgatató képei, az irodalom beteges erotizmusa azok a tényezők, amelyek miatt a képzőművészetben is a szabadosság és szemérmertlenség oly nagy mértékben eluralkodott. Legyen szemérmes tiszta lélek, amely művészetet teremt, vagy műélvez s nem lesz szemérmertlen az alkotás és az élmény. A szemérmertesség nem az egyszerű és együgyű lelkek lemosolyogni való fogyatékosága, hanem az érzékeny, finom, előkelő lélek kiválósága, amely tiltakozik a durva, a rút, az állatias és arcátlan ellen. Prohászka püspök írta az elmélkedéseiben: „Az öntudatoson jó és elegáns lélek vigyáz magára, hogy a beszédben, társalgásban se piaci légy, se darázs, se scarabeus ne legyen.” Ne legyünk a szemérmertlenséget hajhászó művészetnek „scarabeus”-ai. Hanem bátran követeljük a tiszta lélek igényét – a tiszta művészetet.

4. FELMAGASZTALVA EZREK SZEME ELŐTT.

... szidalmazták az Úr útját a sokaság előtt...” (Ap. Csel. 19,9).

Szeretem a mozit, a csodálatos fehérszemű gépet, amely mindent-látó nagy tűzszemeivel körülnézeget szerte a világban, s magába szív és megrögzít mindent, ami szép, érdekes, tanulságos; azután az emberi fantázia meséket gyártó csoda-városaiban megrakódik soha nem hallott színes, lelket fogó történetekkel... És azután eljön az emberekhez a Nagy Alföldre épp úgy, mint Amerika metropolisába, vagy a lappok nyomorult kis falujába, összegyűjti őket egy nagy sötét szobában, és kinyitva fehér szemét, mesélni kezdi nekik a világ sok csodáját, vagy az emberi képzelet különös meséit... Mert a XX. század emberének már nem fehérhajú nagymamák mesélnek kandalló mellett királyfiak és sárkányok harcairól, hanem a fehérszemű gép a mesemondó, és a hősei kalandorok, drámai hősök, vagy groteszk, nevetető élet-bohócai...

Szeretem a színházat, ahol festett világok művészei a hang, az arcjáték, az akció erejével eljátszák, megelevenítik a néma figyelemmel hallgató nagy tömegek előtt az emberi élet egy-egy kis darabját, hogy drámai erővel lelkeket megrázzanak, mosolygó humorral nevetést szórjanak a komoly arcokra, vagy puha ujjakkal, észrevétlen melegséget lopjanak a szívekbe, – és mindenképpen szépséget, jóságot, nagy emberi értékeket osztogassanak...

A mozi és a színház tömegek nevelői...

Szeretem a dalt, a lélek belső ujjongásának, vagy elmélázásának kitörő szavát, amely a melódia hangulattal teli beszédével kiáltja ki – nem másnak, hogy az is megtudja, hanem csak úgy vaktában: talán az égne, a felhőknek, a csillagoknak – azt, ami bent lüktet a szív mélyén és amit olyan nehéz volna magunkban tartani... A dal a lélek beszéde; a nemzeti dalokban a nemzet lelke él, irredenta énekeinkben egy nép fájdalma kiált, csatadalokban a nemzet ereje dübörög. A dalköltő drága ajándékot ad hazájának és embertestvéreinek. Öröm, élet, szépség, sok-sok finomság hordozója az ének...

Corruptio optimi pessima. – mondja a régiek igazsága. Valóban nincs fájdalmasabb, szomorúbb annál, ha valami, aminek nagyon nemesnek, nagyon szépnek kellene lennie, durvává, közönségessé, rúttá változik. Ha megromlik a jónak hordozója, eltorzul a szépnek eszköze, nemtelenség árad a nemesnek forrásából. Ha öl az, aminek éltetnie kellene, destruál az, aminek építés, nevelés a hivatása...

Milyen szomorú az, hogy a szépre, jóra szomjazó mai embert mindenütt az álcázott Meduza-fő fogadja! A lelkekre éhes, prédát leső szexuális bűn átvezette országútját a mozin, színházon; rátette kezét a dalra és a tömegek hatalmas nevelő eszközeiből minden másnál erősebb romboló fegyvert készített magának. Ma bűn őfelsége neveli a tömegeket, és hányszor van az, hogy a felelős pedagógus erős tilalom gátjával kénytelen az ifjú népet távol tartani egy-egy színelőadástól, mozifilmtől, vagy megállítani ajkukon a bűn divatos énekét...

Miért van mindez?

Mert a színműíró a karzatnak ír és a színész a karzatnak játszik;

mert a mozit a művészet kezéből kivette az üzlet, amelynek nem a szép, hanem a telt ház a fontos; mert a dalköltő nem azért ír, mert tele a lelke, hanem hogy dalát vásárra vihesse.

A tömegek nagy nevelői fölött szembe került egymással a Művészet és a Pénz. És a Pénz győzött.

Így lettek félelmetes romboló hatalommá, a bűn eszközeivé a tömegek nevelői: a mozi, a színház, a zene.

*

A középiskolai és egyetemi ifjúság nap-nap után tömegestől keresi fel a főváros *mozijait*, hogy megpihenjen, szórakozzék, lelkileg gazdagodjék. Nézi a színes, fantasztikus történeteket, izgul, örül, lelkesedik, issza, issza ideges mohósággal a fehérszemű gép adományait, nem is sejtve, hogy a fehér vászon mögött a tőke embere lapul, és várja a pénzt, az ő belépődíját, meg a másikat meg a többiekét, mert ezekből tevődik össze számára a vagyon, a gazdagság. A pénz embere üzletet köt, portékáját árulja és magasabb szempontokat mosolyogva tói félre. Neki az a fontos: mi kell a vevőnek; amely árucikket legjobban keresnek, azt tartja raktáron, így lett a mozifilm egyszerűen konjunktúra-cikk. Ha a közönség művészetet vár és követel a pénzéért, az üzletember szállítana neki valódi prima árut: válogatott művészi filmeket; ha érzékiségét csiklandozó pikáns jeleneteket kíván, a kufár azokkal is szolgál; és ha kell meztelenség, ha kell nyálas, érzélgős romantika, ha kell a bukott nők világának regénye: neki mindenből van raktáron.

És itt három dolog igen szomorú: 1. hogy a bűnt követelők kiáltása mindig a leghangosabb; tisztos ízlésű ember csendben undorodik; 2. hogy a lelkileg lezültek hangoskodása köztudatba vitte azt a komisz hazugságot, hogy a mai ember a trágárságot, pikantériát, erkölcstelen idegizgalmat igényli; (nem igaz! csak a kevés számú züllöttek igénylik azt, csakhogy ezek túlordítanak mindenkit, és a tisztességes nagy többség tohonyán, gyáván hallgat, vagy ismétli azt, amit ezek a fülébe harsognak); és 3. hogy az úgynevezett „közvélemény” hangját a sajtó képviseli, és a sajtó vagy ugyancsak a kufárnak kezében van, vagy „kéz kezét mos” elv alapján üzleti összeköttetésben áll vele; és ez a sajtó az, amely a tehetetlen közvéleménynek szájába rágja, mit kívánjon.

Ezért látom azt, hogy a meztelenség, mint tömegcikk, és a bűn, mint a nagy tömegek kedvenc csemegéje, polgárjogot nyert a fehérszemű gép birodalmában. Külföldön letiltott, erkölcstelen filmek szabadon futnak másutt; egészen tiszta filmeket kétértelmű plakátok bűnt ígérőnek hirdetnek; művészi ízlésű, szép filmcselekményben elhelyez a kufár egy-egy meztelen öltözködési jelenetet; s ahol ezt

nem teheti, ott a felírásokba rendel annyi pikantériát, amennyi csak elhelyezhető ott... Mert ilyenkor üvölt a karzat, és éhes-szemű közönséggel telik meg a mozi... És ez a mozi neveli nap-nap után a magyar ifjúságot, a munkásvilágot, a magyar falu tiszta népét!

Régezte a *színház* a tiszta, nemes, nemzeti irodalom vára volt. Ma az is árus bódéja lett a pénz kufárjának. Számadása roppant egyszerű. Adva van egy író, aki jó pénzért mindent ír: ha kell, darabot is; adva van hozzá a jónevű díva, vagy az országos-hírű színész, akinek pompás testhez álló darabokra van szüksége, hogy pontosan számon tartott képességeit érvényesíthesse; adva van egy csomó díszítő kellék: görlicék, táncosok, artisták, esetleg nagy reklámmal beharangozható külföldi rendező... és végül adva van egy leromlott ízlésű, végtelenül türelmes, leszállított igényű közönség, amely hálás a legbanálisabb szójátékért is... És mindezeket át kerestetik állandóan ugyanaz a nagy ismeretlené az egyenletnek: a pénz, a pénz ... És darabban, játékban, táncban, cselekményben, ruházatban felsorakoztat a kufár minél több érzékiséget ingerlő, a karzat zilált lelkű közönségének tetsző motívumot: mert ez hozza az éhes szemű közönséget, és ez hozza a pénzt... És hogy közben ideálok hálnak meg, lelkek vesznek el, meggyaláztatik az igazi művészet, és a vér és lélek kufárjainak ura: a bűn orgiázik a színházakban, azzal ki törődnek? Alig van ma színház Magyarországon, amely mert volna megmaradni Thalia templomának: a többi műhelye lett a kendőzött arcú félelmetes Medusának: a bűnnek.

És a *dal*? a szív örömeinek gyönyörű szava?... A nyáron a Dunántúl egy kedves vidékén selyemfüves réten kis libapásztorleány dalolta csengő hangon a pesti kupiét: „Az én babám egy fekete nő”.

És bárhová fordulok, gyerekajkon, férfiszájon, édesanyák, tiszta leányok csengő hangján mindeütt a pesti mulatók ízléstelen, dallamtalan, erkölcstelen nótáit hallom, sikamlós tréfáikkal, ocsmány szójátékaikkal, minden szépet és nemeset megcsúfoló tartalmukkal. Ezt húzzák a kávéházban, erre táncolnak éjszakákon át a fiaink, leányaink, ezt adja előfizetőinek az újabb kultúra leghatalmasabb eszköze: a rádió... Miért?... Miért nem írnak lelkükből lelkezett szép magyar dalokat a meggyötört Magyarország dalköltői? Nem a lelke értékeit adja, egyszerűen csak pénzt keres az új dalok mesterember-írója, és írja azt, amit a kufár jó pénzzel megfizet. Vásári portékává aljasodott a magyar dal; adja, veszi, piacra dobja a pénz emberének kezével az álcázott arcú örök lélekkufár: a nagy mecénás: a bűn...

Corruptio optimi pessima... Milyen szomorú az, hogy megromlott a jónak hordozója, eltorzult a szépnak eszköze; – hogy ől az, aminek éltetnie kellene, destruál az, aminek építés a hivatása!... Milyen végtelenül tragikus az, hogy a szexuális bűn átvezette országútját a mozin, színházon, rátette kezét a dalra és engedelmes rabszolgáivá tette a tömegek nagy nevelőit!... Azért, mert egy-két ember a gazdagságát keresi, rászabadul egy országra a bűn Medusája!

Várom csendes, nagy várakozással, eljön-e egyszer az a győzedelmes nagy forradalom: az ízlés forradalma, a művészet forradalma, a tisztaság forradalma, a szépnak, a jónak, a nemes életfelfogásnak forradalma, amely a szegyenbe üzi vissza az ezrek szeme előtt gyalázatosan felmagasztosított Medusát, feldönti a kufár árusasztalát, és visszaadja a színházat az irodalomnak, a mozit a tömegek nevelőjévé avatja, és a dalt újból a szív hangjává nemesíti?... És mindhármuk mesterévé trónra emeli majd az Isten elgondolása szerinti fenséges, tiszta életet...

A tiszta életén nem gazdagszik a kufár, mert az a kincses lélek Isten kegyelmével élvezett tulajdona. De elvégre nem az a fontos, hogy a kufár gazdagodjék!...

Megérjük-e vajon a jó forradalmát?...

5. A NYOMTATOTT BETŰ BŰNLAJSTROMA,

„... a betű megöl, a Lélek pedig megelevenít.” (2Kor. 3,6).

Meghalt egy híres, nagy író. Könyveit az emberek mohó örömmel olvasták, lefordították sok-sok nyelvre, a bennük rejlő szépségekről újabb könyveket írtak, és a gyerekek szemelvényeket tanultak belőlük az állami iskolákban. Halálát meggyászolta a világ; a temetésén ezrek gyűltek össze, és a legkiválóbb akadémikus mondott fölötte gyászbeszédet, magasztalván a szerelem mindenkor legnagyobb íróját. És közben az író lelke az Úr ítélőszéke előtt állott. Két karjával könyveit szorította, amelyeket magával hozott, hogy a másvilágon is biztosítsa dicsőségét.

– Érdemeid? – kérdezte az Úr.

– Íme, Uram, – mutatta büszkén az író – a könyveim. A kor legkeresettebb írója voltam.

– Nyisd ki a könyvet és nézz bele! – szolt az Úr.

Az író kinyitotta legkedvesebb művét, amellyel az akadémia nagy díját megnyerte, és beletekinteti Arca fakó lett, lélegzete elállt a borzalomtól. Mert a könyv fekete betűi egytől-egyik hidegszemű kis kígyókká változva tekeregtek a lapokon, és ezek a kis kígyók mind-mind vonagló emberi lelkeket öleltek és haraptak halálra. Borzasztó volt!

– Az olvasóid! – mutatott az Úr a vonaglókra – akiknek a te betűid megölték a lelkét!...

Az író egyszerre nagyon nehéznek érezte a könyveit; eldobta volna, de a sok millió betűkígyó most mind őt fogta, ölelte, és a kibírhatatlan, rettent súly alatt meggörnyedve, tehetetlenül süllyedt alá mérhetetlen mélységekbe, ahonnan a kárhozat lángja csapott feléje. És míg a koporsónál az akadémikus a nagy szellem soha el nem múló dicsőségét magasztalta, az író ajkán szörnyű Istenkáromlással alámerült a kárhozatba.

*

Az író legendája nem mese és nem oktató példázat; nagyon rideg, szomorú valósága az a nyomtatott betűk véget nem érő bűnlajstromának; költői képe annak a fenséges igazságszolgáltatásnak, amikor a lélekgyilkos ólombetű végül a saját urába és mesterébe harap. Ne mondjátok nekem, hogy a betű nem bűnös, mert csak anyag az ember kezében! Én sem vádolom az ólmot, mert tudom jól, hogy az utolsó vacsora ezüsttálát és a Júdás pénzeit is ugyanabból a féméből verték, és tudom, hogy ugyanazok a betűk nyomják papírra a falusi néniké imakönyvét, Papini „Krisztusát” és Bettauer pornográf regényeit. És mégis bűnös, százszor bűnös a nyomtatott betű, mert ismeretlen világok hírnöke előttem, lelkembe lopja a mögötte feltáruló világokat, amelyeket nélküle soha meg nem ismertem volna, és reám zúdítja mindazt a bűnt, amelyet emberi gyengeség és gonoszság bennük felhalmozott. Ismeretlen világok zsilipje a nyomtatott betű; az olvasás: zsilipnyitogatás.

Három világ találkozik minden könyv olvasásakor: az író, a téma, és az olvasó fantáziája.

Az író könyvében önmagát adja; bármit írjon is, egyénisége, világnézete, erkölcsi felfogása bélyegét ráüti mesére, stílusra, alakjaira egyaránt. Ha egy könyvet olvasok, a nyomtatott betűk kulisszája mögül az író szól hozzám, beszélget velem, gondolatait nyújtja, még pedig egészen felelőtlenül, cáfolhatatlanul. Vitázni, perbe szállni nem lehet vele; ha bűnt ad, nem vághatom az arcába, mert a nyomtatott betű hideg és élettelen, és az író arcát nem mutatja nyíltan. A pornográf író, aki bűnt ír, hogy a könyvének piacot teremtsen, és cselédek, iparos leányok munkásfiúk, egyszerű emberek megtépett tisztaságából, véréből sajtol aranyat magának, az élet mocsarából vett meséi és jelenet-sorozatai mögé rejtőzködik el. Az olvasó, aki felcsigázott érzékiséggel, mohón falja a sorokat, nem látja a háttérben az emberpolip undok kéjenc arcát. A finom tollal megírt úri perverzítások sorozata mögött ép úgy nem látja meg az intelligens olvasó a szexualitástól túlfűtött asszonyírót és nem érzi, hogy a finom lélekrajzzal takart, leplezett érzékiségek a lelkébe futva, már kísértéssé vagy bűnné keményednek. A művészet palástjába öltöző és hol bőkezű mecénást, hol elfogulatlan kritikust markírozó színházi lapok olvasói sem sejtik meg a háttérben az emberlelkek Shylokját, aki bűnt ad, mert azt jól megfizetik, és faji vagy egyéni lelkiismeretlenséggel árulja a bűnt hitvány irodalomvásári polcán, hogy a vér és tisztaság árán szép lakást, autót, szép barátnőt tartson. Van valami rettentő, személytelen felelőtlenység az író viszonyában az olvasóhoz. Mint ahogy a telefonkagylóban csak egy hang az, akivel beszélgetek, és arcot, alakot, környezetet úgy képzelem csak hozzá, ép úgy a könyvét kezembe véve, órákig beszélgetek ismeretlen lelkű és moralitású emberrel, akitől, ha ismerném, talán undorral fordulnék el. – És a legnagyobb baj az, hogy az olvasó a legtöbb esetben nem is kíváncsi arra, aki a könyv lapjain hozzá szól. Az író elküldi ólombetű-kígyóit az olvasók ezreihez, és ő nagy ember és gazdag lesz, míg a betűi emberlelkek tömegét marják betegre, halálra.

A második világ a *téma* világa, amelyért felelős az ólombetű. A bűn írója témáit a bűn világából veszi és tetszése szerinti beállításban megnyit az olvasói előtt olyan világokat, amelyeket azok a könyv olvasása nélkül soha meg nem ismertek volna. A rablóbandát alakító kis gimnazista a betörők világát könyveiből látta; a megtévedt cselédleány a bűnös szerelmet az újságja regényéből, vagy a barátnőjétől kölcsönzött pornográf regényből tanulta ismerni; bűntanyák orgiáit, messze földrészek éjjeli életének meztelenség-kultuszát irodalmat hazudó folyóiratából kidülledő szemekkel falja a diák és az ifjú leány; és sok száz lélek bukik el évente, akiknek lelkében a nyilvános házak légköréből vett novellák és regények szétilálták a tiszta otthon ideális képét, és az irodalom bélyegével felavatott művei az ólombetűnek állították az „édesapa”, „édesanya” fogalma helyébe a „hím” és „nőstény” fogalmát,

hogy destruáljanak mindent, ami a földi életben szent és magasztos.

És az ólombetű bűne nemcsak az, hogy a bűn ismeretlen, rejtőző világait feltárja és a szexuális ösztön vad vágyait az olvasók ezreiben életre hívja, hanem, hogy megszépít és nemcsak kívánatosnak, de megengedettnek, természetesnek, szépnek, sőt követendőnek állít be mindent, ami a bűn mocsarából származik, és az ítéletében gonoszul megtévesztett olvasót a lelke igényeivel homlokegyenest ellenkező világnézet táborába sodorja. Ne mondják azt nekem, hogy: „Mennyi szépség lehet a békanyálas, rothadó mocsárban”. – Mert a vízcsepp szépségéről, vagy a mocsárvilág egy-egy kis virágáról költeményt tudok írni magam is... De ne felejtjük el, hogy a mocsarat akármilyen szépnek írom is le, mégsem támad vágy egyetlen ember lelkében sem a dögleletes vizek világa után, mert bár a részlet-szépség gyönyörködteti, az egész környezet utálatos volta egészséges undort kelt az emberben. Nem így a lélek-mocsár esetében, amelynek roncsolt idegrendszer, felajzott szexualitás és a minden élő és mozgó szervezetben sodró erővel dolgozó nemi ösztön azonnal szövetségeseivé szegődnek és az olvasót akárhányszor elsodorja a mocsár vágya. Szépség címén békanyálas ingoványt árulni: hitványság! A lélekkufár író lelke rajta!

A harmadik, amiért felelős az ólombetű, a *fantázia* világa. A könyv történetében nem egyetlen aktív szereplő van: az író, akinek meséjét, gondolatait szolgálai, tétlen passzivitással veszik át az olvasók; – minden könyvet annyian csinálnak, ahányan azt elolvassák. Ugyanazt a regényhőst ezer olvasó ezerféleképpen látja; mind együtt hőmpölygeti, görgeti a mesét az íróval, de mind másképpen színezi a részleteket, más és más mellékszálát dolgoz ki részletesen, más és más gondolatot ismer fel sajátjává, és mind másképpen szövi tovább a regényt gondolatban attól a ponttól, ahol az író letette a tollat. Minden író mellé társszerzőül szegődik minden olvasója, mert fantáziájában mindegyik valósággal még egyszer megírja a regényt. Ugyanez a regény ezer olvasó lelkében ezer regénnyé lesz, amely mind különbözik a többitől, mert ott az író egyénisége mellé áll társszerzőként az olvasó egyénisége. – A bűn írója együtt írhatja a bűn meséit olvasóival. És van abban valami megrendítően borzalmas, hogy egy-egy könyv olvasásakor a diákok meztelen színésznők regényeit csinálja fantáziájában, a tisztalelkű úri leány perditák tetteit írja; – és hányszor adja maga az édesanya gyermekei kezében a divatos folyóiratot, amelynek olvasása közben szinte oldalról-oldalra bünt ír és színez magában a tiszta gyermeklélek! És így van az, hogy középiskoláink diáksága a büntanyák nyelvén társalog, az utcán mohó szemmel szinte levetkőztet minden nőt és cinikusan röhög, ha a szerelemnek, vagy a nőnek ideálját említik előtte. Perverz könyvek perverz fantáziát alakítanak, és a bűn regényeit olvasva csináló diákképzelet mindent a bűn fátylán keresztül tanul nézni. Itt is ismétlem: a bűn íróinak lelke rajta!

Ne mentsétek az ólombetűt és ne beszéljétek holt betűkről! Holt betű nincs, mert minden sor mögött élet lüktet. A betű az élet takarója, ismeretlen világok szállítója, és – ha bünt hoz: – az élet megölője. Aki az ólombetűt *igazán* ismerni akarja, annak egy pillanatig sem szabad elfelejtenie a híres író legendáját, és sokszor, sokszor lelke elé idéznie azt a képet, amelyen az ólombetűk kis kigyói lelkeket fojtogatnak...

A betű öl – a Lélek éltet. És a betű is, ha a Lélek szól általa lélekhez. Viszont az ólombetű minden hitványságáért felelős az az ember, akinek parancsára a betűk a papíron glédába sorakoznak.

És ha sok évi fegyház a büntetése annak, aki tudatosan embert öl – testet öl; – akkor vajon mit érdemel az író, aki az aranyért való hajszában hideg számítással ezernyi olvasója lelkét öli meg?...

6. A TUDOMÁNY SZENT TÓGÁJÁBAN.

„Óvakodjatok a hamis prófétáktól, akik juhok ruházatában jönnek hozzátok, belül pedig ragadozó farkasok.” (Mt 7,15.).

A lilium fehér szirmokba öltözik, az ibolya kék ruhácskát ölt magára, a tavasz leheletétől érintett erdő zöld levelekkel pompázik. Azt a ruhát ölti magára, amellyel a Teremtő megáldotta. A rikitó külső fényt és feltűnést kereső ködmönnel csak olyan ember hivalkodik, ki saját értéktelenségét királyi külsőségével akarja takargatni.

Az írás egy helyütt arról szól, hogy óvakodjunk azoktól az emberektől, kik bárány ruhájában jönnek, belül pedig ragadozó farkasok. Ezzel erőteljesen int bennünket, hogy a külső formák megbűvölő hatása alól függetlenítsük magunkat és a belső, az igazi értékek keresésére fordítsuk gondunkat. És ha valahol fontos ez a függetlenítés, akkor különösen életbevágó ott, ahol a tudomány díszes tógája alá rejtőzködik a lélek megrablására előtörő ragadozó farkas...

A kemény parancs ellen támadók *a)* az orvostudomány, *b)* a társadalmi tudomány és *c)* a modern neveléstudomány nevében vonulnak fel.

a) Bloch, Bauer, Friedmann, Freud, Weininger, Forel azok a sokat hajtogatott „tudós”-ok, akikkel szemben sok ember előtt kevésnek látszanak a külföldi orvosi karok és az itthoni kiválóságok (Nékám, Illyés és Kiss dr.) nevei. Az előzők a kemény parancs következetes és fenntartás nélküli keresztülvitelét a „természet ellen való küzdelem”-nek minősítik. A kemény parancs követelménye – nemi megkülönböztetés nélkül – a házasság életig való tiszta megtartoztatás; vagy – a házasság keretein kívül élőknel – a teljes és tökéletes tiszta élet. Ha meglazítanók és bizonyos enyhítéseket tennék a kemény parancson, akkor igen könnyen hozzánk csatlakoznának azok is, akik a tudomány, a természet nevében kiáltanak vétőt a szigorúan hangzó parancsnak.

Senki sem veszi tagadásba, hogy a szexualitás a természet legerősebb ösztöneinek egyike. Mindenki hirdeti, hogy Isten legszentebb céljai egyikének hordozója. De hisz ép azért tekintünk reá úgy, hogy azzal a nagy hivatottságú életlendítő és fejlesztő erővel visszaélés ne történhessen. A természet oly csodás módon gondoskodik önmagáról, hogy az éretlen gyermekkorban pihenteti az ösztön beszédét. A „koraérett” gyermeknél nagyjából csak mesterségesen, vagy bűnösen okozott beavatkozás nyomán lép fel korábban.¹ A fejlődés erőteljesebb éveiben önmaga gondoskodik a felesleges sejtek levezetéséről, vagy módot nyújt az életerők másirányú lekötése útján azok felhasználására.² Azok a kóros hatások pedig, amelyekre a „tudomány tógásai” hivatkoznak (histeria, fejfájás, idegesség, impotencia stb.) vagy kórosan adott élettani berendezettségéből, vagy más helytelen életformák kiéléséből eredeztethetők.

Nem lehet eléggé óvni az ifjú nemzedéket attól a felületes, itt-ott mélyebb szempontokat figyelmen kívül hagyó orvosoktól származó nyilatkozatoktól, amelyek a „kiélés szükségességé”-nek jelszava mellett felébresztik és fékevesztetté teszik az „alvó oroszlán”-t. Az egészen világos, hogy mi sem kedvesebb a tobzódásra hajló testi embernek, mint ösztönös életének tudományos (?) igazolása, de viszont mi sem lehet rettenetesebb, mint a tudomány orvát tönkretett élet szörnyűségeinek hordozása. Akik a természetes élet cégére alatt garázdálkodva a testi élet védelmére minden elképzelhető módot ajánlgatnak, azok maguk is jól tudják, hogy a testi fertőzések *esetleg* megakadályozhatók, de a testi és lelki elernyedés semmiképp sem gátolható meg. Ép azért adták a budapesti Műegyetem pedagógus vezetői az egyetem polgárai kezébe a híressé vált „vörös irat” című művet, hogy szakavatott kezek és ifjú nemzedék szerető lelkek helyes irányba befolyásolják az ifjúság felfogását. Tóth Tihamér dr. professzor: „Tiszta férfiúság”-a pedig azért talált oly hatalmas visszhangra a magyar és külföldi ifjúság körében, mert saját és mások kárán tanulták meg a „megengedett természetes élet” szörnyű tragédiáját! Örömmel üdvözölték tehát az ifjúságmentő igaz barátot, ki kemény szavakkal adta elébük az élet igazságát! Apaga satanas! legyen a jelszó, ha a tudomány tógájában közelít a lélekölő sátán!

b) A természettudomány, orvosi ismeretek tógásai után a *társadalmi tudomány* mezében kísértnek.

Mikor a fejletlen ifjúsághoz szólnak, akkor jórészt éretlen és megfontolatlan jelszavakat dobálnak. Tudományosabb színezetet akkor öltenek, amikor a felnőttek életét akarják a kemény parancs ellen kiélezn!

A jelszavak elseje: *a szerelem joga, a szabad szerelem érvényesítése*. Nem igen kell ezzel a kétes gondolattal viaskodnunk. Ha egyszerű állatok volnánk, akkor minden további nélkül megengednők az állati élet ösztönös formáját. Megértem azokat a materialistákat, kiknek gondolkodásából hiányzik a természetfeletti, a lelki, az isteni... Nekik semmi más értékük nincs, mint az ösztönös kéjelgés öröme; ebből a silány táplálékból akarják kielégíteni minden éhségüket. „Schlangenkost”, mondja egy helyütt az „Elmélkedések”-ben Prohászka Ottokár. Olyan eledel, amelytől elpusztul maga a túltáplált Dániel-féle bálvány is... Ha azonban ennek a könnyelmű jelszónak az életkövetkezményeit nézzük, akkor megrettenve látjuk az ifjú élet derűjének, zengő kacajának elcsendesülését, a születendő gyermek megölését, az Isten adta ártatlan gyermek utcára tételét, a nagyobbak lelencszerű nevelését, a társadalmi élet lazulását, az erkölcsi felfogás szétesését. Bűnös jelszavak tehát ezek; olyan jelszavak, ame-

¹ A „corpus pineale” erősebb fejlődése ugyan előretolhatja a nemi érettséget, de ennek megállapítása nem áll módunkban s egyáltalában nem köti és kényszeríti a gyerekmert a szexuális életre. (Bővebbet lásd Weil: Innere Secretion, Berlin. 1922. Kretschmer: Med. Psychologie, Leipzig 1922. Marczell: A Kath. Nevelés. Élettani és lélektani adottságok átértéklése a nevelés rendszerébe. 1926.).

² Marczell: előbb idézett cikke.

lyek szörnyűséges bajoknak a szülőanyjai! „Gyümölcsceikről ismeritek meg őket...” mondja az Úr.

Idetartozik a „*kettős morál*” jelszava is! Prohászka Ottokár híres beszédében szól erről!³ A társadalom „irányítói” a férfinemnek megengedik azt az életet, amelyet megvetéssel utasítanak vissza a leánynemzedéknél.

Nem villan-e ki ebben a szörnyű megosztásban a durva ösztön önző, mások káros gyengéit habzsolni akaró démonian kacagó arca? Tisztának, érintetlennek kívánja a „finomabb” leányéletet, de vársári cikként magáénak vallja a „fehér rabszolga” erkölcsi életének letárolását. Ha a galamb és tulokárusokat, pénzváltókat és kereskedőket korbáccsal verte ki az Úr templomából az Úr Krisztus, akkor ezeket az élet-és lélekkufárokat, mások erkölcsét árúba bocsátó kéjenceket szeges ostorral kellene kikorbácsolni a „tudomány csarnokai”-ból. Aki arra is hajlandó, hogy mást a fertőbe, a társadalmi kiközösítésbe taszítson, az nem méltó arra, hogy az emberi közösség szent egységében éljen.

A komoly modern írók megérik ennek a jelszónak szörnyű következményeit s világirodalmi értéket képviselő regényekben és irataikban borzalmas képét adják ennek a laza és szétesett életnek. (Bourget: A válás. A tanítvány. Wilde: De profundis. Dostojewski: Bűn és Bűnhődés. Tolstoj: Karenin Anna.) A fertő virágai, a testiségre apelláló és népies alakot öltő ponyvaregények, laza erkölcsű mozifilmek dicsőítő éneket énekelnek arról a „szent jog”-ról, de felelősség nélküli lelketlenséggel nem mernek szemébe nézni annak a förtelemnek és elkendőzött lápvilágnak, amelyet csak a pedagógusok csendes szobái, illetve a rendőrség *razziái* és statisztikai világítanak meg borzalmas valóságukban.

A felnőttek életét megméltelyezendő a *túl szaporodás* veszélyeit, az *eugenetika előnyeit* harsogják szerteszét. Az egyik a neomalthuzianizmus fattyúhajtását, az *egyikét* favorizálja, a másik az erősebb, az élethez több jogot formáló szervezet ösztönös érvényeit követeli. Silány, az Isten terveivel ellenkező felfogásukat a túlzott, meg nem fékezett érzékiség fűti, amelynek szennyes, füstölgő kóválygását a tudományos máz festett takarója alá rejtik. Hogy hova és merre juttat ez a „tudomány”, arra nézve legyen szabad idejegyezni egy házassági perben egyik fél bevezető szavait, amelyek így hangzanak: „Köztudomású lévén, hogy az ember *polygam* természetű lény, megérthető tehát, hogy nem elégedhettem meg egy asszonnyal...” Ez a tudomány valamiképpen annak a sátáni ösztönnek a kirobbanása, amely a férfi és nő életében semmi felsőbbrendűt, semmi szentet, semmi szeretetet, semmi megbecsülést sem lát, csak nemeknek egymás felé törő viszonyát...

c) Végezetül a *neveléstudomány* köpenyében is harcot indítanak a kemény parancs ellen.

A pszichoanalízis, a kísérleti neveléstudomány tapasztalatok alapján leszűrt „megállapításai” jó részt azokból a tudományos felfogásokból táplálkoznak, amelyeket az első részben ismertettünk. Akinek elvi elgondolása szerint az ember nem a test és lélek kettőségén épül s a lélek felsőbbségének kivívása nem feltétlen követelmény, az nem nyúlhat igazán helyes módon ehhez a kérdéshez. Az csak – a bűnös élet káros következményeit látva – a bűn elkerülésén, vagy enyhítésén fáradozik.

Ezek a neveléstani kísérletezők nemi felvilágosítással, koedukációval pszichoanalízissel, sporttal és akarattréninggel próbálkoznak. Mi sem esik távolabb tőlünk, mint azoknak a módoknak a megvetése, amelyekkel a kemény parancs érvénye biztosítható. Sőt – mint könyvünk második része tárgyalja – egyenesen ezért írtuk meg a könyvet. De már most itt óvást emelünk azok ellen a panáceaának hirdetett módszerek ellen, amelyek – állítólag – minden bajt gyógyítanak.

A nemi felvilágosítás kérdése *gyakorlatilag* sokkal nehezebb, semhogy elméletileg lehetne dönteni afelett, hogy szükséges-e és nélkülözhetetlen-e? De nem is ezen múlik a dolog. Azt mindenki elismeri, hogy *fokozatos, egyénenkénti, komoly felvilágosítás* szükséges, de viszont igen naiv hit kell annak az elfogadására, hogy akinek figyelmét a nemiségre irányítottuk, vagy akinek kíváncsiságát kielégítettük, azt egyúttal a nemi kilengések ellen is felvértezzük. Ne higgyünk annak a fantomnak, hogy az emberek azért vetkeznek, mert nem tudják, mi a bűn...

A koedukációnak is vannak előnyei. Bizonyos, hogy a megszokás sok minden rossznak elejét vesi. De azt is gyerekmesének tartom, amit az „új iskola” és egyéb „modern” próbálkozás hirdeti, hogy ez a módszer mindenekfelett sikert biztosít. A falusi iskolákat réges-régen reászorította erre a formára a pénzhány; mégsem mondhatjuk, hogy ott minden rendben van! A bűnök számának kicsiségéből pedig nem arra kell visszakövetkeztetni, hogy együtt nevelkednek a fiúk és lányok, hanem azokra a komolyabb testi és lelki tényezőkre, amelyek a falusi őserőt a természet rendes medrébe kergetik.

Az egyes gyermekek kivételes vizsgálatával – borzasztó nagyszámú és nagyjelentőségű visszaélés mellett – eredményt is ér el a pszichoanalízis. (Freud és követői.) De ebből nem lehet azt az általános

³ Úri és Női Divatmorál, dr. Prohászka Ottokár beszédje a VI. Kath. Nagygyűlésen.

következtetést levonni, hogy kizárólagosan a múltnak, az öntudat küszöbe alatti életnek feltárásából várjuk a kísértő gondolatoktól való megszabadulást.

A sport (testi nevelést hirdető!) akarat-tréning (Payot, Foerster) mindenhatóságát is kétségbe vonjuk. Ezek is eszközök, de csak olyan eszközök, amelyek hatóerejét más felsőbbrendű erők – szellemi és természetfeletti kegyelmi erők – indítják és nemesítik.

A könyv második részében bő alkalom lesz a pozitív rész kifejtésére. Most csak azt akarjuk nyomatékosan hangsúlyozni, hogy a neveléstudomány köntösét viselő kísérletezések ne tévesszék meg azt a szegény ifjú vagy öregebb testvért, aki gyógyírt keres és üres, többé-kevésbé értéktelen próbálkozást talál.

Még egy gondolattal kell leszámolnunk. Szülők és nevelők igen gyakran behódolnak annak a közszájon forgó felfogásnak, hogy a szexuális élet komolyabb jelentkezése és az erkölcsi tisztaság érdekében vívott küzdelem az annyit emlegetett *kamaszkorba esik*. Hogyha ez az általános felfogás csak nagy vonalakban is igaz lenne, akkor a 16 éven aluli ifjúságnak zömét érintetlennek, vagy legalább kevésbé küszködőnek kellene találnunk. A tény azonban teljesen ellene mond ennek az optimisztikus tévedésnek. A szülők és nevelők igen helyesen teszik, ha revideálva álláspontjukat, arra az igazságra eszmélnek, hogy a szexualitás a gyermekkortól kezdve kíséri a fejlődő embert. Tulajdonképpen csupán a jelentkezés üteme és ereje kérdésében van különbség. Már a kis elemista idegzetét is végig borzolja egy-két szexuális izgalom. A 10-12 éves korban pedig fokozatosan erősödik ez a titokzatos eredetű és nagy élethivatású megrezdülés. Óvakodjék tehát a szülő és nevelő attól a ferde felfogástól, hogy a gyermekkor *teljesen* ment a kemény parancs elleni támadásoktól s következőleg vigyázva vigyázzon, hogy már a legkisebb kortól kezdve figyelemmel kísérje a gyermeknek ilyen irányú fejlődését.

Ez a helytelen elméleti felfogás szüli és szülte aztán azt a még kárhözhatóbb és pusztítóbb gondolkodást, amely szerint a gyermek előtt mindent mondhatunk, és beszélhetünk, mert az „úgysem ért semmit...”

„Videant consules!”

Ezzel a ferde elgondolással szemben az az igazság, hogy a kis gyermek „tabula rasa”-szerű berendezkedésén az élet minden benyomása, az elhangzott, de meg nem értett szó örök nyomot hagy s ha most nem is, de később életre kelve eleven élmény lesz belőle. Jaj annak a szülőnek, ki ebben a tévhitben ringatva magát, közel engedí gyermeké lelkéhez az *ismeretlenség köntöse* alatt a lélek tisztaságát és erényét megrabló gonosz beszédet, durva tréfát, vagy triviális játékokat!

Ismétlem a Szentírás idézetét: „Óvakodjatok a hamis prófétáktól, kik báránybőrben jönnek, belül pedig ragadozó farkasok.” A lélek és erkölcsi élet tisztaságát védők és féltő gonddal örködők magyarázatok magatokra az Úr szavait s a tisztaság erényét, a kemény parancsot tudományos külszín alatt támadókra kiáltatok oda: *lupi rapaces! ragadozó farkasok!*...

C.

A LÉLEK SZENTÉLYÉBEN.

A sivatag emberének átka a homok. Nem az, amely az útján fekszik, nem is a szél görgette homokfelhő, mert ezeket ismeri, jól megértékeli és védekezik ellenük. Veszélyes a levegőben szálló láthatatlan, megmérhetetlen, szitáit lisztnél finomabb milliónyi homok-szemecske, amely ellepi házát, ágát, ruháját, benne csikorog az ételében, ráül torkára, tüdejére... és amellet oly semmi, oly jelentéktelen, hogy ellene komoly küzdelemtől szó sem lehet. Nagy ellenségeknél ezerszer rosszabbak a parányi, jelentéktelen semmiségek, az imponderabiliák, épen azért, mert kicsik, mert olyan végzetesen nagyon kicsik. Ki érne rá őket komolyan venni?

A bűnnek is vannak imponderabiliái: kicsi játékok, apró kisiklások, át-átfutó érzések, röpké vágyak, gondolatok... Ki vette komolyan valaha a kis diák szerelmét? Ki vadászna bűnre jókedvű társaság enyelgő csipkelődésében, egy-egy jovialis arccal elmondott jóízű tréfában, franciásan szellemes szójátékban, bohém fiúk, lányok bájos csacsiságaiban?... „Ki keresne bűnt a zálogosai közben, nyilvánosan váltott szégyenlős csókban, tánc közben véletlen futó ölelésben? Ki meri mondani, hogy bűn a rövid szoknya, kivágott, ujjatlan ruha?... Micsoda prudéria, rossznak mondani a férjes asszony flirtjét a más emberével?... Hiszen játék mindez, súly nélkül, felelősség nélkül, következmény nélkül...” Észrevétlen,... lemérhetetlen,... jelentéktelen... A bűn imponderabiliái... Finom homok a lelken, csikorogó, kényelmetlen, kellemetlen, de oly apró, oly veszélytelen! Hiszen nem hoz halált!...

A sivatag emberének átka a szitáit, finom homok... Nagy ellenségeknél ezerszer rosszabbak a párányi, jelentéktelen semmiségek, az imponderabiliák, épen azért, mert kicsik, mert olyan végzetesen, nagyon kicsik...

1. A KÍSÉRTŐK.

*„Óvakodjatok a farizeusok kovászatól.”
(Mt 16,6.).*

Nem régen, mint szenzációs hírt röpítették szerte az újságok, hogy Franciaországban egy sast elgázolt az autó. Méltán keltett feltűnést ez a ritka eset. Hiszen a sas a levegő királya, hogyan kerülhet az út porába? Ezt a nemes királyi madarat megkísértette valami. Zsákmányra szállt és úgy elmerült benne, hogy közben a száguldó élet halálra gázolta. A madarak királyának hivatása, hogy a magasban járjon, eledelét se keresse a föld sarában, rohanó élet útján. Tápláléka legyen nemesebb az alantasabb állatok eledelénél.

Az ember-király a teremtmények között a legnemesebb. Hivatása, hogy a halhatatlan lélek nagy lendületével a magasságok felé törjön. Vágya, igénye maga az Isten legyen. Amint a királyi sas a magasságokban jár, az ember-királynak is lelki és szellemi fensőbbiségével az élet magaslatán kell állnia. És az ember mégis sokszor lent vergődik az út porában, a föld sarában. Mi az, ami őt annyira a földre vonzza? Az életet kísértetek táncolják körül. Nem az ókori mitológiának babonás kísértetei ezek, hanem az életnek reális megkísértői. Nem kell az embernek keresnie a kísértést, a bűnt; jön az magától is. Ott dübörög az élet útján, tehát biztos a találkozás vele. Csak az kérdés, hogy ez a találkozás a bűnnel barátjává tesz-e a kísértőnek, avagy ellenségévé?

A kísértés erkölcsi értelemben nem más, mint az embernek próbára tévése: van-e szilárd jelleme, tántoríthatatlan becsülete, erkölcsi érzéke? Maga a kísértés nem bűn. Bűnné csak akkor lesz, ha valaki abba beleegyezik, vagyis a kísértőnek barátjává szegődik. Szükséges az, hogy az ember állandóan harcot vívjon lelke szabadságáért, a lélek uralmáért. Isten tehát megengedi a kísértést, de csak annyiban, amennyiben az hasznunkra válik és senkit sem tesz próbára erején felül. Szent Ágoston azt mondja: „A mi életünk nem lehet kísértés nélkül, mert a mi előmenetelünk kísértések által történik; nem is ismerheti meg valaki önmagát, hacsak meg nem próbáltatik, sem koronát nem nyerhet, hacsak nem győz; nem győzhet pedig, hacsak nem küzd; sem nem küzdhet, hacsak ellenségei és kísértései nem lesznek.” (Super psalm. 68.). A kísértés tehát Istentől megengedett szükséges rossz, de nem jelenti azt, hogy a kísértést, a rosszat keresni kell, mert aki keresi, megtalálja, de elvesz abban.

A szentírás szerint megkísérti az embert a sátán, a világ és a test, midőn alkalmat nyújt, ösztönös ingert kínál. Tehát mindannyian megpróbáltatunk, találkozunk a kísértővel. Hiszen a gonosz lélek magát az Isten fiát is megkísértette, mert ellensége lett az Istennek, amióta az első angyalt, a lázadó szellemet a kárhozatba taszította.

Látta a sátán a pusztában böjtölő Krisztust, arcán az éhség és böjtölés halványossága látszott, de fényben ragyogott a szeme. Régen volt, amikor a sátán utoljára látta a túlvilágnak ezt a visszaverődő fényét. Azon gondolkodik: ha ez is csak olyan volna, mint a többi ember, akkor könnyen legyőzhető. A sátán szemeiben titkos tűz lángja gyűl. A nagy kísértő a messze jövőbe néz és roppant távolságokat tekint át. Látja az emberek millióinak hullámlását maga körül, kiket Krisztussal együtt megszerez magának. Nagyon jól tudta, hogy az embereket legkönnyebb gyomrukon keresztül megfogni. Azért örül a sátán, amikor Krisztus az éhező tömegnek kenyeret ad. Azt gondolja: csak lakasd jól őket, hadd legyen tele a gyomruk. Legyenek lusták és lomhák, majd földre húzza őket testük és fejüket nem emelik az ég felé. Akkor majd lassan átszenderednek a sátán karjai közé. Ezért veszi a sátán magának azt a bátorságot, hogy megkísértse a názáreti Jézust és neki is kenyeret kínáljon fel.

Az Isten Fiának szemei is a messze jövőbe néztek, az emberiség örök jövőjébe, ő mélyebben látott. Ő is látott éhséget, azonban szent, halhatatlan, mélyseges éhséget az emberek lelkében. Ezt az éhséget nem lehet kenyérral, alantas ösztönökkel kielégíteni. A léleknek lelki eledelre, lelki kenyérre van szüksége. Az Isten fia visszautasítja a gonosz lélek kísértését: „írva vagyok: nemcsak kenyérral él az ember, hanem minden igével, amely az Isten szájából jő.” (Mt 4,4.). A nagy kísértőnél nagyobb az Isten Fia ereje, és diadalmaskodik fölötte.

A halandó emberiség is állandóan éhes. Testi és lelki éhség gyötri. A gonosz lélek jól ismeri az ember lélektanát, tudja mivel kerítheti hatalmába. Jön a nagy kísértő és kínálja eledelét, hogy a test éhségét, a test vágyait kielégítse.

Az egyik legnagyobb kísértője az embernek a test, a folyton éhes, a folyton követelődő, lázongó test. Nemcsak kenyeret kér, mert benne ösztönös erők, a vér mint tűz lappanganak. Ezek lehetnek építő, teremtő erők, amelyeket a kemény parancs tart féken, de pusztító tűzzé válnak, ha az ember a feltörő elemek zsilipjeit oktanul megnyitja. Arra van hivatva az ember, hogy ezekkel az erőkkel fenntartsa önmagát azon a magaslaton, amelyre Isten helyezte.

De jön a kísértő. Felforr a véred, az ösztönös erők ott dübörögnek s te társául szegődöl a Kísértőnek. Úgy jársz, mint a madarak királya, a sas, amely leszállt a föld sarába zsákmányon lakozni és elgázolta az autót, annyira belemerült annak élvezetébe. Így jár az ember is, aki hivatásának magaslatáról leszáll a testiség sarába, cimborájává lesz a kísértőnek, elmerül a bűnben, szenvedélyek rabszolgájává lesz s az élet keresztülgázol rajta.

A kísértő legtöbbször álruhában jár. Jön, mint jó-barát, mert így könnyen hozzád férközhet. Te pedig hiszel neki, mindenben és mindenüvé követed. Először csak ártatlan szórakozás az egész, színház, kávéház, mulatóhelyek. Ez önmagában nem rossz, közömbös dolog, de lehet jó, vagy rossz, aszerint, amint élsz vele. Ha a jóbarát képében a kísértés sötét szelleme fon körül, ha követed mindenben, ha nem veszed észre, hogy a beszéd, a társalgás, a környezet, a példázgatás és csábítás mindig egy fokkal mélyebbre süllyeszt, ilyenkor a félrevelt önérzet, a hősködés a bűn hatalmába dönt. Ami aztán jön, az a jóban, rosszban való kitartás, a vége pedig a teljes lecsuszamlás.

Az élet másik nagy kísértője a társadalom, a világ, vagy mondhatjuk úgy is, az agyonbálványozott társaság. Álköntösben jár, kísértő szellemét felruhazza az etiket szabályaival. Úri kötelezettségek lovagi köntösébe öltözteti társadalmi félszégeit, ferdeségeit és helytelen szokásait. Beteg szellemét a modernség és a kultúra jelszavával viszi a lelkedbe. A spongya-lelkek felszívják mindent. És a gerinctelen ember nem ismeri fel a társadalomban a nagy kísértőt, társává lesz. Romlottságoknak, bűnös szenvedélyeknek szolgájává aljasodik le. A kísértővel való találkozás, ha barátjává tesz, bűnbe, pusztulásba visz.

Ha a találkozás a kísértővel találkozást jelent az ellenséggel, akkor ez a harc keménységét jelenti. Krisztus Urunk példát mutatott, amikor a kísértőt elűzi magától és rámutat arra, hogy a test éhsége és igénye mellett kiált a lélek éhsége. Ezt kell kielégíteni, megnemesíteni és megerősíteni.

Más a találkozás a kísértővel, ha benne meglátom az ellenséget s a férfi-harcának keménységével szállók vele szembe. Fel kell ismernem a kísértő szellemét, jöjjön az belülről, vagy kívülről, nyíltan mint ellenség, avagy jóbarát képében. A világ két táborot állít a Krisztussal küzdők ellen. Az egyik hízeleg, hogy megcsaljon, a másik ijeszt, hogy megtörjön. Az elsőnél vigyázzunk, hogy le ne bilincseljen bennünket a saját vágyunk, a másikinál meg ne riadjunk a harc keménységétől. Mindkettőnél segítségünkre van Krisztus, aki azt mondta nekünk: „Bízzatok, én meggyőztem a világot.” Tudjunk rendületlenül bízni abban, hogy Krisztus kegyelmével győzedelmeskedni tudunk minden kísértésen.

Ehhez azonban szükséges, hogy egyrészt magunk is őrizkedjünk a „farizeusok kovászától” és mindattól, ami megronthatná lelkünket, másrészt a kísértővel találkozáskor, benne mindig ellenséget lássunk és soha ne legyünk társává.

Az az igazi férfi, aki olyan szellemi és lelki magaslaton áll, hogy átlát az élet szövevényes kísértésein, aki szembe mer szállni azokkal, aki tud nemes elvekért nemcsak hevülni, hanem azok diadaláért kemény harcot is vívni. Ez a lelki szabadság harca. A lélek legyen szabad, független úr az élet fölött és álljon olyan magaslaton, ahonnan az alantas, ösztönös élet lázongását nagyon kicsinek látja.

A magyar katolikus ifjúság élete ilyen magas szárnyalású élet legyen, amely állandóan az Isten felé tör. A kemény parancsot úgy tisztelje, mint a test és a lélek kísértői ellen legjobb védelmezőjét, akkor a királyi sas nem száll a föld sarába eledelért és nem gázolja el a rohanó életet, hanem az örök élet forrásaiból merített tiszta erőkkel viszi diadalra életét.

2. A KÍSÉRTŐK SZÖVETSÉGESEI.

„És az ember ellenségei az ő házanépe.”
(Mich. 7,6.)

A világháború idején évek hosszú során döngették a piave-i frontot az olasz útegek s nem sikerült rést ütni a kemény emberfalon. Most már, a háború vége után, a régi ellenséges oldalról is elismerik, hogy a magyar vonalat nem tudta meggyőzni a külső erő, hanem a belső gyengeség, a támadó ellenség láthatatlan szövetségese zúzta össze. Éhség, fáradság, kimerültség, állandó zúgolódás rémei sorakoztak a hadakat jelképező Mars mellé s a béke, a megnyugvás és enyhülés csábígei mellett rontottak a fá-

radt oroszlanra... A történelem azt mutatta, hogy a belső ellenség, a fegyvertelenül támadó titkos szövetséges erősebbnek bizonyult, mint a gránátokkal, gépfegyverekkel dolgozó hősöknek hadi tudománya és bátorsága.

A kemény parancs alapján álló szilárd embert is a külső támadások ezrei érik. Ha a győzedelmes harcot keményen is állja a lélek, mégis vigyáznia kell, hogy a *belső, titkos szövetségesek* meg ne törjék a bátor védelem hősiességét.

A támadó ellenség egyik szövetségese a mi gyarló és véges *értelmünk*.

Az értelem fényforrás, amely szétszórja világító csóváját, hogy világosságba vonja a szemünk elé táruló világot. Ha ennek a fénynek olyan ereje volna, hogy mindig és kizárólagosan az *igazi értékre* tudna reávilágítani, akkor nem volna nehéz átlátni a lélek ellen törő ösztönösség fátyolán s világosan csillogna előttünk az Istennek egyetlen és helyes útjelzése. De az eredendő bűnről azt tanuljuk, hogy ennek nyomán „értelmünk elhomályosodott”;... s a saját életünkön igazolva látjuk, hogy ködbe vész az Isten jelölte hivatásunk. Nem látunk tisztán... homályos a mezsgye; bizonytalan az ösvény... Gyenge az értelem, imbolgó a fénye... Ezért a sok elméleti és még több gyakorlati eltévelyedő. Az elhomályosult értelem azután még olyan módon is titkos szövetséges, hogy az előttünk feltűnedező javak lemerésénél gyakran így mérlegel: ez a cselekedet a mostani pillanatban jó lenne (tekintet nélkül arra, hogy bűnös), ha választom is, majd csak megbocsátja a jó Isten... majd csak elintézem valahogyan később... Emberek vagyunk... A jó Isten csak elnéző leszen... Szinte terv szerint – bár öntudatlanul – elhomályosítja az isteni törvény biztos útjelzését és már előre is hangolni próbálja az amúgy is gyarló akaratot.

Íme az első belső szövetséges, amely az ellenség pártján ellenünk küszködik.

Az egyház szent könyvei így folytatják az eredendő bűnről szólói tanítását: „és *akaratumk* rosszra hajló lett.” Ez a tétel pedig a mi elgondolásunkban annyit mond, hogy egy második ellenség, egy második szövetséges is szembeszáll velünk s ez a nádként hajló akaratunk.

Nem is gondolunk itt a betegesen gyenge akaratú embertestvérré, akire fokozottan áll a fenti megállapítás; befelé nézve önmagunkra gondolunk s bátran állítjuk, hogy bennünk is észlelhető a bűn, különösen a testiség bűne felé való hajlandóság.

Az akarat a jó után vágyódik. Véges gyarlóságunk legelőször azt a jót látja és érzi, amelyet a közvetlen élet kínál. De esik-e valami közelebb hozzánk, mint a testi élet öröme? A „természetes ember” igényei között – az étel- és ital vágya mellett – elsőrendű követelmény a testiség igénye! A felsőbbrendű élvezet, a lélek öröme hangolása, a természetfeletti boldogság élvezése magasabb fokú életstandardot tételez fel. Ebben már a tisztultabb és természetfeletti kegyelemmel átjárt lélek az élvező alany. Itt már hátrahúzódik az emberi, mert mozgató erővé lett az isteni! Jaj tehát annak az embernek, akiből dübörgő hangon csupán a „természet” kiált s aki nem tudja megcsendesíteni és átmuzsikálni ezt a durva hangot a természetfeletti élet himnuszos dallamává. Mi szentül hisszük, hogy természetünk beszédjében az Isten szól; de ez a beszéd az élet nagy céljainak kérésére indít minket. Ez a beszéd így fogalmazható: a véges személy keresse a véges személyt, mert a személy élete a személyiség életében lesz teljessé. Lehet ennek *testi* és lehet ennek *lelki* átértékelése, de minden esetben érvényesül a személynek a személy felé való orientálódása. Ez az isteni indítás nem a bűn felé való odahajlítás; bűnössé csak akkor válik, ha a gyarló, durván értékelő, a jót csak a közvetlen élvezetben találó értelem és a gyenge akarat ösztönös kéjelgéssé alacsonyítja.

Íme a második szövetséges, amely a támadó ellenség támogatására siet.

A harmadik a testi életünkkel járó *tehetetlenség, tunyaság*, a küzdelemtől való visszahúzódás, a „*quea non movere*”, a harc kerülése, a tespedő semmittevés szeretete.

A lelkiélet mesterei igen gyakran hirdetik, hogy a tétlenség az ördög párnája. Igaza van Tóth Tihamérnak, aki a „*demon meridianus*”-t, a tunyaság démonját a legnagyobb ellenségeink közé sorolja. Az írás pedig így szól: „*Non veni mittere pacem, sed gladium. Nem jöttem békét hozni, hanem kardot.*” Ez a két egymás mellé állított gondolat annyit jelent, hogy lelkiéletünk ősi ellensége a test, az anyag tehetetlensége, amelyet belső harccal, küzdelemmel törhet meg az emberi lélek. Aki tehát semmittevésnek, elpuhult lágyságnak, elmerengő képzelgésnek, tespedő lazaságnak adja magát, az maga nyitotta meg Trójának falait, hogy becipeltessék az ellenséget rejtegető hatalmas faló. De ne bölcselkedjünk! Gondoljunk magunkra. Nem éreztük-e, hogy tunyaságunk minden bűnös képzelgés szülője? Nem éreztük-e, hogy elpuhultságunk az ösztönös érzések indítója? Ki ne tudná, hogy fárasztó munka idején távolmaradtak a bűnös képzetek? Ki ne vette volna észre, hogy lelki erőfeszítéseiben közben menekült tőle a gonosz lélek? Mindez azt mutatja, hogy csakis olyan lélek felett diadalmaskodik könnyű

szerral a bűn hatalma, amely a lélek elsenyvesztésével utat enged a betörők seregének.

Mindezeket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a külső ellenségek támadásai mellett nem szabad megfeledkeznünk a belső szövetségesek alattomos, gyengítő munkájáról sem!

Mehr Licht! Több világosságot! Fordítsuk mi ezt a híres Goethe-féle mondást olyan formában a magunk számára: világos meglátást kérünk Uram, hogy a bennünk élő, de a külső ellenséget támogató szövetségest is megismerhessek. Ha ugyanis fölismerjük, akkor támadását biztosan kivédhetjük...

3. TALÁLKOZÁS A BÜNNEL.

„Elvész, aki elmegy tőled. Elveszted a parázna pártotokét.” (72. Zs. 27.).

Az élet csodálatos titokszerűségbe burkolódik. Igazán Sphynx, amelynek értelmetlen szeméből hiába akarjuk kiolvasni belső tartalmát. A sok kérdés között a legrejtélyesebb azonban az emberi élet eredetének kérdése. Meseszerű ködbe vész az egész, amíg az erősebb érdeklődés fel nem lebbenti a titokzatosság fátyolát. *Jaj annak, aki nem az Isten gondolatának szentségi bűvkörében ismeri meg az „élet rejtélyét”.* Annak lelke előtt elhomályosodik a nagy hivatottság és győzelmes lesz a durva ösztönösség!

Az ösztönök ébredése idején többször utunkba lép a bűn. Eleinte félig-meddig öntudatlan, de később – akár nemes, akár hitvány volt a figyelemfelhívás – tudatos lesz a gonosszal való találkozás. Boldog lesz az az ember, aki felismeri a bűnt, de el tudja kerülni a vele való teljes megismerkedést!

Legelőször olyan formában kerül utunkba, hogy a rejtett életet „kívánatos”, „férfias”, „szükségszerű”, „egészséges”, „erőpróba” díszes jelszavai alatt kínálja nekünk.

A naiv fiatal ember előtt az élet „természetes útja”-ra utal, mely úton járni annyi, mint az életet érteni és élni... A felkínálkozás első alakja tehát: „természetes élet”. Azután a „kívánatos jó” csábító alakját ölti. Az idegrendszer izgalma, az izgalmak nyomán kínálkozó kielégülés állandóan csábító remény... Találkozunk tehát a bűnnel, mint a „kívánatos jóval”. Azután a „férfi erő” alakjában jó. Itt úgy mutatkozik be, mint az igazi erő... A gyermekévek gyengesége, tehetetlensége, sejtelmessége után elérkezett a férfiébredés komoly időszaka! – mondja a kísértő beszéd. Ez a csábítás is gyengíti a fiatal testvér erőit, mert hiszen a „naggyá-levés” a „kialakulás” utáni vágy oly erőteljes, hogy azt mindenek felett igényli a kevésbé érett ember! – Majd az „egészség” a „szükségszerű” érveivel is megtámogatja az előt, akit le nem győzött az előbb említett szirén-ének melódiája. Orvosi véleményeket is felvonultat a kielégülés követelménye mellett s a tapasztalatlan, sokszor tudatlan gyermekember megdöbbenve áll a rejtelmes, de belső ösztönei által is támogatott bűnnel szemben. Mert az ösztön maga is megszólal. Támogató, védő beszédet tart a külső érvek mellett s elnémítja a másik oldalról felhangzó tiltakozásokat. A kevésbé erős fiatalembert amúgy is elkábítja a „külső tekintélyek” érvsorozata; hogyne hatna rá a *belső, önmagában* is észlelt ösztönök követelődése?

Ha végül ezeket a támadásokat erősen alátámasztja múltban megrontott fantázia, vagy a gyermekkorban szokássá vált ösztönös és durva beszéd, sőt ha felcsigázza a gyermekkori „játék-bűnök” érzéket-csiklandó kéjelemleke, akkor nem csoda, hogy ilyen előkészület után a szegény fiatalember *valóságban találkozik a bűnnel.*

Ez a találkozás azután az ösztönök felkorbácsolása és a lelki képnek igazi eltemetése lesz!

Maga a bűn megszületése fertőzött emlékeket hagy maga után. A bűn tanyái ugyanis szerencsétlen emberpáriák siralmas otthonai. Kívülről fényesre meszelt szalonok, valóságban pedig erkölcsi temetők, ahol az isteni hivatottságról lemondott, összetört lelkek húzzák meg magukat. Hiába a csillogó külső máz, mindenki megérzi, hogy itt elkendőzni próbálják a belső zúzódásokat. Hiába szól a zene, mindenki érzi, hogy átkiált rajta a „De profundis” fájdalmas akkordja. Hiába illatos a levegő, mégis átör rajta az erkölcsi temetés nehéz áramlata. Hiába rózsás a puha leányarc, mégis feltűnik rajta a belső szétesettség zilált kontúrja. Aki pedig azzal a még borzasztóbb istentelenséggel gyalázná meg önmagát, hogy a házaset szentélyébe, vagy ártatlan liliomos kertbe tört be durva ösztönösségével, azt az egész életén a pusztításnak, életölésnek sötét réme tartja megszállva. – Lehet-e ilyen emlék életet fejlesztő? Ez a sötét kép olyan nyomasztóan nehezedik az emberi lélekre, hogy megöli az előretörő és önmagát nagyrabecsülő lelki-erőket.

Ez a „találkozás” csak akkor marad lelki nyom nélkül, ha a bűnös *teljesen* kiöli magából a tisztaság nagyrabecsülését, az erény szeretetét és a lelki felelősség érzését... De ez a lelki öngyilkosság nevezhető-e „nyom nélkül maradó” találkozásnak? Ó szegény testvér! Elnémítottad lelkiismereted!

Elhallgattattad a benned beszélő Isten szavát és azt hiszed hogy ezzel a bűnös erőszakkal eltemetted *az első találkozás* szörnyű felelősségét. A lelki némaságot csak az okozza, hogy a felkorbácsolt ösztön zajos üteme, újabb és újabb követelődzése elnyomja a lélek szentélyében csengő isteni beszédet...

A feltámadott szenvedély tehát oly emlékeket támaszt, amelyek új és új idegizgalmat okoznak s az új és új ingerek több és több kielégülést követelnek. A törődött lelkű testvérek legtöbbször azt panaszolják, hogy az „*első találkozás*” a felkorbácsolt szenvedélyek ereje rabszolgává, a bűn rabszolgájává alacsonyította.

„*Principiis obsta!*” A kezdet kezdetén kell kemény erővel ellenállni! Aki az első találkozás rombolását távol tartja, aki komoly hittel áll a gyatra, teljesen földies gondolatokkal és kísértő beszédekkel szemben, az őrizni fogja gyermekkorának lilomos tisztaságát és kincsnek érzi lelkének érintetlenségét. Az az életerők jelentkezését a jövőt szolgáló, távolról hangzó és messzebb időknél szóló muzsikának érzi és az Isten szabta élettörvények követését életet teremtő szentségnek tekinti.

Az első találkozás az élet temetője felé indít, ha erényvirágot szakít és tiszta lelkeséget tarol...

4 JÁTÉK A BŰNNEL.

... aki szereti a veszedelmet, elvész abban...” (Prédikátor. 3, 27.).

„A végtelen világok tengerpartján gyermekek gyülekeznek. Vihar kószál az úttalan égen, hajók hevernek összezúzva a nyomtalan vízben, halál van künn és gyermekek játszanak...” (Tagore).

Mit tudja az a gyermek, hogy a tenger veszélyes is lehet? Hogy is sejtené, hogy a játékos hullám, amely kifut a partra és halk csobbanással körülnyalja a meztelen lábát, bent a nagy vizén hajókat zúzó erőt jelent?... Kinek volna lelke megmagyarázni neki, hogy ez a játékos víz, amely oly kacagatóan csillogtatja a napsugarat, talán édesapjának hideg, mély sírtakarója? És ha ezt egyszer megérti, ki fogja bölcsen megmagyarázni tudni azt, hogy a tenger még sem gyűlöletes, borzalmas ellenség, sőt szolgálja, barátja, nagy célok érdekében segítsége az embernek; csak hogy emellett rettentő is tud lenni féktelen tombolásában?... Végtelen világok tengerpartján gyermekek játszanak; – és a játékos gyermek mit sem sejt azokról a végtelen erőkről, amelyekkel olyan békésen, naivul eljátszogat.

Játszik a gyermek tudatlan bohó játékokat önmagával, pajtásával, kis társnőjével; – ki merné mondani, hogy bünt játszik? Tudja is ő mi a bűn! Játszik bűnnel, bűnös szavakkal, tettekkel, de alszik benne a bűn öntudata. Am a felnőtt nagyon jól tudja, – és jaj neki, ha elfelejti, – hogy *a szexuális ingerrel a kicsi ember nem a kamaszkorban találkozik először*; ott csak öntudatára ébred az ösztön mindent elsodró erejének; de a nemi ösztön játéka az óvodás kortól folynak. Akkor a nevük még: kíváncsiság, nevetlenség, felnőttek majmolása; – és a tudatlanság leple alatt, nagyok meggondolatlan beszédei nyomán – („a gyerek azt még úgy sem érti”) – szerető felügyelet nélkül magukra hagyott gyerekek közt már folynak, fejlődnek a bűn játéka, amelyekről a kicsi ember sokszor igazán nem is tehet. Angyal-tiszta szemek, tiszta kicsi lélek – körülvéve a szexuális bűn legborzalmasabb játékaival, amelyek nyomán szokás, igény majd szükségesség fejlődik; és mire a kis ember értelme megérteni tanulja a szexuális élet mozdulásait, akkor már úr vérén, idegein a legkérlelhetlenebb ösztönös erő, amellyel évek keserű küzdelmét vívhatja, míg szabadulni tud tőle, – ha ugyan egyáltalában tud szabadulni valaha. Szülők és nevelők nagy feladata, nagy felelőssége: megismerni, szeretettel megfigyelni, észrevétlen gyógyítani a gyermekszoba apró játékosainak szexuális életét.

Nő a gyermek, és öntudatlan, majd mindig komolyabb és világosabb tudással megszólal a lelkiismeret. Már titkolja játékait, szégyelli, tagadja; egyúttal azonban megébred benne a bűn pszichológiájának egy érdekes vonása: virtusnak érzi úgy játszani az ösztön játékát, hogy a játék ellenségének megismert felnőtt meg ne sejtse, meg ne tudja. Itt már bünt játszik a kis ember, de még nem látja azt nyers valóságban; ha valaki puha kézzel a lelkéhez nyúlna, egy-két komoly szóra, helyes beállítású buzdításra abba hagyna mindent. Mert itt még csak könnyű játék folyik a bűn körül, de az idegeket még nem fogja az ösztön győzelmes hatalommal.

És itt nagy határvonalakat kell húznunk, mert mezsgyéhez érkeztünk. Játszik a gyermek a bűn játékaival, de csak azért játszik, mert azoknak sem fiziológiai, sem morális rosszát nem ismeri. Tudatlan naivság borul a gyerekbűnökre, amelyek helyébe a pedagógus sem tehet felvilágosító bölcs oktatást, mert azzal csak rontana. Egyetlen igazán eredményes remédium a *szemérmességre* való minél finomabb rá-nevelés.

És megjönnek a *tudatosá váló ösztönélet esztendei*. Akár játszott kicsi korában a bűnnel a gyer-

mek, akár nem játszott, egyszer megébred benne tudatosan a szexuális erők hadserege. És megkapja az első felvilágosítást... Megkapja felelős nevelőjétől a tiszta gyermek, és mélységes tisztelet fátyla borul előtte a nemi élet kérdésére; megkapja a bűnnel öntudatlan játszó, és megtorpan, mint akit fejbeütnek: most ébred rá a múlt sok-sok botlására, veszélyére, és az öntudatra ébredt lélek megfeszülő erejével kezdi meg a harcot a tisztaságért. Ez az erős nemzedék, a győzelmek gárdája.

Szomorú tömeg a másik, *aki a felvilágosítást a bűn emberétől kapja*: cimborától, büntársától, el-esett lelkektől. Látja a bűnt és egész világát; ismeri morális rosszaságát és physiológiai következményeit; tudja, hogy hitvánná, kiéltté, nyomorulttá lesz általa, – és mégis játszik. Itt már nagy tétbe megy a játék: lélekbe, életbe. Ezek a világosan látók a bűn igazi játékosai; mindent tudnak, mégis folytatják az ösztön felelőtlen játékát: ki könnyelműségéből (ez majd egyszer megébred és nagyon elkeseredett harcosává lesz a tisztaságnak) – ki tehetetlen gyengeségből, – ki züllött lelke önmagadobolásából. Egyik szerelmet játszik, másik szabad életet, harmadik spleenes világfit, negyedik „kitombolást”. ötödik bohém diákot a regények receptje szerint,... stb. stb. Lent, mélyebben, a hitványabbja az idegek ingerét keresi, a bűn örömét (ezeknek költője a Lédát ölelő Ady); – még mélyebben a minden áron pénzt keresők járnak: pénzért önmagukat adják; – és közöttük járnak, bukdácsolnak a szokásból bűnözők, a „csak azért is züllöttek”, és a szexuális bűn suit-jének egyéb torzalakjai

Játszanak, bolondoznak, míg el nem éri őket a lejtő széléig tóit s ott magától induló vasas kocsi végzete: hogy a forró vér, enervált test, felingerelt idegrendszer, a játékos bűn izgalmát szokásból igénylő szervezet most már maga indul tovább, diktálja az iramot mindig szédítőbben, ellenállhatatlannabbul, míg el nem jő a vég: a kisiklás, zuhanás, vagy összeütközés...

Milyen szomorú társaság! És mind, mind fiatalok: kamasz-gyerekek, ifjak, fruskák, iskolás leányok... Háromnegyed részét a divat, a kor szelleme, a társaság, a többiek teszik és tartják a bűn játékosai között; ha nem szégyellne „megjavulni”, a fele ott hagyná azonnal a kemény parancs lázadóinak ingoványos ösvényét, keresne tisztulást az Isten kegyelmében és vallaná nyíltan azt, amit valamennyiük tud és érez: hogy az ösztön világa nem az élet ellensége, hanem annak legelső szolgálója; hogy a kemény parancs nem emberhez méltatlan igába tör, hanem szabadságra, és azon át a szép életre vezet,... és hogy az igazi élet a tiszták, az erősek élete.

Érdekes, szomorúan érdekes, hogy a bűn játékosai évek múlva sorba az esküvői oltár elé térdelnek majd, és lesz belőlük nagyon komoly családapa, gyermekeiért élő, csupa-lélek családanya, és minden erejükkel iparkodnak a tiszta életre nevelni a vérükből sarjadó kicsi embereket... Viharos, bűnnel játékos ifjú évek után ott állnak mind egy nagy-nagybűntudattal és egy nagy-nagy bűnbánattal: „Istenem, ha mindig tiszta maradtam volna!...” Sokszor úgy elgondolom: bohó, bolond gyerekek, hát kellett nektek is végigcsinálnotok a bűn játékosainak nemzedékről nemzedékre milliószor újra megélt, örökké egyforma szomorú futását? Nem lett volna jobb hinni annak a komolyszavú édesanyának, tanárnak, jó barátoknak, aki vissza akart tartani attól, ami miatt most mély bűnbánattal veritek melleketek? A szexuális bűn játékosainak örök-egy embersorsa mindig így pereg tovább, s kicsi gyerek vagy felnőtt, ostoba gyerekeMBER csak újra kezdi előlről ezt a sorsot...

Aki szereti a veszedelmet, elvész abban, és aki játszik a bűnnel, azt legázolja a bűn. Mert a szexuális ösztön nem játékszer, hanem egyike a leghatalmasabb és legfönségesebb életerőknek. Játszó gyerekeMBER a pillanatig reáfutó kis hullámot látja, és pillanatnyi élvezettől felkacag... Pedig az a kicsi hullám ott künn, ahol az élet mélységei laknak, mérhetetlen erővel hajók hordozója, és ha gyenge a kormányos: hajók temetője!... Aki ott jár a nagy élet mélységei fölött, az megérti, megérzi, hogy a nemi élet hullámverésében nincs játék, nincs felelőtlen bolondozás; ott feszülő idegekkel, és megcsikoruló fogakkal kell a hajót átvezetni a parti vizek: gyermekélet, ifjú évek szirtes, zátonyos sok veszélyein, azután pedig vasizmú férfikarral, a higgadt tiszta vér fölényes nyugalomával nekivágni bátran az életóceánnak arrafelé, ahol a boldog otthon sarkcsillaga integet...

Micsoda nemes, szép élet folynék a magyar rónán, hegyeken, ha a bűn játékosai mind a tiszta élet ösvényeit taposni tanulnák, úgy, ahogyan azt a kemény parancs diktálja, tanítja!...

5. A BŰN AKTIVITÁSA.

„A kívánság, ha egyszer fogant, bünt szül.” (Jak. 1,15).

Ahol gyúló-anyagot talál a kipattanó szikra, ott egy-két pillanat után lobbot vet a kazal s kigyózó lángnyelvek csapnak a magasba. Ahol alkalmas terepre akad a kárt okozó bacilus, ott teleppé fejlődik s

romboló ellenségként pusztítja el a viruló szervezetet. Ezek a természeti jelenségek arra intenek, hogy a támadó ellenség valami titkos belső erőt hordoz magával, amely a csekély eleven erővel induló kezdetet tomboló hatalmassággá erősíti.

A tiszta élet ellen fellépő kísértések ugyanezzel a természettel bírnak. A kívülről jövő kép vagy hang megindítja a képzelet gépezetét, majd egymásután torlódnak a szennyes gondolatok, amelyek a bűnös vágyakban nyerne kielégülést. A vágy nem marad elszigetelt áhítózás. Beszéd, durva tréfák alakjában tör tovább, majd tetteles kéjelgésben keres bűnös örömet. De tévedne az, aki azt hinné, hogy itt azután megállást diktál az ösztön. A bűn aktivitását a gondolat, a vágy, a beszéd, a tett csupán előkészíti, az igazi káros és fokozott követelődzés csak ezután következik.

A felületes és hétköznapi emberek vajmi gyakran azt hirdetik, hogy a bűnös ingerek letörése úgy érhető el, hogy kielégülést engedünk az ösztöneinknek. Ez a felfogás még orvosi körökben is felfedezhető. Mintegy gyógymódnak, megnyugtató eszköznek kínálják a szexuális kielégülést. Olyanformán akarnak élni ezzel a nagyjelentőségű lételemmel, mint ahogyan előírják a brom, a chinin, a piramidon adagolását.

A serdülő vagy éretlen gondolkozásuk beszédje nem érdemel nagy figyelmet. Ezek világos, hogy ösztöneik kielégítéséhez keresik a tetszetős és megnyugtató magyarázatot. Az orvosi oldalról jövő beavatkozást azonban nem hagyhatjuk szó nélkül. Bármilyen szoros kapcsolat van az ember ideglete, mirigyrendszerének belső secretiós működése és a nemi élet között, mégsem állítható, hogy a nemi kiélés az idegletet elcsendesíti, vagy a további secretiós működést elpihenteti. Épp az ellenkező az igaz. Maguk a természettudósok állítják, hogy a jobban kidolgozott idegpálya szinte reflexszerű gyorsasággal továbbítja a kívülről jövő, vagy bennünk született ingereket s így erőteljesebb ütemmel követelődzik. Ez a tény pedig erre a kérdésre alkalmazva azt jelenti, hogy a nemi kielégülést élő és abban megnyugvást kereső ember még intenzívebbé teszi önmagában az ösztön beszédjét.

De még ehhez járul az is, hogy az ember ösztönös természetét nemcsak a kíváncsiság, a tapasztalatlanlás, hanem az állandó örömkérés indítja. Aki *csak* az ösztönök kéjelvezetésében talál örömet, azt nem fogja kielégíteni a megízlelt tiltott élvezet, hanem további bűnös hajhászásban fog „örömet” és „boldogságot” keresni magának. Az ösztönös ember életében tehát nem valami rossznak elkerüléséről s attól való menekülésről van szó, hanem – az ily szerencsétlen felfogása szerint – valami jónak megszerzéséről... A megszerzett és birtokolt „jót” pedig állandóan bírni, vagy az elvesztettet tovább akarja hajszolni a bűnös ember. Akik tehát úgy akarnak kisebb jelentőségű és más okból eredező bajból, testi nyavalyákból kigyógyítani, hogy a nemi élet kiélésére buzdítanak, azok olyan áramlatot indítanak meg, amely elsöpri magát a megmentendő embert.

A tapasztalat ugyanis rettentő képet mutat ezen a ponton. Könnyű elméletileg, vagy lélektani, tudományos *alapra* helyezkedve katedra-bölcsességet hirdetni! Az élet forgatagában élő más embertestvér siralmas életével foglalkozó *nevelők* azonban egészen világosan látják, hogy a kemény parancs ellen meginduló élet – pusztulásra ítélt élet. Akár önmagával, akár mással szemben enged kísértő támadásoknak az ember, minden esetben lavinát indított útnak, amelynek megállása bizonytalan, pusztító ereje kiszámíthatatlan. Száz és száz ember, – fiatal és felnőtt, fiú és leány – panasolja keserves jajjal, hogy nem látja, hol lesz a megállás... Ezer és ezer próba után új és új bukás jelzi az útját... Könnyelműen ítélkezők ezt mondanák: gyenge az akarat! A valóság pedig ez: a bűn is aktív erő, amely továbbítja és löki a lejtőre jutott életet.

Jól tudom azt, hogy a perverz emberek életét igen sok tényező eredményezi. Sohasem hagyom figyelmen kívül a testi adottságokat, lélektani örökléseket, lelki tartalomhiányt, a millieut, stb. stb.; de a tapasztalat azt mutatja, hogy a bűnben elmerülő szerencsétlen ember a természetesnek hirdetett élet alapján és élet után süllyed le az ösztönösség állati és természetellenes szintjára. Az az igazság, hogy az ösztönök áttörték az élet kemény gátját. Ki tudná előre megmondani, meddig és merre zúdul tovább a pusztító áradat?

Itt semmiképpen sincs szó „csillapító”, „elnémító”, „gyógyító orvosszerről”. Itt olyan megindítás történik, amely mozgásba hozza az ösztönök erejét és – igen sok esetben – összezúzza az ember egész életét.

Az egyéni élet összetörése mellett még tovább is aktív marad a bűn. A rossz élet mocsaras levegőként fertőzi meg a környezetet. Valamiféle ragályszerű kiáramlás, légkör kíséri a bűn közelségét. Az ilyen ember élete, példája, cselekedetei más embertestvér életét is megtámadják. A bűn ugyanis nem maradhat elszigetelt tény. Az emberben élő valóság lesz, amely a lélek zárt világán kívül a társadalomra is kiveti erjesztő hatását. A lerongyolódott lelkű ember gondolkodásmódja, beszéde, tolla, művészi

ecsetje, szórakozása, muzsikája, divatja, cselekedete ugyanazt az életet szolgálja, amelynek zavaros forrásából csörgedezik a sajátja... A beszivárgó víznek talajlazító ereje csak akkor észlelhető, ha süppedni kezd az épület. Mégsem akadna olyan botor ember, aki eltagadná a parányi vízcseppecskéknek aktíve romboló erejét! A bűnös ember élete is titkosan és csendesen ható tényező. Sajnos nem passzív, de aktív. Igen sok embert megmételvező és tönkretévő. Sokszor nem tudatos, gyakrabban tervszerű és rosszakaratú. Az utóbbi esetben Mephistóvá alacsonyodik a királyi ember, kinek bűne más ember lelkének tudatos gyilkosa.

Így lesz a bűn aktív erő önmagunkban s így pusztít tovább másokban és az egész társadalomban.

A lejtőn való esés törvénye szerint állandóan fokozódik a sebesség és nagyobbodik a guruló test aktív ütőereje. A hegyoromról induló cséppé olvadt hófehely lassú szivárgással indul vándorútjára. Észrevétlen vándorlás után más testvérekkel egyesülve vékony erecskévé alakul, majd a sziklafalakon lassú vízkigyócskává szélesül, – később suttogó csermelyként és végül zúgó hegyi-patakként dübörög a síkság felé! A magasságból jövő hópelyhek helyzeti energiái felszabadulnak s aktív erőként rontanak gátnak, vetésnek, falvaknak egyaránt. Ha nem sikerült legyőzni az elpihent helyzeti energiát, akkor semmiképpen nem tudunk győzedelmeskedni a tevékeny lett erők felett.

Amíg az ember életében is készség, lehetőség a bűn, addig jóakarattal, Isten segítségével megfékezhető, de ha aktív erővé alakul, akkor végzetes tevékenysége kiszámíthatatlan...

D.

GYŐZÖTT A BŰN!

„Az ő gyümölcsseikről ismeritek meg őket...”

„Mert minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem...” (Mt 7,16-17.)

A szexuális bűn megtermi gyümölcsseit. És e gyümölcsök méltóak a fához, amely őket termette.

A kemény parancs az Istennek az emberről megalkotott főséges gondolatát és az ember királyi méltóságát védi. Királya az ember a teremtésnek, magas ívelésű, gyönyörű életvonallal, amely a végtelemben fut át és az örök Isten létéhez kapcsolódik. Ezen a nagystílű életen dolgoznak: a kegyelem, az ember értelme, akarata és minden belénk rejtett erő. Mert minden erő Isten egy-egy valósággá vált gondolata, és az erők működése írja az embernek Isten elgondolta történelmét.

Aki visszaél egy erővel és rosszra használja azt, nem az erő ellen vetkezik, nem is egyszerűen parancsot vagy törvényt szeg meg, hanem a teremtő Isten egy gondolatát destruálja. A szexuális bűn vétkezői destruálják Isten főséges gondolatait: a szerelemről, az ember királyi méltóságáról, új ember születéséről, a szent családról, tisztaságról, stb. stb. Csoda-e, ha a bűnözések gyümölcssei is ennek megfelelő destruálásai lesznek a megvalósult legszebb isteni gondolatnak: az embernek magának? Összetöri a bűn a vétkező testét épp úgy, mint lelki világát, legázolja moralitását, elveszi reményét, hitét önmagában és jövőjében, s a halálos bűn gyötrő öntudatával vigasztalan tehetetlenségbe löki őt. És a vétkezők tömegén keresztül silánnyá, zilálttá, lefokozottá teszi a bűnözők egész társadalmát is: minden süllyed, durvul, bomlik, és készitődik lassan népek és kultúrák „Untergang”-ja. Mert mindörökké áll az írás szava: „... a bűn pedig, ha véghezvitetik, halált okoz”. (Jak., 1,15.)

Süllyedés, bomlás, halál a bűn gyümölcssei.

„Az ő gyümölcsseikről ismeritek meg őket...”

1. HALÁLRA ÍTÉLT FA VÍZMOSTA PARTON.

„Látám járnai az embereket, mint a fákát.” Mk 8,24.)

A nagy folyó vízmosta partján álló fa ágaira csicsérgő, bohó madárka szállt: fészket akart rakni a fa ágai között. Arra röppent a parti fecske és megdöbbenve állott meg mellette: „Ne rakj itt fészket, bohó madárka! Nézd, ezt a pompás, viruló fát halálra ítélte a természet. Lába alól a víz kimosta a talajt, gyökerei nem tarthatják a laza földet, és már most sincs mibe kapaszkodniuk. És ezek a gyökerek évek óta vízben áznak; nézd: rothadnak és beteggé teszik a fát magát. A legközelebbi áradás lefekteti a vízbe, és akkor nemcsak a fa hal meg, de a fészked is elpusztul, és vele magad, fiókáid. Ne rakj itt fészket, bohó madárka!”

A fecske tovaröppent, és a bohó kis madár nehéz szívvel, lassan elszállt messze, keresni szilárd ta-

lajon álló, egészséges fát, hogy arra alapítsa fészket, otthonát. És a halálra ítélt fa hiába sóhajtott utána.

Istenem, hányszor nem jön el a parti fecske, és hány puha, meleg fészek pusztul el azért, mert tudatlan, bohó madárcák halálra ítélt fa ágaira építették!

Eddig a mese. Kell-e tovább magyaráznom?

Viruló, szép ifjú a bűnfolyó partján... Játszik a bűnnel, tetszeleg benne, poézisét keresi – és a bűn közben lassan halálra ítéli őt. Ó igen, van sok kedves poézis a bűn játékában! Milyen költői az, midőn a csacska hullámok játszva, csevegve simogatják a fa lábait! Milyen szép versben, novellában, regényben a diák szerelmes játéka, azok a bohém bolondos szeretkezések! – De az élet nem ír novellát, hanem történelmet; és éppen azok az enyelgő játszi hullámok mossák ki a fa lába alól a szilárd talajt és döntik őt anyjuk: az áradó folyó ölébe.

A férfilelek az elvek szilárd talajába mélyeszi gyökereit és áll, mert az erős talajba jól kapaszkodik. Krisztus tanítása, Egyház törvényei, a katolikus élet szabályai magamba gyűrve és életem rendszerébe beépítve, világnézetemet és életelveimet adják. Hit, vallásosság, úri becsület, férfi tisztaság, kötelességtudás, munkaszeretet, mint életelvek kikezdehetetlen, szilárd talajt adnak; ebbe belemélyednek a lélek-gyökerek: lelkiismeret, akarat, életambíciók, erkölcsi érzék, tiszta szerelem, boldogság vágya; – és lesz a fából olyan egyéniség, amelyre büszkén néz a természet, tisztelettel és irigységgel a többi fák. Boldog az a madár, amely ilyen fa ágai közt rakhatja meg a fészket!

De ha a fa víz partján áll és játszik a vízzel, akkor meglazul a talaj a lába alatt. A bűn hol enyelgő, hol ostromló hullámai kikezdek az elveket: hol itt, hol ott morzsolódik le egy-egy darabjuk, és az ifjú ember érzi, hogy lába alól lassan kiomlik a talaj. A lélekgyökerek szorítása is enyhül; azok se kötik többé az elvek talaját úgy, mint azelőtt; minden lazul, omlik, gyengül, és míg a hullámok mindig erősebben bontják a partot, hogy magukba temessék azt, akit már sajátjuknak éreznek, a halálra ítélt fa hiába kapaszkodik megmaradt gyökereivel a laza part oldalába. Hiába, mert a gyökér sem az már, ami régen volt; a bűn hullámai a lélekgyökereket meggyengítik, eláztatják, rostokra bontják. A gyökér, amely a földből szítt táplálékot és nedveket a fa vérévé alakította és éltette eddig az egész hatalmas szervezetet, – ha sokáig vízben áll, megpuhul, megrohad, mert a túlságosan mohón szívott állandó nedvesség megölőjévé lesz. Nem tartó ereje és életét tápláló szerve többé a fának, hanem terhe, bomlasztó betegsége forrása, és siettetője a fenyegető hullámhalálnak. Meglazult, vagy elnémult, cinikus lelkiismeret, tehetetlenségig gyengült akarat, kialudt ambíciók, vad, ösztönös érzékiség, a hús és vér szerelmét óhajító idegrendszer, és mohó vágya a pillanatnyi élvezeteknek: szomorú helyettesei a csupaerő lélekgyökereknek.

Nincs mentsége a halálra ítélt fának, mert játszott a hullámmal és maga kereste sorsát; nincs mekkvése, mert apránként elvesztegetett önnön-erejét senki többé vissza nem adja neki. A tavaszi áradás letépi a partról és míg a fát, a fészek roncsait és a madárcák holttestét lassan himbálva lefelé viszik, a hullámok zenéje a „circumdederunt”. A víz a halálos ítéletet könyörtelenül végrehajtja mindig.

Bohó madárka az, amely halálra ítélt fára rakja fészket! Bohó, mert nem sejt, hogy a fa, amelyre életét és legdrágább kincseit bízza, romlása lesz. De a fa tudja a jövőt, és ha mégis engedi, hogy a kis madár naiv hittel reá bízza magát, akkor hitvány, utolsó gaz a növények között, mert tiszta életet sorvadó életéhez kötött és a halálba magával rántja őket.

Senki sem segíthet a vízmosta parton álló halálra ítélt fán.

De mégis! Egy segítség van!

Ha eljön a kertész, aki ismeri a vizet, a fát, és a partot; eljön, és hatalmas kövekből úgy épít bástyát a fa körül, hogy elzárja tőle a vizet. Megépíti kőből dönthetetlen félkör bástyáját, vaskapcsokkal erősíti, hogy a tavaszi áradás se kezdhesse ki azt; a bástyán belül laza földet szór a beteg gyökerekre és a legfőbb veszedelmétől megmentett fát szerető gonddal lassan gyógyítgatja. A kertész ereje és szeretete, a napsugár fénye és melege visszaadhatja a fa életét, ifjúságát, és eljöhöz az idő, amikor a visszatérő kis madár nyugodtan bízhatja fészket az életbe visszatalált fa erős ágaira.

Veszendő ifjú lelkeket megfoghat és visszaadhat önmaguknak az emberkertész: lelkiatya, édesapa, jó barát férfias, sziklákat görgető szeretete, és a jó Isten kegyelme, amely az örök napfény melegével árad jókra és bűnösökre. Aki a kis madár tragikus meséjét egész mélységében érteni akarja, annak el nem szabad felejtenie, hogy ő is kertésze lehet talán egy halálra ítélt léleknek, és visszaadója egy fészkek boldogságának, ha megvan benne a kertész győzedelmes nagy, nagy szeretete.

Mert aki a barátját lelke mélyéből, krisztusi szeretettel szeretni tudja, az sziklákat görget, legyőzi a vizet és megmenti a fát és a fészket.

2. TESTI ÖSSZEOMLÁS.

„Nem tudjátok-e, hogy a ti testetek Krisztus tagjai?...” (1Kor. 6,15.).

A világmindenség titkait kutató ember elámulva borul le az előtt a titokzatos Erő előtt, amely egyetlen szilárd támaszpont nélkül, tisztán az egymást kiegyensúlyozó erők: a tömegvonzás, a centrifugális és centripetális erők hihetetlen rögzítő energiájával egyensúlyban tart és pontos, csodás óraműként mozgat egy égitestek miriádjaiból megkonstruált végtelen világot. Leborul és zsoltárt énekel: „Uram, mi Urunk, széles e világon minő csodálatos a Te neved!” (8. zsoltár).

Az ember kicsi világát az élettan és lélektan kettős szemüvegén át vizsgáló tudós még nagyobb csodákra bukkan. Mert a nagy világban anyagi erők mozgatnak anyagi világot, ám a kis világban az Anyagít és a Természetfölöttit köti csomóra a Teremtő keze. Ott a porból, sejtekből alkotott, minden ízében földi test állati erői, és az isteni lényeg bele-lehelte halhatatlan lélek: a minden ízében természetfölöttinek erői állnak tökéletes egyensúlyban, és alkotják azt a gondolkodni, akarni tudó, csodálatos „animál rationale”-t, amelyet mi úgy hívunk, hogy „ember”. Az anyagi és természetfölötti erők találkozását, kapcsolatát, működését, egyensúlyát az emberi tudomány nem érti és nem is fogja megérteni soha: megmarad a Teremtő nagy titkának. Az ember leborul és zsoltárt énekel: „Mily dicsők, Uram; kezed művei! – Tele van a föld alkotásaiddal – S mind bölcsességgel teremtetted őket!” (103. zsoltár).

A „kemény parancs” emelvényéről nézve az embert, ezt az anyagi és a természetfölötti világ fonálát egyesítő csodálatos csomót, két pillanatfelvételt készíthetnek róla; az egyiknek címe: az „állatember” a másiké: az „emberkirály”. *A kemény parancs az emberkirály törvénye.*

Az állatok világában, amelyhez teste szerint az ember is csatlakozik, két mindennél hatalmasabb, életet mozgató erő működik: a két ösztön ereje. (L. „Esto vir” 32. old.). A létfenntartási ösztön most engem nem érdekel; a kemény parancs a *fajfenntartási ösztön* működését akarja gátba törni és a természet-fölötti erők hatalma alá helyezni. Ezt nézem.

Észak erdőiben és hósvatagjain él az állati sors mostoha gyermeke: a farkas. Falkában él, mert egyedül gyenge, éhségtől hajtva közösen mennek zsákmányt szerző rabló-hadjáratokra és minden zsákmányon vad marakodással osztoznak; konchoz jut az erős, elhull a gyenge; és ha más zsákmány nem kínálkozik, saját gyengébb testvéreit falja fel a hatalmasabb, mert a létfenntartás ösztöne nem diktál kíméletet. Éhség, hideg, vadászó ember, erősebb állat, mind-mind ellensége a hómezők farkasainak; hihetetlen, vad küzdelem az életük. És mégis élnek, szaporodnak, mert parancsának szédítő sodró erejével itt is és mindenütt érvényt szerez a fajfenntartás ösztöne. Ó, az ösztön nem ismer kíméletet ez egyesekkel szemben: neki a faj a fontos. Évente ezer és ezer új kis farkas születik a világra. Hogy mi lesz belőlük? Ki bánja? Ha erős, győztes marad a marakodásban és megél; ha gyenge, elpusztul éhségtől, hidegtől, talán saját testvérei tépik szét... Ha elpusztul egy – tíz – ezer farkas, az ösztön vak ereje nem törődik vele: fő hogy megél másik ezer, az erősebbek ezre, és tisztán, erősen fennmarad a faj. Az ösztön vak őserő: átgázol az egyedeken és csak egy célt ismer: a faj fennmaradását.

Az emberben ugyanilyen hatalommal ugyanaz a vak, kíméletlen ős-ösztön dolgozik. Célja: emberek szülessenek sokan, sokan, hogy a gyengék elpusztulása után fennmaradjanak az erősek és fenntartsák, tovább vigyék a fajt. Elpusztulhat egy, tíz, ezer, millió ember,... ezek csak egyedek, amelyeket lehangere, elszárgul fölöttük az ösztön ereje és sodorja tovább az erőseket, akik fenntartják és szaporítják a fajt. Ha az ember magára szabadítja az ösztön erőzuhatagát, nevezzük azt szabad-szerelemnek, erotikum kultuszának, vagy egyébnek, akkor sorsa közös az állatével; elhulló egyedek tömegén keresztül, az erősekben fejlődik a faj. Ez az *állatember* története.

De az ember több, mint az állat, a gyermek több, mint a kis farkas, mert benne a természetfölötti élet fonala bogozódik. Az ember nemcsak fajának egy egyede, hanem a faj fölé emelkedő egyéniség; testileg rabja az állatvilág törvényeinek, de a lélek erejével minden egyes ember önálló egész, különálló személyiség, akinek saját világa, élete, története van. Nem születhetik tíz ember azért, hogy három megmaradjon belőlük a faj erősödésére, mert az ember születése a teremtő Isten munkája („Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra”). (1Mózes 1,26.), és mert minden ember egyéni természetes és természetfölötti céllal és feladattal jön a világra. *Az ember felelősséggel születik*, nem vak ösztönös erők tömegproduktuma képpen, és egyéni saját világrendeltetésének teljesítése mellett tizedrangú kérdéssé törpül a faj fennmaradása és fejlesztésének feladata. *Az emberkirályt*, aki minden más teremtmények fölött úrrá teremtetett, a halhatatlan lélek föléje emeli a faji ösztön gépies törvényszerű-

ségének és kemény harcok árán korlátokba töreti vele az ösztönt, hogy így ezt a hatalmas élettani erőt szolgálatába állítsa az emberteremtés nagy és fenséges munkájának. – Isten megosztja az emberrel teremő erejét; s az ember, hogy az isteni erővel méltóképen élhessen, fékre fogja önmagában a nemi ösztön minden megmozdulását és úrrá teszi fölötte a lélek hatalmát: az akaratot. *Ez az emberkirály életküzdelme.*

Mert küzdelem ez: éveken tartó vad birkózás két világ legnagyobb erejének. A repülőgép, ha szélviharral szemben halad, vagy az óceánt járó személyszállító gőzös, amelyekben az ember technikai energiája: a motor harcol egy-egy őselem erejével, minden porcikájában remegve, megy, tör előre... Az embernek is éveken át megremeg minden idegszála, amíg a nemi ösztön és a lélek akarata vívják benne vad tusájukat a faj és az egyéniség nevében, és aszerint, amint egyik vagy másik kerekedik fölül, alakulnak állatemberek és emberkirályok... Az anyagi és a természetfeletti életfonál bograkötésekor a lélek átjárja és megneemesíti az emberi testet, amelynek minden porcikáját az állati fölé emeli. Lélek néz az ember szemén át; mennyivel más az, mint a legértelmesebb ló, vagy a leghűbobb kutyának a szeme! Lélek szól az ember nyelvvel, milyen más beszéd ez, mind akár állatok hangja, akár a legszebb madáré! Lélekteremtésre, új emberkirály Isten képére alkotására hivatottak az emberben a nemi élet szervei; micsoda különbség ezek és az állati ivarszervek között! Itt mindent átjár és megneemesít a halhatatlan lélek, és *ez a lélektől átítatottság, lélekszolgálat, és ezáltal megneemesedés az emberi test legfőbb és legsajátabb tulajdonsága.* Ahol ez nincs meg, ott győz az ösztön hatalma és az állatember teste maga alá gyűrja a halhatatlan lelket; ott a test elvesztette méltóságát: nem oltára többé a léleknek, nem munkatársa a természetfölöttinek az ember-egyénség kidolgozásában, hanem holt eszköze a fajfenntartási ösztön vak erejének, és az élet szempontjából mivel sem értékesebb az erdők farkasának testénél. És ez az emberi testre degradálás, meggyalázás, összeomlás, mert összeomlik Istennek az emberkirály testéről alkotott gyönyörű gondolata. A „kemény parancs” a megneemesített, lélek-átjárta test védelmi törvénye; és a kemény parancs bűnözőinek testi összeomlása: a lélekuralom elvesztése a test felett, a magasabb rangúnak lefokozása, és az emberkirály testének degradálása faji érzékiségétől átfűtött, nemi kielégülésért lihegő, közönséges állati testté, így lesz az emberkirály összeomlott testével testvére az erdő farkasának. Minő más testvériség ez, mint amidőn Asszisi szent Ferenc, a lélek embere mondta a főséges lélek erejétől megjuhászodott farkasnak: „Farkas-tesvér!”... Ott az ember megneemesítette a vadállatot; itt a bűnöző testvérül süllyed le az állat mellé... Isten gondolatának vonala az emberi test megteremtésekor ez volt: *lélek*, amely akarat-öklével uralkodik a test felett és megneemesíti azt; – *test*, amely lélekjárta felmagasztosultságában diadallal állja a faj ösztönének sodró támadását; – *nemi ösztön*, amely emberteremő és egyéniség-fejlesztő munkára a lélek-szabta „kemény parancs” korlátai közé szorítva és megtisztítva nyers állatiasságától, Isten eszközévé lesz, hogy „embert alkosson képére és hasonlatosságára”. Ez a 1Mózes 1,26. gondolata az emberről.

Milyen silány emellett a gyenge ember eltorzított gondolata önmagáról! Becsületes és minden támogató segítséget megérdemel a „tékozló fiú”-típus, amely előtt ideálként áll Isten magasztos gondolata az emberről és életszabályként a kemény parancs. Ha vetkezett ellene, büntudattal hajtja meg fejét és bevallja: „Gyenge vagyok! Nem bírom!” – De az Ember igazi képét eltorzítja és a Teremő gondolatát meghamisítja az az ember, aki gyengeségéből elvet próbál kovácsolni, és bűnét tudományos érvek és követelmények spanyolfala mögé rejti el. Hitvány ember, mert a nemes emberideált önmagában összerontva, nem önnön megtöröttségét vallja be, hanem a saját torzát általánosítja és „az ember” képét önmaga állatember-képe alapján rajzolja meg, csak hogy ne kelljen bevallania: „lefokoztam önmagam nemes emberségét, és lesüllyedtem mélyen az emberkirály színvonalá alá”.

Bűnt és hibát megbánással beismerni: férfiaság. Isten gondolatát elvileg eltorzítani és bukott-önmagunk szerint átfőrnálni akarni a nálunk erősebb embertestvéreket: hitványság. Ez az, amikor a tintás kezű gyerek tehetetlen mérgében összekeni a másikat is, hogy az se legyen tisztább, mint ő.

„A nemi élet szükséges az egészségre” – mondja a bukott torz-ember, és idéz hozzá orvosokat, publicistákat, közéleti jelességeket, akik mind hasonló véleményen vannak. És amikor mutatok neki fegyelmzett, tiszta és amellet egészséges embereket (pap, atléta ifjú), idézek közéleti jelességeket, élet tudósait, nagyhírű orvosokat, közöttük a nemi-kórtani klinika világhírű professzorát, akkor egy cinikus kézlegyintéssel elintéz minden érvet, nevet a tekintélyen és kétségbe von becsületet, férfias erőt, akaratéletet, hogy érvek előtt ne kelljen meghajolnia. A tiszta élet elvi bajnokait pedig azzal intézi el, hogy azokat a katolikus morál elfogulttá teszi e kérdéssel szemben. Vagyis mindenki vagy hazudik, vagy elfogultan tudatlan, aki nem vallja magáénak az eltorzított embereszmét. Komikus rejtőzködés spanyolfalak mögött!

A másik szintén a bukott-emberideált propagáló orvosokat idézi, akik nyíltan azt tanítják: „A tiszta élet a legkevesebb ifjú által tartható fenn a házasság megkötéséig és így előbb-utóbb kénytelen a tisztátalan nemi életet megkezdeni...”⁴ – és lelkiismeretesen kioktatják az ifjúságot, hogy ha eljön annak „föltétlen szükségessége”, akkor milyen óvintézkedéseket alkalmazzon a cinikusan „omnibuszhölgyeknek” nevezett prostituáltakkal szemben, hogy fertőző vérbajt ne kapjon tőlük. Mert „*óvatosan mindent lehet*” – vallja az orvosai nyomán az ifjak nagy tábora. És nem ébred annak öntudatára, hogy a megfertőzött vér betegségeitől talán megóvja őt a nemzetmentő orvosi praktika, de azt a nagy testi összeomlást, hogy a lélek vezérségét magától eldobva, a nemi ingerekben vad erővel sodró szexuális ösztön rabjául dobta magát, és megtagadva a lélektől átítatott emberi test királyi méltóságát, ösztönös nemi életet élő farkasok testvérévé, állatemberré aljasodott, – soha semmiféle kenőcs, védekezőszer, bölcselkedés, vagy torz elvek hangoztatása jóvá nem teheti.

Nem tudom, mit kellene itt tenni. Kirekeszteni a társadalomból, diplomájától megfosztani az orvost, aki szóval, tette), tanáccsal elvileg a szabad nemi élet felé tereli az ifjúságot? – Törvény erejével büntetni a szexuális élet bűnösét, aki végre is többet árt a fajnak, nemzetnek, mint az éhes ember, aki a másiktól ellopja a kenyér árát? – Valamit tenni kell, sürgősen, azonnal, mert a bűn fogja a fiainkat, és százan és százan úrnak ismerik el a bűnt!

És nevelődik az erős, tiszta nemzedék helyett ösztönös emberfarkasok nemzedéke, nem egyéniségekül, akikre nemzet, egyház, haza, mint oszlopokra támaszkodhat, hanem vak faji ösztön rabjaiból, akikben rommá omlott az emberi test minden lélek-adta kiválasztottsága, nemessége. Emberkirályok helyett szegény állatemberek...

A kemény parancs bűnözőinek testi összeomlása nem szifilisz, vagy más nemi baj, hanem a lélek szolgálatára rendelt emberkirályi test megfosztása a lélek megnevelő hatásától, és rabszolgául dobása a fajfenntartás vak ösztönének.

Vagy ez végeredményben nem is olyan nagy dolog, úgy-e? Hiszen mindössze csak urat cserélt a test: lélek-úr helyett ösztön-urat szolgál ezentúl. Hogy az „ember” test és lélek csodásán egyensúlyozott világa, csomó az anyagi és természetfeletti élet vonalán, az ösztön táncát járó lélektelen, vagy lelke vesztett test pedig csak állat, akár farkasnak, akár embernek hívják, azzal manapság ugyan ki törődnék?...

Ugyan ki törődnék?...

3. A LELKI ÖSSZEOMLÁS.

„...és leszen a templomban a pusztulás utálatossága.” (Dán. 9,27.).

A testi erő elsenyvedése szörnyű tragédia. Feloldódnak ilyenkor a belső kapcsolatok, amelyeket léletté egyesít a mindent átjáró lélek. A szervezet felborulása, vagy legalább is megzavarása az élet temetésének előhirdetése. – De bármily szomorú látvány a fakadó tavaszi hajtás hervadása, még szomorúbb jelenség a belső összefogó és életet teremtő erőknek elernyedése. A fizikai, testi bajt könnyebben kiheveri az ember, mint a lelki összeomlással járó szétesést. Épp ezért kiáltja a világba Wilde Oszkár szívrepesztő jajgatással a „Readingi ballada” siralmát, mert a testi fertő légkörénél még irtózatosabb számára – a lélek temetője...

A testi összeomlás tárgyalása után folytatólagosan azt kérdezem: mit eredményez a „sötét rém” kárhózat uralma a lélek világában?

Az első felelet ez lehet: *teljes egyoldalúvá, alsóbbrendű* érdeklődésüvé fejleszti az egyéniséget.

Ebben a mondatban azonban nem a *fejlesztésen*, hanem az *egyoldalú és alsóbbrendű életerők érvényén* van a hangsúly.

A fizikai és testi élet egyik törvénye szerint a használat kifejleszti, a mellőzés elsenyveszti az élet-erőket. Aki a jobb kezével dolgozik, annak megacélosodik a jobb karja, de elsenyved a bal. Az amsterdami gyémánt-köszörűsök jobb karja kemény és acélos, míg a gyémántdarabot mozdulatlanul tartó bal kezük egészen elernyed és gyenge pálcikává vékonyul. A test és lélek csodás műhelyében is hasonló a helyzet. Az érvényesített készségek ütőerőben és követelődző hangban gyarapodnak, míg ellenben az eltemetettek – és ez épp a *felsőbbrendű erőknél észlelhető* – vesztenek intenzitásukból. Akinek életében a testnek ösztönös követelődzése állandóan győzelmet arat, abban a felsőbbrendű élet ki-

⁴ Juba A. dr.: Érettségiző fiamnak a nemi életről. Bp. 1924. – 8 old.

válóbb lelki erői ellazulnak.

A lélek isteni természeténél fogva a szép, a lelkes, a jó, az igaz, a tökéletes, a végtelen, az Isten felé hajlik. Ezért hangol öröme a fakadó orgonabokor, ezért élvezzük a dómok egybeolvadó vonalait, ezért kutatjuk az élet rejtett igazságait, ezért énekelünk bűnbánó „Miserere”-t és eget ostromló könyörgő éneket. Ez a felszakadás az ember felsőbbrendűségének diadalmas előretörése. Alvó készülékeknek ébredése, isteni eredetünk finom jelentkezése, nagy hivatottságunk tavaszi fakadása. De életté lesz-e ez minden emberben? Sajnos, csak azokban, akiknek érdeklődését nem kötötte le egyoldalúan az ösztönös élet idegizgató élvezetkeresése. Ahol diadalt ül a bűnös szexualitás, ott még a fogamzás idején meghal a felsőbbrendű gondolat, magasabb szárnyalás, a végtelen felé való lendület. A fertőzött embertestvér lelkéből nem árad ki semmi szép, semmi nagy, semmi nemes; ott a termékeny lélek őserőit elsorvasztja az ösztönösség kéjelgő élvezet-vágya.

Mi érdekli az ilyen szegény embert?... Az ő lelke előtt a tudomány *száraz* betűhalmaz... A képzőművészet téglák és márványdarabok kirakata,... Rafael remekei vásznak felsorakoztatása... A madarak dala fülsiketítő zaj... A gyerekek bájos játéka nyugtalanító *zűrzavar*... A templomok csendje öregasszonyok melázó világa... Ebben a sivár lélekben csak a kávéházak romlott levegője, a *jazz-band-ek* zajos üteme, a puha leánytest érzéki lágysága kelti az érdeklődést... Szegény embertestvér! Isten-emberi felemelkedés helyett állati emberré alacsonyítottad le önmagadat!

A második felelet ez lehet: *erőtlen bábbá, rabszolgák rabszolgájává* gyúrja át a hatalmas életerőt, az önálló kikezdésekre hivatott isteni embert.

– Mi több? – kérdezném. – A puha fadarab, vagy a mozgó, fejlődő virágszál? Mi több? A szirmokba pattanó virág, vagy az életérzésekkel megáldott pacsirta? Mi több? Az éneklő fülemüle, vagy a gondolkozó gyermek? Mi több? A biztos pontossággal dolgozó gép, vagy az önálló rendelkezésű férfi? Mindenki így felel: a tevékeny, önálló döntéssel életet irányító ember a legfőbb! Ez az Isten gondolata is mirólunk. – De tovább kérdelem: hogy és mint él ez bennünk? A felelet egyszerű: úgy és csakis akkor, ha felszabadítjuk a lélek erőit a test bilincsei alól.

Nem lehet letagadni, hogy bilincsbe verter lakik bennünk a lélek. Akármilyen optimisztikusan nézzük is a világot, mégis érezzük a végesség terhét és a földre nehézkedés alacsonyosságát. A léleknek örök hazája felé szárnyalása csak akkor lesz szabad, ha győzedelmesen kiszabadul a test kötelékeiből. Bár ez a szabadság kevés itt a földön, mégis elérhető, ha uralmat tudunk gyakorolni ösztöneink felett. Ez a status volna az Isten gondolatának földi érvényesülése. – Ezzel szemben mindig erősebb és erősebb rabláncra fűz a nemi ösztön, ha gyermekkorban nem állunk kemény frontot a kezdetleges jelentkezésekor. A későbbi korban ugyanis kötelékekké erősödik, reácsavarodik az emberre és a földhöz bilincsel. Akinek a kapzsiság a legerősebb ösztöne, azt a föld aranyához, a röghöz köti a silány ösztön; akit pedig a kéjelgés alantas élvezetvágya tart fogva, annak élete odatapad a test és vér izgalmaihoz. Az egyik esetben a vagyon lesz a rabszolgatartó tyrannus, a másokban pedig a test taszít a rabigát húzó helóták közé!

Az érzéki élvezetek után rohanó ember eleinte készségesen dobja magát Venus karjaiba. Később Tannhauser-ként keresi a tisztult szerelmet, majd pillanatokig kitepi magát a bűbájosnak ígérkező rózsás világból, de a múltak emléke szinte kényszerítő hatalommal rántja a mélybe, ahol még a tiszta életet áhító lélek dacára is kirobban belőle a csáb-dal izzító és perzselő üteme. Az élet további folyamán pedig nem egy szegény embertestvér panasolja, hogy földi rabszolgasága kiölte belőle a szép és nemes iránti vágyat, megtörte benne az akarat erejét és játéklabdává tette a szenvedély támadása. Az ilyen szerencsétlen testvér nem a szokásos bűnöző szemüvegén ítélendő meg, ő már sokkal mélyebben fekszik; benne már félig-meddig kényszer a bűn s igen gyakran orvosi és pszichiater kezelésnek kell bekapcsolódnia a lelki újjáteremtés nagy munkájába.

Nem akarok oly művészietlen festő lenni, aki fekete színnel árnyékolja a képet. De a sötét színt azért kell itt felvetni az élet vásznára, mert aláhúzottan kell övnom az ifjúságot! Ez az intelem pedig azért erőteljes, mert sehol sem látni azt a határt, amelyre még «z van írva: eddig jöhetsz s tovább már az erkölcsi elmerülés következik... Az ösztön vak ereje ugyanis meglöki az embert, s aki nem támasztja meg lábát és nem veti égnek szemét, azt kérérlhetetlenül elsodorja a vad szenvedély. Aki tehát ember, királyi ember, isteni ember akar lenni, annak minden percben biztatnia kell magát, hogy a diadalmas lélek erejével ruházta fel az Úr! Úgy éljünk tehát ezzel az isteni ajándékkal, hogy diadalt üljön bennünk a lélek ereje!

4. AZ ERKÖLCSI NIHILIZMUS.

„Ne figyeljétek... az igazságtól elfordult emberek parancsaira... meg van fertőzve az ő elméjük és lelkiismeretük.” (Titus 1,14-15.).

A világűrben vágatva haladó földet ezernyi fénycsóva éri. Derűs fénybe vonja a nap, sejtelmes éji homályát áttöri a hold, végtelennek látszó égboltozatát kipontozzák a csillagok. A Teremtő bölcsessége úgy alkotta meg a mindenséget, hogy a sötétség felett mindenütt diadalt üljön a fény, a derű, a világosság. – A föld vándora, a parányi ember nem is tudna járni ezek segítségével nélkül. A homályba mélyedő szem előtt nem tűnnének elő az utat gátló sziklatömbök, a tapogatódzva haladó ember előtt láthatatlan volna a keresztbehúzódo széles árok. A vakok sötét éjszakája borulna az életet, derűt, boldogságot igénylő ember arcára... Valami szörnyűséges volna még elgondolni is azt a zűrzavart, amely akkor keletkeznék, ha varázsló óriások egekig érő karokkal egymásután elotlogatnák a föld fényforrásait! Először a napot emelnék le az égboltról, majd a hold és csillagok elé húznának sötét kárpitot és végül a legkisebb gyertyaszálat, az utolsónak pislákoló mécesest is elnyelné a vak sötétség! Mi mást tehetnénk ebben az egyiptomi sötétségben, mint bús lélekkel énekelnők az élettemetés gyászénekét.

A meseszerű elgondolásnak azonban van egy valóságos alakja is és ez nap-nap után igen sok ember életében észlelhető. A napot, a holdat, a csillagokat nem lehet leemelni az égboltról, de el lehet homályosítani, *el lehet oltani azokat a fényforrásokat, amelyek a szellemi, a lelki élet egét világítják és irányítják.* Mert van olyan égbolt is, amely a lélek felett von lepelt, van olyan nap, hold, csillag is, amely a lélek szentélyének boltozatát ragyogja be. És ez a lélek felett húzódo égboltozat a föld felett pihenő azurkékés lepelnél is fontosabb és értékesebb. Ez az égbolt az ember világszemlélete, amelynek fényét, világosságát az égre tűzött eszmények napja, holdja és csillagjai adják.

Csak az az ember tud boldog és megelégedett életet élni, akinek életét az eszmények csillogó napfénye irányítja. A legtökéletesebb fény a vallás napja, mellette holdak és csillagok a földi eszmények, erkölcsi, esztétikai, kulturális szépségek. Az első az örök tüzek szent fényáradata, amely úgy világít bele a földi életbe, hogy hívogatóan jár előttünk földi utunkon s igényeinknek kielégüléseként mutat utat az örök élet tájai felé!... A földi élet eszményei pedig úgy csillognak előttünk, mint a földi kielégülés, lelki egyensúlyozottság, boldogság és életöröm biztos alapjai. Ezeket az életcsillagokat követve a három királyok útját járjuk, amelynek végcélja a földre szállott Isten-ember betlehemi jászla... Úgy is mondhatnám: ennek a csillagjárásnak a végcélja az a csodálatosan szent, isteni élet, amelyben a Teremtő Isten és a teremtett ember találkoznak... Azt is állíthatnám: ez a találkozás a földi zárandokúton a kegyelmi ihlettséggel átitatott szentek élete, az örök paradicsomban pedig a meg-dicsőült lelkek diadalmos életteljessége.

Jaj annak az embernek, akinek életégboltozatán kialusznak a világnézeti utakat világító álló csillagok! Az ilyen zárandok útjai elhomályosulnak s átláthatatlan ködös ösvényen át útvesztőbe, szakadékba torkolnak.

Az élet fényforrásait oltogató óriás pedig a paráznság Behemótja. És amikor kialszik egy-egy életeszemény, akkor mindig erősebben fel-fellobban az ösztönök tüze. Ez a tűz pedig kivételesen sötét, kormos füstöt von a szegény embertestvér lelke köré. A Vénusz barlangjának fényes terme gomolygó füsttel különül el a tiszta látás horizontjától. Az ösztönök tüze kiéget a lelkekből mindenféle tisztultabb életet kívánó csirahajtást. A lélek szentélyének virágzó kertjét „a pusztulások pusztulásává”, üszkös törmelékek terepévé változtatja. Ezen az üszkös romhalmazon találja magát a kiélt, összeroppant ember, kinek elhomályosított szempárja nem élvezheti többé a Teremtő Isten gyönyörűséges virágoskertjét. A pislákoló szemek sugara nem hatolhat át a végtelen horizontok felé; lobbanó csillogásra csak akkor gyulladnak, ha az ösztön újabb fellángolása erősebb idegingert kínál... A szomorodott lelkű testvér úgy üldögél a lélek szentélyének romjainál, mint Jeremiás ült Jeruzsálem dűledező üszkös köveinél. De míg a próféta síró lelkét mégis átjárta a jobb jövőt váró reménység, addig az élet összeomlását érző emberlélekből csupán a minden szép iránti tompa érzéketlenség kiált a világba.

Ezt a lelki elsötétülést, az élet égboltozatának megindulását, a lélek csillagainak lehullását nevezem én *erkölcsi nihilizmusnak.*

Lehet ennek egész elméleti alakja, de leggyakoribb a gyakorlati kiélése. Elméleti formát azokban a szerencsétlenekben ölt, kiknek képzetesebb értelme, sok irányú szomorú élettapasztalata és iskolázottsága, valami *egyetemes életelvet, irányítást* igényel... Mivel pedig a kötött mederbe szorított, az ösztö-

nős élvezetben is isteni gondolatot szolgáló életformától irtóznak, azért a szélsőséges szabadosság felé hajolva, *mindent megengedhetőnek hirdetnek...* Törvény, igazság, tudás, erény – szerintük – változékony üres formák s így az egyes ember kénye-kedve szerint idomíthatok. A fő az „én” önző és ösztönös öröme, amely a régi görög világban hedonizmus cégére alatt, a modern korban pedig Nietzscheizmus orvát alatt harácsolja az életörömet s tépázza az életvirágokat. Aki pedig elméleti hirdetőjévé válik ennek az erkölcsi nihilizmusnak, az szomorodott szívvel láthatja saját végét Bourget: „Tanítvány”-ának filozófusában, ki könnyormorzsolással mormolja a félig elfeledett „Miatyánk”-ot felelősség nélkül hirdetett, „*erkölcsi elvei*”-től megrontott áldozatának teteménél...

De ezt az elméleti formát kevés ember tudja ilyen kifejezett tételbe foglalni. A legtöbb szerencsétlen öntudatalatti terheltséggel önmagában hordozza és hétköznapi bűnös életével éli és „élvezi”. Élő alakjai az emberi társadalom minden rétegében feltűnedeznek. Már a diákvilágban is „kimagaslanak” olyan óriások, kik nagyhangon hirdetik és még nagyobb garral élik az erkölcstelen életet. Inasgyerekek, masamódeányok, munkátestvérek, kevésbé képzett intellektuell-ek, ifjak és öregek, gyalupad és íróasztal mellett dolgozók, iskolapadokon, vagy katedrákon ülők egyaránt elveszthetik az élet világító csillagait... Ebbe a vak világba csak nevelők és a lelkekért élő, dolgozó papok tekinthetnek be, akiknek isteni kegyelemmel megáldott szeme átlát a szellemi élet éjszakáján is. Olyan szomorú ez a világ, mint a földalatti üregek nyirkos folyosósora, össze-vissza kapkodok, kiutat keresők ütköznek az újabban le szállókba... A megtörtek lelkének fájdalmas hangját az újonnan érkezők duhaj éneke járja át... Ebben még felcsendül a mámor öröme, a másiktól pedig kisír a temetés akkordja. Egyikben még diadalt ül az érzéki örömeiktől felcsigázott szenvedélyesség, a másokban már rettenetes önváddá lett az erkölcsi nihilizmus tragikus lélekölése.

Az élet mélységeibe leszálló nevelő törődött lélekkel áll meg a „morál insanity”-ig fejlődő fékevesztettségnél. A kiüresített lelkek belső természetüknél fogva megutálják a nagylelkű ürességet s vágyva vágyódnak lelki tartalom után. A régi tudósok „horror vacui”-elmélete teljesen igaz a lélek világára. Amíg az ösztönös élvezet élettartalmat kínált, addig nem kiáltott fel a természet, de amikor a kielégett lélek elhagyatottnak, eszményektől megfosztottnak, üresnek érzi magát, akkor kisikolt belőle a vágy az igazi, szellemi élettartalom után. Akinek szava a pusztába kiáltóként hangzik az élet Szaharájába, az végén is undorral taszítja el magától meggyalázott életét; aki azonban fájdalmas jaj kiáltására az Isten küldötte pásztornak, szamaritánusnak visszhangját hallja, az beleereszkedik az élet Bethezda-tavába és gyógyultan kezdhet új életet.

Az erkölcsi nihilizmus – sokak szerint – fennen hirdetett „diadalmas”, „felemelkedett” elmélet, valójában pedig szörnyűségesen összeroppant, kiaszott és kiüresített állapotemberi élet!

5. APATHIA.

„Küld el a te Szentlelkedet... és megújított a föld színét.” (103. Zsolt. 30.).

A tavasz varázsereje gyors ütemben keltegeti életre a pihenni látszó nagy természetet. Üde zöld lombozatot öltenek a fák, gazdag színekben pompázik a mező, a rét. Aki nyitott lélekkel jár a természet csodás világában, az megérzi, hogy lüktet ott az élet. Nincsen szebb látvány, mint az életet ígérő gazdag májusi táj, amikor a természet ölében pihenő erők mind életre kelnek. De nincsen szomorúbb látvány sem, mint amikor egy késő májusi fagy megdermeszti a viruló szép életet. A fagy összezsugorítja a növények leveleit, a levegőt és az éltető nap sugarait felszívó pórusok elhalnak. A pompázó virágokat leperzseli, a gyümölcsöt rejtő kehelyben meghal az élet. Olyan a természet szomorú képe, mintha a halál hideg keze simította volna végig. Hosszú idő kell, míg újra elindul az élet. De jön az újjáteremtő titkos erő, a mindeneket éltető napsugár és új életet lehel. Letörli a természet szeméről a bánat, a szomorúság könnyeit. Jön a gyöngyöző, üdítő tavaszi harmat, a langyos májusi eső, tavaszi szellő elhajtja a bánat fátyolát és az Isten éltető napsugara életre kelti újra a természetet.

Az ifjú emberi lélek világában is ilyen gyönyörűen bontakozó élet rejtőzik. Amikor a sötét hatalom keze betör oda, megdermed az élet, megáll az egész lelki fejlődés. Ez a sötét hatalom a bűn és főképpen a testiség bűne, a kemény parancsnak áthágása, ami testi összeomláshoz, lelki érzéketlenséghez, apathiába, teljes lelki közönyösségbe vezet. Ez a lélek fejlődésének teljes megakadása.

A lélek életében is van sokat ígérő tavasz. Ez a fejlődő lélek tiszta ártatlansága, a kegyelem állapota. Nincsen szebb emberi ideál e földön, mint egy ragyogó lelkű ifjú, akinek lelke az Isten szépségét tükrözi vissza. Szűzi tisztasága, mint a virág illatozik. Feszülő izmai, duzzadó energiái sok-sok re-

ményt, életet Ígérnek. Lelke finom és fogékony. Minden, még a leggyengédebb behatásra is rezonál. Minden érintésre érzékeny s mintha ezer póruson át szívna magába a külső behatásokat, az életet éltető erőket.

Amint a napsugár fejleszti, élteti a virágzó nő-vényt, amely nélkül fejlődni, élni nem tudna, épp-úgy az emberi lelket is az Isten szent kegyelme élteti, nélküle nincsen élet benne. Ezért a kegyelmi életet folyton ápolni, növelni kell, hogy meg legyen a lélek ruganyossága, ellenálló ereje, ha kísértés, vagy bűn ostromolja. Minden kegyelmi állapotban élő lélek visszfényez annak a szentségnek, amely az Istentől árad. Ez a lélek kinyitja pórusait, szívja magába és töltkezik az Isten napsugarával.

A lélek azonban csak addig marad ilyen érzékeny a külső behatásokra és a belső indításokra, amíg dermesztő fagy érzéketlenné nem teszi. A lélek érzéketlenné válik, ha az ember *elhanyagolja hitét*, ami által egyedül lehetséges kegyelmi életnek megteremtése.

Isten minden embernek megadja a megszentelő kegyelmet már a keresztség szentségében, hogy szentül élhessen. A *gratia Dei adjuvans*, – mint Isten segítő keze – állandóan kíséri az embert. Hitet plántál a szívébe, hogy hite, mint összekötő kapocs az Istenhez fűzze. A lélek állandó üdeségének megőrzésére nyújtja Krisztus a szentségeket. – Amilyen mértékben elhanyagolja valaki hitét, a szentségek használatát, az imádságot, lelki igényeinek kielégítését, ugyanolyan mértékben gyengül lelki ereje. Lassan kiüresedik a lélek, elfásul, lelki szárazság vesz rajta erőt és érzéketlenné válik minden finom behatásra. .

A másik ok, amely lelki eltompulásra vezet, *a kisebb hibáknak, szenvedélyeknek megtűrése*. Ezek úgy rakódnak a lélekre, mint a fa levelein élősködő kis állatkák, amelyek elszívják az életnedvet, a levelek elsárgulnak, lassan elhalnak, így jár a lélek is, amikor apró hibák és szenvedélyek megülik a lélek pórusait, elzárják a nap meleg sugarai elől és állandóan sorvasztják életerőit. A sok apró hiba és szenvedély úgy hat a lélekre, mint a folyton csepegő víz-cseppek, amelyek ha puhák is, ha kicsinyek is, mégis kivájják még a sziklatömböt is. A lélek is eltompul az állandó rossz hatások alatt, és a finom kegyelmi erők behatásával szemben már érzéketlen marad.

Még ennél is veszedelmesebb *a halálos bűn*, aminek következtében meghal a lélekben a kegyelmi élet és minden tevékenységre készítő erő. A halálos bűnök közül is a legpusztítóbb hatással a testiség bűne bír. Ebben a bűnben a sötét hatalom keze nyúl a lélek gyönyörű világába és mint a halálnak hideg keze megdermeszti ott az életet. Ez a bűn élet elsorvasztója, megöli az aktivitást, a teremtő tevékeny erőt.

Az embernek legnagyobb természeti adománya az, értelem. Hivatva van nagyot alkotni és egy egész emberi életet irányítani, de ehhez szükség van ép egészséges idegzetre és képzelőtehetségre. Ez a bűn pedig kikezdi az idegzetet, megrongálja és azon keresztül az értelmet is. Megfertőzi az egész gondolatvilágot. Az értelem szellemi szárnyalását letöri. Ennek a bűnnek másik szomorú következménye az értelem testvéreinek, az akaratok letörése. Bizalmatlanná teszi a szerencsétlen bűnöst még önmagával szemben is. Nem tud hinni, bízni saját erejében. Nem tud akarni többé. Benne más a parancsoló úr: a szenvedély, a bűn.

Ez a borzasztó romboló folyamat öli ki a lélekből annak minden nemes tette való készségét. Meghal ott a lélek. Egyoldalú vegetálás az ilyen ember élete. *Sensibilitas corporalis*, túltengő testi, érzékes élet. Ez dominál benne, ez parancsol; de meghalt ott a *sensibilitas spirituális*, a lelki érzék, fogékony-ság s beáll a lelki apátia. Ez az élő halál, amikor az ember élő, de beteg testben halott lelket hordoz. Ez az apátia generális, amikor a szerencsétlen lélek nem tud hinni, nincs reménye, nincsen tiszta szeretete; meghaltak ambíciói, nagyot akarása, meghalt a bizalma önmagában, embertársaiban, az életben magában. Fáradt, aszott, mint a kifacsart citrom; érzi akarata tehetetlenségét; csak „szeretne”, de nem tudja a pöröly erejével lezúgatni a férfi szavát; „akarom!” Testében a bűnt és betegségét érzi; átláthatatlan fekete fátyol földi előtte a jövő nagy ajándékát: a tiszta szerelmet, boldog családi életet, ragyogó gyerekszemeket... „Kiélt, kimerült testtel, hogy remélhetném a házasság áldásait?” – mondja – és csüggedten járja az élet szárnyaszegett, magános vándorainak útját, vagy egy vad „most már úgyis minden mindegy!” – gesztussal dobja bele magát a bűn sodró árájába. Szegény, letört ember, aki csak a mi-serere fájdalmas, borongó hangján a lemondást ismerő panaszát tudja elsírni, de nem tudja énekelni az élet diadalmas, mindeneken győzni tudó himnuszát.

Nehéz ebből a lelki tespedtségből a felkelés. De amint a leperzselt, megdermedt természetet újra életre kelti az Isten napja, ugyanúgy a lelkiéletben is az Isten kegyelme feltámasztja, újjá teremti a halódó életet.

Embertestvér, ha érzed lelkesen a bűn súlyát, ha érzed, hogy elmerülsz, kemény akaratral emelkedj

fel s a mélységből kiált az ég felé, az irgalom, a kegyelem forrásához. Küldd el Uram a Te teremtő lelkedet és megújul bennem az élet. Teremts bennem tiszta, krisztusi életet.

6. NINCS MENEKVÉS!

„...él kardom nem szabadít meg engem...” (43. Zsolt. 7.).

A gyóntatószékben ülő pap előtt nap-nap után ezer alakban jelenik meg a bűnbe süllyedt teremtés leggyönyörűbb, impozáns alakja: a küszködő, a peccatum originale végzetével harcra kelő Ember. Tékozló fiú: „Felkelek és Atyámhoz megyek”; – de egyúttal szent György lovag is, harcos, diadalmas: „A sárkánnyal harcot állok!”

Anteus, a föld fia, a föld érintésével új erőt kapott és egy Heracles nem bírt vele. Az ember, az Ég kitagadott fia, az égi erő érintésére újjászületve talpra áll és krisztusi életre indul.

Imponál a gyóntatószékből emelt homlokkal kilépő megtisztult ember; összeszorított ajkán még rajta az akarat imája: „...erősen fogadom, hogy többé nem vetkezem!” – Sajnálandó nyomorult a lankadt Anteus, akibe a föld sem önthet már erőt; nyomorult a lankadt ember, akit az Ég érintése sem tud erőre acélozni, szemében a cinizmus: „Eh, nem érdemes”, vagy az üzött vad tehetetlen panasza: „Nincs menekvés!” Ezek azok, akiken a gyóntató-szék sem segít.

Sok a kemény parancs ellen bűn táncát járók között a letört ember, a „nincs menekvés” vergődője. „Miért nincs menekvés?” – kérdi a pap, a Krisztus lélekhalásza.

Közhely a könnyelmű legyecské és a pók története a bűn szálaival befont emberi lélekre vonatkoztatva. De még senki sem vizsgálta ki eddig, hogy miért nem tud menekülni a hálóból került légy akkor, amikor még csak egy vagy két vékony szálcscska fogja és miért várja be, míg a potrohos pók előjön és ezernyi új szállal áttörhetetlen hálót fon köréje? Ereje volna hozzá; miért nem menekül?

Játszva száll a bohó legyecské; érzi, övé a napsugár, a levegő, a végtelen és nagyon boldogan járja az ő birodalmát. Egyszerre ezüstös szál csillog előtte: jöjj hintázni, kis legyecské! Odaszáll és puhán karolja át két-három ölelő, ragyogó szál; olyan jó hintázni rajtuk a szélben: hinta-palinta! Nesztelen léptekkel fekete szörny közeledik; a légy meg se látja, vagy ha meglátja is, kacag: akkor tépem szét a szálat és repülök tovább, amikor akarom! A szörny dolgozni kezd, és újabb meg újabb puha szálak ölelik a légy testét; lágyan, melegen egész bölcső fonódik köréje; aranyos fonalak fogják már a szárnyát, a lábait, már mozdulni sem tud, de hintázik tovább, mert olyan puhán érintik a halálos biztonsággal kötő szálat, hogy az *életveszély gondolata fel sem merül előtte*. Ha tudatára ébredne annak, hogy mi vár reá, minden erejét összeszedve, néhány irtózatot rántással talán kiszabadulhatna még a hálóból, de a légy tragédiája éppen az, hogy nem sejtje a veszélyt, csak amikor a halál már reáhajol. De akkor már késő. Amikor a pók rettentő szívóját a testébe vájja, akkor feleszmél az áldozat, ám szárnya, lábai leköttve, teste ezer hurokban, úgy, hogy erejét már ki nem fejtheti. És a puha szálat között befejezi életét, táplálékául a rovarvilág legcsúnyább hóhéranak, a póknak.

Ha a pók kemény sodronnyal fogja le, ha ráüt, mielőtt befogni kezdi, a légyben felébred az életösszön és megmenekül. Végzete, hogy a pókháló olyan csillogó, lágy, puha.

Ez az ember-Anteus a bűn pókhálójában. Járja az életet dagadó erő-önérzettel, és boldog, mert tudja: minden az enyém, a jelen, az ifjúság, az öröm, a jövő. És jönnek puha, aranyos szálat az életébe, – flörtnek, játéknak, szerelemnek, fiziológiai szükségletnek stb. nevezi őket, és „hinta-palinta” úgy eljátszik velük. És amikor a játékból bűn, a szerelemből züllöttség lesz lassanként, az újabb szálat oly puhán ölelik, hogy a veszély öntudata fel nem ébred benne. „Játszom” – mondja, és talán utolsó erőit köti le már a bűn. Ha ráeszmélne a fenyegető összeomlásra, titáni keserű erőfeszítéssel, elszakítva minden szálat és durván odaöklözve még menekülhetne; de ő nem halálveszélyben forgó áldozatnak, hanem hódító loagnak érzi magát és azt mondja: „Csak nem lehetek goromba, hiszen minden olyan gyengéd, olyan lágy körülöttem!”

Ez a „nincs menekvés” mélysége: bizalom és könnyelműség a tehetetlenségig. A kemény parancs játékosát nem hívja harcra lángot fúvó sárkány, hanem érzi a gyönyörűség puha szálat ölelik körül; nem készíti a férfierőt megfeszítésére a veszély öntudata. Ezért nem hisz a figyelmeztető szónak, nem hallgat komoly tanácsra, hanem a Bayardok öntudatával mondja: „Nem vagyok gyerek, tudom mit csinállok!” – Nem, nem vagyok gyerek, mert a gyerek tiszta és egészséges, te pedig lekötött, kifosztott, nyomorult legyecské vagy a pók hálójában.

Krisztus halásza ül az őrhelyén és várja a küzdő embereket. Lekötött lelkű szegény legyecskével

szemben egyetlen igyekezete: felkelteni a veszély öntudatát és emberfeletti erőmegfeszítésre, a kétségbeesés erejével ütő rándításra készíteni a lelket. Ha ezt elérte, nehéz napok után végre egyszer emelt homlokkal áll fel a gyóntatószékből a modern Anteus; ha azonban a hintázó legyecskében a halálra ítélt férfi vadságát nem ébresztheti fel, akkor újabb szálak fonódnak köréje, és akkor végül *igazán* „nincs menekvés”.

A bűn áldozata a puha szálakon ringatózó öntudatlanság szomorú legyecskéje. Elvész, mert nem hisz a pók erejében és nem hiszi, hogy minden fényes, puha pókhálószálat gyilkos, fekete pókok szőnek. Nincs menekvés a bután bízók és bután nem hívők számára.

7. KIFOSZTOTT IFJÚSÁG.

„Leesett a mi fejünk koronája; jaj nekünk, mert vetkeztünk!” (Jer. 55,16.).

Kiöntött a Themse. Hullámai elárasztották a Tower pincéjében elhelyezett Taté képtárat és megsemmisítettek több száz Turner-vázlatot. A művészvilág feljajdult: Micsoda veszteség!

Álarcos rablók kifosztották a milliárdos palotáját. A világsajtó hetekig írt róla: micsoda nagy anyagi és művészi értékek tűntek el!

Istenem! Mi történt? A milliárdos átköltözött a másik palotájába és ott várta meg, míg a kiraboltat újból helyrehozták. És ő csak úgy megmaradt tovább is milliók urának, mint azelőtt. A Tower képtárának látogatói néhány száz vázlattal kevesebbet fognak megbámulni ezentúl. És az élet folyik tovább úgy, mint azelőtt. Mert anyagi, művészi értékek elvesztése csak annyit jelent, hogy valaki vagy valami szegényebb lett. De hát hányan élnek egyszerűen, szegényen, mégis boldogan! A veszteség még nem katasztrófa.

Mennyivel más az, ha a Bűn, a nagy álarcos rabló indul emberi lelkek kifosztására! Ha a szexuális ösztön a maga féktelenségében ráveti magát egy életre, kifosztja a lélek kincstárát, elragadja örök értékeit! Ott akkor nagyon, nagyon szegény lesz valaki, és katasztrófális nyomorúság sújtja a lelket. Mert a Bűn rabló munkája a lelkek világában világkatasztrófa.

A mi átlag-ifjúságunk bűn fosztogatta, szegény ifjúság. Aki megfigyelte a mi fiainkat utcán, táncban, szalonban, fehér asztal mellett, hallgatta beszélgetésüket, élvezte tréfáikat, úgy érezhette, hogy helyszíni szemlén jár a nagy rabló: a Bűn nyomában, megállapítani az eltűnt értékeket. Az erő, a szépség tiszta ifjúságát hogy kiforgatja egész valójából a nemi élet rabló álarcosa! Szegény, kifosztott ifjúság!...

A fiatal lélek nagy értékei:

a tiszta szem, jövőbe néző;

az emelt fej, büszke ember fölényét hirdető;

a lélek szídjében őrzött szép ideálok;

és a lélek-mozdonya, életambiciók.

Amely ifjú lelkén a parázna bűn átvezette országútját, az olyan lett, mint népvándorlás után Aquincum és a többi megostromolt város: eltűnt minden értéke, és romhalmaz lett a paloták helyén. A lélekben tanyát ütő szexuális bűn letarol mindent, ami érték; felállítja mérföldjelző köveit: a testi, majd a lelki összeomlást, az erkölcsi nihilizmust, az apátiát, – és a kifosztott lélek romjai fölött üli az ösztönös erők diadalmas orgiáit. És nagy tehetetlen ott áll a kifosztott élet: szomorú élet...

Elveszti az ifjú, akit a bűnös ösztön legyőzött, a jövőbe néző *tiszta szemét*. Megszűkül a látóköre: nem mer a földi életet folytató végtelenbe nézni, mert ott reá az ítélőbíró kérlelhetetlen döntése vár; – életpálya, tiszta szerelem, családalapítás érthetetlen, elérhetetlen messzeségben állnak, és az ő horizontja csak büntől bűnig terjed. És az a világ, amelyet ezen a szűk látóhatáron belül szemlél, nem csodálatos szépségek, felfedezésre váró új apró örömsorozatot hozza; mint a színvak csak egyféle színt lát, vagy mint az elátkozott szemüveg viselője, mindenütt rútságot, borzalmakat lát csak, úgy az ő szeme is az ösztön szemüvegén keresztül mindent a nemi ösztön szemszögéből vizsgál, és üres, vak tekintettel megy el szépségek előtt, amelyek idegingert nem rejtenek magukban. Az utca plakátjai, képtárak képei, a könyvek, folyóiratok, újságok ezer kísértéssel vigyorognak feléje; színházba, moziba bűnt látni megy; tekintete buja mohósággal kíséri a nőket; egy libbenő szoknya forrásba hozza a vért; a tánca a lázbeteg szomjas vergődése; a beszédje minden szava azt a világot hirdeti, amelyet ő lát a bűn szemüvegén. Égbe néző tiszta szem, jövőbe villanó bizakodó ujjongó tekintet ismeretlen nála; ő egyetlen életronalat lát csak: a szexuális ösztönös élet alantas vonalát, – és ezen építgeti életét, terveit,

silány, szomorú jövőjét... A szem, a lélek tükre itt kifosztott, nyomorult lélek világát tükrözi. Hol maradt, hova tűnt a lélek legnagyobb kincse, a ragyogó, életörömet sugárzó, tiszta gyerekszem, férfiszem?...

Az élet bajnokai az *emelt fejű*, hajlíthatatlan, kemény gerincű férfiak. Elvek, határozott cél, következős célra-törekvés, munka öntudata, becsület öntudata, összes erőinek teljes birtoklása: ezek emelik meg büszkén a férfi fejét. Az élet sodrását ezek az emelt fejű, egész emberek diktálják. A bűn rabszolgája mit is keresne köztük? Az ő fejét lenyomja, gerincét meggörnyesíti a rabszolgaság szomorú öntudata. Tétova, határozatlan jellem, hiszen az elvek sziklaalapját régen elveszítette; valami sunyi magába roskadtsággal oszon át az életen, vigyázva, hogy minél kevesebb feltűnést keltsen, mert mint a bűn, a bűn embere sem szeret nagy világosságban mások előtt járni. Ez a görnyedt, gyáva, meglapuló jellem soha nem fogja megérteni, mit tesz az: elvek harcát a végsőkig vívni, bűnben bajban csüggedetlen kitartani, nagy dolgokért áldozatot hozni, szóval: talpig férfinek fenni. Egyház, haza, társadalom, család reá sohasem számíthat; amint a római államban légiók harcosa a rabszolga nem lehetett, mert annak fogalma sem volt az „urbs”, az „imperium”, a „civis Romanus” nagy eszméről, – úgy a bűnös ösztön kifosztott rabszolgája sem fog soha elvek, eszmények harcában helytállni tudni. Jaj annak az országnak és népnek, amelynek ifjúsága emelt fejű férfiak helyett a bűn görnyedt rabszolgáiból áll!... És jaj a rabszolgáknak! Mert az élet minden nagy értéke a férfié, a rabszolga kolduskoszton tengődhetik!

Van az ember lelkének egy titkos, lezárt kamrája, ahol legdrágább kincseit: *ideáljait őrzi*. Gyermekkorából hozza magával a gondviselő Isten hitét, az „édesanya a legjobb asszony”, és az „édesapa a legerősebb ember” képeit, amelyek később az igazi asszony, és az igazi férfi képévé egészülnek ki. Ezekhez járulnak azután a többi nagy ideálok: tiszta nő, tiszta szerelem, boldog házaseset, gyermekáldás képei.

A bűn kifosztottja elveszíti ideáljait, és ezzel egyszer s mindenkorra alantas, céltalan kóborlásá lesz az élete. Hogy is őrizhetné magában az igazi férfi glóriás képét a beteg gerincű bűn rabszolgája, aki önmagában, magához hasonló szolga társaiban a férfi torzát szemléli csak és cinikusan megneveti a lovageszményben hívőket! Hol van a tiszta nő, az igazi asszony gyönyörű eszményétől a parázna ember, aki számára a nő, a „nőcske” csak idegizgalom, perverz öröme kufárjai; aki a nőt büntanyákon tanulta ismerni: bűnöst a bűnben, s aki az utcán is minden ismeretlen nőnek aljas vággal néz utána! Aki orfeumok, mulatók ledér táncosnőivel ölelkezett, az nem hisz, nem hihet többé a tiszta nőben – (és az egyetemistát az öregebb bajtárs viszi a mulató parkettjére: Tanuld meg ezt is, bajtárs!) – Akit a perdita tanított a szeretkezés gyönyöreire, hogy taníthatná azt egy naiv, tiszta úri-leány az igazi szerelem mélységes isteni gondolatára? Ahol a bűn gyümölcset gyilkos eszközökkel eltüntetni látja, ott a gyermekáldás gyönyörű eszményét hogy is tanulná meg az ifjú?

És hogy vágyódhatnék boldog családi élet után az a szerencsétlen, nyomorult gyerek, aki testében érzi a bűn fogát, és tudja, hogy beteg-roncsoltan átka lesz nevének, gyermekének? Ma, amikor színház, könyv, társaság, minden a szabad nemi élet légkörét lehel, és a házasság kötelékét életet kötő bilincseknek játsszák ki hitványul, honnan merítse a magára hagyott ifjú a krisztusi házasság-eszme főnséges képét? A rosszul megtanult és régóta elfelejtett katekizmusból, amely csak egy tantárgy volt az unalmas tantárgyak között?...

Kifosztott, szegény, nyomorult ifjúság az, amely a jó impulzusát oly ritkán, alig-alig kapja, és abból a mindinkább fogyó jószág-mennyiségből kénytelen tengődni, amit hazulról, templomból, cserkészcsapatból hozott; s ezzel szemben hihetetlen, fáradhatatlan aktivitással ostromolja, árasztja el új benyomások tengerével a bűn világa, amelynek csábító öleléséből nincs, hova meneküljön... És úgy jár, mint a kirabolt ember, aki kétségbeesetten áll szép otthona romjain, s midőn a földön heverve meglátja legnagyobb kincsét, amelyet a rablók menekülés közben veszíthettek el, vad káromkodással hajítja ki az ablakon: „Ha mindent elvittetek, vigyétek el ezt is!...” Ez a kirabolt ifjú is, amikor úgy érzi, mindent elveszített, önnönmaga dobja ki lelkéből a legnagyobb kincsét, egyedüli megmentőjét: *a hitet Istenben*, s a lelkében kiáltó vallásos érzést. Az a sok cinikus, aki mosollyal, káromlással említi Isten nevét, és gúnyos fölénnyel beszél arról az időről, „tudod, amikor még vallásosak voltunk, hittünk, áldoztunk, még győntünk is, hahaha!” – mind, mind a szexuális bűn koldus kifosztottja.

Az ilyen kifosztott, nagyon szegénnyé tett lélek-palotában hogy is maradhatnának nagy tervek, akarások, *életambíciók*? Ezek mind a kincses lélek értékei fölé épülnek; alapjuk az a sok hatalmas ideál, a tiszta szemű, emelt fejű ember szent ideáljai, amelyeket a bűn elrabol a bűnöző kincstárából. Hit Istenben és mély, vallásos odaadás, hit önmagunk erejében, jövőjében, boldogságában, hit a jószágban,

szépségben, tisztaságban, hit a nőben, szerelemben, családi otthonban,... ezek az életambíciók alapjai. Csoda-e, ha a kifosztott ifjúság nem ismeri az égbetörő, diadalmas életharcot? Ha nincs terve, célja, nincsenek légvárai, reményei, csak áll oklevéllel a hóna alatt, mint a bibliai szőlőmunkások a város főterén, várva, míg valaki eljön és megfogadja; és akkor elmegy a legelső hívóval, és elmegy mindenhová, ahol kenyeret osztogatnak?...

Nagyon szerencsétlen, nagyon szegény a bűn fosztogatta ifjúság; és Egyháznak, államnak, társadalomnak, s mindenkinek, akinek lelkében élnek az ideálok, s megmentődtek az életértékek, nagyon hátrózott elszánással kell odaállania a magyar ifjúság mellé, hogy, ha akarják: velük, ha nem akarják: ellenükre is megvédeni, megmenteni segítsenek az erő, a jóság, az ideálok világát: az egyéni és nemzeti jövő egyetlen szilárd alapépítményét. Mert egy ország megélhet tengődve integritás nélkül, sok-sok milliárdos értékek elvesztése után, megélhet hadsereg, tekintély, jó barátok, támogatók nélkül, – mindezt láttuk és látjuk önmagunkon. – De nincs nemzet, amely élni tudjon jövőt hozó erős, tiszta, ideálokkal telített, egészséges ifjúság nélkül.

Ne adja az Isten, hogy ezt is szegény önmagunkon kelljen megtanulnunk!

8. LÉZENGŐ RITTEREK.

*„Azért Isten megront téged végképen,
kigyomlál téged és kiköltöztet hajlékodból,
és gyökeredet az élők földjéből...” (51. Zsolt.
7.).*

Poros, göröngyös, és nagyon, nagyon hosszú a bűn országútja. Kétoldalt otthonok állnak: muskátlis ablakok, füstölgő kémények hirdetik, hogy boldog odabent a kacagó gyermek, a mosolygó asszony és a dalos munkás férfi. Lent pedig a nagy országúton porlepte, fáradt alakok járnak: a bűn vándorai; azok, akik otthont kerestek és nem találtak; azok, akik otthont sohase kerestek; és azok, akik otthont hiába is keresnének... Szegény kivetettjei az életnek, lézengő ritterei a bűnnek. Mennek az országúton boldog emberek házsorai között; mennek, míg valahol összeesnek; és a névtelen sír fölé jó emberek feltűzik az írást: „Aki a boldogságot meg nem ismerhette...” Az életben nem, mert a lézengő ritternek az élet nem ad örömet; a túlvilágon sem, mert a bűnösnek nincsen boldogsága...

Szegény lézengő ritterek: *agglegények, selyemfiúk, bűnök betegei!*...

Az agglegény!... A félemler, aki „...száz világot átkóborolt, – de otthont sehol sem talált, – csak álmodta a napsugárt, csak álmodta az illatot...” s akiről a meleg emberi lélek poétája, Radványi olyan szomorú-szépen mondja tovább:

„(Rím nélküli bús csonka sor)
Ütött-kopott lézengő ritter,
Keserű szívben halott hittel...”

Valamikor talán tele volt ő is hittel, életambíciókkal, boldog élet reményével... De aztán... Talán nem érezte meg a nagy találkozás idejét, amikor a számára rendelt élettárrsal összehozta a Gondviselés, – talán féltette szabadságát a szentség kötelékétől, – talán a vére vágyai után járt ostoba bohém-séggel, – talán a bűn betegségét érezte vérében és nem mert magához kötni egy tiszta életet... Egyedül maradt: „rím nélküli bús csonka sor...” És lett vagy magába vonult, keserű, elvadult medve-ember, öröm nélkül, cél nélkül, vagy lett bűnös vágyak hajszott rabszolgája, férfierők céltalan kiélője, tiszta családi tűzhelyek körül zsákmányra leskelődő magános ordas. Akiről megint csak Radványi ír egyszerűen, szívet fogó szépen:

„A gyermek bennem rég halott.
A jövő bennem megbukott,
Bimbó én bennem nem fakad...”
„Nincs folytatásom, pont vagyok,
Jövőt senkinek sem adok...”

Az élet magános emberének nagy tragikuma, hogy olyan, mint a Szahara vándora: alig ment el, nyomát már belepte a homok, és semmi jele nem marad annak, hogy ő ott járt valaha. A „non omnis moriar!” nem akarok egészen, nyom nélkül eltűnni a halállal – öbenne mint keserű igazság él: a halállal egészen, nyomtalanul eltűnök az élők világából, mert nincs, ki életemet folytassa, nincs, kinek értékeimet átadjam, nincs, kiért éltem, küzdöttem, szenvedtem... Az agglegény tragikuma: a céltalan, értelmetlen élet.

Az „Esto vir!”-ben írtam a következőket:

„...a saját egyéniségének megsokszorozása és összes örökölt és szerzett értékeinek a következő generációba való átplántálása épen úgy életfeladata minden embernek, mint ahogy feladata egyéni, saját életének az örökkévaló élet felé irányítása. *Életfeladat!* – nem tanács, vagy a saját bölcs belátásra bízott szabad tevékenység... A házasság – a gyermekek nemzésére és nevelésére kötött, Isten áldotta szövetkezés – nem a kényünk-kedvünkre bízott, szabadon választható vagy elmellőzhető életforma, hanem parancsoló erővel az ifjú elé meredő életfeladat: kötelesség, amelyre ifjúságán át öntudatosan készülnie kell. És ezért az élet ítélete bélyegzi torznak az agglegényt és a mopszliját dédelgető aggszüzet: torz emberformák, mert élethivatásukat, önmaguk multiplikálását nem teljesítették...” (34., 35. old.).

Szegény, szomorú lézengő ritterei az elhibázott életnek!...

Pedig az agglegény komor magánosságában még van valami férfias, valami megkapó; mint ahogy megkapó a csonka fátörzs az erdő szélén. Az ember önkéntelen arra gondol láttán: ebből lehetett volna valami!... Még ennél is kietlenebb és gyászos-szomorúbb azonban a lézengő ritterek másik típusa, a gerinctelen, nyálkás gyengeségében utálatos, férfiatlan élősd: a nők kitarottja *selyemfiú*, akinek csak egy értéke van: az, hogy az Isten férfinak teremtette; ezt kamatoztatja, ebből él, ruházkodik nyegle cifrasággal, és életének értéke nem sokkal nagyobb, mint vetélytársáé: az úrnője ölében heverő és annak kezét nyalogató ölébe. Itt nem csak a jövő bukott meg, a család, a gyermek, az élet továbbadásának és megsokszorozásának gyönyörű gondolata, hanem már a jelen is halott: az ifjú, a férfi ideálját tapossa sárba a kiélt idegek cifra rabszolgája. Egészséges ember olyan undorral nézi, mint egy hideg testű hüllőt, vagy oszló élő-halottat. Pfúj! Ne beszéljünk róla!

Testvére a *zsúrfiú*, egy, vagy sok leány röpdősö lepkéje, aki barátaitól 4-5 helyről kölcsönként estélyi ruhában járja a szalonok, táncterem parkett-dzsungeljeit, és míg minden ereje kimerül abban a görcsös törekvésben, hogy a leányoknak, asszonyoknak banális és kétes értékű szellemességeket mondjon, ő maga modern Don Juannak, vagy Gróf Monte Christónak képzele magát. Ennél nem a bűn az élet domináns vonala, hanem a hiúság; és bár a szürke hétköznapokon esetleg csendes, szorgalmas egyetemi hallgatóvá lesz, és csak csillárfényben, táncos estéken játssza esetlen kamasz-romantikával a mesebeli herceg szerepét, mégis megosztott az élete: a reális élet és a fantázia világa folyton összekeveredik nála, és amikor, könyv mellett ábrándozik, amikor barátait a hódításai elbeszélésével mulattatja, vagy amikor emlékeit: a hajfürtöket, szalagokat, illatos kis zsebkendőket rendezgeti, olyankor megbukott benne valami... Megbukott az élet gyeplőit vasmarokkal kézre kapó férfi, aki mindig és mindenben erő lovagja, egész-önmagát viszi munkába épp úgy, mint szalonba, táncba, és aki éppen a hajlíthatatlan, diadalmas erő fölényével imponál nőknek és másik férfiaknak, anélkül, hogy erre készülnie, átöltözködni, igazi önmagát kulisszák mögé dugnia kellene. A zsúrfiú nem férfi, hanem rossz szul öltözött pojácája a hiúság nagy cirkuszának és torz alakja a reális értékeket kereső és lemérő életnek.

Minden lézengő ritterek legszomorúbbja a *bűn legyőzöttje*, aki élvezeteit a tiszta vérével, egészségével fizette meg. A nagy Babilon éjjeli élete, és a kis városok csendes utcáiban meglapuló csukott szemű házai a bűnnek sok nemes vonalban meginduló férfiélet letörését látták, és fogják is látni mindaddig, míg a mi legdrágább kincsünket, a magyar fiúkat, állami támogatással tenyésztett és védelmezett prostituáltak rendszeresen szervezett hadjáratban hajtják a bűn országútjára. Legyen erő a férfiban; – igaz. De a társadalomnak nem szabad túrnia, hogy ez az erő napról-napra az ezerarcú bűn állandó kerítő próbáit állja, mert könnyen megszédül a kevésbé erős, és itt egyszeri megszédülés már vért, életet, jövőt, mindent tönkretelhet. Micsoda szomorú, látni egészséges atléta-fiúkat, a magyar rög termetté pompás emberpéldányokat megsápadni, elfonnyadni, erejük-vesztetten lassan átalakulni réveteg szemű, zavart, esetlen vándoraivá a nagyváros utcáinak, árnyékaivá régi önmaguknak! Pedig közben olyan kevés történik! Egy-két sétálgatás utcán felszedett új ismerettséggel, néhány könnyelmű, felelőtlen este – és több eggyel a lézengő ritterek száma. Milyen kicsi dolog! De hisz a száguldó autót is egy kis kő kivágja az útszéli kőrákásra... Bűnnek, katasztrófának kis okai vannak...

A szexuális bűn legyőzöttjének teste a betegség palotája lett, vérében a nemzetrontó lues romboló ereje lüktet, és valahol messze bevágódik a jövő kapuja, amely mögött a tiszta családi élet, a Feleség, a Gyermek, a Boldogság lakik. És a bűn betegében vagy van annyi becsület, hogy nem köt egy tiszta életet roncsolt-önmagához, – és akkor járja a bűn országútját: magános, szomorú lézengő rittere az elveszített igazi életnek; – vagy jellemtelen, becstelenség magához láncol egy mit sem sejtő, ideális édesanyaságot váró tiszta leányt és teszi őt is betegé, és betegség fertőzte, nyomorult kicsi életek világra

hozójává. És az apák bűnéért nemzedékeken át bűnhődnek a gyermekek; és letört ártatlan életek sora átkozza meg a lézengő ritter beteg vérében száguldó, pusztító bünt...

Ütött-kopott lézengő ritter,
Keserű szívben halott hittel...

... Járják a bűn poros, göröngyös országútját porlepett, fáradtan: az élet kivetettéi, a bűn vándorai; azok, akik otthont kerestek és nem találtak, azok, akik otthont sohase kerestek, azok, akik otthont hiába is keresnének és azok, akik otthont jaj, bár sohase keresnének...

Kétoldalt otthonok állnak: muskátlis ablakok, füstölgő kémények hirdetik, hogy boldog odabent a kacagó gyermek, a mosolygó asszony és a munkás, dalos férfi... Lent pedig a hosszú, hosszú országúton, véget nem érő processzióban járnak a magános, szomorú emberek...

Szegény, szegény lézengő ritterek!

9. A CHARLESTON TÁRSADALMA.

„...*bujaságban hizlaltátok szíveiteket.*”
(Jak. 5,5.).

Keresztelő szent János kemény szavai pörölycsapásként hatottak a buja életű Herodesre, s ezért az Isten törvényéért síkra szálló prófétának a börtön nyirkos levegője lett földi jutalma.

De a parázna életet kedvelő Herodiásnak még az elnémított „élő tiltakozás” is lelket mardosó féreg maradt; az aranyos palota parázna éjszakáján kéjelgő, táncban tobzódó bűnöző fejét követelte annak az embernek, kit az Isten küldött, hogy elkészítse az Úr útját...

Ebben a történetben két világ ütközik össze. Az erkölcsi tisztaságot, az isteni törvényt mindennél nagyobbra becsülő kemény férfiú és az ösztönök mézédésnek ígért élvezetétől szétesett puhányok. Az erős ember kérlelhetetlenül áll az isteni parancs mellett. Próféta küldetésének biztos tudatában életveszély árán is hirdeti az Úr igazságát. Róla mondja az Úr Jézus a Jordán partján: „Kit mentetek ki a pusztába látni? szélről hajtott nádat-e? Vagy mit mentetek ki látni? lágy ruhákba öltözött embert-e? Íme, akik lágy ruhákba öltöznek a királyok házaiban vannak. Tehát mit mentetek ki látni? prófétát-e? Sőt mondom nektek, prófétánál is nagyobbat. (Mt 11,7.). Állja is a helyét, még akkor is, midőn áldozatok, életáldozat árán kell helyt állni az igazságért. Még az elpuhult Herodes is megremeg ekkora fenység láttára és nem mer hozzányúlni a megvetett, de retteggé félt prófétához. Csak a tévesen és bűnösen magyarázott esküre való hivatkozás bírja reá az italtól hódított hatalmást arra, hogy vérral áldozzon a Vénusz kincseit csábítva kínáló hetérának...

Majdnem érthetetlen és szinte zavarba hozó az az ellentét, amely a teveszörbe öltözött jordán-parti próféta és a lágy selyembe pólyáit udvaroncok között látható. Egyik oldalon a királyi ember, a másikon a satnya báb...

Kitör belőlünk a kérdés: Mi teheti ilyen gyatra figurává a királyi hatalomra teremtett embert?

Van mindig valami nagy tragikum abban, ha a hegyorom büszke sziklatömbbe a lapos mocsarakba zuhan. Elszomorító látvány, ha a napfényben tündöklő és viharokat álló fenyőszál a völgyben rothadásnak indul. Megdöbentően szomorú, ha a pizstrángos hegyi csermely, zuhatagról-zuhatagra zúgó, kemény sziklák közt medret vágó alpesi patak a Po-síkságon mocsárrá terjeszkedik... De mi ehhez képest az ember? Minden egyes közülünk hegygé magasodik a föld lapályai fölé! Minden egyes királlyá erősödik a teremtő Isten lélekadta hatalmával! Minden egyes nappá fényesedik az isteni kegyelem sugárkévéjével! Minden egyes teremtő erővé tökéletesedik az életet sugárzó és másokban is életet teremtő lelki kiválóságok folytán! Igazán királyok gyülekezete lenne az emberi társadalom, ha tudatára ébredne szent hivatottságának s kitermelné magából az Isten gondolata szerinti: *erős, isteni embert!*

Ha azonban nyomozni kezdem a pusztulást, akkor a Jeruzsálem romjain siránkozó Jeremiásként reátalállok arra, hogy a szentély összeomlását az idegen isteneknek hozott áldozatok okozták... A királyi ember, a végtelen kitekintésre teremtett teremtmény, a végtelen Isten arcát néző és örök hazában őt találó ember, elfordította tekintetét az örök fény, világosság, Isten felől s az egek helyett a földre, a fából, húsból, idegből alkotott istenekre tekintett. Az igaz Istennek erőt sugárzó arculata helyett Bachus és Vénusz bágyasztó és idegzsongító csábítása lett életfáklyája. Ahol kialszanak az örök tüzek fénycsóvái, ott kigyulladnak az ösztönök füstös tűzhelyei. Ahol pedig lánggra-kapnak az ösztönös tüzek, ott üszkös rommá égetnek mindent, ami szent, szép és magasztos.

A herodesi udvar csak kép az én elgondolásomban. Kicsinyített képe annak az elpuhult, tunya, véres idegpezdülésben pusztuló társadalomnak, amelyben az „*életörömök*” közt tobzódó emberkirály az

állat ösztönös világáig süllyed. Vagy, ha úgy tetszik, akkor azt is állíthatom, hogy előképe csak azoknak a modern „jour”, „estély”, „találkozás”, „five o'clock tea” tisztos nevét bitorló összejöveteleknek, ahol a túlcigázott idegzet néger muzsika idegfeszültségig hevített és tüzesített „táncok” mellett mulat a ruházkodást alig ismerő modern duhaj.

Itt is emberölés történik; itt is gyilkolás folyik; de a véres fej helyett a lélek tisztaságát az örök élet koronájával ékesített fejedelmi főt hozzák aranytálon áldozatul... Hogy mennyi lelki temetés kíséri az ilyen duhajkodást, azt csak az a csodás hallással megáldott ember mondhatná meg, aki a tobzódó muzsika harsogó akkordtalanságán át hallaná a lelkek temetésén melódiázó angyalok „Circumdederunt”-ját.

Az ilyen társaság megöli magában a királyit, eltemeti az istenit, és vasbilincsnél keményebb bilincsbe veri a szabad szárnyalásra teremtett életét. A királyi sas a végtelen űrben úszik. Ez a dicsősége. A királyi ember az ösztönök felett uralkodik. Ez az ő hivatása. A Bacchus és Vénusz előtt hódoló helóta az egyiptomi rabszolgánál is silányabb szolgáló; a rabszolgának ugyanis csak a testét törte gúzsba a kegyetlen hatalom, a lelkileg összeromlott embertestvére pedig lelkét is megvette a szenvedély hatalma.

Lehet-e azután erőt várni ettől a társadalomtól? „Minden állam talpköve a tiszta erkölcs...” mondja Berzsenyi! „Róma ledől, rabigába görbéd”, folytatja a nagy író. Nemzet rabigája pedig annyit jelent, hogy polgárainak elpuhultsága után meggyőzi őt az erősebbnek fegyvere. Ahol a „panem et circenses” volt a szívek vágya, ott megtorpant és megfogyatkozott az eszmének tisztelete. Ahol ettek, hogy élvezzenek és fizikai megkönnyebbülés után újra ettek, hogy tovább élvezzenek, ott ronggyá foszlottak az élet nemesebb értékei. A modern kor ugyanilyen irányba hajtja a „modern”-ek társadalmát. Szerencse, hogy még mindig sokan sorakoznak a gátak védelmére!... De lealacsonyultságuk legjellemzőbb példája az, hogy Voronov-féle állatmirigy átplántálástól sem riadnak vissza, csak hogy idegüket felizgassák és felfokozzák. Igaz ugyan, hogy ennek a dekadens világnak a természet kiáltja oda a döngő vétó-ját, amidőn egy bécsi professzor igazolása szerint értéktelen és életképtelennek mutatja ezt az állatemberi próbálkozást.

A „charleston társadalma” nem a derűs, kedélyes, víg, nemes tánc ellen beszél. A szórakozás nemes formái az élet derűjét adják. Terpsychoré és Gratiái nem juttatják ide az embert. A tiszta és esztétikus zene, a ritmikus lejtés, kedélynek és örömmek a jele. Emberi méltóságot le nem alacsonyít, társadalmi nivót nem süllyeszt. De talán nem véletlen az, hogy a Szent Gellért-szálló nagy csarnokában, Terpsychoré birodalmában, Vénusz-szobra előtt folyik a tánc... Nem tudom, hogy jól értem-e ezt a szimbolikus ténytet; de én úgy értelmezem, hogy ami előtt fátyolba burkolódnék a szemérmes Múza, azt szívesen engedélyezi a tobzódásban gyönyörködő Vénusz!...

A magyar ifjúságnak, a jövő reményének erős parancsként szeretném fülébe dörögni: királyi, isteni voltodat áldozatul ne dobd a test- és vér-áldozatot kívánó, ösztönösséget tisztelő Moloch-nak! Tisztelheted Terpsychorét, de utasítsd vissza Vénusznak barlangjait! Nem kell Tannhäuser-i zárandoklatot járnod, ha végre teljesen összetöröd a vénuszi lantot...

E.

A TÖRVÉNYHOZÓ ÉS A TÖRVÉNY LÁZADÓI.

Csodálatosan érdekes, egymástól különböző két világot mutat a Szentírás két nagy fejezete: az Ó- és az Újszövetség. Az elsőben a bűnbeesett ember „a sötétségben és a halál árnyékában ül.” (87. zsl. 8.); vele szemben a megbántott haragvó Úr, az isteni fenség egész erejével. Ott sok és nagy bűnök esnek, és a bűnre lesújt a kérlelhetetlen isteni igazságosság. – Az Újszövetségben a betlehemi csillag fénye, és a Golgotára tűző délutáni nap sugarai elűztek minden homályt, és a vétkező Ádám szomorú emberképe helyébe diadalmas ragyogással lép a megváltó Krisztus isteni arca. Ezután is vetkezik még az ember sokat és nagyot; de a bűnös megkapaszkodik a keresztfába, és mindig újra felemeli őt a könyörülő Isten jósága. Az Igazság uralma után a Jóság uralma következett.

Ha a két világ lelkét megérteni akarjuk, el nem szabad felednünk, hogy az Ószövetségben uralkodó keményöklű Igazság ereje, hatalma, tovább is megmarad. Krisztus nem kötötte be az Igazság szemét, nem verte bilincsbe lesújtó kezét: ami bűn volt azelőtt, bűn marad a világ végezetéig, és a bűnöst ma is a kárhozat végtelensége várja. A keresztfán győzött a Megváltó könyörülő jósága; de a Jóság nem zárta be a pokol kapuit, csak sziklaalapot adott a küzdők számára, amelyen a pokol kapui erőt nem vehetnek; de erre a sziklára arca verejtékével kell felkapaszkodnia az egyes embernek. Krisztus megváltotta

a kárhozattól az emberiséget és megnyitotta a mennyet; azonban minden ember saját életfeladata, hogy a megváltást önmagára érvényesítse és a „szűk úton” a Mester nyomában felverekedje magát a menny kapujáig. A Jóság segíti, emeli, várja; de fölötte lebeg az Igazság vasökle, hogy lesújtson a vétkezőre, ha a Bűnbánót nyomában a Megváltás fel nem tartja a büntető kezét.

A nemi ösztönt korlátokba törő kemény parancsot: „Ne paráználkodjál!” – Krisztus még szorosabbá és keményebbé kovácsolta a hegyi beszéd törvénymagyarázatában (Mt 5,27-32.). De a gyenge ember számára, akit megrémít az „én pedig mondom nektek...” megalkuvást nem ismerő parancsereje, hamarosan egy fönséges képet csatol a hegyi beszéd ígéreihez: a házasságtörő asszony megítélésének képét. (Jn. 8,3-11.). „Menj, és többet ne vétkezzél!”...

Az Ószövetségben Sodorna és Gomorra parázna lakóira lesújtott az isteni igazság és városokat rombolt le az Úr haragja.

Az Újszövetségben a házasságtörő nő fölé lehajol az isteni kegyelem és elveszi lelkéről a bűn terhét, átkát.

És a kemény parancs lázadói azóta járják véget nem érő, nagy processzióval a bűnbánót útját a kereszt tövéhez, ahol a megbocsátó szent kegyelem árad...

1. SODOMA ÉS GOMORRA.

„A gonoszokat gonoszul veszi el.” (Mt 21,41.).

Sodorna és Gomorra a kemény parancsolat elleni bűnök förtelmes városa volt. Bűnös volt a gondolat, arcátlan a szó, amellyel egymást bűnre ösztönözték, szerencsétlenek a szemek, amelyekkel egymást nézték az emberek; fajtalan a játék, erkölcstelen a művészet, amellyel szórakoztak. A tisztátalan bűn elvette az emberek józan eszét és a perverzítások beteg örületébe hajszolta a nyomorult város nyomorult népét.

„Aki szelet vet, vihart arat.” Aki bűnt bűnre halmoz, büntetést nyer. A sodomiták megvakultak. A két bűnös várost kénköves tüzes esővel elpusztította Isten a föld színéről.

Megdöbbenünk a bűnös városok rettenetes pusztulásán és okuljunk rajta. „Minden, amik megírtak, a mi okulásunkra Írtak meg.”

Az életet tápláló nemi étellel való visszaélés a förtelmes halál kérlelhetetlen pusztulásába visz.

„Sokasodjatok és töltsétek be a földet”; – sürget az Isten s teremtő munkájában társul veszi maga mellé az embert.

„Ne paráználkodjál”, mert: „Enyém a bosszúállás és az ítélet” – fékezi az ösztönök bűnös eliramodását a Teremtő.

Amidőn a szabad akaratú ember fékevesztett szenvedéllyel elveti az Isten akaratát s a kemény parancs nagy tilalmát bűnös életével megcsúfolja, az Úr nem tehet egyebet: megbünteti a vétkező embert.

„Rettenetes az élő Isten kezébe esni.”

A parázna bűn büntetése valóban rettenetes.

Isten a fajtalanság bűnét vaksággal és kénköves, tüzes kínnal veri.

I. Vakság, a látás tagadása az ember életében a legborzasztóbb csapás. A testi vakság nyomorékká, tehetetlenné és gyámoltalanná teszi a testet. A lelki vakság nyomorulttá, reménytelenné, kárhözatra méltóvá mételyezi a lelket.

A sodomitákat testi vaksággal verte meg az Isten, midőn fajtalan vágyaikkal Isten angyalai után vetették magukat. S a léleknek büntől elvakult nyomorultságát megtétézte a test csapásával. A lélek reménytelen kárhözottságára reá borult a test vigasztalan, fénytelen örök éjszakája.

Az újszövetség emberének parázna bűnét nagyobb irgalommal kezeli az Isten, a lélek vakságának megdöbbenő nyomorultságával azonban minket is megfenyeget.

„Akit Isten meg akar büntetni, annak elveszi az eszét” – mondja a Szentírás nyomán a magyar közmondás. S akinek Isten elvette józan eszét, annak koponyájában elfoglalja az észnek helyét a góg. Akinek lelkében a gögnek mindent elhomályosító vaksága él, annak sorsa már a kárhozat, mert Isten a kevélyt megalázza a sötétség helyének minden iszonyával.

Szent Ágoston könyvet írt a tisztaságról s az egész könyvben az alázatosságról beszél, amely a kevélységnek ellentétes erénye. Tisztaság és alázatosság. Az Isten VI. parancsának alázatos elismerése.

A vaksággal megvert fajtalan, sodomita népnek szomorú sorsából tanuljunk alázatos tisztaságot.

Vajon a parázna bűnök sötét hályogjai nem lepték-e be a mi természetfeletti, fényt áhító lelki szemünket? Látjuk-e a tiszta élet Istenhez vágyódó boldogságát?

„Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent.”

Boldogtalan vakságunkban csak lázadozni tudunk a kemény parancs nagy tilalma ellen?

A testileg érett fiatal ember lázadozása az Isten kemény parancsa ellen szintén kevélység, amelynek elvakultsága a kegyelmi élet minden fénysugarát érzéktelenül eltakarja a lélektől.

Rettegünk a lélek vakságától s alázatosan bánjuk meg az eddig elkövetett tisztátalan bűneinket.

Lehet, hogy a vér lázának az ösztön erejével fűtött háborgása elhomályosította bennünk a tiszta élet ragyogását. Alázatosan tudjunk bűnbánatot tartani, mert e téren is igaz Chesterton mondása: „Az alázatosság teremti az óriásokat.” (Igazságot. 29. old.).

II. Ha a lelki vakság szomorú reménytelensége, amely a biztos kárhozatba visz, nem elég megdöbentő számukra, hogy visszatartson a bűntől s a tiszta élet örök látásra táruló nagy csodájára előkészítsen minket, vessünk egy pillantást a tűztengerben pusztuló városok kárhozottjaira s a kínokat könnyebben érzékelhető fájdalmaiból merítsünk erőt a küzdelem kénköves tüzeső, a vér lázának csillapítására; ez az Isten felelete a meg nem fékezett ösztönös élet bűneire.

Testvéreim, majdnem betű szerint bekövetkezik a modern bűnösök életében ez a büntetés. Vagy nem kénköves tűz-e a mai bűnözők testén a nemi betegségek felparázsló sebei? Gyulladásos hús, vér, idegek, agyvelő a bűnösök kénköves betegtüze, amellyel égeti Isten a parázna testet s a pusztulásba sorvasztja. De ez csak a test tüze a sirig. S azontúl az örök tűz, a pokol! Értsétek meg, hogy semmi *paráznaságnak* nincs helye a mennyek országában.

Krisztus nem ijesztget minket, halálosan komolyan közli az Igazságos Isten ítéletét a *parázna* bűnről.

Sodorna és Gomorra pusztulása fájdalmasan igaz valóság. Tüzes kínban elpusztította őket az Úr. Nem lehet ellenvetés, még kevésbé mentség, hogy egyéb paráznak is vannak és voltak, kiknek semmi bántódása nem esik, sokan paráználnak és nagyon kevesen lesznek betegek. Ez is igaz. De ne felejtjük; az Isten igazsága se nem késik, se nem siet s az igazságos Úr maga megfizet neked.

Érdemes-e a pillanatok mámoráért az örök örömeiket kockára tennem?

Sodomai életet sodomai halál követ.

Igaz, hogy a test a lélek ellen kíván, a lélek pedig a test ellen. (Gal. V. 17.).

De csengjen füleinkben a parázna Ágostont szentté formáló szentírási szöveg, amely a újszövetségben is sürgeti a tiszta életet:

„Nem tobzódásokban és részegeskedésekben, nem ágyasházakban és szentségtelenségekben – hanem öltözzetek az Úr Jézus Krisztusba és a testet ne ápoljátok a kívánságok szerint.” (Róm. 13,13.).

A sodomiták a megváltás előtti nagy sötétségben járva, mégis kivívták az igazságos Bíró rettenetes büntetését. Mi, a megváltás bővebb kegyelmi életében élő katolikus férfiak, halljuk állandóan szent Pál apostol szavát: „Egykor sötétség voltatok, most pedig világosság vagytok az Úrban. (Ef. 5,8.).

A világosság fiainak tiszta életére vezessen bennünket a sodomiták vaksággal és kinnal megvert szomorú sorsa.

2. KRISZTUS ÉS A PARÁZNÁK.

„Ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveiteket.” (34. zsolt. 8.).

A Szahara sivatagában karavánok járnak. Útjuk vagy a már megszokott kitaposott út, amely kerüli a homoktenger veszélyes útvesztőit, vagy a szabadon választott út, amely bizonytalan és sokszor veszedelembbe, pusztulásba vezet. Az első utat választók a sivatag forró tüzeiben találkoznak életet felfrisítő forrással, mert útjuk városok, üdítő oázisok mellett kanyarog s a homoktenger forró tüzet, minden szenvedését könnyebben viseli el a fáradt utas. A másik út a szabadon választott, amely a pusztaságnak vakmerően nekivág, de nem vezet el üdítő forrás mellett. Fáradt, tikkadt vándora nem talál enyhülést, elgyötört testének erőit legyőzi a Szahara forró tüze és rohanó homokhulláma maga alá temeti a szerencsétlent.

Az élet útja is ilyen karaván-út, amely az élet nagy pusztaságán, sivatagán át kanyarog. Az ember az élet vándora, járja ezt az utat, s mikor lelép a járt útról, szabadságával élve a bűn ösvényére lép. A bűn útja hasonló a Szahara sivatagának útjához: forró, tüzes, perzselő. Szerencsétlen vándora, ha nem találkozik a sivár pusztaságban oázissal, üdítő forrással, kiszikkad a teste, felég a lelke s a bűn ösvénye

pusztulásba dönti.

1. A paráznság bűne az a bűn, amely az élet legszörnyűbb és legsötétebb örvénylő mélységeit nyitja meg a halandó ember lábai alatt, lelkét pedig a legsivárabb pusztasággá teszi. A fajfenntartás ösztönét, mint szent, életet megsokszorozó, tovább vivő erőt törvényként oltotta Isten az ember természetébe. A természet világában is csak akkor érvényesülnek az energiák, csak akkor hasznosíthatók, ha a saját törvényszerűségük szerint mozognak. Az ember természetébe oltott erők is csak akkor felelnek meg rendeltetésüknek, céljuknak, ha azok az Istentől alkotott szent törvények szerint érvényesülnek. – Ha valaki ledönti a törvény alkotta korlátokat, az izzó kohón, tűzhányó kráterén üt rést és annak tüzet szabadítja magára. A paráznság bűnének szenvedélye, mint a láva ömlik szét, erőt senyveszt, virágzó életet perzsel s a bűn útjára lépett embert maga alá temeti.

Ez a kérdés, van-e szabadulás a bűnből, lehet-e visszatérni a bűn útjáról? Ha a bűnös Isten nélkül járja a maga útját, vagyis megátalkodik abban, az Isten kegyelmének érintésére lelke már nem reagál, ott nincsen szabadulás, nincsen visszatérés, mert a bűn karaván-útja a pusztulásba vezet. Isten nélkül járták a bűn útját s amikor pedig Isten szavát hallották az ő prófétáinak ajkán, megkeményítették szívüket és megcsúfolták, legyilkolták azokat. Hiába a próféta könyörgése, figyelmeztetése: „Ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket.” (94. zsolt. 8.). Hiába hangzik a pusztában kiáltónak szava, Keresztelő Jánosnak feje a porba hull. A paráznság forró tüzeiben a bűnös asszony, az elvetemült Herodiás, a táncoló Salome legyilkoltatja az Isten prófétáját.

Ez a bűn veszélye az, mikor a bűnös Isten nélkül járja útját, s ha az Isten kegyelme feléje nyúl, ha találkozik az Istennel, elfordul tőle, megy tovább a maga útvesztőjén. Igaz, szabadon választott út, de a Szahara forró tüz tengerebe vezet, ahonnan nincsen visszatérés. Ez a lélek halála, örök kárhozata. Aki mindenáron veszni akar, az veszni fog.

Azonban a bűn útja Krisztus előtt vezet el. A bűnös találkozik Istennel és az Úr belenyúl életébe. Csodás erővel kiemeli a bűnöst a pusztulás útjáról. Ez a legnagyobb kegyelme, mert míg az első esetben veszni engedi a megátalkodott bűnöst, itt kegyelmi erejével megállítja őt a bűn útján, kiemeli a paráznságnak, a szenvedélynek, a bűnnek hínárjából és új életet teremt benne. Csodálatos találkozás ez az Istennel. Ki tudná ezt szebben leírni, mint a Krisztust üldöző Saulból lett Pál apostol, aki a bűn útján találkozott Krisztussal és az isteni kegyelem tüzes-lelkű apostollá tette őt. Ki tudná mélyebben átérzeni az Istennel való találkozás csodás hatását, a kegyelem erejét, amely lenyúl egy emberéletért a paráznság bűnének mélységébe, kiemeli és szentté teszi, mint szent Ágoston, a bűn emberéből lett Isten szentje?

És itt Krisztus az ószövetség, a világ, a társadalom helytelen felfogásával szemben egy új gondolatot, az Isten gondolatát viszi diadalra, amely szerint Isten szent kegyelmével van feltámadás a bűnből és megvan a lehetősége az új, a tisztult életnek. A mai világ éppúgy, mint az ószövetség farizeusai megveti és elítéli a szegény bűnöst. Krisztus pedig megszanja az útszéli paráznát, felemeli, megtisztítja s lelkét újra Isten templomává teszi. Ezt a magasztos isteni gondolatot *magyarázza* meg és ülteti át Krisztus a bűnös asszony példájával. A farizeusok Krisztus elé hurcolják a bűnös asszonyt, kit házasságtörésen értek. Az ő törvényeik szerint halált érdemel. A szigorú, kemény ítéletet a Mester ajkáról akarják hallani, íme a bűn útja, amikor találkozik az emberekkel és Istennel. Mennyire másképpen ítéli meg az Úr, mint a képmutató farizeusok serege. Az emberek részéről, kik hasonló bűnösök, megvetés, szigorú ítélet jár. Istené az irgalom, a megbocsátás. Csak Krisztus látta azt, hogy a házasságtörő asszony nem követett volna el hűtlenséget, ha nem akad ember, aki megkísértse. Krisztus csak ennyit mond: „Az vessen rá először követ, aki bűn nélkül van köztetek.” (Jn. 8,7.). Azután leült és írni kezdett a homokba. Senki sem tudta, mit ír, csak a farizeusok tűntek el egyenkint, látván a porba írt bűneiket. Senki sem maradt, aki az asszonyt a bűnről vádolta volna. A jóságos Mester csak ennyit mondott: „Én sem ítélek el téged; menj békével és többé ne vetkezzél.” (Jn. 8,11.). Mily csodás találkozás ez Istennel a bűn útján, ahonnan a megtisztult lélek ily felemelkedettséggel távozhat!

Isten kegyelme sokszor nyúl így bele a mi életünkbe is. Észrevétlenül, láthatatlanul nyújt erőt az erőtlennek, mint Lewie Wallace regényében a láthatatlan Krisztusnak keze egy korty vízben csodálatos erőt kölcsönöz a forró sivatagban kimerült Ben Húrnak, a gályarabnak, akinek életét ezentúl csodálatosan megőrzi a titokzatos isteni erő, a kegyelem. Krisztus ezen csodás hatalmát, amellyel a bűn útjáról lelkeket akar menteni, átruházta az ő papjaira, így járnak Krisztus papjai a világban, mint az ő helyettesei; így tekintse minden embertestvér Krisztus papját, akinek küldetése és hivatása van bűnöket megbocsátani, emberi lelkeket menteni. S ha a bűn útján jársz, ha lélekben találkozol vele, ha általa hallod az Úr szavát; meg ne keményítsd szívedet. Szerencsés és boldog lehet az a bűnös, aki találkozik

Istennel, akihez szól az Úr és hallja az ő szavát: „Menj békével és többé ne vétkezzél.” (Jn. 8,11.).

II. RÉSZ. A TÖRVÉNYHOZÓ FÁKLYÁJA MELLETT.

A. A TISZTA ÉLET.

A lehetőségek meg nem született valóságok. Megteremtett, elgondolt életformák, amelyek megvalósítandó életfeladatok. A búzaszemben meghúzódik a búzakaralász; a kalászbán a liszt, az emberi testi erő és megszámlálhatatlan életerő; a barackmagban a virágzó barackfa kicsinyítve, összesűrítve, még a nagyító előtt is elzárkózva, de ott rejtőzik. A csillagos hópehelyben benne van a gőzzé alakulásnak a mozdonyhajtásnak a feltétele. A kemény kőszénben meghúzódik a Dzsungelvilág izzó napsugara s a kisugárzás, a meleg árasztás lehetősége. A légkör határtalansága teret nyújt a szárnyra kapott gépek merész ívelésének, a horizonttal ölelkező óceánok módot kínálnak a mélyen járó hajók tovasiklására, a kemény sziklák pedig görnyedt hátukat kínálják hatalmas gátak kiépítésére.

A kicsi és nagy világban mindenütt lehetőségeket látunk, amelyek a természet erejével érvényesülésre törnek. Emberi életünk is ezernyi lehetőséget hordoz; testi életünk fejlődése, izomzatunk, idegzetünk alakulása a körülmények különfélesége nyomán más és más lesz... Lelki életünk is aszerint módosul, amint az ellentétes érintések a véges anyag, vagy a végtelen Isten felé irányítják. Mindezek lehetőségek! És amint a művészi elme az akkordok és skálák hangjaiból zeneművet teremt, ép úgy az emberi életnek ezerféle lehetőségéből kitermelődik a változatos behatások nyomán a valóságos ember.

Mivel pedig az ezernyi változat között helyet talál a lélek mélyéről szóló, a tiszta életkeresés igénye is, azért az élet ősmegnyilatkozására hivatkozva állítom, hogy valóság lehet és élő emberekben megtestesülhet a tiszta élet remekműve.

Szeretném belemuzsikálni az emberek lelkébe, hogy nem teremt az Isten holt vágyakat, hanem valósuló és valósulható lehetőségeket!...

1. AZ ÉRINTETLEN ÉLET.

...Tökéletes legyen az Isten embere, felkészülve minden Jó cselekedetre.” (2Tim. 3,17.).

A kicsi mesekönyvek varázslatos világba vezetnek. Abba a világba, ahol ártatlan Csipkerózsikák, Piroskák játszadoznak és ahol büszke lovagok vívnak harcot a tisztaság liliomáért. Az öregek nagyon gyakran azt hiszik, hogy ezek a mesék a gyermekvilágnak valók és azért a gyerekek örömeire villogó karácsonyfa alatt találjuk azokat a könyveket, amelyekből a tisztult, sőt igen gyakran angyali világ gyönyörűsége verődik vissza. A földet taposó elemedért ember, az élet szépségéért küzdő ifjú nem is meri megálmodni, mi lenne akkor, ha benne kristályosodnék színpompássá a meseszerűen elképzelt tiszta élet?... Csak művészi kezek rajzolnak meg Erzsébeteket, de azok mellé is mindig odaállítják a küszködő Tannhäusereket!... Amit azonban a zeneművész Erzsébet alakjában elgondol, azt az isteni örök Művész minden ember számára teremtette! A szent, a tiszta élet nem a meséknek ködös és legenda elbeszélése, hanem az isteni lehetőségeket hordó embernek ésből eredező kiválósága. Az álmodozó emberóriást annyira a földhöz láncolja anyagiassága, hogy nem egykönnyen veszi észre égi hivatottságát! Csak Krisztus beszédjé keltegeti benne a felfelé törés erős vágyakozását. „Ha fölmagasztaltatom a földről, mindent magamhoz vonzók.” (Jn 12,32.) – mondja az Úr Az Istenhez emelkedés lehetősége felkelti azt a tudatot is, hogy a feljutás életútja az érintetlen lélek gravitációja az örök haza felé.

A gyerekszobában kacagó Jancsikról és Juliskákról még könnyen elhiszik, hogy érintetlen tisztasággal járnak az élet útját. A csillogó szemből kiolvassuk a lélek gyönyörűségét; ártatlan gagyogásukból meghalljuk az egyszerű gondolkodás tisztaságát. A kicsi kacsok simogatásából megérezzük, hogy a fehér kezű irányító lélek mindent jónak tart... Szinte élő életben észleljük az igazságot: amilyen a lélek, olyan az élet! Az ártatlan gyermek megsimogatná a „kedves” tigris, eldédeltetné a sörényes oroszlánt is, mert el sem tudná hinni, hogy ártalmas állatok is járnak a földön. A tiszta lélek az ártatlanság szépségét vetíti a környező világra. Ebből a lélekből elötörő fénycsóvából mi, a felnőttek is megsejtjük, hogy a picikék nemcsak jövő birtokosai a mennyek országának, hanem a földön is magukban hordják Isten szent országát... Azt lehetne mondani, hogy szinte öntudatlanul él lelkükben az

Isten képe s hogy biztos lépésekkel járnak az Isten szent útját, mert nem von ködöt ösvényeikre a bűnök sötétsége. A gyermeknek minden szép megragadja a figyelmét. A lélek szentélyéből az Isten képe ragyog; befelé is egy út vezet, a szépek, a nemesnek útja.

A cinikus Anatole Francé szerint gondolkodó, az életben sok törést szenvedő „vitriolt öntő” életbölcselek megtépzák ennek az életnek gyönyörűségét. – Ez az értelmetlen, naiv gyermekek csapongó fantáziája – mondják. Ha majd megszólal bennük az ösztön beszédje, akkor összeszárad bennük az élet szépsége... Hervad a virág, ködbe borul az ég s a derűs égen lehullnak a világító csillagok!... A fontoskodó „bölcsek” nyomában pedig ott settenkednek a Mefisztók, akik úgy tekintenek Isten zárt virágos kertjére, mint a kapzsi kaján a megszerzendő élet-javakra. Ezek lelkéből ez a Faust-i gondolat sarjad: taroljuk le mi az élet értékeit, mert hisz a későbbi élet jégverése, zivatara úgy is összetör, elpusztít mindent a virágos mezőn. – A Krisztusban bizakodó ember azonban úgy néz erre a meszeszerű világra, ezekre az élő kis virágszálakra, mint az élet egyik lehetőségére. És amikor Krisztus így szól: „... ha nem leszek mint a kisdedek, nem mentek be meny-nyéknak országába” (Mt 18,3.), akkor azt hirdeti, hogy a gyermekvilágban élő tisztult forma bennünk is megvalósítható tökéletesség. A kételkedőknek így szól: „E világon szorongatások lesznek; de biztatok, én meggyőztém a világot.” (Jn. 16,32.). Az útját követőknek ezt mondja: „az én igám gyönyörűsége és az én terhem könnyű.” (Mt 11,30.). Tehát nemcsak a gyermekek élete lehet tiszta és érintetlen, hanem a felnőtt is járhatja gyermeklélekkel a földi zarándokutat.

Az ártatlan gyermek életét az isteni kegyelem sugárkévéje vonja fénysugarba. Ennek a természetfeletti ajándéknak örök hordozása Isten különös kegyelmének eredménye. A „perseverantia finalis” a mennyei Atya kiváltságos kegyelme. A víz és Lélek csodálatos erejével újjászületik az ember és a megszentelő kegyelem indító hatalmával az örök élet útjai felé lendül. A küszködő és ingadozó emberhez pedig így beszél az Úr: „elégleges neked az én kegyelmem.” (2Kor. 12,9.). Mikor pedig így szól: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem.” (Mt 26,26.), akkor önmagát kínálja csodálatos táplálékul. Ebben a titokzatos alakban magasra emeli a szent Grált, hogy vételével tüzet leheljen a tiszta lovagok lelkébe. De hogy meg ne fogyatkozzunk az élet útjain, vigasztalóan mondja: „Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.” (Mt 28,19.).

Ennek az isteni ajándéknak olyan megvilágító ereje van, hogy fényénél életet szolgáló erőnek látjuk a környező világot, de egyúttal örök értéknek észleljük lelkünket, melyben felgyullasztja az örök haza utáni vágyakozást. Ezt a természetfeletti látást állandóan kíséri az a meleg érzés, mely szeretettel ölel át földet, embert, de szereti a végtelen Istent is, mert benne életének kezdetét, útját és célját látja. Ezek a csodálatos látók az élet hegycúcsain járnak és az életművészet legtökéletesebb formáját élik. Ha a hárfán muzsikáló, ecsettel dolgozó, angyalarcot faragó művészek között Orpheus, Raffael, Michelangelo királyi trónt érdemelnek, akkor az emberek között az érintetlen életet tükröző szentek lesznek a kimagasló életgénuszok. Hogy sok vagy kevés szent jár-e a földön, az elméleti kérdés. Egyszerű gúnya, díszes köntös egyaránt takarhat szentül élő embert; az ember csak azért nem látja a szentség glóriáját, mert a véges szem a lélek szentélyéig nem hatol. Az a kohó, ahol a gondolatok *izzanak*, ahonnan a vágyak a magasba szállnak, a legszentebb kárpittal bevont titokzatos műhely. Ebbe a világba csak az Isten szeme tekint be; a tiszta életű, ártatlan lelkek csupán az Isten előtt ismeretesek. Aki azonban hisz a kegyelem természetfeletti, tiszta életet teremtő erejében, az bizakodó lélekkel hirdeti a diadalmas élet valóságát.

A varázslatos mesevilágban királyok, királyasszonyok, szolgák, szolgálók, munkások, munkásnők a tiszta élet hordozói. A mese azt hirdeti, hogy tiszta életével minden ember eljuthat a dicsőség országába. A valóságos élet pedig azt mutatja, hogy Linus, Cletus, Pius pápák, Benedek, Bernát alázatos szerzetesek, Vendel pásztor, István, László király, Zita szolgáló, Ágnes, Tarsicius gyermekek, Ignatius, Polikarpus élemedett öregek, egyformán lelki királyok lettek az Isten földi országában. A ma köztünk járó, akár gépeket fűtő, motorokat hajtó, országpolitikát irányító, vagy szobát tisztító ember-testvérek is megőrizhetik lelkük érintetlenségét, ha a kegyelem csodás fénye mellett paránynak, pornak, hamunak nézik a földet, s végtelen örök értéknek a lelket.

Az az ember éli az érintetlenül tiszta élet örömét, akinek egész élete dallamos énekkel énekl: „Deus meus et omnia!”

2. MAGDOLNÁK ÉS ÁGOSTONOK.

„Térjetelek hozzám és megszabadultok,

föld minden határai! mert én vagyok az Isten és nincs más.” (Izaiás 45,22.).

A paradicsomi ember után az Isten kertjén kívül siránkozó lelkekhez szólok. Azokhoz, akik a „sötétségben és a halál árnyékában ülnek”; azokhoz, akiknek arcára barázdát vont a terhes múlt, azokhoz, kiknek éneke a „Confiteor” bús mea culpá-ja. „Szánom a sereget” – mondanám az Úrral. Oda szeretnék telepedni foszlányos ruhájuk és sebes lelkük mellé, hogy enyhítsem fájdalmaikat a jobb latornak szóló vigasztaló igével. Úgy látom ezt a siránkozó népet, mint Dostojevsky Marmeladovját, aki az utolsó ítéleten rettegve várja az Isten kárhozatba taszító szavát. De ha a mennyek kapujában – a szörnyű bűnök okait ismerve – égi hazát ad az Úr, akkor a földön élő és bűnbánatot tartani kész lelkeknek biztosan szól az Úr igéje: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradotok és terhelve vagytok és én megnyugtatlak titeket.” (Mt 11,28.). Sokan, igen sokan áhítoznak ez után a beszéd után! Az élet ugyanis az évszakok változásához hasonló. Van tavaszfakadás, van érlelő nyár, van sárgás levelet hullató ősz és dermedt hideg tél. Élettavas csak az Isten kegyelmével lehet örök időszak, sárguló ősz és dermedt hideg gyakori életjelenség. – Az emberi életet számtalan tényező befolyásolja; ilyen a bennünk élő bűnös hajlam, az ösztönös vágy, a környező világ, a gonosz ember. Az emberiség történelme pedig azt tanítja, hogy a paradicsomi tilalom megszegésétől virághullás, élethervadás állandó életkíséret. Ha az élet szépséges szimfónia, akkor vezérfutama a lüktető isteni terv, megrázó aláfestése pedig a bűn dübörgő muzsikája. Ebből a nagy egyvelegből ki-kikiált az összeroppant „modern”-ek kétségbeesett lemondása: „Nincs menekvés!” De fölsikolt belőle a bizakodóknak „Miserere”-je, amelyre válaszként hangzik: „Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.” (Lk 23,43.). Mikor Simon farizeus Mária Magdolnát Jézus lábainál látja, így szól: „Ez, ha próféta volna, tudná bizonytal, kicsoda és minő asszony az, ki őt illeti...” (Lk. 7,39.) s Krisztus azt feleli: „Megbocsátatnak neki sok bűnei, mert igen szeretett...” (Lk. 7,47.). Akinek azt mondotta: megbocsátatnak a te bűneid, a kereszthalál mellett volt és a keresztnél is Urát siratta: „Állnak vala pedig Jézus keresztje mellett... Mária Magdolna.” Neki jelent meg először feltámadása után. Mivel pedig ennyire kiűntette a Mester, azért szentjei közé sorolja és a szentek egyességében tiszteli az egyház. Reá valóban áll az az igazság, hogy aki egyszer az életben az Úrral találkozott, annak lelkéről eltűnik a bűnnek sötét foltja. „Ha bűneitek leendenek mint a karmazsin, mint a hó megfehérednek; és ha pirosak leendenek is mint a bíbor, lesznek mint a fehér gyapjú.” (Iz 1,18.).

De ez az élet nem marad elszigetelt. Ezer és ezer bűnbánó leány és asszony ismer magára a bűnbánó Magdolna képében. A zajos és buja mulatságok után szétkuszált hajjal, hamuval hintett fejjel keresik ők is a bocsánatot hirdető Krisztust. Péter ezt kérdezi az Úrtól: „Uram! hányszor vétkezhetik ellenem atyámfia, hogy megbocsássak neki? hétszer-e? Feleli neki Jézus: nem mondom neked hétszer, hanem hetvenhétszer.” (Mt 18,21-22.). Olyanformán cseng ez a beszéd, mintha azt hirdetné, hogy ahányszor föltámad telkedben a letöröttség szomorú tudata és kilobban belőle az Istenszeretet szent tüze, mindannyiszor csodás találkozás történik benned... Azzal az Úrral találkoztál, aki elhagyta a kilencvenkilenc igazat, hogy tégedet a századik bűnöst vállalra vegyen és magához öleljen. Az élet sivár Szaharáján járók, vagy a bálterem illatos levegőjében tobzódók nem veszik észre a hétköznapi életben élő bűnbánó Magdolnákat Ezeket a szenvedő lelkeket csak az ismeri, aki a hamvazószerda hamuhintésénél körültekint. Erről a megtérő és újra kezdett életről csak azok beszélhetnek, akiknek hatalom adatott, hogy Isten helyett ismételjék a szentségi szavakat: „megbocsátatnak a te bűneid.” Hány ifjú leány, családanya, élemedett öreg változott anyagi lélekké, mert az élet pusztájában tanyázó Hágár ivadékként bűnbánóan verte mellét. A gyermekét hívebben ápoló, gondosabban nevelő édesanya nem ritkán a Krisztussal találkozott és lélekben megifjodott földi szentek seregéből kerül elő. Ez a diadalmas, a bűnök fölött győzedelmes sereg magára ismer Mária Magdolna példájában és hívó lélekkel erősíti, hogy a megváltozott és istenivé teremtett életük eljuttatja őket a Mária Magdolnák égi közösségébe.

Szent Mónika manicheus fiát, Ágostont sohasem hitte véglegesen elveszettnek. Minden imádsága azért szállt az Úrhoz, hogy a tévelygő fiút vezesse a tiszta élet útjára. Szent Mónika fájdalmasan érezte, hogy fia az élet sivatagját járja és tikkadt szomjúságát az ösztönök „oázis”-ainál enyhíti. De a szent édesanya mégis hitte, hogy imádságának erejével, Isten szeretetének lekönnyöngésével a kereszt lábához térdelt bűnös gyermekét. A később szentté lett Ágostonban pedig olyan világosan kinyomozható a megtérésnek útja, hogy egész élesen kiviláglik belőle az isteni kegyelem működése.

Megtérésének első állomása a bűntudatnak fölébredése. Amikor ugyanis ráeszmélt a bűnök silány élvezetére, a „Schlangenkost”-ra, akkor keresni, kutatni kezdett és a Szentírásnak véletlennek látszó

fölnyitásánál a következő szöveget olvasta: „Mint nappal, tisztességesen járjunk, nem tobzódásokban és részegeskedésekben, nem ágyasházakban és szemtelenségekben, nem versengésben és irigykedésben; hanem öltözzetek az Úr Jézus Krisztusba, és a testet ne ápoljátok a kívánságok szerint.” (Róm. 13,13-14.). Az isteni kegyelem világító ereje rávilágított arra, hogy mily utakat járt a múltban és melyek azok, amelyeket járnia kell a jövőben. Lelkének csodás átalakulását a „Vallomásai”-ban írta meg, ahol gyónásszerű őszinteséggel tárja fel fájó sebeit... Lelkének erőfeszítéseinél önmagát biztatja: „Ha tudták ezek és *amazok*, miért nem te, Ágoston?” Az önérzetnek szüntelen ösztökélése teszi lehetővé, hogy ugyanarra a magaslatra jut, ahol az érintetlen szent János és az egész életet tisztán élő szüzek dicsérik az Urat. Rajta is igazolódott az írás beszéde: „... zúgolódának a családátya ellen, mondván: Ezek az utolsók egy óráig munkálkodtak és egyenlőkké tetted őket velünk, kik a nap terhét és hőségét viseltük, ő pedig... monda: Barátom nem teszek igazságtalanságot... annyit akarok pedig ez utolsónak adni, mint neked...” (Mt 20,11-14.). Neki is szól Krisztus ítélete, hogy nem történt igazságtalanság senkivel, mert minden egyes megkapta földi munkájának örök jutalmát.

Ha Magdolna a női nemzedék vigasza, akkor Ágoston a magasságok felé törő férfinemzedék reménye. Az élet útjait legnagyobbbrszt Kundryk és Tannhäuserek járják. Több a májusi fagy után újra-hajtó rügy, mint az érintetlen üdeségében kipattanó virág. Az ember lelkében fel-felgyullad az isteni kegyelem fénye. Ha ezt a kicsi tüzet nem oltja ki az ösztönök vihara, akkor életutat világít és lelket melegít.

A bűn előtt, a bűn alatt és a bűn után fokozatosan megcsendül a lélekben az Isten szava. A vágyakozó ember meghallhatja a karácsonyi csemettyű beszédjét: itt az Isten... Angyalszárnyak suttogását, szeráfkarok dicsőítő énekét hallja a lélek... Minden perc életváltozást hozhat, ha elnyomja a Venus dalát és diadalmassá teszi a teremtés muzsikáját. Nem ok nélkül hivatkozom a teremtés muzsikájára. Ahol az Isten jár, ott élet fakad... Rétek, erdők, hegyek érintetlen üdesége az Istenjárás gyönyörű kive-rődése.

A lélekben is új tavasz pezsdül. Az Akropolis szépségét holt márványtömbök adják; a fából, kőből faragott istenekhez a holt világ szépsége illik; ahol azonban az élő Isten jár, ott a virágfüzerek is úgy szaladnak végig a lélek szentélyén, hogy éltető gyökérrzel kapcsolódnak bele a teremtő isteni erőbe. „Miképpen a szőlővessző nem hozhat gyümölcsöt önmagától, ha nem marad a szőlőtőn; azonképpen ti sem, ha én bennem nem maradtok.” (Jn. 15,5.). Szent Ágoston élete is azt mutatja, hogy a letarolt és kiégetett pusztaság Isten virágos kertjévé alakulhat. A Vesuv látatengeréből kinő a szőlővessző, amelyről tüzes „Lacrima Christi”-t szüretel a *gazda*. Amíg Paulus lelkét a gyűlölet tüze *izzította*, addig keresztény üldözésre indult; amint a kegyelem fénye elvakította előtte a világ szépségeit s feltárult előtte a hetedik mennyország kárpitja, azonnal Krisztus katonájává, a „nemzetek apostolává” változott. Ez a csodás átalakulás bennünk is végbemegy, ha megindulunk a hívó isteni szó nyomán... „Egy a szükséges...” (Lk. 10,42.), mondja a Mester a szorgos Mártának. Ugyanezt ismételnék mi a lelki átváltozás „hogyan”-ja után érdeklődőknek. Egy a szükséges... *ez az isteni kegyelemmel való együttműködés!* Aki nem emel gátat az Isten közeledésének, az módot nyújt a lélek újjászületésének, az élet megújulásának. Tél után tavasz...

Hugó Viktor „Nyomorultak” című regénye hirdeti, hogy akit egyszer megbélyegzett a bűn, az örökké magán viseli ezt a sötét foltot. A jó törekvés, a próbálkozás hasztalan. A mélységből csak kiáltani lehet, világos életutakat járni lehetetlen. Az egyház indexre tette ezt a könyvet. Igen gyakran kérdik gyermekfejjel, miért van indexen ez a gyönyörűsége munka? A felelet ez: mert csirájában öli meg az életmegváltozás vágyát, az életátalakulásnak lehetőségét. A „Nyomorultak”-ban megbélyegzett – Hugó Viktor szerint – mindig nyomorult marad. A mi szentegyházunk krisztusi tanítása szerint Magdolnából *szent* Mária Magdolna, Ágostonból *szent* Ágoston lesz. Az első felfogás életet öl, a második életet teremt. Épp azért könyvünk pozitív részének legelején szeretném arra hangolni az ifjú nemzedéket, hogy van megváltozott élet is és járhatnak a földön szent Mária Magdolnák és szent Ágostonok...

Útszéleken siránkozó vakok, lelki sebeikkel telített bélpoklosok bizakodjatok: *ezen a tájkon, a ti országutaitokon is általmegy az Úr...* Ahol pedig az Isten jár, ott virágba öltözik a természet...

B.

A TISZTA IFJÚSÁG.

A spártai ifjúnak életeszmenye volt az erős ember, a mohamedané a prófétáért harcra-kész katona, a keresztényé a tiszta gondolkodású és érintetlen életű ifjú. Mindegyik eszmény. Egyikben az erő, má-

sikban a bátorság, harmadikban a lelkiség az uralkodó. Kellenek ezek. Nélkülük nincs életindulás. Az eszmények csillogó napok, a lélek gravitációjával megragadó központok, amelyek megmozgatják a tunya embert. A test tehetetlenségét kell leküzdenünk s ebben a munkában külső segítségünk az életeszmények csillogása.

Amikor a kereszténység a tiszta ifjúságról beszél, akkor a gyermekek, serdülő ifjak számára tűzi ki az életeszményeket. Teszi pedig azért, mert olyan életszépséget akar, amelyben tisztán ragyog a Mindenható képmása. Úgy, ahogyan a tengerszem, a hóvirág, a májusi rét, a ringó kalász, az azúrkék égboltozat, a vakító üstökös, a parányi gyémántszem...

A kristálytiszta tó tükrében megjelenik az ember arca; a zavaros, mocsaras vizekre hiába szórja sugarait a delelő nap, a szenny és szemét elhomályosítja a beletekintő vonásait. Nem szókép az, hogy a szem a lélek tükre. Úgy kellene tehát csillogni ennek a tükörnek, hogy állandóan a teremtő isten elgondolta lelket tükröztesse vissza. A kicsi gyermek ártatlanságában, finomságában, egyszerűségében szinte tükröződik az Isten... Aki örökké őrizné ezt a különös tisztaságot, melegséget, finomságot, érintetlenséget, az az élet legszebb értékét rejtegetné keblében. Szinte kikiált a lélekből ez a vágy: „Ezt a zöld, üde lélektavaszt teremtsd örökké bennem Uram!” Nem túlzó optimizmus, nem angyali életet földön kereső ábrándozás ez, hanem szent hit, amely a földet Isten teremtette, boldogító otthonnak tekintti. Ennél a tűzhelynél azután angyali életet élhetnek az emberek, mert a ház Urának érzik a Teremtőt és Isten házi népének tartják önmagukat.

Szent Alajosok, Szent Szaniszlók, Szent Ágnesek, Szent Tarsiciusok földön járó élő emberek voltak, kikben teljesen megvalósult a tiszta ifjú életeszménye. Van tehát eszmény, amely élet lesz az akaró emberben...

1. VISSZA AZ ERŐ FORRÁSÁHOZ.

„...elviszi az élő vizek forrásaikhoz, és letöröl az Isten minden könnyhullatást az ő szemeikről.” (Jel 7,17.).

„Föl-földobott kő földedre hullva
Kicsi országom újra meg újra
Haza jön a fiad...”

A modern magyar irodalom öserejű tehetségű, de fájóan tragikus sorsú szerencsétlen titánja így gondol vissza a hazai földre a messze nyugatról. Kettőt érez csak: azt, hogy emelkedni akart valami elképzelt magasságba, (Párizs... nyugati kultúra...) – és valami ős-ösztönös ereje az ide tartozásának mindig újból haza húzza; – és azt, hogy amikor a feldobott kő a földre visszazuhan, az fáj... a kőnek is, a földnek is... Szomorú hazatérés!

Milyen más találkozás a földdel a mitológiai nagy küzdőnek, a Herculessel birkózó Antheusnak! Ő a föld fia; és valahányszor földre sújtja a győzhetetlen erő-ember, édesanyja, a föld, mindig új energiát sugároz bele; százszor lesújtva, százszor úgy kel fel újra gyengítetlen új erővel, mintha soha nagyobb erő le nem verte volna. Mit neki ütődés, fájdalom! Egy a fontos: az erővel töltkezés.

Nem szeretem a visszahulló köveket: van bennük valami tehetetlen, és mindig ütnek, ha leérnek; lent pedig föld terhének ott maradnak, míg valaki újból fel nem dobja őket... Szeretem Antheust, a küzdő embert, akinek van erőforrása, s akit minden leveretés csak még acélosabbá tesz! Két gesztus imponál nekem: az Antheusé, amikor földre vágva érintetlen-szilajon ugrik fel új, vadabb csatára; – és a bibliai tékozló fiúé, amikor a konda vályúja mellett földhöz vágja a kanász-botot, megemeli a fejét, és azt mondja: „Felkelek és atyámhoz megyek!”... Vissza az erő forrásához...

Különösnek látszik talán, hogy az élet legszentebb kincséről: a tisztaságról írva, a katolikus pap az ó-görög mythos világába tér vissza példáért; de én igazán nagyon mélyen szeretném beleírni minden magyar fiú, magyar leány lelkébe, hogy a föld fiaember a földtől minden visszatérés alkalmával új erőt nyer és győzhetetlen, míg a földön áll; – mert ebből önmaga megérti mindenki, hogy a halhatatlan lélekével a természetfölöttihez kötött, a megváltásban pedig ünnepélyesen adoptált Isten fia-ember örök erőforrása az égben van, és hogy mindörökké győzhetetlen a küzdő, amíg újból és újból Isten kegyelmével töltkezik. A tisztaság Antheusának ereje és biztonsága abban van, hogy mögötte kifogyhatatlan erőforrásként áll az egyedül Erős.

Elgondolom a bűn útjain bukdácsolva járókat: a magdalai Mirjamokat, a vétkes Ágostonokat; menyinyien vannak! Hányból lesz közülük kereszt alatt álló tiszta Magdolna, vagy égbe néző szent Ágoston? Szeretném nekik nagy, lelket fogó szóval odakiáltani azt, amit szent Péter apostol a főtanács előtt meghirdetett: „...nincs másban, senkiben üdvösség...” mint a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelmében! Annak a küszködő ifjú léleknek nincsen másképp szabadulása, csak, ha az erő igazi, örök forrásához tér meg és a tékozló fiúval vezekelni indul. Nem oldja meg a tisztaság harcát semmiféle nemi felvilágosítás; nem szabadít meg az ösztönös erők áramlásától és a belőlük születő kísértések ostromától az orvosnak semmiféle csillapító szere; nem nyugtat meg a kiélés elméletének gyakorlatba átvitele; nem tud győzelmessé tenni a Payot-féle voluntarisztikus önnevelés; nem segít ráijesztés, nem a szellemi életnek bármilyen felfokozása;... testvérek, nincs másban senkiben üdvösség és szabadulás, mint az igazi erők örök forrásában: a mi Urunk Jézus Krisztusban. A *gyóntatószék*, ahol az erők forrásánál pihen meg a küzdő lélek, hogy lesújtva, összetörve új erőkkel töltsék, a legcsodálatosabb újjáteremtések műhelye. Amint a művész darabokra töri a súlyosan megsérült ércszobrot, hogy egészében újjá öntse azt, úgy a gyóntatószékben a bánat, az önmegalázás mázsás kalapácsai török a legyőzött Antheus lelkét, büszkeségét, hogy a kegyelem áradása új emberré teremthesse őt, akiben már nincs gyengeség, legyőzöttség, keserű tehetetlenség, hanem csupa friss erő, új harci kedv és szilaj győzni akarás. Bizony fáj az, ha az embert földhöz vágják; – de az Antheusok épen ezen a fájdalmas földre boruláson át kapják meg az új erőt. Fáj, nehéz a gyóntatószék kalapácsütése; – de ezen keresztül árad az újjá teremtő kegyelem.

Minden változik a nagy világban. Erdőn, mezőn mindennap új képet nyer az élet, új a virág és újak a pillangók, bogárcák; új a fa lombja, és megnőtt madárfiókák új fészkeket raknak; bozótosodik a bokor évről-évre, és újabb gyűrűkkel vastagodik a fák törzse; a gyermek is, aki tegnap még pitypangból kötött koszorút a pajtása fejére, holnap már a kis fiát futtatja a patak partján... Mert fut az élet, és minden pillanat újabb változást hoz; csak egy marad meg mindig ugyanaz, mindig új és mégis főségesen változatlan: *a forrás*, amelytől erdő, mező az élete frissességét kapja. A forráson mit sem változtat az, hogy terebélyes fává nőtt a kis csemete, és hogy a daloló kis leányból fehérhajú nagymama lett már... Fut az élet és változik; de örökké egy és örökké nélkülözhetetlen a csendesen bugyogó kristálytisza forrás...

Én Istenem, milyen egyszerű is azt kimondani: „Kinőttem a gyerekcipőből, mit nekem a gyónás és papok malasztja?” Mintha bizony az öreg tölgyfának nem kellene ép úgy a forrás nedvessége, mint kellett csemete korában! És a kis fiú, aki olyan bámuló nagy szemekkel tudja nézni a napot, talán kevésbé szorul rá a melegére, vagy talán közelebb jutott *hozzá* hat láb magas atléta férfi-korában, úgy, hogy akkor már lenézheti: „mit nekem?”... Mi az az egy méter közelebb növés a kilométerek millióihoz viszonyítva? És mi az a tíz esztendő a templomban áhítattal imádkozó kis gimnazista, és a raccsoló, Istenről és papokról szellemeskedő egyetemi hallgató kora közt, ha mellé állítom a forrás örökkévalóságának végtelenségét! *Gyermekek vagyunk az Isten előtt*, akár 6-os, akár 20-as, akár 80-as számot írunk a rendőrségi bejelentő életkor-rovatába! Kicsi pillangói az életnek: jövünk és eltűnünk; és az örök változatlan forrás nézi a pillangókat és inni ad nekik ma is, ezer év múlva is, míg csak emberpillangó lesz a világon.

Ne mondjátok nekem: „Gyermekszívvvel hittem és akkor jól esett meggyónni; de most már sokat tudok, hogy térdeljek oda a pap elé, vádolni önmagamat?...” Én is elolvastam Nietzschét, Schopenhauert, Spenglert, ismerem a theozófusokat és végig rágtam magamat hasznos és haszontalan könyvek légióján, de azért, ha szomjas vagyok, ma is mohó vággyal hajlok a forrás fölé; és ha rosszat tettem, ma is úgy megyek új erőért a gyóntatószékbe, mint régen, kis fiú koromban. Mert érzem, hogy az a pár kötet könyv sem Istenhez, sem az örök erkölcsi elvekhez való viszonyomon egy jottányit sem változtatott. Örök az erő forrása, amelyből a kegyelem árad; és milyen jó a forráshoz sokszor visszavisszatérni! Körben járunk egyre, óriási körben, amelynek középpontja: az Isten. Változunk és változik minden köröttünk; de bármennyire haladtunk is, a középponthez való viszonyunk nem változhat soha.

Gyermekek vagyunk az Isten előtt. Csak egyet szeretünk balgán elfeledni. Azt, hogy a gyermek érzi tehetetlen gyengeségét, és mindkét kezével belekapaszkodik az édesanyja szoknyájába; nem is esik el! A gyermek ereje az ő gyengesége, mert az készleti arra, hogy támaszt keressen az erősben. Ő, a felnőtt is bukdácsoló, bohó, játszó gyermek az életben! De ő szégyelli azt, hogy gyenge, szegyei belekapaszkodni az Erősbe, azért esik annyit. Ha mi felnőttek mind az édesanyjához simuló gyermek bizalmával tudnánk az Istenbe kapaszkodni, mennyivel szebb, erősebb, gazdagabb volna az életünk! Mélységesen igaz az írás szava: „...ha nem lesztek, mint a kisedek, nem mentek be mennyeknek or-

szágába.” (Mt 18,3.).

Nagyon őszintén és komolyan meg kell értenünk azt, hogy a szexuális ösztön harcában álló küzdő embert, még ha az önfegyelmezés és akaraterő csodáit mutatja is, ellenállhatatlan erővel nyomja el az ösztön hatalma, ha nem tud hittel, őszinte vággyal újra meg újra megtérni a gyóntatószékbe, az erő forrásához, hogy Antheusként új energiával álljon talpra ismét. Nem elég a bukásunk miatt neki keseredni, nem elég kimondani: holnaptól kezdve tiszta leszek! A magdalai bűnös nőből a bűnbánat maga nem csinált tiszta Magdolnát: az csak oda dobta Krisztus lába elé, hogy könnyeivel öntözze, hajával törölgesse. A bűnbánat letör, a büntudat a földre szorít; emelő erő kell, amely a bűnösből az új embert megteremtse. Kell az a csodálatos érintésű isteni szózat: „Megbocsáttatnak neked bűneid.” (Lk. 7,48.). Erre kel fel Magdolna, és indul tiszta szemmel, emelt homlokkal az új élet felé. És ennek a biztos reménye állítja talpra a tékozló fiút, hogy otthagynva mindent, ami a lezüllött ember életéhez tartozott, meginduljon haza, az apai házhoz. A kegyelem érintése az egyetlen emelő erő, amely új harcra állítja a modern Antheust és valóságban levesz róla mindent, ami a múlt gyalázatáé, hogy egészen újjá öntve hinni tudjon ismét a győzelmes jövőben.

A szexuális bűnökkel küszködő testvéreknek egy a szabálya: vissza az erő forrásához! Elestél? menj a gyóntatószékbe, ahol a kegyelem örök forrása árad; töltekezzél erővel! És, ha újból vetkezel, újból oda siess; és ahányszor földhöz vág az ösztön rettentő ereje, ismét és ismét keresd meg a Krisztust, kérj új harchoz új erőt. Aki a bűn országútját harci ösvénnyé akarja átváltoztatni, annak kevés a kötelező évenkénti, esetleg negyedévenkénti szentgyónás, mert az csak annyi lenne, mint amikor ittas embert egy erős marok felcibál a földről és előre lök: „járj a magad lábán;” – s az ittas, akit felemeltek, de megállni meg nem tanították, két lépés után újra visszadől az árokpartra. Ilyenkor ú. i. a lelkiélet alapvonala a bűnben állás motívuma lesz és egy-egy neki-lódulás ritka, szokatlan jelenség. Az ösztönös bűnnel küzdő Antheus főszabálya a gumilabda törvénye: ha földhöz vágta, azonnal felpattanni; és jelszava: „ne lássa vasárnap halálos bűnomet!” – vagy: „ne múljék el egy nap az én bűnöm fölött!” Itt a lelkiélet küzdelme a szentség forrásánál nyert kegyelmi állapot megtartása körül viharzik; a bűn az, ami kivág az élet rendes irányából, s a földre sújtott Antheus akár rendszeres heti gyónásokkal, akár minden bukás után 24 órán belül újra meg újra visszanyúl az erő *forrásához*, hogy újjá teremtsen és friss energiával telítve a végső győzelem reális reményében folytassa a harcot a tisztaságért. Ezek az igazi küzdő hősei a castitas harcának, akik önmagukat meg-meg összetörve tudnak leborulni a kegyelem soha ki nem apadó örök forrásához és nem lankadva, el nem állva törnek előre a bűnbánó Magdolnák és szent Ágostonok útján. Ezekre áll az apostol szava: „...ha hünek találhatik, elnyeri az élet koronáját, melyet Isten az őt szeretőknek ígért.” (Jak. 1,12.).

Fáradt vándorok vonszolják magukat a forráshoz vivő úton; és újra éledt erő-emberek emelt fejvel sietnek el onnan.

Csodálatos az örök Forrás hatalma!

2. AZ ÚJRA KEZDETT ÉLET ÉPÍTŐ ERŐI.

„Ti is, mint élő kövek, épüljétek föl rajta lelki házul, szent papságul lelki áldozatok bemutatására, amelyek kedvesek az Isten előtt Jézus Krisztus által.” (1Péter 2,5.).

Karthágót rombadöntötte és földjét felszántotta a római légió. Márius siránkozó lélekkel üldögélt az üszkös gerendák mellett, hol tanyát ütött a pusztulás réme. – A szörnyű megalázás után Karthágó elvesztette világtörténelmi jelentőségét, mert szerteszaladt népéből kihalt az újrapróbálkozás vágya. De ahol a törmelékek elhordása után téglák, kövek sorakoznak fel és megindul az új élet, ott ég felé törnek az újra épített falak. A világháborúban összelőtt Borgo-, Primalano-, Roncignoról a vándor nem is tudná elképzelni, milyen pusztulás tanyázott itt pár évvel ezelőtt.

A lélek szentélye is összeomlott, ha tanyát ütött benne az élvezetvágy, az ösztönösség démona. De ha újjá épülhet Jeruzsálem kőből épült temploma, akkor újjá épül az igaz Istennek lelki szentélye is. Ha Isten gondolata volt, hogy újra lobbog vessen az Úr oltára előtt a Horeb-hegyéből elrejtett szent tűz, akkor még kevésbé engedi, hogy kialudjanak a lélek szent tüzei, honnan a munkásság, önfelajánlás, istenes élet tömjénfüstje száll az Úr szent trónja elé. Az élet tényleg azt mutatja: összedőltek lelki templomok újra emelkednek és ismételten imaáldozatot mutat be oltárukon a lélek főpapja.

Ha a földi templom alkotórészeit gránitok, márványtömbök, földből kitermelt téglák, az összefogó

erőket pedig más természetű keverékek alkotják, akkor a lelkiélet szentélyét a természetes életnek kövei és a természetfeletti életnek összefogó erői építik hatalmassá.

1. a) Az épület alapjait a föld mélyébe helyezik és a legerősebb kövekből, betonoszlopokból hordják össze. A lelkiéletnek új alapvetése *komoly szellemi világnézet*en épül, melynek összetevői a komoly tudományos foglalkozás, a jó könyvek forgatása, a szellemi életet szolgáló folyóiratok és lapoknak olvasása. Ha a betű öl, – vagy az épület analógiáját folytatva, a talaj homokszemeit elhordva alapokat lazítunk, – akkor a tervszerűen átfutott betűsor erős alapokat hord össze, mert az olomba öntött betűsor erősíti a világnézetünket. Nem állíthatja senki, hogy benne csak átfutó változást támaszt a könyv; a „*gutta cavat lapidem*” közmondása szerint a kicsi hatások átalakítják az embert. A Dunajec csobogó sodra hatalmas hegyet szaggatott ketté. Bourget „*Tanítvány*”-a. Sextus filozófiája hatása alatt vetette el régi világnézetét. A mai munkásifjúság a ponyvairodalom befolyása alatt veszt el legszenvedőbb idealizmusát. Ha pedig a parányok bacilusszerű munkája nyilvánvaló, akkor a Förster-féle „*Az élet művészete*” elvei a jó irányban is érvényesíthetők. Erősen hangsúlyozzuk tehát, hogy az újjáteremtett élet alapköveit akkor rakjuk le, ha a szellemi termékek, folyóirat, újságok közül az értékeseket forgatjuk, az értékteleneket pedig kiselejtezzük. Ezzel a munkával ugyanis világnézetünket erősítjük.

b) A templom építését művészi szempont is irányítja. Az épülő templom vonalai stílt követelnek, vagy románba hajolnak, vagy gótba szöknek. Akármelyik forma merevedik márványba, minden esetben a szépet testesítik meg. – A lelki templom építésénél szintén a *szép keresése* dominál. De hol a szép? Erdők muzsikájában, egek zengésében, gleccserek zajlásában, ormok napsütésében, csattogó füllemüledalban, bíbor szegfűsziromban, lágy zephirben, egetverő obeliszekben, törpe fenyőkben, ritmikus dallamokban, vászonra festett képekben... Mindenütt, ahol a Teremtő járt!... Továbbá ott vibrál a játszi gyermekkacajban, a fogósdit játszó gyermekesereg, a kiegyensúlyozott ember lelki összhangjában, a Végtelen felé törő szárnycsapásban... Ezek külső és belső szépségek: Isten mezsgyéjén fakadó virágszálak. Ezeknek keresése, ezek mintájára való átépítés a szépnek életünkbe való bevitele. Kialakulhat bennünk *az erős ember* – hegyek és hatalmas égrengések mintájára; a *lágý, dalos ember* – pacsirták, zephirek, virágok formája szerint; kitermelődhet belőlünk a *naiv gyermetes ember* – az ártatlan picikék példaképére. De mindez csak akkor lesz egész életet átfogó tökéletes életforma, ha a természetfeletti életigények is kielégülést nyernek. Ez esetben az élet szentélyét nem váratlanul és összevissza hordott, alaktalan kövek alkotják, hanem egységes, elgondolt részletek építik.

c) Amikor a kőműves az utolsó téglát is felrakta, akkor ünnepélyt tartanak az építők. Egyrészt „Te Deum”-ot énekelnek, másrészt virágfűzért fonnak, dalba fognak, hogy élvezzék a végzett munka örömeit. Aki a lélek templomát építi, annak a munkának is integráns része a lendület, *az öröm*. Az élet egyenesen igényli az örömeiket. Bár a „siralom völgyé”-ben élünk, mégis mosolyt, derűt, vígasságot keresünk. Talán ép azért, hogy ebből a kezdetleges életkeretből minél ősbibb erővel vonzódjunk a teljes, az örök élet tájai felé!... Az élet szomorúságát szegény Lázárok, jerichói vakok, gyenge lelkű Péterek, apát, anyát sirató árvák személyesítik. Az élet tiszta örömeit pedig az „Úr dálnokai”, a múzsaák tisztelői, a gyermeki életet élők élvezik. A zsoltáros szerzetes, a művészi festő, a tudós kutató, lelkes sportoló egyaránt öröme hangolt lélek. – Ha pedig a mi lelkünket akarnók öröme hangolni, akkor keressük, hogy ezek közül a felsőbbrendű, tiszta életörömök közül melyikre rezonál a lelkünk. Ha ugyanis bármelyik örömmel tölt el, akkor ennek élvezése mellett könnyed lélekkel építjük a lélek szentélyét. Nem tudjuk eléggé hangsúlyozottan kiemelni, hogy a lélek templomát épen az teszi tönkre, ha az örömet kereső ember az ösztönök ingerében, nem pedig a tiszta életvizek oázisában keresi az életvezetést.

d) Mikor felépül a templom, akkor az Úr papjai jelennek meg az oltár előtt, hogy áldozatokat mutassanak be az Úrnak. Köréjük sereglenek tiszta életű és bűnös emberek. Egyik az áldozattal egyesül, benne visszhangra talál a zsoltár éneke; a másik bűnbánatot tart; a harmadik csak kíváncsi bámésködő; a negyedik durva gúnyolódó. – A lelki élet szentélye szinte *az emberek találkozóhelye*.

Az áldozatot bemutató maga az ember; a köréje sereglő nép pedig a jó barátok és rosszakarók gyülekezete. – Azok a szentélyek omlanak össze, amelyeket ellenséges erők támadnak és azok a templomok maradnak mindig díszesek és gyönyörűek, melyeket szerető baráti kezek óvnak és díszítenek. A gyakorlati életben ez annyit jelent, hogy aki lelkét újjá építette, az olyan barátokat engedjen a kárpittal zárt szentélybe, akik vele érezve együttesen áldoznak az egek Urának. A modern gondolatban az ifjúság megtisztulásáért száz és száz ifjúsági egyesület, köztük a szent Szűz lovagjai, a kongreganisták, továbbá a leányegyesületek, Ágnes-, Margitkörök dolgoznak áldozatos lélekkel. Velük egy vonalon, de a természetes élet erősebb kiélésével küszködnek a cserkészek és öregcserkészek. Ezeknek tudatos

és megfontolt szándékkal kidolgozott életprogramjuk a tiszta élet érvényesítése. Ezeknek az arcán ki-világlik a tiszta élet vágya, szemükben megcsillan a tisztán tartott élet gyönyörűsége. Ilyeneknek kere-sése, ilyen lovagoknak a lélek szentélyébe való beengedése az újr épült lélekszentély élő díszítése.

2. Ha előbb azt kérdeztük, hogy melyek azok a kövek, melyek építik a templomot, most azt kér-dezzük tovább, *mi az az összefogó erő, mely az összehordott köveket templomfalakká erősíti?*

A teológia tanítja, az élet pedig erősíti, hogy Isten nélkül, Isten kegyelme nélkül semmik sem va-gyunk. Az Úr egyik helyen így beszél: „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők; aki énbennem marad és én őbenne, az sok gyümölcsöt terem, mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.” (Jn 15,5.). Hiába tehát minden erőfeszítés, a nagy köveknek összehordása, ha nincs bennünk összefogó erő, ha nincsen bennünk az isteni kegyelem természetfeletti ereje, amely az egész lelki épületet kialakítja. „Ha az Úr nem építi a házat, hiába munkálkodnak, akik azt építik.” (126. zsolt. 1.). A kegyelem áradata Isten szent ajándéka. Ingyenes, gratis data, minden emberre harmatozó égi adomány, amelyet kárde-melni nem lehet, de amelyért esedezni és amelyet léletté teremteni emberi kötelesség. Azért zeng a „Rorate coeli”, hogy üdítő harmathullás elevenítse meg a tikkadt lelkeket.

a) Ennek legelső eszköze az *imádság*. Ideértünk minden fohászt, minden feltekintést, minden lelki fölsóhajtást, mellyel a földi ember az ég felé emelkedik. Az imádság a lélek tüzeinek illatos tömjénfüst-je, amely mosolyogva emelkedik az Úr felé. Nagy jelentősége abban van, hogy az emberi életet az egek felé irányítja, az igazi lélettüzeket a magasságokból eredezteti. Még ha nem kötött formákat is mond az ajak, akkor is kicsendül belőle Krisztus legszentebb imájának gondolata: *Mi Atyánk Isten...* Atyának érzem a mennyek Urát, gyermeknek érzem önmagamat. Ha háznak látom a világot, a ház urának érzem a Mindenhatót. Ha pedig a ház ura az Isten, akkor otthonban, igazi családi szentélyben érzem magam az élet minden viszontagságai közepette.

b) Ha azonban imádkozó lelkemet a lelkiélet mestereinek útmutatása szerint elmélkedéssel mélyí-tem el, akkor a naponta *elmélkedéssel töltött félóra* az Isten világában való járás ideje és az Istennel való közvetlen kapcsolatok keresése, a kegyelmi erőknek a lélekbe való áramlása leszen. Seholy sem ta-lálom olyan közel lelkemet Istenhez, mint a templom csendjében, ahol az elmélkedés elvon a világtól és bekapcsol a végtelen és isteni áramkörbe. Az elmélkedő lélek tervszerű tudatossággal dolgozik éle-tének megteremtésén és a nap várható eseményeit előre átgondolva annak minden változatát Isten ke-gyelmével valósítja meg.

c) Az Isten kegyelmének látható jelei és láthatatlan közlői *Krisztus szentségei*. A keresztségtől kezdve a bűnbánat szentségén át a hét látható jel az Isten láthatatlan kegyelmének eszköze. A közölt kegyelem lényege a hitnek, a reménynek, a szeretetnek a lélekbe öntése, mely alapot nyújt arra, hogy bennünk a természetfeletti élet lendületet vegyen. A bűnbánat szentségében a bűnös múlt temetését biztosítja az Úr, az Oltáriszentség titkos világában pedig Krisztussal egyesül a lélek. „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, örök élete legyen.” (Jn. 6,55.). Más helyen így szól Krisztus: „Mert az én testem bizonyonnyal étel és az én vérem bizonyonnyal ital.” (Jn. 6,56.). Fáradt vándorok vagyunk, akik az élet tikkasztó Szaharáján oázist keresünk. A földi élet örömei mulékony, átfutó gyönyörűségek; az Isten által nyújtott örömök az örök élet vízből való töltekezés. „Aki pedig iszik ama vízből, melyet én adok neki, nem fog szomjúhozni mindörökké.” (Jn. 4,13.). Nem kell a tikkadt szarvasnak azt mondani, hogy keresse az üdítő forrást. A tiszta életet kereső ifjú ember életelvvé tegye: „amint kívánczik a szarvas a víz forráshoz, úgy kívánczik lelkem tehozád, Isten!” (41. zsolt. 2.).

Ha Krisztus az utolsó vacsorán azt mondta: „Kívánva kívántam e húsvétét megenni veletek, mie-lőtt szenvedjek” (Lk. 22,15.), akkor a feltámadás diadala után a földi zarándok áhítózza kiáltta: vágy-va-vágyom Krisztus után! Ha pedig a jerichói vak kiáltására „... Uram, hogy lássak” (Lk. 18,41.), az Úr felelete a gyógyítás szent kegyelme volt, akkor az élet országútján kiáltó, küszködő embertestvé-nek szavára a lélek erőinek megerősítése, kegyelmi erőkkel való bőséges ellátása lesz az Úr válasza. Nem kell félnünk attól, hogy messze az Úr. Az ő szavai szerint: „Íme én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.” (Mt 28,20.). Hiszem azt, hogy velem van az élet végezetéig is. Ha mégis meginogna bennem az isteni szeretet mérhetetlenségének hite, akkor gyarló emberi erővel úgy erősítgessem: ön-feláldozást szívesen teszek azokért, akik lelkemhez közel esnek. Szerető szívem vágnék azután, hogy állandóan szerettem körében lehessenek. És ha emberek lévén szereteteinkkel csak *lélekben* tudunk együtt maradni, akkor az Isten, az Úr, Krisztus – Isten lévén – *valóságosan* is velünk van a kenyér titkos szí-ne alatt. Világít az örökmécs és lelkembe dobja a gondolatot: itt az Úr. Aki ezzel a gondolattal keresi és veszi gyakran az Úr szent testét és vérét, az „örökké él.” (Jn. 6,52.).

A szentélyek azért épülnek, hogy istentiszteleti helyé váljanak. Kell ide az építő kő, szükséges a

művészi kéz, de a lényeg mindig csak az, hogy oratóriummal alakuljon, amelyen belül istentisztelet végez az ember lelke. Aki olyanná teremti lelkét, hogy ott mindenkor áhítozott vendég az Úr áldozó papja, az nemcsak fölépítette, újjáépítette a rombadőlt falakat, hanem szentéllé avatta, oltárrá kente fel a magasba törő épületet. Ebben a szentélyben azután megismétlődik az ószövetségi frigysátor csodás jelensége: fölemelkedett füstoszlopban érintkezik a föld az éggel, ölelkezik a lélek a teremtő Istennel. Ez a szent és isteni találkozás arról biztosíthat, hogy örökké Isten háza marad az újra épített lélek temploma...

3. A CSALLÓKÖZI NAGY-DUNA.

„A tengernek kimérte határát, és törvényt adott a vizeknek, hogy át ne menjenek határaikon.” (Péld. 8,29.).

Pár évtized előtt a Pozsonynál szerteágazó Nagy-Dunát szabályozni kezdték a magyar mérnökök. Ez a hatalmas víztömeg Pozsonytól Komáromig olyan utakat vájt magának, hogy a főág mellett egész ereszleteket építettek a kis ágak, amelyek azután időközönként új és új irányt követve, kilométerek szélességében szigetcsoporttá alakították át a Csallóköz déli vonalát. Ebben a dzsungel világban olyan módon teremtettek rendet a mérnöki kezek, hogy a folyam fősodrának pontosan határolt medret jelöltek, hogy ebben hömpölyödjön le a hegyek felől zúduló áradat. De ezt a titáni munkát azzal a körültekintéssel végezték, hogy a folyam „törvényeit” kitapasztalva, szabad utat engedtek a Duna sajátosságainak, de gátat emeltek a szélsőséges fékevesztettségnek. A fölül ez volt: *tartassanak tiszteletben a folyamnak, mint élő erőnek a talajhoz, környékhez idomuló törvényei, de nyerjenek védelmet a környéken elhúzódozó falvak lakosai is.*

Aki az emberi természetet vizsgálja, az hamarosan rájön arra, hogy ezt is egyetemes és egyedi törvényszerűségek irányítják. Ezeket megváltoztatni, vagy ezekkel szembehelyezkedni a lehetetlenséggel határos. Ilyen egyetemes törvényszerűség a nemi életnek előtörése és ilyen egyedi berendezettség az egyesekben tapasztalható intenzitási eltérés. Az egyik az Isten egyetemes elgondolása, a másik az ember különleges adottsága. De bármennyire szent az egyik, és bármennyire kötött a másik, mégis a való életben olyan zuhogással akar érvényesülni, mint a magasságok vizének eleven áradata.

Aki azt hinné, hogy szabad útjára kell engedni az ösztönök erejét, az felelősség nélküli pusztulás veszélyének tenné ki az embert és a társadalmat. Rousseau és a „természetes nevelés” hirdetői Anatole Francé-féle cinizmussal beszélnek a természet helyes és tökéletes követelményéről. A gyakorlati élet azonban azt mutatja, hogy nemcsak analóg példa a zuhogó vizek pusztítása, hanem tényleges valóság, amely szerteúzza az élet kereteit. – Ugyancsak csalódnék az az ember is, aki elméleti állásponton úgy okoskodnék: az élet egyéb törvényei elégséges partot vonnak a nemi ösztönnek is. Bízunk abban, hogy a természet törvényei egymással harcban állva, helyes kiegyenlítést adnak!... Ez az elméleti elképzelés csak akkor volna helyes, ha az embert nem ruházta volna fel a Teremtő értelemmel és akaratával, melynek segítségével *önmagának kell a testi és lelki* erők egyensúlyának érvényét biztosítania. Az állatok világában kiegyensúlyozza az ellentétes törvényeket a természet; az ember életében azonban ez a feladat az értelemre és az akaratra várakozik.

A tiszta életnek kialakításához tehát feltétlenül szükség van arra, hogy a természet életerői szabályoztassanak és helyes mederbe tereltesse. Ebben a munkában szerep jut *a helyes értelemfejlesztésnek, az akarat edzésének és a testi erők okos érvényesítésének.*

a) Értelmi erőink meglátják az élet törvényeit, észreveszik az életcélokat, leleplezik a nemi ösztön és egyéb testi erők diszharmoniaját; meg kell tehát találnunk a kiegyensúlyozásnak a feltételeit is. A komolyan gondolkodó ifjú előtt probléma legyen a természet erőinek kiegyensúlyozása! Az Isten terve az embert óriásnak teremti, akinek átfogó értelme feladatokat észlel és akinek ereje herculesi munkára is képes. Silány és gondolatnélküli ösztönöktől hajtott szellemi helóták alig érdemesek az ember nevére. Az embereknek ez a fajtája a Spengler-féle „fella” népség, amely a piramisépítő egyiptomi kultúra magaslatáról a szellemi sötétség mélyére zuhant. Ilyen elhomályosulás a szellem egyiptomi sötétsége, melyben az égi fénynek kialvása után csupán az ösztönös érzésekre hagyatkozik az elvakult ember. Akiben ellenben fellobban az élet nagy hivatottságának mécsese, és aki hallani kezdi az örök élet reményével biztató isteni beszédet, az ihletett kézzel nyúl életéhez, mert abból Isten élő, örökké illatozó virágszálát akarja kitermelni. Nem lehet eléggé aláhúzni azt a nagy kötelezettséget, amely szellemi életünk telítése, gazdagítása, ismeretekkel való gyarapításával nehezedik ránk. Az egész kulturális fel-

fogást behálózta az a sok ferde elmélet, amelynek súlyos gyakorlati következménye van. Materializmus, ateizmus, hedonizmus, utilitarizmus, kommunizmus kulturális és gazdasági elméletek ugyan, de aprópénzre váltott formái élvezet, szabad-szerelm, eugenetika, szabad elválás, egyke, és hozzá hasonló. Olyan irányú olvasmányok, melyek testi és lelki erőink kérdéseivel foglalkoznak, olyan irodalmi termékek, amelyek felsőbbrendű hivatottságunkat hangsúlyozzák, szükségszerű táplálékai lelki életünknek. A nyomtatott betű sok miazmát szór szerteszt; de csak abban az esetben, ha a földi élet végeességére határolja és ösztönös öröme élvezésére hangolja az embert. Ahol azonban a holt betűk az örök életnek, örök világoknak reménycsillagait tűzik az élet zenitjeire, ott éltető erőkké, az élet szabályozásának megindítójává válnak. Mivel pedig a sok ellentétes felfogás mégis csak a könyvek lapjain beszél hozzánk, ép azért a szellemi zűrzavar elkerülése, a világos életcélok meglátása érdekében odaadó lélekkel kell a komoly irodalmat felkarolnunk.

Vigyázat! Ha nem jól ismerjük a Nagy-Duna törvényeit, akkor hibásan indulna meg a szabályozás nagy munkája...

b) De tesszük-e mindig azt, amit jónak és követendőnek tartunk? Az élet szeizmográfja azt mutatja, hogy kipontozott életutunkat igen gyakran áthágja a gyarló akarát. Nem hiába mondja az apostol: „...nem a jót cselekszem, amelyet akarok, hanem ami rosszat nem akarok, azt mívelem.” (Róm. 7,20.). Magunk élete is azt mutatja, hogy az akarát gyarlósága könnyebben hajlik a közvetlen, érzéki jóra, mint a távolabbi jövőt szolgáló szellemi javakra. Aki tehát életének szabályos sodrát kidolgozza és mérnöki erővel, tudással az ösztönöket korlátolt mederbe szorítja, annak arra is nagy súlyt kell helyeznie, hogy a partot szegélyező gátak, akarati szembefeszülések olyan erősek legyenek, hogy a hőmpölygő árral megküzdhessenek. A vizek folyásánál az a helyzet, hogy a gátakat nem annyira a hirtelen jövő és váratlanul zúduló áradat töri szét, hanem a lassan beszivárgó, kicsi egérlyukakon becsörgedező vízcseppek teszik lazává. A lelkiélet világában igen ritka eset az, hogy a váratlan, kiszámíthatatlan támadás töri össze az ember lelkét; leggyakrabban úgy zúzódik össze a lélek, hogy apró megaluvások, parányi engedmények lazítják meg az ellenálló akarát. Az életben *imponderabiliáknak* nevezzük azokat a parányi, észrevétlen hatókat, amelyek az akarát meggyengülését eredményezik. A természetes nemi ösztön, mely állandóan örömeket ígér, kicsi, ártatlannak látszó engedményeket keres. A gyerekembernek naiv, ártatlan szerelmi áhítózása, majdnem csacsiságig menő levelezései, vagy versfáragása, hozzá hasonlókorú, de másneműekkel való melegebb barátsága, az érzélgős regényeknek fantáziát telítő limonádéja, táncoknak, színháznak, zenének, divatnak koptató, lassan őrlő behatása gyengíti meg azt a lélek-erőt, amely a tobzódo ösztönösségnek akar gátat emelni. Jaj annak a mérnöknek, aki nem veszi észre, hogy a gátakként emelt földtömeget meglazítják a parányi egérlyukak! Nyomatékosan figyelmeztetjük az ifjúságot, hogy a parányi, majdnem súlytalannak tartott megaluvásoktól kell távol tartani az akarát. – Ha meggátoltam az akarát lassú befolyásolását, akkor a közvetlen akaraterősítés lesz a második feladatunk. A lelkiélet mesterei az akarát nevelését életfeladatnak tekintik. (Loyolai sz. Ignác, Payot, Förster, Tóth Tihamér.) Az akarát döntését annyira különálló aktusnak tartják, hogy ennek kinevelésére módszereket kínálnak. A francia Payot⁵ elméletileg dolgozza ki a módszert, a német Förster gyakorlati utat jelöl. A modern keresztény nevelők állandóan hangsúlyozzák az akarát nevelését. Az alapgondolat mindig ez: kicsi próbálkozások növeljék nagyra az akarát!

Mikor a katolikus nevelés évezredeken át a leghelyesebb utakat járva, az aszkézisben az *önmegtagadásnak* óriási szerepet juttatott, akkor nem a hindu lemondást, hanem az ösztönös erőkkel szemben a szellemi nekifeszülésnek motorait akarja felfokozni! Az ifjú ember érzi, hogy ha a kényelemnek, tünnyaságnak, ételben és italban való tobzódozásnak tilalomfát állít, akkor a megfegyvelmezt életerők nagyobb próbák idején is gátat állóknak bizonyulnak. Nem lehet azt várnunk, hogy tökéletes egyéniségünk kikristályosodjék, ha Isten adta tehetségeink egy része az álmok álmát alussza. Az akarát nevelését tehát olyan kötelességnek kell tekintenünk, amely nélkül életszabályozás és életirányítás lehetlenség. Itt is azt a megjegyzést fűzzük a gondolat sor végére: Vigyázat! A Duna szabályozásánál a gátak és vizek hatóinak kiegyensúlyozása nélkül vést hozó a kirobbanó erők dübörgése...

c) A nemi élet ösztönös erői alig szabályozhatók úgy> hogy meggátoljuk érvényesülésüket. Nem találunk el az isteni akarát akkor, ha ki akarnánk irtani azt, ami alapvetésében szent és isteni. A munkánk olyanféle lenne, mint a folyam medrében gátat emelő balgáé, aki azt hinné, hogy a gyarló emberi munkával eltorlaszolható a természet erősebb áramlása.

Észre kell vennünk, hogy a nemi ösztön kettős irányban mozog, a) A személy törekvése a szemé-

⁵ Payot! Az akarát nevelése. (Ford. Weszely ö. 3. kiad. Budapest, 1921. Franklin Társulat)

lyiség felé, *b*) az egyéniség sokszorosítása új és új személyben. Ezt a legmélyebben fekvő kettős megrezdülést, amely dinamikus indítással követeli a természet igényeit, állandó kísérettel kíséri az örömezt. Ebből aztán az következik, hogy az okos ember a legfőbb életirány utak tiszteletben tartásával és megnevesített életörömök nyújtásával szolgálja az ösztönök érvényesítését.

Amikor a szerelem a gyerekenben fellobban, akkor igen gyakran külsőségek (szépség, üdeség, dallamos hangok) gyullasztják fel. A lobogó lángok igen könnyen kiperzselik az eszményeket és felizzítják az alvó szenvedély tüzeit... A bölcs ifjú akkor követi a mi módszerünket, ha a *szerelm* indító okait *belső értékekre* (jószág, erény, tudás, stb.), iparkodik átjátszani és így a *vonzódást* a tisztelet, a nagyrabecsülés, *szeretet* magaslatára emeli. Sokszor kell ismételtetni, hogy a szerelem alapján isteni elgondolás; első jelentkezése a jövő életre való *előkészítést* sürgeti. Ilyen beállításban isteni követként köszönt be, aki az élet komolyságára int és figyelmeztet. Ha szólni tudna, akkor így beszélne: Isten tervei szerint készítsd elő és fejleszd ki saját életedet, mert közédig az idő, mikor életed megsokszorosítása lesz hivatásod. A követnek ilyen szava beleszól a lélek világába; felhívás, amely lelki munkára serkent, nem pedig az ösztön kiélésére sürget. A sátáni kísértés ép azzal csalja meg az ifjút, hogy elhomályosítja az isteni terveket és felizzítja a szenvedély hevét. Ahol pedig kialszik a tiszta látás fénye, ott dübörögve követelődik a test alsóbbrendű ösztöne.

Mivel a szerelmi élet minden vonatkozása örömmel kecsegtet, azért az önnevelés iránya az legyen, hogy lelkünket tisztult örömmel telítsük. (Lásd: *Esto vir!* Budapest, 1927. Élet.). Ha derűs életkeresés helyett fekete felhőkkel vonjuk be az élet horizontját, a küszködő ember előtt még jobban elhomályosítjuk a gondviselészerű siralom völgyét. A büntudatban el lehet énekelni a „De Profundis”-t, de az életlendületet csak az önmagunk és Isten erejébe vetett hitnek diadaléneke fokozza. Most aprópénzre váltom ezt a nagy talentumot. Tanuld élvezni a tudást, örömmel járd a természet kertjében, otthonodnak erezd a laboratórium magányát, lelki örömmel állj a szent Péter bazilika, vagy Rembrandt képe elé, daloljon a lelked, ha Beethoven, Puccini, Verdi muzsikál, tetterőt erezz magadban, ha értelmetlen, megoldásra váró feladatnak látszik előtted a világrejtély. Magadra vonatkoztatva, lehet ez a nyelvek ismerete, zene, irodalom, lehet ez sport, cserkészlet, lehetnek vallásos szent élmények, családi örömök, ünnepek; a lényeg az, hogy boldogságot és örömet hirdessenek a jóakarátú embereknek... Akinek lelkéből kicsordul a tisztult életörömök éltető itala, annak a lelke nem vágyakozik a testi élvezetek után. A főkazsirt csak az északi sark közelében járó Nansen találta üdítő italnak, de ugyanez a Nansen undorral gondolt a jégvilág italára, amikor emberlakta területen emberhez méltó poharat kínáltak neki. Kellenek életörömök, de ezek csak akkor lesznek az életet hangoló, ütembehozó, gazdagító életerők, ha ősi, tiszta forrásából csörgedeznek. Nem szabad helyet adnunk a hindu gondolkodásnak, amely a természetellenes visszafejlesztés módszerét kínálja. Még a csallóközi Nagy-Duna is azt prédikálja: természeti törvényeim tiszteletben tartásával engedek a felettem uralkodó emberi kéznek!...

Ha a csallóközi Nagy-Dunának medrét gát- és szabályozott útépitéssel nem korlátozzák, akkor láppá szélesedett volna a kis magyar Alföld. Hiába kiáltanók a világba tiltakozásunkat; a hegyek ormáról levágó áradat miazmás, szennyes mocsárrá vált volna.

Ameddig szabadjára hömpölygőit a Schwarzwald vize, addig a déli Csallóköz Dzsungelhez hasonlított. Bármilyen tükröző és üde volt is a csörgedező csermely, bármilyen szépen játszadozott benne a folyami pisztráng, bármily örömmel pihent partján a szomjúságtól hajtott szarvas, mégis mocsaras, lapos nádaszt teremtett, amelyben békák, kígyók, szúnyogok tanyáztak!... Nem hiába panaszkodik a *Delta*, hogy erőteljes élet után, a lapos területen elfetregve lompos lassúsággal haladva, szennyes, elviselhetetlen hordalékkal telt a vize!... Ha pedig a tengerbe ömlés előtt terül szét a rónaságon, akkor beláthatatlan mocsárrá lesz a hegyekből zuhogó áradat! Neptunus hatalmát csak a titáni *ember* tudta és tudja korlátozni. A korlátok pedig a *víz eleven erejét szolgálják* és gyors ütemű mozgását segítik. Nem ölnek, hanem életet adnak.

A szerelmi élet érzése az Istentől jött megindulások egyike. A legszentebb világból, az élet Sionjának ormáról eredezik, mégis reális szemmel látni kell, hogy lápvirággá silányítja az embert, ha rendezettség és célszerűség nélkül tobzódhat. A Sion Ura úgy rendezte az életet, hogy a vad természeti erők felett hatalmat gyakoroljon az ember. Ez a nagy hatalom arra is szolgál, hogy önmagunk belső rendezetlenségét kiegyensúlyozzuk. Ebbe a munkába beleállva az Isten terveinek szolgálivá leszünk. Istent szolgálva pedig lélekuraimat nyerünk. Biztosítjuk a felsőbbrendűnek, a léleknek döntő hatalmát és igába törjük az alsóbbrendűnek, a testnek erőit.

Deo servire regnare est!

4. KILÁTÁS A LÉLEK ABLAKÁBÓL.

... *elmém elragadtatásában látomást láték...*” (Ap. Csel. 11,5.).

Verne Gyula híres orosz regényében a forrongó Szibéria felé utazik két hírlaptudósító: A. Jolivet, a bohém francia, és Blount, a mindig komoly angol. Egyik a jobb, a másik a bal oldalán nézeget ki a robogó vasúti kocsinak, és aszerint, amint mást és mást mutat az ablak, homlokegyenest ellenkező beszámolót küldenek a lapjuknak. Egyik hegyes vidékről, másik végtelen alföldekről ír; egyik szerint tökéletes béke, boldogság, nyugalom ül az orosz földön, a másik harci készülődést, forrongó hangulatot, nagy izgalmakat jelent. Mert a vonat a hegy lábánál fut, és míg jobb felé sík a föld és álmodó falvak néznek az utasra, addig baloldalt a nagy hegyek világa kezdődik, és néhány forgalmasabb állomás is arra az oldalra került. Mind a két tudósítónak igaza volt, de egyik sem látta a teljes igazságot. Annyit láttak, amennyit az ablakuk mutatott.

1. Ablakon át nézzük az életet, és olyanok látunk mindent, amilyenek az ablakunk mutatja. Más kilátás nyílt az emberiség sorsára a Paradicsom kapujából, más az Ararát, a Sinai hegyéről, más a Golgotáról. És a Golgota ormáról milyen egészen más távlatokba néztek: Krisztus, a jobb és a bal lator, Magdolna, a százados, a főpap!... És milyen mást látott a Szűzanya, ha a távoli, és ha a közvetlen múltba nézett, ha feltekintett a keresztre, ha a közeli, vagy ha a messze jövőbe merült a tekintete! És végül mennyire más képet kellett látnia aszerint, hogy a hitén, az „ecce ancilla”-s lelkén, vagy ha az édesanyai szívén keresztül nézte szenvedő Fiát!... Más az ablak, más a kép...

Ha az élet kapujában álló ifjú ember a jövőjét kutatja, sok ablakból sokféle kilátás tárul eléje.

„Van az apámnak 300 hold földje, minek tanuljak? Hazamegyek, megélek urasán.” – „Majd elveszek valami gazdag leányt, kifizetem adósságaimat, és megpróbálom: hátha jó filiszter lesz belőlem?” – „Kitombolom magamat, míg fiatal vagyok, mit bánom a jövőt. Később úgyis jön az élet ezer nyomorúsága. így legalább éltem!” – „Nem házasodom, megőrzöm szabadságomat. A méh is virágról virágra száll; de jó neki!” – „Beteg a vérem, a gerincem. Csók, ölelés, öröm, – aztán a halál! Úgyis mindegy!” – „Csak egyszer talajt fogjon a lábam, nekilátok a pénzgyűjtésnek... Pénzt, sok pénzt!... És senkivel meg nem osztani!” – „Tanulok, gyűjtök, és aztán majd írok, dolgozom sokat. Mert híres ember akarok lenni. Leszek is, érzem!” – „Szívem az övé! Hazaviszem majd kis fészkeembe, rózsát hintek a lába elé; turbékoló vadgalambok: úgy élünk kettesként boldogan!” – „Hazaviszem az oltártól Isten ajándékát, az én asszonyomat. És az élet harcát együtt vívjuk végig!” – „Keresem a boldogságot, keresem a párom...”

Ez mind kilátás. Egyik pinceablakon át: alantas, sivár; másik az agglegénytanya, a kávéház, az ott-hon stb. ablakán keresztül. Egyik az érzéki vágyak, másik a bűnre hívó vér, harmadik a filiszter papucs, negyedik az ambíciók, ötödik a Courths Mahler-regények, hatodik a bohém gyerekfantázia ablakán át néz ki a jövőbe... Mind egyet akar: örömet. Mind másutt találja azt meg, aszerint, hogy az ablaka mit mutat neki. Mert más az ablak, más a kép...

Életre, jövőre kilátást kereső kicsiny embereknek nem szabad elfelednünk, hogy az ember életéről a teremtő Isten képet alkotott; és *ezerféle kilátás közül az lesz az igazi, amely legjobban megközelíti a lét Urának elgondolását*. Aki a saját életéről mutatkozó legigazibb kilátást élvezni akarja, annak a halhatatlan lélek ablakán keresztül kell azt megkeresnie. A lélek ablakán át az életre főséges, felemelő kilátás nyílik...

2. Aki volt már tiszta időben a Gálya-tetőn, az visszaemlékezik, hogy megállva a csúcson, első pillantása áhítatos megilletődöttséggel kereste a távol, a látóhatár szélén finom vonallal égre rajzolódó képét: ott fehér fejével a Magas-Tátra integet a trianoni magyarok felé...Csak amikor a nagy távlatokon át reánk néző királyi hegy képe a lelkünkben ült már, akkor fordultunk a lábunk előtt nyíló gyönyörű közeli panoráma felé. Szinte úgy éreztük, hogy a messziről ideintégető hegyóriás ad igazi nemességet és ünnepélyességet a közeli völgyek, ormok, gerincek képének is. Gyönyörűek a Mátra hegycsoportjai, háttérben a Magas Tátrával!...

A teremtő Isten elgondolására az ember életéről a lélek ablakán át kettős távlat nyílik: egy főséges, távoli, végtelenbe néző és egy a lábunk elé táruló egészen közeli, amelyet az a másik tesz nagystílvé és emel fel csodálatos magaslatokra.

Egyiket a katekizmus legelső felelete hozza: „Azért vagyok a világon, hogy Istent megismerjem, szeressem, neki szolgáljak és ezáltal üdvözüljek.” A másikat a könyvek könyvében olvasom: „Növe-

kedjeteik és sokasodjatok és töltsétek be a földet.” (1Móz 1,28.) Az elsőben az örök élet mozdulatlan hegycúcsai merednek elém, a másodikban a földi élet ezer változatú tájképét szemlélem. És érzem, hogy az első felmagasztalja a másodikat is: az a tény, hogy az élet végén mint kikerülhetetlen cél és folytatás az örökkévalóság áll, csodálatosan megneemesíti és teljesen más színezettel ruházza fel a küzdő ember sorsának minden kis mozzanatát. Egészen más az élet így az örök élet árnyékában, midőn az ember tudja, hogy minden tettét a végtelenség nézi.

a) *Az ember célja: Isten törvényei szerinti földi vándorlás után elnyerni az örök üdvösséget.* Ez a nagy hivatottság az embert élete minden pillanatában hívja, várja, regulázza. Nem él bennünk állandó aktivitással, mint ahogyan a megszólaltatott gőzsziréna hangja benne él a hallgató fülében, hogy tombol, zúg, és süketé tesz minden más hang számára; inkább úgy él bennünk, mint édesanyánk csendes kérő szava: „Lábujjhegyen járj, fiam, mert zavar a kemény lépés koppanása!” – amely régen elhangzott már, rég el is feledtük, de ha évek múltán haza megyünk a régi családi házba, önkéntelenül lábujjhegyen járunk ma is... öntudatlan is megneemesít az az egyetlen kérő szó... Így megneemesíti és felsőbb nivóra emeli az egész földi életet az örök boldogságra hivatottság bennünk hallgató öntudata olyankor is, ha órákon, napokon át nem is gondolnánk rá tudatos eszméléssel. És játszunk, dolgozunk, küzdünk, kacagunk, sírunk, remélünk – mindig az örökkévalóság árnyékában; és mindez parányi része lesz annak az örök életnek, amelyet ezzel is, és minden aprósággal vásárolgatunk. A Gálya-tető meg nem teheti azt, hogy a messzeségből állandóan reá ne nézzen a Tátra; az ember élete egyetlen pillanatában sem vonatkoztathatja el magát attól a tényről, hogy a mozdulatlan örökkévalóság nézi őt. Ez az Isten elgondolta fenséges képe az emberi életnek, amelyre a lélek ablakán kinéző első pillantása esik.

b) A másik kilátás a közeli tájra nyílik: földi életre, földi hivatásra. És itt a teremtő Isten szava szinte zavarba hoz, mert megfélelkezik mindarról, amit értéknek érzünk. Nem mondja: legyetek gazdagok, hatalmasok, bölcsék, világhírűek, népszerűek, társaságban kedveltek; nem azt mondja: gyógyítsatok, építsetek, fedeztetek fel nagy dolgokat, csináljatok gyönyörű képet, szobrot, zeneművet... Kettőt mond: „*Növekedjeteik!*” és „*Sokasodjatok!*” Mert az Isten világtervében nem szerepel az orvos, mérnök, tanár, művész, munkás, hanem *emberek szerepelnek, és édesapák, édesanyák.* Emberek, akik az egész vonalon, minden téren szakadatlan előre, nagyobbra törnek, hogy többet érő emberekké lehessenek, és édesapák, édesanyák, akiknek Isten emberteremtő hatalmát átadta, hogy új életet állítsanak a világba. Mert a mérnök, aki hidat, házat, felhőkarcolót, vagy Eiffel-tornyot épít, az orvos, aki beteget talpra állít, a génié, aki csodás új gépet konstruál, épp úgy nem adott magához az élethez semmit, mint a művész, a munkás, a tudós... Az élet számára gyarapodást az jelent, ha megjelenik a világon egy új, síró kicsi emberke, aki azelőtt nem volt, és most eljött. És az emberteremtés művésze: édesapa, édesanya.

Ezért a lélek ablakán át a földi életre nyíló kilátás egyetlen felülmúlhatatlan szépségét mutatja Isten elgondolásának: *édesapai hivatást és édesanyai hivatást.* Minden más csak ennek eszköze; ez maga földi cél és hivatottság.

Ez ébredszik a kis leánykában, midőn a babáját csicsijgatja s a fiúban, midőn megvédi a gyengébbet. Ezt homályosítják el a gyermekben, kamaszban a nemi ösztön orvul elötörő vad támadásai; és akkor jönnek a bűn órái, évei. Ez nyílik ki győzedelmes szépségben az ifjú lélekben, ha eljön az élet mestere, a szerelem, hogy Istentől számára kijelölt élettársához vezesse és örökre *hozzá* kösse őt. Ez kellene, hogy legyen minden nevelés vezérfonala, és az élet nagy hívó szavára ébredt ifjú önnevelésének alapgondolata. Ha a kis fiút megkérdem: Mi akarsz te lenni? – azt mondja: Király! vagy: Kocsis!... Már a kamasz-fiúnak erre a kérdésre azt kellene felelnie: Édesapa akarok lenni! Mert egyedül ez Isten gondolata; a többi már emberkezek fabrikálta eszköze ennek az egy célnak.

A lélek ablakán át így nézve a kilátást az emberi életre, valahogyan csodálatos új megvilágításba kerülnek a hétköznapi élet legegyszerűbb tényei. A tanulás itt nem csak szigorlatokra, oklevélre néz; a könyvei fölé görnyedő diák a szigorú professzor eléje révedő arca mögött más, végtelen kedves képet is lát: házat, amelynek az ő tudása az erőssége; családot, amelyben ő az édesapa, a legokosabb; tőle vár mindent mindenki; csacsogó gyermekszájakat, amelyek minden kérdésére neki felelni kell tudnia... És máris nem tudományt, hanem tudást és bölcsességet keres a könyveiben. – Az oklevél nem állást, hivatalt hoz többé, hanem családalapítási lehetőséget, és később kenyeret hitvestársnak, gyerekeknek. Az önnevelés ezer küzdelme nem céltalan vergődés, vagy jámbor aszkézis többé, hanem szent kötelesség: letörni mindent, ami gyengeség bennem, és sok-sok értéket gyűjteni, hogy a gyermekeimnek, akik egész-önmagam megsokszorozásai, minél több jót, szépet, áldásosat adhassak. – „Nagyon egészségesnek, nagyon tisztának, nagyon jónak, nemesnek kellennem, hogy a véremből, lelkemből teremtett ki-

csi embereket az első pillanattól minél gazdagabbá tehessem.” És főséges megvilágítást nyer a szerelem, az egymásnak teremtett két lelket összehozó erő, Isten gondolata, amelyből később a hitvesi hűség lesz. És piederasztálra emeltetik maga az élet, melynek gyönyörű értelmét, célját látom... Ő, nagyon szép az élet így, a lélek ablakán át szemügyre véve! S ha a háttérben a messze felmagasló örök élet hegycúcsait vele együtt szemlélem, akkor igazán azt érzem, hogy megláttam az Isten gondolatát.

Ha tehát a lélek ablakából az emberi életre nyíló kilátást szemléli az ifjú, a következő kimagasló motívumokat rajzolhatja bele élete térképébe: tiszta ifjúság, sok munkával, komoly tanulással, lelkiismeretes önneveléssel; – tiszta szerelem; – oklevél; – állás; – eljegyzés; – esküvő; – boldog családi élet; – a földi élet átváltása az örökkévalóságba; – örök boldogság Isten közelében.

Istenem, ha a magyar fiúk, magyar lányok megtanulnák így nézni az életet! Ha látnák maguk előtt a végtelenbe felmagasló örökkévalóságot és az örök boldogságra hivatottság színe előtt a földi életet olyan szépek, nemesnek, nagystílusúknak, ahogyan azt az Isten távlati mutatják!...

Több szeretet, több boldogság volna a magyar földön!

5. FELSŐBBRENDŰ GONDOLKODÁS.

„Tested világa szemed; ha szemed tiszta, egész tested világos lesz...” (Mt 6,22.).

Indián-romantika!... Nincsen kis fiú Magyarországon, aki „Az utolsó mohikánt” ne ismerné, és aki a „Winnetu” történetén át szívébe ne zárta volna a nyugati végtelen prairik vörösbőrű vadászait. Ezzel szemben a pedagógusok panaszkodnak, hogy az ős-magyar mondák romantikája nem tud utat találni a kis magyarok szívéhez. Indiánok és ősmagyarok! Micsoda más volt a két nép bevonulása a világtörténelembe!...

Jött az indián bokrok, sziklák mögött megbújva, szemét a földre szegezve és ellenségeinek hátrahagyott nyomait, tűzhelyét, eldobott hulladékokat figyelve... Nesztelen lépés, árnyékban osonva járás, földre szegezett szemek: ezek az indián belépőjének jellegzetességei.

Jött a turáni puszták ősmagyarja: lóháton, büszkén megemelt fejjel, sasszemével hosszan belenézett a felkelő napba. Viharzó forgószél a támadása, szembe üt a buzogánya; termete szálfá: meg nem hajlik; szeme a messzeségbe villan: földön nyomokat nem keres soha.

Az indián kipusztult; ma a rezervációkban tengődik egypár száz állami nyugdíjas, de ez már nem nép, csak roncs. Történetük lapjára Klio régen odaírta, hogy: Vége.

A magyar végigverekedett egy ezredévet és megcsonkítva, összezúzva, legyalázva, de meg nem törött szilaj energiával kezdi az újabb ezerét. És végig is fogja csinálni. Mert napba néző népet eltíporni nem lehet. A magyar nem kerül soha rezervációkba!

Milyen más belépés a történelembe! És milyen más vég! A napba néző, és a földre görnyedt nép... A magyar és az indián...

*

Elnézem a magyar ifjúságot: minden örömmüket, reményüket magukban hordozó fiúkat, leányokat: milyen szomorúan sok közöttük a földre néző, kevés, akinek szeme a magasabb régiókat kutatja bátran! Krisztus azt mondta a hegyi beszédben: „Tested világa szemed; ha szemed tiszta, egész tested világos lesz; ha pedig szemed álnok, egész tested sötét lesz.” (Mt 6,22-23.). Mert az ember egész mivolta, egyénisége, élete attól függ, hogy hová kapcsolódik a szeme, a lelke; hogy mit tud nézni nagy megcsodálással, és milyen világ az, amelynek szívét, kaput tár. Aki ahhoz szokott, hogy lesütött szemmel csak a földet nézi, emberek nyomát a porban keresi, hulladékok közt jár, és lelkében igény sem ébred, hogy szabadulni kellene az alantas világból, annak egész élete a görnyedt, szűk látókörű, poros földhöz vonzódó, szárnyaszegett szegény ember árnyékban tova-suhanása; mintha mesebeli átok verné, mindenben csak a durva, közönséges, ösztönös motívumot látja, és él, mint az életnek nyomorult nyugdíjasa, öröm nélkül, szépség nélkül, a teremtő Isten főséges gondolatainak megsejtése nélkül... Szegény földre néző! Milyen más a másik, aki napba néző szemmel tekint végig az életen és szeme messze világok horizontját fürkészi! Ennek látóköre van, levegője van, fény, öröm, igazi szépségek tobzódnak körülötte, és ő áttekinti, fogja, magába szívja a felsőbbrendű világ minden kincses értékét. Ez keresi mindenütt a szépet, nemeset, magas nívójút, és porba rajzolt nyomok, hulladékok, durvaságok fölött úgy megy el, hogy meg se látja őket; ha meglátná is, azt mondaná: ez nem az én vi-

lágom! – és menne tovább érintetlen, fölényesen, az emelkedett régiók emberének fonséges nyugal-mával... Ez az igazi Ember, nem a másik, a porhoz bilincsel!

Elnézem a magyar ifjúságot: minden örömmüket, reményüket magukban hordozó fiúkat, leányo-kat: de sok az indián közöttük, s milyen szomorúan kevés a csillagok világát fürkésző ősmagyar!

Van az életnek egy nagy vízszint-vonala: Krisztus rajzolta meg azok számára, akik az igazi életet keresik. Ezen alul a bűn, közönségesség, hitványság világa mozog; ide a tiszta embernek leereszkednie nem szabad soha. A vonal fölött a kemény parancs jogara alatt járnak a tiszták s a küzdők; ott Krisztus az úr, és a lélek nemes ízlése diktálja a tempót. Ennek az élet nagy vízszint-vonalának a geometriáját nem tanítják az iskolában; talán azért van olyan nagyon sok ember, aki azt megtalálni és élete nivójává tenni nem képes. Az iskola tanít bűnös lélekről és tiszta lélekről; pedig tisztaság és bűn között a lélek-elkoptatásnak szomorúan gazdag skálája sorakozik. Nem arra a hosszú útra gondolok, amelyet bejár a lélek, míg imádkozó kis leánykából perditá lesz, mert ez véglet; hanem gondolok pl. arra a kopásra, midőn a tiszta szemű első éves, aki idősebb diákok társaságába sodródva, azok sok kétértelmű szelle-meskedését meg sem érti, s ha megérti, lelke mélyéig megszégyenülve elpirul miattuk, lassan meg-szokja ezt a beszédet, és bohém, „könnyed”, pajkos, csintalan, „franciásan szellemes”, „kissé erős”, frivol, triviális, drasztikus, és erkölcstelen, végül perverz beszélgetések és viccek hallgatása során vég-re odajut, hogy a többivel kacag a durva tréfán, azután egyszer maga is elmond egyet, hogy a többiek röhögjenek. Ez a lecsúszás lehet egyetlen borgőzös este munkája, de lehet hosszú hetek lassú fejlődé-se; de a nivókülönbség, amely az elpiruló fiút az első durva röhejtői és az első trágár vicctől elválaszt-ja, két teljesen más világot mutat: Krisztus vízszint-vonala fölöttit és mélyen a színvonal alatt levőt. Lehet, hogy nem süllyed a bűn vonaláig a fiú: megállítja lelkiismerete, vagy tán édesanyja imádsága; csak durva csizmával tapos az Isten szép gondolatain; de *van a kemény parancs világának bizonyos magasabb stílusú ízlése*, amely az Isten, s az Egyház parancsain messze túl is szabályozza és emeli az életet, és csak aki ezt a finomabb ízlést bírja, és élet-irányítónak elfogadja, az úr, gentleman a szó igazi, krisztusi értelmében. És itt nem szabad elfelednünk azt, hogy a szexuális bűn előszobájában hemzseg-nek az ilyen ízléstelenségek: rajtuk át vezet a bűnhöz az út. Az igazi élet gentlemanjei büszke fej-megemeléssel néznek el a felsőbbrendű élet horizontja felé, míg a lelki élet indiánjai a por fölé gör-nyedve, csak a lehajtott fejű ember szűk, kicsi látókörén belül élnek és bizonyos szárnyaszegett jobbat-nemtudással keresik mindenben azt, ami alantas, ideget csiklandozó. Olyan ez, mint amikor a kukori-cakenyéren tartott kis tót gyereket odaállítják a nábob dús asztalához, és a gyerek elfintorítja az arcát s kukoricakenyeret kér: ahhoz van szokva, igénye sincs másra, meg sem érzi a jót a jobban. De sok ifjú nevelődik lelki kukoricakenyéren és fintor-gátja az orrát a Krisztus fehér kenyere előtt!

Minden attól függ, hogyan nézi az ember. Aki a lélek kristálytiszta ablakán át néz ki az életbe, mindenben a szépet és nemeset látja meg; aki az ösztönösség pinceablakából tud csak kilátást élvezni, mindent sárosnak, alantasnak lát és sáros, alantas gondolkodású lesz lassan maga is.

Diákszobákban öreg diákok oktatják a fiatalat. Szerelemről, nőkről beszélgetnek... S a fiatal gyerek tágra nyílt szemekkel hallja a születés megtermékenyülés természetrajzi igazságait; iskolában is tanul-ta ezt, de akkor valahogyan más volt: ott az állatok szaporodásáról szólt a lecke, itt meg emberekről beszélnek... Rágondol az édesanyjára és valami mélységes szégyenüléssel érzi: jó volna innen elmen-ni, gyorsan, gyorsan, míg le nem omlik benne valami ideális kép, amelyet máris inogni érez. Ő nem tudja azt, hogy a tiszta szerelem pinceablakon át nézve szeretkezésnek látszik, és hogy e kettőt világok választják el egymástól; azt hiszi, eddig becsapták, s most ismeri meg az életet... Pedig csak a maga-sabb rendű ízlése hiányzik a beszélgetőknek... Folyik tovább a szó leányokról, táncról; – és megint nem mondanak bűnt, amitől felhördül a lélek; csak elmondják, hogy milyen a bokája, nyaka ívelése, hogy áll neki a bubifrizura, milyen csókra termett a szája, milyen puhán simul a teste tánc közben a fiú karjába; – mert ők *ilyennek* ismerik a leányt, ilyennek látják, s nem is tudják másnak látni, hiszen senki sem tanította meg őket a lovagkor férfijának a nőről alkotott magasztos gondolataira. Ők a modern magyar irodalom neveltjei, annak pedig a lovagkor ízléséről éppúgy nincs fogalma, mint arról a mély-séges tiszteletről, amellyel a múlt század magyarja a nagyasszonyt övezte, s amelyet olyan természet-e-sen vitt át a leányra, a „kisasszonyra” is. Aki a leányról egyre, mint „nőcskéről”, „görlicéről” hall be-szélni s a szerelmet a pesti színházakban tanulja, honnan is sejtené, hogy a szerelem nem a férfi és nő játékos egymás-keresése, nem poézis és nem bűn, hanem Isten csodálatos mágnese, amellyel az egy-másnak teremtett lelkeket húzza egymáshoz közelebb, hogy egy életre összekösse őket... És hogy az ember születése nem triviális tréfája a természetnek, hanem az önmagát megsokszorozó ember imád-ságos teremtő munkája, folytatása a biblia legelső fejezetének... Mindezek megértéséhez magasba né-

ző és Isten horizontjait kutató szem kell és emelkedett, finomodott ízlés; porba néző ember az ő szűk látókörével sohasem fogja ezeket megérteni. Úgy vagyunk vele, mint az emberi fül a hanggal: a 16-on aluli és a 20.000-en felüli rezgésszámokat a fül már nem képes felfogni, pedig ott a finomabb hangok miriádjainak egész orchestere dalol; – ezért nem halljuk a légy szárnya rezzenését és a gyíkok, szöcskék beszédét... Fül kell ahhoz, finomságokra rezonáló, nem csak a természet legdurvább zörejeit felfogó! Valamint, hogy az Istennek az emberhez szóló halk, finom beszédét is csak a felsőbbrendű ízlés hangolta, magasba néző lélek tudja megérteni. A porban járó nem érti és röhög rajta.

Mindezekben egy a végtelenül szomorú. Nem az, hogy leányokról durva beszélgetés folyik; nem az, hogy úri asztaloknál és szalonokban az arcpirító lebuji-vicek orgiája járja; nem az, hogy a mi tiszta fiaink a banán-nótát és a szeretkező bűn világának dalait dalolják; még az sem, ha barátai éjjeli mulatóba csalják a csodálkozó szemű magyar fiút... Az a szomorú, hogy a trágár tréfán mindenki nevet, s másnap tovább mondja; hogy a banán-nóta hitvány piszkos csattanója *tetszik* a fiúknak: tovább is dalolják, mást is rátanítanak; az, ha leányokról másképen, mint piszkos nyelvvel beszélni *nem is tudnak*; és az, hogy az a hazuról féltő gonddal, simogató édesanyai öleléssel elbocsátott gyerek a bűnözők lebujiában *jól érzi magát*, máskor újra elmegy és még csak meg sem sejtí, hogy minden ilyen nóta, tréfa, találkozás, ölelés az édesanya simogatását és a nemes férfi-élet hímporát dörzsöli le róla. Az a szomorú, ha porba nézővé lesz a napba tekintő fia az Isten rónáinak, – és észre sem veszi, hogy mások bocsorának nyomait kutatja, hulladékok, kialudt tűzhelyek között jár... Sőt, tetszik neki a por, a göröngy és kineveti azokat, akik fölfelé néznek... Az a szomorú, ha vallásos, derék fiúk csak arra vigyáznak, hogy halálos bünt el ne kövessenek; – mintha volna pontos határvonal a „még nem bűn” és a bűn között! A bűn a mélypont; fölötte nagyon magasan húzódik az Isten nagy vízszint-vonala, és közben az alantas gondolkodásnak és mindent a poron át nézésnek hihetetlenül gazdag, szövevényes pókhálója húzódik. Milyen szomorú az, ha egy nemzet ifjúsága és egyetlen reménye ebbe a pókhálóba bonyolódva mélyen a nagy élet-színvonal alá süllyedt és ott lebeg folyton a bűn fölött, – és még csak öntudata sem ébred benne a leromlottságnak, vágya sem ébred a vissza, felemelkedésnek! Jól érzi magát ott lent, két világ határán: kicsit a bűnnel is játszogatva, kicsit azért Krisztusba is megkapaszkodva... Két világ határán: hinta-palinta...

Az igazi élet horizontja Isten horizontja. Krisztus az embert fölfelé nézni tanította, keresni mindenben Isten gondolatát, Isten stílusát, Isten diktálta vízszint-vonalát az életnek, és e vonalnál soha lejjebb nem csúszni egy millimétert sem. A napba néző lelkek jelszava nem az: félek a halálos büntől! – ha nem: félek mindentől, ami stílustalan, nivótlan, durva, ami bármiképpen is elrontása annak a gyönyörű terveknek, amely a világot teremtő Isten előtt lebeghetett. Járok az Isten élet-színvonalán, nézem a parányokban is Isten horizontját. Ez nemesít, emel, tesz nagystíliú emberré. „Ahogy a teremtő Isten képzelte az embert...”

Érzem, tudom, hogy a hétköznapi életben, kívül az emberi világon, egyetlen archimedesi pont van, amelyre megtámaszkodva mélyre süllyedt lelket, ifjúságot, társadalmat ki lehet forgatni sarkaiból és emelni, emelni fel az Isten rajzolta élet-színvonalra, emelt fejjel felsőbbrendű horizontot nézni. A világ archimedesi pontja: Krisztus. Belé kapaszkodott az ószövetség minden igazlelkű nagy reménykedője; reá támaszkodik a megváltott emberiség minden hívő, bizó, ég felé törekvő igaz kereszténye. Belé kapaszkodni, reá támaszkodni, és állni mozdíthatatlan-szilárdan a nagy vízszint-vonalon: ez a felsőbbrendű gondolkodás főséges titka...

Bár megtanulná ezt a titkot a *mi drága magyar* ifjúságunk!

6. SZENTKÉPEK A LÉLEKBEN.

„Amint tehát viseltük a földinek képét, viseljük a mennyeknek képét is.” (IKor. 15,49.)

Ha az ember Istennek házat épít, nagy kötömböket rak fel egymásra, titáni pillérekre támasztja a tetőt, színes képekkel díszíti ablakait, s a falakra híres művészek emberfölötti nagyságú szentképeket festenek. Szép legyen az Isten háza, szebb az emberek palotáinál! És amikor készen van minden, eljön a püspök, hogy beszentelje és Istennek átadja a dómot, amelyet e pillanattól kezdve betölt fenségével az Úr, mint Mózes frigysátorát; és a templom csendjében ezentúl a csipkebokor kiáltása visszhangzik: Le a hétköznapi élet poros saruival, mert szent ez a hely, ahol álltok!

Isten maga is épít templomot magának, sok-sok millió eleven dómot. Csont-pillérekre jönnek ott a

húsból, vérből, idegből szótt falai a székesegyháznak; halhatatlan lélek emeli a templomot minden más hasonló élő palotája fölé az isteni teremtő erőnek és szenteli fel az Úr szolgálatára. „Nem tudjátok-e, hogy az Isten temploma vagytok, és az Isten lelke lakik bennetek?” (1Kor. 3,16.)

Ennek az élő dómnak falaira a saját képét festette az Isten. („... az ember Isten képére alkottatott.” (5Móz 9,6.); a lélek mélyén pedig, mintegy kincses szekrénybe rejtve, három csodálatosan szép szentképet helyezett el, amely minden emberrel vele születik, de amelyeket mindenkinek magának kell felfedeznie és egy életen keresztül tökéletessé kidolgoznia. Olyan ez, mint amikor a képes gyermekújság szerkesztője leközi a lapban egy csupán kontúrjaiban megrajzolt képecskét és aláírja: „No, gyerekek, ezt most fessétek ki szépen színesre, ki ahogyan tudja.” – És a kis olvasók pepecselnek, mázolnak, és tehetsége, türelme, ügyessége szerint mindenik kihoz valamit a rajzból. Egyik képet, másik egy nagy pacnit, a harmadik lukat radíroz a papíron... Isten is az emberi lélekben három szentképet helyez el, csak homályos kontúrjaiban megrajzolva, és azt mondja: „Dolgozd ki őket egy életen át, színezd, alakítsd, tedd olyan széppé, amint csak tudod. Jutalmat kapsz érte.” És az ember végzi élete munkáját: festi, színezi a három szentképet. Ki vérrel, szenvedéssel, szeretettel, imádságos áhítattal, ki pedig könnyelműséggel, bünnel, gonoszsággal. A művész jutalma örök boldogság; a kontár önnön élete katasztrófáját festi.

A lélek dómjának első szentképe Istennek, az élet alpha és ómegájának képe; a második az ideális nő, a harmadik az ideális férfi képe.

„És teremté Isten az embert az ő képére; Isten képére teremté őt, férfiúvá és asszonnyá teremté őket” (1Móz 1,27.). Íme a három szentkép a könyvek könyvében!

1. *Isten képe* együtt születik az emberrel és az öntudatra ébredt lélektől egyetlen pillanatra el nem választható. Azt megteheti az ember, hogy tagadja az Istent, de nem teheti meg azt, hogy ne érezze, sejtse, tudja, félje akkor is, amikor legjobban tagadja. Az iskolák hittankönyve mindenkinek ad bizonyos általános közös motívumokat a készülő Isten-képhez; a többit a lélek maga adja *hozzá*; és mindenki a maga tehetsége, akarata, áhítata szerint festi meg a maga szentképét úgy, ahogyan ő a jó Istent maga fölött érzi. Az imádkozó kis gyermek, ájtatoskodó öreg néni, nagy beteg ágya fölött fohászzkodó édesanyja, tábor keresztje alatt megálló cserkészfiú, szentmiséjét bemutató pap, a mellét verő bűnbánó, az anyag egyeduralmáról könyvet író tudós, a káromkodó durva férfi, a gúnyolódó szociáldemokrata, a templomrabló kommunista, az Isten-tagadó hitetlen: mind, mind a lelkük Isten-képét festik, csak más színezéssel, más érzésekkel, más eredménnyel. Van művész, van kontár és van képromboló; s a halál után mindnyájan azt az Istent fogják bírónak találni, akit egy életen át a lelkükbe belefestettek. Mert más és más képet festhet vágya szerint lelkébe az ember, örökké áll az egy és változatlan Isten; és a nagy találkozásokkor mégis minden ember a lélek dómja szentképére ismer majd reá: jutalmul kapja mint győzhetetlen valóságot az élete hosszan lefestett Isten-képet.

Ezt az első és legszentebb szentképet a lelke templomának ezerféle színnel dolgozza ki élete minden pillanatában a vallásos ember: az, aki nagyon szép Isten-képet akar festeni és nagyon vigyáz arra, hogy az ő mesterműve minden kicsi részletében egyezzen azzal a műremekkel, amelyet Isten a szent írók tollával és Krisztus tanító szavával önmagáról alkotott. Az ima, elmélkedés, a templomban töltött csendes meghitt percek, szentmiséken az intim bekapcsolódás a keresztáldozat fönséges cselekményébe, a szentségek vételénél Isten kezének meg-megragadása az élet nagyobb pillanataiban nagyon közvetlenné és meleg tónusúvá teszik a szentképet, és nyomukban a szelíd Krisztusarc vetítődik rá a lélek-dóm falára; a hit mélységes lebomlása, a bizalommal és odaadással teljes reménység jövőbe néző felemelkedése, az Úr törvényeinek megtartásában lüktető hatalmas aktív erők diadalmasan szép kontúrokat adnak a képnek; gyönyörűen színezik azt a szeretet, jóság, Isten nevében adott ajándékok, érte hozott áldozatok; és az egész valami hatalmas, impozáns egységbe foglalja az igazán vallásos lelkek állandó személyes kapcsolata a gondviselő Istennel, és az istenfiúság nagy ténye alapján kidolgozott katolikus világnézet: az egész életnek bizonyos evangéliumi nivóra emelése, amidőn minden tettnél az a döntő kérdés: mit szól ehhez az én uram, a lelkemben élő Krisztus?

A lélekben kidolgozott Isten képe nem marad titkos kincse az embernek: gondolkodásán, szavain, tettein *kivetítődik életébe és környezetére*, megneemesíti vagy eltorzítja egész-önmagát, életét, törekvéseit és mindent, ami az övé. A vallásos ember élete minden kicsi mozzanatán revelálódik az Istennel való kapcsolat; nemesebbé, emberebb emberré teszi őt, és a túlvilági életben való aktív hittel egész földi életének végtelen távlatot és megvilágítást ad.

Mert az Isten képét akarva, nem akarva, minden ember festi egész életén át; a vallásos ember egész lelkével figyelve, művészi szépet alkot, az Istentől elforduló pedig minden gyengeségét, rosszaságát

megörökíti a lelke dómja szentképeknek készült kincses rekeszében. Minden jó az Isten képe egy-egy vonását húzza a lélekbe, s minden rossz egy vonással hozzájárul a legszomorúbb torzkép elkészítéséhez.

Istenem, ha minden ember művészi szépet akarna és tudna alkotni!...

2. A második szentképen három fenséges szépségű nőalak áll. Ó, itt nincsenek Judithok, Magdolnák: a bűnnel bármiképpen érintkezésbe jutott nő nem kerülhet a lélek szentélyébe. *Három piedesztálra emelt női szentkép: Szűzanyám! Édesanyám! Hitvesem!...*

A Szűzanya képét maga a jó Isten festette meg: apró mozaik-kövekből állítgatta össze végig az Ószövetség szent könyvein és az evangéliumokon. Mózes első könyvétől kezdve végig a zsoldárokon, Énekek énekén, próféták írásain, a Szentírás egyetlen meg nem szakadó gyönyörű himnusza a csillagok övezte tiszta asszonynak. Erre a képre rávetítette a Teremtő mindazt a szépet, amit az Isten a nőről, édesanyáról elképzelhetett. Az „Úr szolgáló leányától” a „mennyországnak királynéjái” a szépség, jóság, szeretet, szenvedés útja vezetett. Nem volt karrier, a szó legszentebb értelmében sem; mert Mária, a templom imádkozó kicsi szolgálója már a mennyek királynéja volt, és mert égbe emeltetése után is megmaradt annak, ami egész életében volt: Isten alázatos szolgáló leányának... Kétezer év óta festi, másolja ezt a szentképet a hívő emberiség: Rafael ecsetje, a középkori himnuszköltők tolla, Bossuet ékesszóló nyelve, Canova vésője, kis kongreganisták millió imája, édesanyák fohásza, elbukott szerencsétlenek feljajdulása a Tisztához mind, mind azt mintázza; és áll a kép felettünk elérhetetlen, főszege szépségében; összekötője a földnek az éggel, édesanyja minden felfelé nézőnek.

Mondhat és tehet az ember, amit akar: imádkozhat, ostromolhat, káromolhat, építhet vagy rombolhat szentélyeket, imádság terévé vagy bűn piacává változtathatja a földet, – egy tény áll föllette megintgathatatlan: az, hogy a Szűzanya nő volt, földi nő, asszonynak szülötte, embertestvérünk. Ez az egyszerű tény örök időkre piedesztálra emelte a női nemet és mélységes hódolattal állította szembe vele az erő emberét, a férfit. A középkor lovagja, az új kor gentlemanje ezt a minden nőben visszacsillámló természetfeletti szépséget és nemességet tiszteli a nőben: meghajolva áll meg királynő, tiszta lány, festett arcú delnő, kócos szolgáló előtt és felemelni kész szánalommal hajlik a perdita fölé is, mert ennek is azt tudja mondani: rongyos, zilált, bűnös vagy, de nő vagy, és én tisztelem benned is még eltorzítva, meggyalázva is az egyetlen, igazi Asszonynak a képét!

Mint ahogyan minden földi fényben a nap önmaga tüzet látja visszacsillanni: mert a fa életén át a nap sugarait gyűjtötte s meggyújtva visszasugározza; a szén, amely a villanyt, gázt adja, sok millió év előtt napnevelte őserdő volt; a gyertya viaszát napsugár éltette virágok kelyhéből gyűjtötte a méhecske, s a fonalat adó len is neki köszöni életét... Minden fény és meleg a naptól; minden szépség és tisztelet a női nem számára Krisztus Édesanyjától!

Ezért áll meg fedetlen fejjel a Férfi a nő előtt és hajlik meg a szolgálatára. Mert a világ összes bukkott nőinek minden bűne és lelki nyomora századrész annyira sem tudja meggyalázni nemét, mint ahogyan felmagasztalta azt a Szűzanya, a csillagok övezte tiszta asszony.

A szentkép másik két alakját a férfi előtt egy gondolat fogja össze: a *puha kéz* gondolata.

A férfiember életében két puha kéz játszik döntő nagy szerepet: az édesanyjának és a hitvesének keze. Az első az élet tavaszán, a másik élete nyarán és őszén fogja az ő erős harcos öklét és hozza számára mindazt a szépséget, jóságot, finomságot, amely a női lélek mélyén pihen, s amely nélkül a marcona, durva, küzdésre teremtett férfi élete a lövészárkokban járó, priccsen háló, gránátűzben őrsegen álló katonának, vagy az országút egyedül bolyongó, porlepte vándorának sivár élete volna. Tartalmat, poézist, célt, örömet a puha kéz visz ebbe az életbe.

Az édesanya puha keze a gyámoltalan kicsi emberből férfit farag, ő nevelgeti, alakítja pólyában vinnyogó tehetetlen poronty korától; öntudatra simogatja lelkét, sok-sok türelemmel belé oltogatja a beszéd, a járás tudományát, és aztán hosszú-hosszú éveken – az ő évein – által lelke minden kincsét belé öntögeti, míg nem marad más kincse, csak a szeretete; azt is neki adja, de az oly gazdagon árad az édesanyai lélekből, hogy kimeríteni ő maga sem bírja. Ennek az áldott, szent puha kéznek köszönjük, hogy tudunk hinni jóságban, szépségben, hogy fogalmunk van meleg otthonról, szeretetről, hogy nem úgy rontunk neki az életnek, mint az ordas farkas: harapásra készen, mindenki ellen csatára készületen. Ez az egyetlen kéz, amely mindig csak ad és soha sem kér semmit; sőt már a 14-15 éves fiú türelmetlen löki el magától, nehogy a barátai még kis gyerekek tartsák. És százszor ellökve, százszor megütve, megcsúfolva, édesanyánk keze mindig azzal a régi puha simogatással nyúl felénk akkor is, ha nagy urak leszünk, akik előtt mindenki tisztelettel hajlong, akkor is, ha gazember lenne belőlünk, világ megvetettje, átok tárgya mindenkinek előtt... ő előtte nincs „kegyelmes úr”, és nincs „hitvány gazember”,

csak egy van: „édes fiam!” A férfiember minden nőben önkéntelenül is édesanyja sors-társát tiszteli; a koldusasszonyra, a vén cigányasszonyra is mély tisztelettel néz, amint eszébe villan: ez is édesanya, ez is szeret valakit úgy, amint engem szeretett az anyám. És ha férfiéletének sok-sok esztendején át minden kincsét, ragaszkodását az édesanyja elébe szórta, ha elleste a gondolatát is, ha a fiúi hála élete vezérfonalává lett is, ha végül a halál hidege fagyasztotta merevre ezt az áldott puha kezét, a koporsója mellett a fiú akkor is csak azt érzi majd: Nem szerettem eléggé az édesanyámat!...

Nincs az Istennek még egy olyan gyönyörű gondolata, mint a puhakezű édesanya; imádságos lélekkel kell felnéznünk reá, és a férfikor éveiben is hozzá zarándok-áhitattal, búcsút járni mennünk.

A másik puha kéz az oltárnál fonódik a mienkbe, és Isten köteléke bilincseli hozzánk „holtomiglan, holtodiglan”. Szerelem a köteléke, amely később hitvestársi hűségge nemesedik. Eljön, hogy puhára kibélelje az otthonunkat, s egy életen által nemessé, jóvá simogatja az élet küzdelmében elkérgesedő férfiszívét. Szervesen hozzátartozik a férfi életéhez; ha hiányzik, nem teljes az élet. A magában álló férfiről mondja Radványi:

„A puha kéz hiányzik életemből.
S vagyok az élet sötét vándora,
A céltalan, ki haza sohsem ér,
S akit belep az országút pora.”

A második puha kéz simogató munkájának két korszaka van: egy prelúdiuma, amikor a poézissel tele forró, fiatal szívet a szerelem melegségével végigsimogatja, s az ifjú úgy érzi, hogy benne kiegészülését találja az élete. Mátkaság... mézeshetek... házasság első éve... Azután jön a hitvesi puha kéz igazi felmagasztosulása, amikor a férjet édesapává neveli, és a kettejük életét egyesítő kicsi ember lelkébe mint édesanyai kéz nyúl bele. A „hitvesem” gondolat csak bimbó az Isten életfáján; virágba akkor feslik, ha hozzájön a világ legszebb neve, és lesz: „gyermekeim édesanyja.” Ettől kezdve lesz teljessé a férfi élete, és a puha kéz fenségessé magasztosul.

A férfi útja: a puha kéztől a puha kézig. Az az idő, amikor az édesanya keze már visszavonul, hogy helyette a férfikor küszöbén a kemény apai kéz alakítsa tovább az ifjút, küzdelmek, vágyak, nagy felángolások, tévedések, vergődések kora. Az ifjú keresi a másik puha kezét... És ha megtalálta, elülnek a vágyak, megszűnnek a vergődő harcok, megnemesednek a gondolatok; itt már a férfi készíti a család életét. A kamaszkoron át az igazi szerelem elérkeztéig a hitvesi puha kéz után kutat az ifjú; a katolikus magyar fiúk életét ez nemesíti meg, ez irányítja viselkedésüket leányokkal szemben, ez köti fákra a beszélgető nyelvüket, ez ösztönzi őket feszülő ambícióval tanulásra, ez érleli férfivá a bohó gyereket. És minden leánynak azzal az aggódó néma kérdéssel néznek a szemébe: olyan vagy-e, amilyennek a gyermekeim édesanyját látni akarom?... Férfivá fejlődő drága magyar fiúk keresik a puha kezét, hogy Isten bilincselésével a magukéhoz kössék, és teljessé avassák mindkettőjük életét. Ó, csak mindannyian elég hittel, elég komolysággal keresnék!...

3. *Önmaga férfiképe* a harmadik szentkép, amelyet művészi kidolgozásra mindannyiunk lelke dómjába helyezett az Isten. Életünkkel dolgozunk rajta.

Férfiideált nem egyet festettek híres, nagy nevelők ép úgy, mint történelmi korok. Az apostoli idők vértanú szentje, a középkor ideálokat tisztelő hős lovagja, az angol gáncs nélküli korrekt gentlemanje történelem alkotta egész-férfi típusok. Hatalmas férfialakot rajzolnak Foerster pedagógiai könyvei sok színnel, sok melegséggel; ennél mélyebb, lelkibb, közelebb álló a mi világunkhoz a Tóth Tihamér könyvei mozaikjából kiemelkedő magyar ifjú képe; férfi-ideált ad a cserkészlet, a kongregáció... Egy a fontos: hogy a fejlődő ifjúnak *legyen* férfiideálja, legyen magasabb gondolata önmagáról, felsőbbrendű ambíciója önmagával szemben: hogy ne legyen magával igen nagyon megelégedve. Mert aki jó önmagának úgy, amint van, abból jobbat, értékesebbet csinálni nem lehet. A nagyobbra törésnek alapja az elégedetlenség a meglévővel.

Itt két gondolatot szeretnék csak átfutóan, röviden érinteni.

Szeretném minden fiúban nagyon öntudatosá tenni azt a tényt, hogy minden, amit gondolunk, mondunk, teszünk, akarunk, része lesz az életünknek és egyéniségünknek. Az egyszer kimondott szó, jó vagy rossz, alkotórésze lett életünknek, önmagámnak és velem él az örökkévalóságban is. Minden jó, amit kíván, mond, tesz az ember, jobba teszi őt magát; minden rossz rajta is ront valamit. Ezért van az, hogy minden megmozdulása akaratumnak végtelenbe nyúló felelősség fénycsóvjába esik. Ezért nincs „önmagát kitomboló ifjúság” és utána „megkomolyodott férfinemzedék”, mert az a tomboló ifjú eltörölhetetlenül részévé válik a megkomolyodó férfinak, és a férfi soha szabadulni nem tud a zilált lelkű ifjú benne élő, tovább élő emlékeitől. Ha minden fiúnak öntudatában élne az, hogy minden szava,

vágya, tette egy életre rögtön útítársává szegődik, kevesebb lenne az összeomlott élet és több a boldog ember.

Ugyanilyen komolyan szeretném minden ifjú lelkében nagyon erősen aláhúzni azt a szót, hogy *én*. Isten kegyelme vezet, és minden jószág, amellyel találkozom, hív, emel, nemesít. A másik oldalon csalogat a bűn világa, ezer kar nyúl felém, hív, húz, vinne magával... Ellentétes hatások közt állok; de mindig *én vagyok az, aki dönt*, aki tesz jót, vagy rosszat, aki irányítom a magam életét, és aki annak minden pillanatáért felelek. Nincs büntárs és nincs csábító, nincs enyhítő körülmény és nincs mentő ok, mert a felelősséggel szemben magamra hagyatva, egyedül állok. A csalogató cimborá, a rád mosolygó bűnös nő, a kártya, a bor, a társaság mind nem lesz melletted, amikor akár önmagadnak, akár évek múlva a családotnak, akár az örök bírónak számot adsz az életed egyes perceiről. Tehát ezeket a perceket már most független-önmagad kell hogy intézzed, feledve környezetet, pillanatnyi hatásokat és nagy magadba-hallgatással szembenézve csak egy szemvillanásra a felelősséggel s az eljövendő számadással. Sokan dolgoznak talán egy pillanaton, bohém, jókedvű cimborák; de úgy, ahogyan ez a pillanat a lelked dómjában készülő önmagad férfiképére odarajzolódik, egyedül állsz a kép előtt, és az esetleges torz vonásért az élet Művésze és Kritikusá előtt egyes-egyedül felelsz majd.

Festegetjük a lélek temploma falára önmagunk férfiségének képét. Előttünk a minta: ahogyan az igazi férfit magunkban elképzeljük, és ahogyan azt egyes művészei az emberi léleknek előttünk megrajzolták. Másolunk; azaz másolnánk, de ezek az ideálok tollal, betűkkel papírra írott mondatokból néznek reánk, mi pedig másoljuk őket gondolatlanul, vággyal, tettel... Milyen nehéz is egy ideális képet az élet kiterített vásznára, lélek-templom kincseskamrája számára hüen lemásolni! És mégis csinálni kell egész tudással, egész figyelemmel, mert *egy örökkévalóságon át az a férfi fogja folytatni az életemet, ahogyan én a férfit önmagam számára életem vásznára tettel, vággyal, pillanatok élményeivel hosszú-hosszú évek során át megrajzoltam!*...

*

Másfél milliárd ember dolgozik meg nem szűnő, állandó munkával a lélek-templomok szentélyében elhelyezett szentképeken. Festik, festik az Isten képét, művészek, kontárok... Festi az ifjú lány önnön-leányképét, és a legszebb férfiképet: férfiideálját. És festi a fiú a hármas női szentképet, hogy megalkossa magasztos női ideálját, és önnön férfiképét saját magának életideálul. Mert ami egyiknek életideálja, ugyanaz várva-várt, keresett, szerelemmel festegetett ideális kép lesz a másik lelkében is... A szentképek mindenkinek egyformán tulajdonai; csak más lélekkel, más érzellemmel festi őket egyik is, másik is.

Ezek a lélek dómjának Isten kipontozta, ember megrajzolta csodálatos szentképei. „Dolgozd ki őket egy életen át, színezd, alakítsd, tedd olyan széppé, amint csak tudod. Jutalmat kapsz érte.”

És az ember végzi élete munkáját: festi, színezi a három szentképet. Ki vérrel, szenvedéssel, szeretettel, imádságos áhítattal, ki pedig könnyelműséggel, bűnnel, gonosszaggal. A művész jutalma örök boldogság; a kontár önnön élete katasztrófáját festi.

Milyen szép lenne az élet, ha minden ember művészi szépet akarna és tudna alkotni!

C.

TISZTA SZERELEM.

Tüzek... lángok... lobbanások... így nevezik a költők azt a belső megmozdulást, amely a serdülő ifjú érzésvilágát hevíteni kezdi. A szárazon boncolgató tudósok a természet törvényét látják benne... A kis és nagy világban Istent keresők pedig a Teremtő élethimnuszának ütemét érzik belőle... Azt azonban közösen vallják, hogy a szerelem tüze életirányt mutat, egyéniséget formál és embertestvérben is lobogásokat keres...

A monda szerint a tüzet Prométheusz az égből hozta; pedig ezek a lángnyelvek fát, karót, szenet égetnek és végül is hamut eredményeznek. A szerelem szent tüzet valóban az égi Teremtő gyújtotta az emberben. „Crescite et multiplicamini!” Szent tűz tehát, amelyet isteni eredete miatt a lélek szentélyében kellene ápolgatnunk.

A tüzek addig értékek, amíg a mécsesben világítanak, vagy ércet, vasat izzítanak! Ha azonban fékevesztetten elszabadulnak, akkor falvakat és városokat hamuvá perzselnek. Ha azonban a földön lobogó, vagy a mélyből előretörő lángtenger pusztító hatalommá lehet, akkor az ember lelkéből fellob-

banó szerelem is – égi eredete dacára – fékevesztett rombolást okozhat.

– Vedd kezedbe testvér a legnagyobb írók műveit. Olvasd Tolstoj: Karenin Annáját, Dostojevszky: Bűn és bűnhődését, Bourget: Válását, Wagner: Tannhäuserét, Parsifalját, Goethe: Faustját, Madách: Ember tragédiáját, Bibó: Báthory Zsigmondját... Egytől-egyig a fékevesztett tüzek pusztításáról beszélnek.

A felszabadult szenvedélyek életeteket gyilkoltak. Útjuk a temetőkhöz vezetett.

De ki tudná megmondani, vajon a síron túl mi következett?...

A tiszta szerelem tüzei reávilágítanak a homályosan jelzett isten-utakra. Izzásuk meleget áraszt a rideg, zimankós életre és lendületet visz az emberi cselekvésekbe. De csakis akkor és csakis úgy, ha lobogásukat szabályozza és irányítja az ember meglátása és átértékelő lelkisége...

1. ILLÚZIÓK.

„Míg gyermek valék, úgy szólék, mint gyermek,... mikor pedig emberkorba jutottam, felhagytam azokkal, mik gyermeknek valók.” (1Kor. 13,11.).

A partot szegélyező nefelejtsben gyönyörködve nem tudjuk visszapergetni a szirmok fejlődését az életkerék első megrezdüléséig. A kertész igen egyszerűen kimondja: a mag a kezdet. A mélyebben rejtőző igazság azonban az, hogy a magocska kicsi házikó, amelyben meghúzódik az elpihenő életerő... Ha azután – tovább haladva – a fejlődés folyamatát kutatva azt a mozzanatot akarnám meglesni, mikor a zöldellő levélkék mögül kibukkannak szirmokat záró bimbók, vagy amikor a bimbók virággá nyílnak, akkor lehetetlen feladatra vállalkoznánk. A figyelemre is alig méltatott tóparti nefelejcs is oly szerves egység, amelyben átkutathatatlan külső és belső erőhatások adják a fejlődés összetevőit, de minden megrezdülésében benne mozog a titkos életerő.

Ha a gyerekembert fejlődő virágszálnak nézem és a bontakozó virágot Péternek, vagy Juliskának hívom, mindkettőben azt látom, hogy a fejlődés szakaszaiban belejátszik az élet üteme; csupán az a különbség, hogy egyik korban az egyik, a másik korban a másik életütem lesz erősebb. Amíg parány az emberbimbó, addig az Ő életsodrát az étel-ital utáni vágy diktálja. Mikor játékos korát éli, akkor figyelme a szórakozások felé fordul. Később jönnek a könyvek, olvasmányok; Péterkék nagy táskával ballagnak az iskola felé. Ettől kezdve az ABC és a számtan köti le a kis gyermek érdeklődését. Az élet további fejlődésén – nem tudjuk hogyan és mikor – a külső világ helyett saját életének rejtettebb és homályosabb kérdései kerülnek az érdeklődés központjába.

A gyermekkorban az érzelmi világ *a szeretet* vonalán mozog; Isten, édesanya és testvérek felé irányul. Későbbi években ezekhez hasonló, de tőlük mégis eltérő érzés kezd uralkodni. Ezt a rejtélyes vonzódást szorosabb barátság, kedvesség név alatt takargatja, rejti az ember. Nem akarja, nem meri a pislákoló szerelem nevével illetni, pedig úgy eredet, mint tartalmi szempontból a föllobbanó szerelemmel azonos...

A szerelem szót, a maga egész élettartalmával a kifejlett ember élettüzének mondanám; a gyermek és serdülők életében jelentkező szerelmi lobbanást *illúzióknak* és *gyermekszerelmeknek* nevezném.

Ha pedig ezt a két szót egész fogalmilag és tartalmilag akarom átfordítani, akkor igen sokat szeretnék a szó alá rejteni. Merengések... elgondolások... érzelmek... vágyakozások... szerelmi nekilendülések... lobbanások... tüzek... kialvások és újra-gyulladások... heves érzések... hideg lehülések... Mindezek a megmozdulások a gyermekkortól fejlődő nagy élethivatásnak félig-meddig megértett és meg nem értett jelentkezései. Rövidesen: kopogtatás az igazi szerelem beköszöntésére!

A nagy hivatottságú szerelem mécsplákolásai ott vibrálnak a meleg kis pajtáskodásokban, a fiúk és leánykák egymás iránt tanúsított túlzott kedveskedésében, a bájos gyermekeknek a felnőttek iránt érzett rajongásaiban, kedveskedéseiben. Ezek az ártatlan megrezdülések az ébredező szerelmi érzés naiv kitörései.

Mi messze járunk attól, hogy a Freud-féle durva panszexualitásban higgyünk. Mi az egész szerelmi életet a személynek a személy felé való orientálódásában keressük. Bár ez a felsőbb skálájú muzsika erősen megfinomítja az életösztönt, ennek dacára nem akarjuk véglegesen kitessekélni a testi odahajlást. Csupán azt akarjuk nyomatékosan hangsúlyozni, hogy a szerelmi megmozdulásban elsőrendű helyet találjon a lelki értékekből fakadó szeretet. Éppen ezért a gyermekszerelmeknek sem tulajdonítunk olyan jelentőséget, aminőt a pszichiáterek és pszicho-analitikusok nagyképűséggel „lelepleznek”.

Mi itt az öntudat kérge alatt pislákoló paráznak kisugárzását látjuk, amely az élet későbbi szakaszában lángoszloppá erősödik.

Ezeket a gyerekes föllobbanásokat, idillikus tüzeckéket azonban nagy figyelemmel és a fölnőtt ember bölcs előrelátásával kell kezelni. A fékentartás mindig szükséges; ha pedig a kort megelőzőleg erős lobbót vet, akkor lefojtás a kötelesség. Mindenesetre nagy hiba volna a mesterséges fölgyújtás, vagy a nagy tüzek oltásához szükséges erőszakos fölvonulás (kemény tilalom, büntetés, verés stb.). Mesterségesen az a család gyújtogat, amely *tréfás formában* összekötetésbe hozza a gyerekeket a jövőendő „*feleség*”-gel és ezen a címen túl meleg barátságot, ölelgetéseket, csokolódzásokat felelősség nélkül engedélyez... Ahol pedig túlzott nevelői gondoskodással és rémképeket látó ijedelemmel támadnak a föllobbanó tüzekre, ott a gyermek figyelmét olyan dologra irányítják, amely benne meg sem született.

Hogy mennyire nem komolyak ezek a gyermek-föllobbanások, azt onnan látjuk, hogy – bár mély benyomást is hagynak a lélekben, mégis – új és új környezetben hamarosan elpihennek, sőt más és más személy, vagy gyermek iránt vetnek lobbót. Ezekben az érzésekben ép az az illúzió, hogy a gyerekek örök, szent érzésnek sejtji, valójában pedig átfutó lidérc-fények... De az eltűnés nem azt jelenti, hogy végleg letűnt az élet mozgalmas területéről; mint pislákoló tűz a hamu alatt maradt és lágy szellő érintésére megint lángot kapva újra ég.

A serdülő leányka, vagy fiú lelkében már erősebbek ezek a föllobbanó tüzek. Az ábrándos gyermek szívesen rajzolja maga elé a jövőendő ideál képét. Szívárványképeket teremtő fantáziája az őt szeretőkben minden szépet és jót fölhalál. Ez a lobogás, ez a tűz már tudatos; ebben már erős iramot kap az ösztön is. A fejlődő gyermekemberben a test is hangosabban beszél; szinte észrevétlenül szól bele az eszményien induló vonzalomba. Amint a test és lélek egysége mellett lehetetlenség, hogy egyik a másik nélkül desztilláltan töltse be szerepét, éppúgy nem maradhat elszigetelten a test, midőn megmozdul a lélek, vagy megfordítva!

A serdülő kornak testi és lelki megmozdulásai már olyan tüzek, amelyek a rejtett élet homályára is reávilágítanak. Épen azért bíbort vonnak a gyerekekre arcára is... Itt már az élet komoly megsejtésével és heves föllobbanásával van dolgunk. Ha a kisgyerek érzéseit illúzióknak, akkor ezt a másikat – prózai formában – gyerekszerelemnek nevezhetném. De ha az illúzióknál a nevelőket kell inteni, hogy vigyázzanak a pislákoló tüzeckére, akkor a serdülő ifjúságnál önmagát az ifjúságot kell óva inteni, hogy vigyázzon a szent tűzre; vigyázzon pedig úgy, hogy a feltáruzó élet jeleit észlelve ne a testi és lelki érettségre következtessen és ne a kiélés útjaira lépjen!

A diáklélek és ábrándos leányka regényes pompába színezi a jövő életet. Azért kedves előtte a sok érzelő regény. „Iglói diákok” fajta darabok is ezt akarják elhíttetni velük, hogy szerelem és bor adja a diákélet idilljét. A komoly diák és tiszta leány azonban nyitottabb szemmel jár. Világosabban látja az életet, mint a limonádés romantika írói. Különbséget tesz lidércfények és élet-előkészületet jelző tüzek között. Az első után nem fut, a másikat gondosan őrizgeti. Férfi! Leány! Olyan gondolkodású, hogy az Isten terveinek jelentkezését áhítatos lélekkel fogadja... Nem ijedezik az élet erős ütemétől, de nem szédül meg az első érzéshullámozástól. Ideális elmerengem sekkel nem lesz megölője a jövő realizmusának.

A serdülők „szerelmei” lehetnek átfutó illúziók, de fegyelmezetlen kiélésük gyászos élettragédia, A búbanatban eldobott „csalódott” gyerekéletek erőteljesen figyelmeztetnek, hogy csak a jövő jelzésének, de ne a jelen bűnös élvezetesköznek nézzük a gyermekszerelem tüzeckéit...

A sötét országutakon föl villanó, imbolygó fénypont jelzője az embernek. Feléje megy, irányát követi és ha itt-ott el is tűnik a mécsvilág, tovább kutatja, tovább nyomozza, hogy illúzióvá ne váljék a föllobbanó fényforrás. Az ember életében gyermekkortól kezdve fel-feltűnedezik a szerelem titokzatos tüze. Drága gyermekekben, ártatlan serdülő leánykák életében hullámozó érzéseket, szomorú illúziókat kelt. Érthetetlen játékként, nem ismert életformaként köszönt be a gyermekember életébe. Nem szabad azt hinni, hogy nincs hivatása. Ezek az átfutó, illúzió-szerű lobogások előkészítik az ember életét az érett korban felgyulladó nagy tüzekre. A nagy hivatás tudatában tehát nem rettenünk meg a serdülő gyereknép feltüzésedő szerelmi lobbanásaitól.

Ezek a tüzek váltakozó illúziók, de a nagy és reális élet ritmusos prelúdiukai.

2. FÉNYKÉPEK AZ ÍRÓASZTAL FÖLÖTT.

„Mi pedig mindnyájan felfödött orcával

nézvén, mint tükörben, az Úr dicsőségét, ugyanazon képmássá változunk át.” (2Kor. 3,18.).

A római házakban örök tüzek pislákolnak, hogy hódoljanak a ház Penateseinek. A római ember azt hitte, hogy a családi szentély akkor lesz tiszta, ha vele él az eszményként tisztelt istennek lelke. – Az őskereszténység idejében a hívők otthonában is szent tűz lobogott. Ott őrizték ugyanis az Élet kenyerét, hogy a földi úton őr, az örök úton pedig útravaló legyen az Úr Krisztus. – A modern keresztény házakban a megfeszített Krisztus, vagy a Szent Szűz képe díszíti a falakat, hogy a néma Krisztusfej, vagy Madonna intőleg szóljon a család tagjaihoz.

Az ifjú ember – akár a családi körben él, akár otthonon kívül tölti fiatal éveit – emlékekkel, élményekkel gazdagítja lelkét. Ameddig szent élményekből táplálkozik, addig nem kívánczik a tékozló fiú eledele után; de ha kiperzselődnek lelkéből az életeszmények, akkor a sivár anyagiasság rabszolgájává lesz.

Természetünkhöz tartozik, hogy eszményeink nem ködös elgondolások, hanem konkrét életformák, amelyek emlékeken, képeken át szólnak hozzánk. Az életeszményeket szerető ifjúhoz három eszmény beszél. Szól a kereszt; beszél az édesanya képe; reményeket ébreszt a jegyes képe.

A legkisebb kortól legkedvesebb szavunk: Jézus. A gagyogó gyereket erre a szent névre tanítja az édesanya. A Jézuska képe úgy rajzolódik a kisgyerek lelkébe, hogy ő a pici gyermeknépnek a legnagyobb jótévője. Hogy hol van a Jézuska, arra egy I. elemista kis leányka így felel: „A Jézuska a mennyországban van, aztán az oltár szekrénykéjében a szent ostya alatt és azután a jólelkű emberek lelkében.” Ez a picike hittudóst megszegyenyítő bölcsességgel mutatott rá arra, hogy hol kell megtalálni a kis Jézuskát. Ez az elgondolás ráviszi a gyerekmberre arra, hogy az életnek apró-cseprő bajaiban, szenvedéseiben a Jézuskához meneküljön, akitől segítséget, erőt és vigaszt várhat.

A jó keresztény családban a kis gyermek ágya fölött ott függ a kereszt, vagy az első áldozás képe; itt imádkozik reggel és este térden állva a gyermek. Az imának tömjénfüstje az égbe száll és az égből szálló kegyelem a lélek ajándéka marad. A lélek megújítása, az Élet kenyérével való táplálkozás, az erős, tiszta élet a kereszt jeléhez fűződő szent emlék. Mindezt elbeszéli, élesztgeti a hallgatag és mégis beszélő feszület...

Ezeket az élményeket el lehet temetni, de nem lehet megölni. Éppen azért amelyik fiatal ember vagy fiatal leány kicsi kis szobáskájában első szent fényképnek a keresztet akasztja fel, az öntudatlanul is azért teszi, hogy feltámadjanak és örök életet éljenek benne a szent kereszttel kapcsolatos emlékek!

Egyik orvosszigorló ezt írja nekem: „Kedves Atya, távozásomkor egy kis emléket kérek. Adjon nekem egy kis keresztet. Lógjon ez mindenkor ágyam felett, amint gyermekkoromtól kezdve, a kollégiumi éveken át mindig annak védelme alatt pihentem.” Egy másik első doktori keresményéből álló íróasztali feszületet vett és orvosi munkássága idején a kereszt védelme alatt dolgozott. Nekem pedig igen súlyos betegségemben öt volt orvosnövendékem a töviskoszorúta Krisztusfejet küldötte ezzel a megjegyzéssel: „ti adtátok ezt nekünk, így él a mi lelkünkben...” Aki ezek után is azt hiszi, hogy a kereszt csak bronzból öntött, vagy a vászonra festett élettelen műdarab, az nem hallja a képek csodálatos muzsikáját. „Füleik vannak a hallásra és nem hallanak.”

Az ifjú ember magányos szobájában a lepergetett napoknak élményei újraélnak. Kísértések, botlások, küzdelmek az este csendjében elevenekké lesznek, Erőforrás a kereszt lesz, honnan az isteni kegyelmet viszi lelkébe a felfohászoló testvér, így lesz a kereszt Krisztus földi uralmának jelképe és az ifjú ember tiszta életét védő kegyelemnek csörgedező forrása. „Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat!”

Ha az emberi lélek természetes gravitációval húz az élet eredeztetője, az Isten felé, akkor ugyanazzal az erővel tör a földi élet szent forrása, az édesanya felé. Gyermekkacsók, edzett karok egyenlő szeretettel ölelik át az édesanya nyakát. Gyermekszájak, férfajak egyenlő szeretettel lehelnek csókot az anyai kézre. Babaszemek, öreg szemek egyformán hullatnak könnyet az édesanya koporsójára, önkénytelenül érzi az ember, hogy minden földi jó az édesanyától ered. Minden gond és vigyázás az édesanya lelkének, áldozatkészségének önfeledése.

Az anyai szem a legkisebb szomorúságot is meglátja a gyermek arcán. Az anyai önfeláldozás nappallá teszi az éjjelt a beteg ágya mellett. Az anyai szeretet vérét is *Áldozza* szeretett gyermekéért.

Mikor a család pici népe elhagyja a családi otthont, a vidéki falucskából a városi intézetbe, vagy *zárdába* kerül, napokig könnyekkel áztatja párnáját, mert érzi, hogy távol esik attól, aki őt legjobban

szereti. A legtöbb leánya kis érmecskén hordja az édesanyának képét; szinte meseszerű észrevezéssel beszél arról, hogy az ő édesanyja képe „szólószemű kép”. Minden reápillantáskor intőleg beszél, szeretettel szól hozzá... A háztól távol élő gyermek az édesanya legszentebb gondja és legfájdalmasabb kétsége. Senki sem ad annyi jótanácsot, mint a búcsúzkodó édesanya csókja. Kevés könyv tartalmaz annyi intést, mint az édesanya levele... Lehet-e hinni, hogy mindez maradandó emlék nélkül tűnik el az ifjú ember lelkéből? Nem kívánja-e maga az ifjú lélek, hogy állandóan vele legyen a szerető anya? Ha pedig ez a vágy elérhetetlen, nem kerül-e a falra kicsi fénykép formájában az élet védőangyalának „beszélő” képmása? Ez a kép azután minden fiatalember előtt beszédes, „szólószemű” kép lesz... Ha győzött a bűn kísértései ellen, akkor vidámnak látja a képet; ha küzdelmeket vív, akkor az aggodás verődik ki az arcon, ha pedig a bukás, bűn kíséri az útját, akkor úgy látja, hogy könnyezik az édesanya képe. A fehér szobában, a fehér lelkek szentélyében derűs a kép, a sötét, borgőzös tanyán könnyeket hullat... A fénykép tehát él, int, vezet, nevel, mert élnek a hozzá fűződő emlékek és a tiszta, szép élet vágyát keltegetik.

A Krisztus-arc és az édesanya képe kicsi kortól kezdve benne él a lélek szentélyében. Ebbe a szent világba több belépés történik. Megjelenik a szerető testvér, a jó barát; ezek képei is elhelyezkednek az élet szentélyében. De minden ember életében történik egy nagy belépés, a jövő élet jegyesének belépése.

Akit Isten saját szolgájául hív, annak a lelkében a Krisztuskép lesz az örök ideál, akit pedig a világi élet megszentelésére rendel, az előtt a jegyes vonásai rajzolódnak meg. A leány a tiszta férfi képét látja, a férfi pedig a tisztának, liliomnak képzelt leányarcot. Mikor ez a szent harmadik a lélekbe lép, akkor új tüzek gyulladnak ki a szentek szentjében. Eddig az istenszeretnek, a gyermekszeretnek a tüze lobogott, most lángot kap a jegyes szerelmének mécsese.

Minden tűznek a természete, hogy világosságot és meleget terjeszt. A szerelem szent tűzének az a különös hivatása, hogy megvilágítsa a tiszta életút szépségét és meleggé tegye a hideg emberi szívét. A szerelem tűzének az a sajátossága is megvan, hogy az elképzelhető legtokéletesebb fénysugárral övezi a jegyes képét. A szerelmes leány, vagy ifjú elragadtatással beszél jegyesének külső és lelki szépségeiről. A szerelem tüzet ugyanis a tiszta vonzalom gyűjtja fel; csupán az erkölcsileg lesüllyedt és lezüllött emberben indítja meg az ösztönös élet füstös kohóját.

A tűz további természetéhez tartozik, hogy perzsel és elpusztít. A szent szerelem tüze piszkot, szennyet, bűnös múltat pusztít, hogy életre keljen a tiszta, a szent, az isteni. – Mikor a jegyes képe a lélekbe lép, akkor azzal a kívánsággal köszönt be, hogy örök Isten és anya után egyetlen kép legyen a lélek szentélyében. Mikor azután az ifjú embertestvér a lélek szentélyében élő jegyes-képet a kereszt, az édesanya képe alá a falra függeszti, akkor a világ elé hozza azt az eszményképet, amely földi boldogságának kiegészítése. Mindig tisztelettel járok olyan diákszobában, ahol a kereszt és az édesanya képe mellett *egyetlen* tiszta női, vagy férfikép díszíti az ifjú szobáját. Nem ritkán tüzők magam is virágszálat a jegyes képe fölé, hogy beszéljen a hófehér virág a hófehér leánylélek szépségéről és intőleg szóljon a fiatal férfiember élettisztaságáról. Sok leánynak és fiatalembernek életében tapasztaltam, hogy a falon függő jegyes képe szólószemű képpé elevenedett és lélekveszélyek idején mentőangyallá, őrangyallá lett. Ahol a jegyes képe örökös tekintet, ott napsugárként hat a bontakozó érenyvirágokra...

A német legenda szerint tiszta lovagok őrzik a szent Grálban felfogott Krisztusvért. Az Úr szent vérének csodás ereje kisugárzik a lovagnemzedék lelkére, megerősíti a bűn ellen való kemény tusában. – Ennek a legendás elképzelésnek valóságos életformája az, hogy az élet küzdelmeiben szentnek érzett eszmények segítenek bennünket. Bár életünket állandóan kíséri Krisztus, édesanya, jegyesünk élet-eszménye, mégis az eszmény csak akkor lesz hathatósan beszédes, ha szobánk falain függő fényképekről szól hozzánk. Ha lelkünk maga előtt látja e szent képmásokat, akkor ezek szinte megelevenedve közelednek felénk, hogy a lélek szentélyében is elevenné varázsolják a hozzájuk fűzött szent élményeket.

Ezek a varázslatos feltámadások gyűjtő erők lesznek és nap-nap után fellobbantják az Isten-szeretnek, a gyermeki szeretetnek és a jegyes szeretetnek szent tüzeit. A lelki tüzek pedig világítván fényt árasztanak életútjainkra, a szeretet melegét árasztják a zimankós életre és reávezetnek bennünket a tiszta élet örök útjaira.

3. MEGNYÍLÓ SZIVEK.

„...megtaláltam, kit az én telkem szeret.

Megfogtam őt, el sem bocsátom, míg nem beviszem őt anyám házába...” (Én. 3,4.).

Nincs szebb látványa a kertnek, mint amikor harmatos reggelen a napsugár legelső csókjára kinyílik a rózsza.

Nincs szebb jelensége a nagy életnek, mint amikor két tiszta szívben Isten kezének érintésére kinyílik az igazi szerelem.

A bimbó lehunyt szemekkel álmodja csak az életet; felébredve és nagy szíromszemeivel körültekintve, felsóhajt; Jaj, de szép! És sóhajtása az illat.

Ifjú ember, kis leány útja illúziókon, bohó álmokon keresztül vezet; amikor eljön a nagy felébredés igazi szerelemre, egyszerre szétfoszlanak az álom csacsiságai, és a megkomolyult férfi és nagy leány szemén át az életbe őszinte-igazán belenéző két lélek tekintete fonódik egymásba. És a két lélekben nincsen már játékos gondolat nincsen bűnös vágy, nincs romantikus szertelenség, hanem valami elgondolkodó, nagy megállás van: a múltnak és a jövőnek egyetlen pillantással átfogása; a múltnak, ahol a *másiknak* még nem volt szerepe, és a jövőnek, amely a másik nélkül el nem képzelhető. Ennek a pillanatnyi elmerülő megállásnak magánosságában nyílnak ki a lelkek, és a szerelemre nyíló ifjú lélekből, mint a rózsából az illat, száll az ég felé a mélységes hálaadó imádság. Mert nem igaz az, hogy a szerelem vad egymásra-borulás, perverz csókok véget nem érő sora, a test a testhez egymásba olvadás: ez csak mozifilmeken, operettekben és érzelgős regényekben van így; az igazi *szerelem olyan kinyílása a léleknek, amelynél az megáll, magába, múltjába, jövőjébe néz, és csendesen imádkozni kezd.* Nem az első csók, ha hanem a közös jövőért együtt mondott első imádság fűzi össze egy életre a szerelem megnyitotta lelkeket.

Ha nagyon költői akarnék lenni, most a magyar nótát idézném és a szerelem megindulása történetét így mondanám el:

Amikor kinyílik a fiú szíve és őszintén érzi a nótát:

„Csak egy kislány van a világon,
Az is az én kedves galambom...”

akkor az igazi szerelem erejével illetett lélek nem is folytathatja másképpen, mint a nóta szavaival:

„A jó Isten de nagyon szeret,
Hogy énnekem adott tégedet!...”

A magyar népdal csodálatos igazán tud a lelkek mélyén olvasni. Itt is két mélységesen komoly, jövőt irányító gondolatot rejt el egyszerű szavakba. Azt, hogy akinek a lelkében az igazi szerelem megnyílása elérkezett, annak számára attól kezdve csak egy arc, csak egy érzés, csak egy férfi, csak egy kis lány lehet a világon. Minden jóságát, szíve minden melegségét, minden álmát, erejét, szeretetét egyetlen lény köré fonja, akiről úgy érzi, hogy egy egész életre társául jelölte a Gondviselés; aki előtt hódolattal áll meg a férfi és azt mondja: „Én asszonyom és gyermekeim édesanyja!” – és akihez a női lélek teljes odaadásával simul a leány, mondván: „Én uram és hitestársam!” Nincs már játék, lepkebál, iramlás virágról virágra; az *egy férfi* találkozott az *egy nővel* és most már csak ketten vannak a világon, míg el nem jön a szent harmadik, a gyermek. És akkor már ők hárman lesznek önmaguk számára az egész világ. Másik gyönyörű gondolata a nótának, hogy az egyetlen kis lányról azonnal az égre néz és a jó Istennek köszöni meg élete legszebb ajándékát. Ma, amikor könyvben, színpadon, vásznon, nótában, beszédben a szerelem bűnbe öltözött hetaerát jelent, szinte megüt, olyan furcsán hangzik a magyar nóta szava: a szerelemért mondott hálaimádság Istenhez. Senki szebben ki nem fejezte még az Egyház gondolatát, hogy a házastársak egymás számára égből kapott ajándék, és hogy a családi fészket addig tölti csak be a boldogság és az öröm derűje, míg a házastársak naponként őszinte szívvel tudják egymásnak elmondani: Nagyon szeret engem az Isten, hogy téged ajándékol nekem adott! A magyar nóta világnézete az isteni kegyelem eszközének érzi és imádságos áhítattal megneemesíti a tiszta szerelmet és megneemesíti vele a szerelmes embert is. Itt nem holdvilágot bámuló zavarodott, nevetséges figura a szerelem fényében kinyílt lelkű fiú, leány, hanem kiválasztott, boldog és irigylésre méltó Isten kegyeltjei, akikhez lenyúlt maga az Úr, hogy őket egymásnak ajándékol adja; s ők szívből feltörő szent hálaimában fonódnak össze: megköszönik egymást a jó Istennek.

Az igazi szerelem a felmagasztosult élet régióiban jár, mindig az Isten nagy vízszint-vonala fölött. Vigyázzunk a fogalmazásra! A gyerekek világában van szeretet, de nincs, nem is lehet szerelem, mert az az élethez hozzáértett, egész embert kíván. A gyerekszerelmek játék: bohó játéka a fantáziának, amely mögött nem ül mély érzés és gondolat. Játék a diákszerelmek is: fantázia játéka, vagy idegek játéka, esetleg ösztönök játéka, de nincs benne komolyság addig, amíg távlata csak egy-két találkozás,

vers, romantikus körülmények közt eljuttatott levél, esetleg titkon váltott csók és ölelésig terjed; mert az igazi szerelemnek mindig nagystílű élettávlata van, amelynek megpihenő pontjai: gyűrűváltás, szentségi oltár, család, holtomiglan-holtodiglan. És nem szerelem, csak szeretkezés, bűn az, amit az utca nótái, vagy az ösztönösség testet keresésének hosszú pórázára engedett irodalom hirdetnek; bitorolják és a sárba hempergetik annak a mélységes emberi érzésnek nevét, amelynek erkölcsi magaslatára felemelkedni nem is tudnak. A szerelmet nem Ady-versekből, nem regényekből és mozidramákból kell megtanulni; azok vagy a bűnös ösztön felelőtlenül kiélt vágyait nevezik szerelemnek, vagy limonádét adnak, érzélgős, nyálkás elrövedezéseket, amelyeket egészséges idegzetű ember soha nem fog érezni, s azt hiszi majd, hogy a szerelmében csalódott, pedig csak rossz iskolában tanulta ismerni a szerelmet. Aranyat akart vásárolni és pakfont kapott helyette; csoda-e, ha később a legigazibb aranyat is pakfont nézi?...

A szerelem szent, nagystílű eszköze az életet fenntartó és fejlesztő gondviselő Istennek. A Teremtő az élet magvát, amelyből az új ember kifejlődik, kettévágta és egyik felét a férfiba, másik felét a nőbe rejtette el. Fél életek pihennek minden fiúban és minden leányban; ez a benne pihenő fél-élet kiegészülést keres és azért jó korán figyelmeztet már az ösztön szavával az Isten elgondolta nagy életfeladatra: keresd, keresd azt az embert, aki a benned pihenő csonka életmag másik felét rejt! Ha megtaláltad, emeld magadhoz és Isten áldását megnyerve, emberteremtő szent munkára vedd őt otthonodba! – Ez az önmaga kiegészülését és a benne pihenő életmag kiegészítését követelő hatalmas erő írja bele az ember életébe a szerelem történetét. Ó, ez a legszebb történelem, amit ember megírhat!

Lezárt szívvel, álmok világában indul el az ifjú megkeresni a Teremtőtől számára rendelt élettársat. Kereső útja elviszi mindenüvé, ahol fiúk és leányok találkozása esik. Megáll minden leány előtt a néma nagy kérdéssel: te vagy-e az, aki az életem másik felét hordozod?... A szavak nélkül elmondott kérdésre öntudatlan, szavak nélkül felel a leány; felel a lelkét reveláló külsőségekkel: beszélgetése, viselkedése, tánca, kedve, öltözete, kacaja, a szeme csillogása, a szava édesanyjához, idegenhez mind-mind felelet a fiú kérdésére. Mintha azt mondaná: Ez vagyok, ilyen vagyok; engem keresel-e?... És a fiú csendesen tovább megy: „Nem téged kereslek!” – egészen addig, míg egyszer azt nem érzi, hogy nem tud tovább menni: valami leköti, megállítja, marasztja. Akkor aztán nagyon mélyen kell belenézni önmaga szívébe és a kis leány szemén keresztül annak a lelkét megkeresnie, mert most jön a kérdés: képzelet játéka, idegek játéka, vagy elérkezett az egyetlen igazi szerelem?... És ha úgy érzi, hogy kinyílt a szíve, s a tiszta szerelem glóriájától övezve, minden álmot, bohóságot szerteoszlatva vonult be oda egyetlen leánynak képe, akkor már csak egy a feladata: lehajolni a leánylélek fölé és azt súgni neki: Gyere velem Isten oltára elé!...

Aladdin a csodalámpással bolyongott kincseket kutatva; a mesebeli herceg a varázstükörrel kezében kereste a számára teremtett menyasszonyt; – a szerelem bolygó vándorát Isten csodálatos mágnesese vezeti és köti meg egy helyen, az igazi leány előtt... Ez a mágnes az egymásnak teremtett két szívet egymáshoz *húzza*, összeköti, és virágba borítja. A neve: *tiszta szerelem*...

Ha a szerelem vándora találkozónék útján a mesebeli öreg anyókéval, az három fontos, bölcs tanácsot adna neki:

a) Vigyázz, fiam, hol vezet át vándorutad. Három ország nyílik meg előtted. Az első az utca, a nyilvános mulatók, bárók, kabarék, bűnbarlangok világa, ahol kufárok árulják a bűnt, a nőt, az ösztönös életet, a szerelmet. Zárva legyen előtted ez a világ! Nem szeretnek ott, csak vetkeznek az emberek; szerelmet nem adnak, – honnan is adnának? Maguk is azért vannak ott, mert az igazi magasztos szerelmet meg nem ismerhették... Sőt elveszik tőled a te kincseidet: tiszta lelkedet, érintetlen véredet, ideáljaidat, a telkedben vágy formájában élő igazi szerelmet. Mire elhagynád ezt az országot, kifosztott koldus lennél magad is; mit adnál azután a reád váró tiszta leánynak?... Ne keresd a szerelmet ott, ahol emberek annak árusításából élnek!

Vigyázz a második országban is, ahol a jókedvű emberek találkoznak! Bálteremben, jouszalonokban, táncmulatságokon az emberek nem igazi arcukat mutatják; ott mindenki felveszi a „jókedvű ember” köpenyét és mosolyog, nevet, pedig a lelkében talán gyász, talán félelem, talán özszeomlás van. A szerelem nem a bálteremben, hanem a harmadik országban: *az otthonban* nyílik; a bálban legfeljebb megérinti szívedet az Isten mágnesese: „Ez az! Ezt keresed!” – Az igazi férfi és az igazi leány nem táncteremben találkoznak és nem charleston közben ismernek egymásra; ott pajtások, vidám társaságok, játszótársak jönnek össze, nem a közös élet terhére vállaló hitestársak. Nézd meg, keresd meg a kis leányt az otthonában, hogy megismerd igazi arcát, megismerd a műhelyt, ahol az egyéniségét eddig kalapálgatták és megismerd a szülőket, testvéreket, akik őt számodra nevelték. – Ne

mondjátok, ti modern fiúk, hogy ma nincsenek családi otthonok, nincsenek a család lelkét hozó, édesanya nevelte leányok!... A bálteremben nincsenek: igazi Bálba nem a család lelkét *hozza* a kis leány, hanem valami kozmopolita szokások, modor, hangulat álarcát ölti magára és felsóhajt, amikor otthon újból igazi-önmaga lehet. Aki a nagyváros utcáit és nyilvános helyiségeit járja, az az otthonokról nem is sejthet semmit, mert a családi otthonok a nagy kőházak lezárt redőnyű ablakai mögött pihennek és nem engedik, hogy kíváncsi tekintetek oda behatolva, intimitásukat megzavarják. A férfinak, aki élettársat keresni indul, ott kell hagynia az utcát, sok-sok lépcsőn át az otthonok magaslatára emelkednie és a családi körben nagyon komolyan belenéznie a kis leány lelkébe. A lélek virágyílásához a családi otthon melegháza kell. Nagyon szerencsétlen és szomorú az a fiú, aki élete kiegészítőjét csak báltermekben tudja keresni. Viszont a báltermeket is csodálatosan széppé és nemessé teszi az, ha oda bevonulhat a család levegője és ha ott ragyogó szemekkel találhatnak egymásra Isten mágnesével összekötött lelkű, kinyílt szívű fiúk, leányok, akiket nem a modern táncok szabadossága, hanem az egymással való találkozás reménye hív meg oda is. Barátaik és ismerőseik el-elmosolyodnak rajtuk, de rájuk mosolyog a jó Isten is, aki egyedül látja szívükben a tiszta szerelem fejlődését.

b) Vigyázz, fiam, hogy ne csak a szemekkel, hanem *a lelkeddel nézd meg azt a kis leányt*, akihez, úgy érzed, az igazi szerelem mágnesé húz. A szem külsőségeket lát és csalhat és csalódhat; a külsőségek nyomán a fantázia és az ösztön vágyai fakadnak. A szerelem léleknek lélekkel összecsendülése; a lelkét keresd meg, ismerd meg annak, akinek életedet felajánlod. Csak, ha úgy érzed, hogy láttad a lelkét, és hogy ez a lélek igazán kiegészítője a tiednek, akkor hajolj föléje a szerelmes férfi hívó szavával. Ha arca, hangja, modora, családja, vagyona fogna és csalogatna is, de a lelkét idegennek találod, ha fáj is a szíved, indulj tovább a férfi vándorútján. Inkább most fájjon a szíved, mint később egy egész eltévesztett életen keresztül. A kis leány is így néz, így kell, hogy *nézzen* téged: lelkedet keresve, önmagának, életének kiegészülését kérdezve hangtalan, aggódó kérdéssel, és ha nem találja, becsukja előtte a szívét és otthona kapuját.

c) Vigyázz a tiszta szerelemnek lelkedben élő ideáljára! Nem igaz a mozi, az utcai nóta, a regény, a pletyka! *Van ideális, igazi szerelem*, van isteni gondolat a férfi és nő egymáshoz vonzódásában, van életre nyíló távlata minden mélységes lélek-megnyílásnak! Olvashatsz regényt és mosolyoghatsz vagy sírhatsz a kezét tördelő mozihősnőn, játszatsz a játszó gyerekekkel naív, tiszta gyerekjátékokat; de amikor a te szívedet fogja meg a nagy mágnes, amikor a te sorsodat kell eldöntened, akkor csak a jövőjével szembenéző ember rendíthetetlen komolyságával és felelősségével lehet döntened. Akkor mélyen, komolyan higgyél a szerelem gyönyörű isteni fölényességében, az életkiegészítés nagy feladatában, és a teremtő Isten egész fönséges tervében, amelyet az összekötött életekről, emberteremtésről, házastársak hivatásáról közölt az emberiséggel. Messze előre nézve akkor, a jövő légvárai közt bolygó lelked csak az Isten állította mérőföldkövekre szállhat le pihenni: eljegyzés, szentségi oltár, otthon, család, holtomiglan-holtodiglan... Mert az igazi szerelemnek ez a távlata. E nélkül az Isten keze kijelölte távlat nélkül nincs tiszta, igazi szerelem, csak játék, ösztönösség és bűn...

Ezeket mondaná a szerelem vándorának a mesebeli öreg anyóka. És a mesebeli anyókáknak mindig igazuk van, különösen, ha bolygó vándoroknak jó tanácsot adnak.

Szeretném minden magyar fiú, magyar leány lelkébe beleírni az igazi szerelem történelmét úgy, ahogyan annak Isten szeme előtt lejátszódnia kell; hogy becsülni tanulják, higgyenek benne, várják megérkeztét, készüljenek is rá, és amikor megérkezik, akkor ne lelket rázó eruptiókat, ne észtvészítő „egymásba habarodást”, ne regényesen érzélgős jelenetek sorozatát várják, hanem megérezzék a lélek csendes kinyílását abból, hogy szertefoszlanak bohó álmok, megszűnik a lepkejáték és a lelkükbe nagyon csendes, nagyon szépen bevonul az egyetlen kis leány, vagy az egyetlen férfi képe. És hogy akkor a lélek nagy megállásán tudjanak mélységes-komolyán önmagukba nézni, azután a múltba, ahol a másoknak még nem volt szerepe, aztán a jövőbe, mely a másik nélkül el nem képzelhető... És azután tudjanak a közös jövőért együtt nagyon szépen imádkozni, és hálát adni egymásért a jó Isten előtt:

„A jó Isten de nagyon szeret,
Hogy énnekem adott tégedet!...”

Ez az ifjú lelkekbe a szerelem igazi, Isten elgondolta bevonulása.

4. A SZERELEM DINAMIKÁJA.

„Mert erős, mint a halál, a szeretet kemény, mint a pokol a buzgó szerelem, annak

lobogása tűz és lángok lobogása.” (Énekek Éneke 8,6.)

A helyzeti energiák aktivitásra törnek. A hegyormok hótakarója, a csúcsok ölen pihenő tengerszem a magasságok helyzeti erőit rejtegetik. A hegyoldalon megindult víztömeg fokozott erővel zúdul a völgy felé, hogy eleven sodrát belevigye a folyam hullámaiba. – Az elszigetelten álló vízcseppben külön-külön is ható erőkre bukkanunk. Mikor harmatként a rózsaszirmokra hull, akkor az ember előtt ismeretlen módon – akár kémiai, vagy biológiai hatással – fejleszteni kezdi a hervadozó szirmokat. Ez a titokzatos munka a rejtett erőknek feszülése és tevékenysége. – Ez a nekifeszülés és érvénykeresés és rejtett hivatottság minden életadatban föllelhető. A hittudós úgy *magyarázza ezt*, hogy a világ egészében és parányaiban célszerű berendezésű, amelyben az erők egymást szolgáló láncfűzérben fonódnak össze. A kiinduló pont, a mindent összefogó központ az Isten; belőle ered, belőle táplálkozik minden megrezdülés. Méltán mondja az írás: „öbenne élünk, mozgunk és vagyunk.” (Ap. Csel. 17,28.).

Az emberi életet mélyen átjáró tényezők közül a legnagyobbak egyike a szerelem. Érdeemes vállalkozás lesz tehát a szerelem dinamikai hatásainak kutatása. Ha ugyanis minden erőnek hivatottsága van, akkor a tiszta szerelem föllángolása is nagy célok érdekében akar érvényesülni.

Elméleti boncolgatás helyett a gyakorlati élet területére lépnek. A hatás irányát két irányban kutatom. Hogyan dolgozza és gyúrja át az ember *belső életét*, és hogy és mint feszíti a lelket *külső tevékenységre*?

A komoly ifjú gyakran hozza lelkivezetője elé azt a nagy kérdést, hogyan viselkedjék a szerelem elevenebb fellépése idején? Ez a kérdés az *egyéni* életre vonatkozott.

Az egyenes felelet helyett megszólaltatjuk a szerelmet. Mit adsz a fiatal léleknek? Megtorpanást – a múlttal szemben. Kijózanodást – az ösztönösséggel szemben. Ideálizmust – a realizmussal szemben. Életkedvet – a lankadsággal szemben. Reményt – a törődöttséggel szemben. Erényt – a bűnnel szemben. – A feleletnek igaza van. A tapasztalat azt mutatja, hogy a tiszta szerelem tüze elperzseli a fantázia szülte kísértéseket és a százarcú bűn elveszti izgató erejét. A régen szétoszlott figyelem most egyre, az eszményre irányul. A föllobbanó láng fénye vakítóan homályosítja el a lidéretűzeket s a csábító démonok helyett az egyetlent, az igazit varázsolja mindig a lélek elé. A szerelem dinamikája tehát perzselő tűz, amely a bűnös ösztönöket kiégeti; világító hatalom, mely imbolygó fényeket elhomályosít; vakító tűzcsóva, amely az egyetlen leány, vagy ifjú arcát rajzolja ki az eszményi színezés finomságai-
val.

Mivel azonban a szerelem *a jövő élet útja* felé tör, azért oly lendítő erővé lesz, amely állandóan szolgálja a jövőt. Az itt-ott ellustuló diákemberrel megszeretteti a könyvet, a kevés önmegtágadásra képes ifjút áldozatok hozására képesíti. Ez is belső dinamika, ütemdiktálás, erőközlés. Sokszor a szülők és nevelők rábeszélése, fenyegetése se elég arra, hogy külsejét gondozza, fegyelmezett belső munkát végezzen a fiatal ember. A tiszta szerelem szinte önmagától hozta ezeket a változásokat. Az ember természetét ugyanis olyanná teremtette az Úr, hogy a legerősebb érzések egyike, a szerelem, már az előkészület útján is értékes eredményeket mutasson. Épen azért az evangélium szavaira hivatkozva: „gyümölcsseikről ismeritek meg őket”, – arról lehet ráismerni a tiszta szerelemre, vajon hozza-e a belső és külső megtisztulást? Akit a szerelem ereje belsőleg léhává, üressé, naplopóvá, versfáragóvá, külsőleg pedig dandy-vé, jourfiúvá, manikűrözött piperkőccé alacsonyít, az az ember az ösztönös szerelem rabszolgája. Annak életében a sától jött követként köszönt be a testiség démonja. A tiszta szerelmet az élet szent szolgálójának, Istentől küldött szolgálójának kell tekinteni, mert az az élet fejlesztését, boldogságát, tökéletességét szorgalmazza. A költők a szó nemes értelmében *angyalnak* nevezik a választott élettársat. Szó szerint igazuk van. Hiszen az Istentől küldött – „*angelosz*” – az, aki iránt érzett szerelem a lélek tisztulását támogatta. Az emberi érzelmeket mesterien ismerő Wagner gyönyörűen rajzolja ki Erzsébet tiszta szerelmét; de egyúttal szöges ellentétbe is állítja a Tannhäuserben lobogó venuszi ösztönösséggel. Az első a tiszta élet minden ragyogását csillogtatja, a másik a kéjelgés lezüllesztő mocsarát tárja elénk.

A tiszta szerelem tehát az ifjú lélek akaratos, komoly, áldozatos életteremtése.

A szerelem dinamikai hatása nem áll meg a belső átépítés munkájánál. Az *élei külső viszonylataiban* is átfinomítja a fiatal embernek a nővel, a nőnek pedig az ifjúval való érintkezési formáit. Az igazi szerelemben a *jegyves alakja* rajzolódik a szerelmes lélekben; a jegyessel pedig sokkal diszkrétebb, nemesebb az érintkezés formája.

A fiatal ember előtt elvész a nőről alkotott durva, ösztönös elképzelés, a leánylélekben pedig megszületik az igazi lovagnak, a védelmet biztosító lovagnak a képe. Amelyik ifjú a múltban a nők társa-

ságában kedélyes, szórakoztató, sokszor ösztönösséget kereső gyerekember volt, s aki ezekben a körökben kétes megjegyzéseket, a „társadalmi formák” által engedélyezett táncokat, játékokat is megengedte, abból kirobban a férfi, a lovag és kemény erővel tiszteletet, megbecsülést követel. Most már eltűnt a nő és felmagasztosul a jegyes. Azért írja elő a társadalmi konvenció, hogy a szerelmes jegyesnek a lovagiasságot jellemző hódoló kézcsók jár.

Mikor a kiválasztott leány arca a fiatal ember életébe lép, attól kezdve önkénytelenül érzi azt az erkölcsi kényszert is, hogy a választottnak védelmet nyújtani köteles. Nem szabad túlfinomítva rajzolni az életet; el kell ismerni, hogy a fiatal emberek körében a nőről való beszélgetések igen gyakran durvák és ösztönösek. De ha más nőről megengedne is ilyen eléggé el nem ítéhető megjegyzéseket, a legszélsőségesebb védelemre kész, ha az ő szerelmének tárgyát akarják ösztönös szavakkal illetni. E védelemre való készség is dinamizmus, a szerelem dinamizmusa.

A szerelem dinamikája még továbbá oly módon is érvényesül, hogy egy csapásra megállítja a régi társaságokkal, cimborákkal töltött legényéletet. Nem ízlik a kávéház, a dőzsölés, a szórakozás annak, akit a szerelem érzése töltött el. A barátokkal való viszonyt is megváltoztatja, mert lelkének, osztatlan figyelmét a jegyes köti le. – Ha így van ez a fiatal ember lelkében, akkor ugyanezt a hatást gyakorolja a leánylélekre is. Tevékeny, teremtő erővé lesz benne is és kiváltja belőle a finom, szemérmes érintkezés formáit.

A szerelem dinamikája tehát a szerelmesek külső életviszonylataira is kiterjed.

Az ösztönös embersereg, a „Herdenmensch”, és a Freud-féle életbölcselet követői mosolyra húzzák ajkukat, gúnyosan mondván: légvárac muzsikusa beszél így a szerelem dinamizmusáról. Másik képet rajzolnak. Azt az embertípust mutatják be a szerelem „eredménye”-ként, amelyet összetört és leroncsolt, kéjtelgővé alacsonyított a kielégült szerelem... Nem mondom nekik, hogy nincs igazuk. Ellenkezőleg! Valóban, ilyen hatása is van a szerelemnek. De ép ezen az alapon még erősebben követelem a magam igazát. Az általuk mutatott eredmények (?) ugyanis *a rosszul használt életerők pusztulását tárják szemünk elé*. Jól tudom azt, és könyvünk első részében részleteztük is, – hogy a meg nem fogott és Isten gondolata szerint nem szabályozott szerelem tobzódásokba ragad; de ép ennek megállítására elevenítjük meg azokat az életképeket, amelyek a szebb élet lehetőségéről muzsikálnak. Ezek az életvalóságok a tiszta élet szín pompás kilátását tárják szemünk elé. Van pusztító hatás, ha fékevesztetten tombol a szerelem; de szent és tisztító dinamikát látunk, ha Isten tervei szerint cselekszünk.

Isten maga az erő. A mindig dolgozó, tevékeny személy. Teremtése is erőközlés. Olyan erőké, amelyek a teremtményben sem pihennek. A szerelem is az Isten elgondolta erők egyike. Életfejlesztő dinamikája tehát kézenfekvő.

Mi a hívő emberek seregével, de nem a légváracat építő fantaszták agyrémével kiáltjuk bele a világba: van a szerelemnek életet teremtő, tisztult viszonyt létesítő dinamikája... Ezért teremtette a Mindenható!

5. MODERN TRUBADÚROK.

*„A király leányinak minden dicsősége
belül vagyon.” (44. zsolt. 14.).*

A középkor lovagváraiban a trubadúr lantokon játszott, versekbe öntötte szerelmét. A lovagtörvény előírta, hogy a nemes ifjú mély tisztelettel hódoljon a női nem előtt. Királynőnek kellett tekinteni a nőt; azért térdhajlással hódolt előtte a lovag. A nő részéről pedig az volt a legnagyobb kegy, ha csókra nyújtotta kezét a meghajló leventének. – A lovagvárak összeomlottak; mi törpe unokák csupán törmelékeiket, romjaikat, a múlt világ dicső emlékeit csodáljuk. A zord várakat nem kívánjuk vissza; de ide szerelnők varázsolni a sziklakastélyokban élő finom lelkületet...

A modern élet nem a várfalak lovagtermeiben pereg alá. Ma már nem rendezünk dalversenyeket, vitézi tornákat, várünnepeket; réges-régen ez volt a fiatal nemzedék kedves találkozási helye. Ma más kerek között találkozik és ismerkedik össze az ifjúság. A családi kör, a szórakozás termei, a bálók, a zsúrok, továbbá a munkahelyek az ismerkedés területei.

A modern életviszonyoknak megfelelően leggyakrabban családi körökben találkozik a fiatalság a leánynemzedékkel. Eleinte a rokoni kapcsolat, a közvetlenebb ismeretség hozza össze a fiatalokat. Amíg gyermekek, addig játékokban, tréfákban, hancúrozásokban merül ki a találkozás. Nem is volna helyes, – sőt egyenesen elítélendő – ha gyermek-zsúrok címén a nagy emberek életéből csinálnának gyerekes szerelmes játékokat...

A fiatal ember és fiatal leány életét később összehangolja a kölcsönös vonzalom. A társas együtt-lét, a családi találkozás lenne az a milieu, amely az érintkezés nemes formáit kidolgozza. Nem tréfás értelemben nevezem modern trubadúrnak a társaságbeli fiatalembert. Azért adom neki ezt a megtisztelő címet, mert szeretném, hogy a leányos házhoz úgy közelednék, mint ahogy közeledett a régi trubadúr a jegyes udvarához. A szó nemes értelmében legyen udvarlója annak, aki után áhítozik s akit élete párjának tekint. Az udvarlás lovagi értelmezésben azt jelenti, hogy mindent ami szép, annak lába-hoz hordjunk, akit messziről jövő megsejtéssel jövődöbelinek képzelünk. Viszont megvetéssel forduljunk el a modernül viselkedő lelketlenek léha hordájától... Elöttem az a nemes és szép lovagi trubadúr udvarlás, amelyben az udvarló ember királynőnek nézi szíve választottját. Az ilyen társaságból és ilyen udvarlásból messze jár a durva beszéd, alantas viselkedés, a szennyes képzelet. A Szentírás szerint is: „Mély víz a férfi szájából jövő igék” (Péld. 18,7.). Itt a valóság az: amit szentnek tartok, azt szentül kezelem; szentnek nézem a jövődö jegyest s ez szentté magasztosítja egész gondolatvilágomat, szómat, cselekedetemet.

Amint a régi lovag lelkének egész erejével szállt királynője védelmezésére, ugyanúgy a modern ifjúember még a gondolatába tolatkozó szennyes fantázia támadásaival szemben is védelmet, megbecsülést szerez annak, akinek udvarához tartozónak érzi magát. Az ilyen társas együttlét nem enged meg olyan játékot, amely labdává teszi a gyöngéd női nemet. Ahol a tréfák tárgya, a zálogok kiváltása csókra megy, itt már nem a térdre ereszkedett lovag beszél királynőjéhez, hanem az egyenrangú játszópajtások tréfálkoznak az ösztön oroszlánjával... Még ha a szülők jelenlétében menne is végbe ez a trubadúroktól távolosó „tréfálkozás”, akkor is meg kell rónunk – a lovagiasság és nőtisztelet szent nevében! Az ilyen szülőkre állna a királyi zsoltáros beszéde: „Fiaikat és leányaikat az ördögnek áldozták.” (105. zsolt. 37.).

A trubadúr a női nem tisztelője. A modern trubadúr pedig legyen udvarló hódolója!

A találkozásának második formája a tánciskola, zeneterem, bál, színház. – Bár ezek a díszes termek versenyre kelnek a régi lovagtermekkel, mégis hiányzik belőlük a férfias keménységet és férfias-ságot jellemző erő. A cicomázások, az áttört, aranyos díszek túlságosan elfinomítják. Kemény kő helyett csiszolt parkett a talaj. Acél kopjak helyett velencei tükör díszíti a falat. A nehéz arany-ezüst brokád ruházatot felváltotta majdnem leheletté vált lágy selyem lepel. A milieu más... Ha pedig igaz, hogy a milieu teremti az embert, akkor szomorúan kell megállapítanunk, hogy ez a milieu puhánnyá gyengíti az ifjú embert. Nem mondjuk, hogy biztosan alakítja, hanem inkább, hogy könnyen azzá teheti.

Valamikor réges-régen acélos keménységgel, testi felkészültséggel és lelki tartalommal kellett átlépni a nemesi udvarház küszöbét. Ma a modern világban százszoros armatúrával kellene felfegyverkezni az újkor emberének, hogy lélekvesztést ne okozzon az a lépés, amellyel a fényes termék küszöbén át a nagy világ társaságába kerül. Ebben a körben éreztetni kellene a modern trubadúrnak, hogy ritmikus szépet, egybecsengést követel a zene ütemében; revelálnia kellene, hogy tiszta szórákozást keres a tánc lengé lépéseiben; mutatnia kellene, hogy visszautasítja a jazz-band által fölizgatott ösztönöknek dübörgését. A színházak, hangversenyek levegőjéből ki kellene zárni mindent, ami az élet alsóbbrendű sodrára irányítja a figyelmet. A lélekölő szavak, a buja muzsika nem a trubadúrnak, hanem Bachus ivadékának a szórákozása. Gyönyörűség nézni a nemesen hódoló ifjakkak bájos szórákozását, lengé táncát, kedves mozdulatait, lejtő sétáját, figyelmes tiszteletét; ezekben a mozdulatokban, ebben a lélek-találkozásban a megsejtett szépséges jövő boldogsága csillog. A lovagias lelkekben nem jelent hajótörést a bálterem és báli éjszaka; a művészi szépet élvezők lelkét nem mérgezi meg az élet színházi beállítása. A művészi zene, tánc, színművészet megtestesíti a szépet és csak erősíti a lelkiélet szépsége utáni vágyakozást. Ebben a milieu-ban a szép szolgálóvá lesz: a lélek választottjának szolgálójává. Úgy koszorúzza a szépséges jegyest, hogy még jobban kiemeli az emberi alakban élő szépséget!

A modern trubadúr lelkét a szebb élet utáni vágygal telíti a múzsáknak, Terpsichore Gráciáinak és Melpomenének kultúracsarnoka.

A XX. század trubadúrja azonban – az élet útját járva – kénytelen letenni a lantot. A modern élet ugyanis az egyetemek padjai, vagy az irodák asztalainál, sőt a gyárak munkahelyein is összehozza azokkal, akiket királynőnek teremtett az Isten. Könnyű feladat királynak lenni – királyi várban, királyi köntösben; nem nehéz emelkedettnek maradni emelkedett világban. De királyi lelkületet hordozni az élet hétköznapiiban, királynak tisztelni embereket hétköznapi, közönséges gúnyában és megbecsülni akkor is, mikor hivatali alárendeltségi viszonyban vannak, ez a lovagi élet oly magas foka, amely a muzsikusból trubadúrnál nagyobbá és értékesebbé teszi az embert. A nehéz megélhetés arra szorítja a nőt,

hogy társaságok, báltermek helyett a kenyérkereső asztal, vagy zakatoló gépek mellé telepedjék. Ez a világ a régi időkben ismeretlen volt. Nem is termelte ki azt a trubadúrt, amely az iroda asztalok, munkahelyek mellett tanulta becsülni a női nemet. Ebben a helyzetben csak az tud világosan orientálódni, aki kegyelemmel nemesített lélekkel tud testvért látni az olajos gép mellett dolgozó szegény munkásnőben, vagy az írógép mellett görnyedő „kisasszony”-ban és aki lelkének Istentől megáldott erejével tudja nézni, szépnek képzelni és megszeretni a modern élet áldozatos munkásait. Ez a lelkület a legtökéletesebb és legszentebb; aki ezt magában megteremti, az magasabb rendű ember a trubadúrnál; égi magaslatokból néző királyi ember.

Ha nincs is lant az így gondolkodó lovag kezében, mégis lant peng és dal csendül Istentől áldott lelkének hárfáján.

Wagner „Wolfram”-ja gyönyörű énekekben zengi a tiszta szerelem isteni szépségét. Az elröppenő szó azonban azért csengő és lelket fogó varázsdal, mert a költő ihletett lelkében élletté lett a tiszta szerelem. – Ha az ifjú ember azt kérdezi, hogy és mint teremtem meg magamban ezt a fölségesen előtűnő életet, akkor annyit mondhatnék neki: a jövő élet szent muzsikáját halld a szerelem zenéjében; érinthetetlen szentségnek érezd magadban és jegyessedben a tisztaság liliumát. E kettős elgondolás alapján modern trubadúrként királynőknek fogod látni azokat, akik közül egyet számodra rendelt az Úr és egész szerelmeddel övezed azt, aki az egyetlen, a választott!...

6. A XX. SZÁZAD LOVAGTÖRVÉNYEI.

„*Drágább lesz a férfi az aranynál, és az ember a tiszta, finom aranynál.*” (Izaiás. 13,12.).

„A történelem megismétli önmagát” – mondogatják sokszor. Nem igaz. A történelem visszavisszatér egyes, a régi századok barázdáiba elvetett nagy gondolatokhoz, amelyek akkor kikelték és bőséges termést hoztak; elöszedi őket és új ruhába öltöztetve kiszórja újból az emberek közé, remélve az új idők szántóföldjén ugyanazt a termést. Más a barázdá, más a mag és más lesz a kalász, – csak a gondolat lényege marad ugyanaz és a cél változatlanul egy: az emberiség előbbre lendítése.

1. A második évezred első századai új férfitípussal ajándékozták meg az emberiséget: megteremtették a *vasba öltözött meglelelkű férfit: a lovagot*. Ma, a második ezred végén, keressük, várjuk a modern világ lovagját...

Akkor a nyers férfierő századait írta a történelem. Úr volt az erősebb ököl; nem volt kímélet a gyengébb számára. A kemény ököl férfija úr volt szolgáján, ellenségén, nőkön, mindenkin, akit karja elért. Az ereje öntudatában megittasult férfi hatalmának korszaka volt az; kétféle ember élt a földön: milliók, kik félték mindenkitől, – és kevesen fegyveres-erősek, akik senkitől sem félték. És harc volt mindenütt, ahol a férfi megjelent.

Ma a szédítően fejlődő technikai kultúra mögött messze elmaradva jár nehéz ólomlábakon a lelkek kultúrája. Valami nagy puhaság, ernyedtség ül az embereken. „Minél kevesebb fáradsággal, minél többet elérni!” – ez a korcs elv teremtette meg a XX. század emberének görbe utjait. Nincs erőntudat, nincs büszkesége az erősebbnek; a férfi csak annyit érez, hogy ő hím, de nem érzi mit tesz az: férfinek lenni. Játék a nő, húsból, vérből gyártott játéka a felelőtlen férfinek; átok a gyermek, teher a munka, a küzdelem. Minek is, mikor az élet is csak játék?... Ha az évezred elején az erős ököl volt az úr, úgy ma a puha ösztönösség látszik az élet mesterének. Kétféle ember jár a földön: kevesen tiszták és erősek, akiket kikacag a többi; és kacagó, bűnös milliók. És bűn van mindenütt, ahol a férfi és a nő megjelennek.

Az évezred elején százados nagy harcos *zarándoklatra* indultak a kontinens erős férfiai a Megváltó keresztre tövébe; és mintha a Szentföldön mind újjászülettek volna vízből, vérből, Szentlélekből, a keresztes hadjáratok férfinemzedéke az egyházi lovagrendek mellé odaállította az új férfitípust: a nemes harcos *lovagot*.

„Naponként szentmisét hallgatni, a hitedért életedet is kockára tenni, minden gyengét védelmezni, ártatlanok megszábadításáért élet-halálviadalra kelni, kerülni mindent, ami erőszakos és igazságtalan, feddhetetlen élni Isten és emberek előtt” – így adta meg 1247-ben Hollandi Vilmos grófnak az őt lovaggá avató bíboros a lovag törvényeit, amelyekhez később még egy alaptörvény járult: „mélységes tisztelettel tisztelni a nőket.” – A lovagtörvény megoldotta a XII-XIII. század férfijának problémáját: a vad erőfolyamokat a nemes lélek gátjaiba szorította, piederesztálra emelte a nőt s a gyengét, és Isten

előtti felelősséggel tette meg az acélnál erősebb harcos férfit minden szép és gyenge védelmezőjének. Vaspáncélba öltözött, véres kardú harcos maradt a férfi tovább is, de a páncél mögött érző, mosolygó, melegszívű ember lakott. A férfi, akitől nem csak félni kell, hanem akit szeretni és tisztelni is lehet.

Várjuk az ezredvégi új öntésű férfit, a XX. század lovagját... Sajnos, nincsenek ma nagy zarándoklatok a Megváltó keresztjéhez, amelyek megnemesítsék; nincsenek ideál-keresések, nagy felbuzdulások. Pedig kellene az új lovagtípus, amely *megoldaná a mai férfi problémáit: visszaadná az erő öntudatát, az étellel s az élet Urával szemben való felelősség öntudatát, a bizalmat önmagában, a nőben s a tiszta életben, szeretetét a jónak, nemesnek, s az őszönőség puhaságából új, erős életre való kiemelkedést.*

És kellene az új lovag, *hogy megoldja a mai nő problémáját: visszaadja neki reális, helyes önértékelését, nagy hivatottságának öntudatát, a tiszta, nemes nőiesség vágyát és azt a komoly, megbecsülő tekintetét a tiszta szemeknek, amellyel az igazi nő az igazi férfira feltekint.*

2. *A férfi újjáteremtése újjáteremténé a nőt is.* Mert a nő olyanná lesz, amilyennek magát a férfi értékelésének tükrében látja. Királyi ember mellett királynévá lesz a nő, míg a koldus magának csak koldusasszonyt kíván és nevel. A hús- és véremler ösztönös vágya büntársat keres és perditává súlyosíthatja a nőt, ha csak a kegyelem erőt nem ad annak, hogy a férfit életéből tökéletesen kikapcsolva, egyedül Isten értékelését keresse és kövesse. Viszont a lovagias férfi mélyeséges tisztelete a porból is felemelheti és tisztává teheti az elbukottat és Isten oltára előtt hitvessé magasztosítja a tisztát. A női életet a férfi teszi teljessé; azért annak megbecsülése felemel, lebecsülése a mélységbe süllyeszt.

Egy társadalomban, ahol újság, folyóiratok, könyvek, színház, mozi, dal mind az érzékies, bűnnel játszó nő dicséretét zengi, beleszuggeralódik a lelkekbe a nőnek egy olyan torzképe, amely azt az egész vonalon egy fokkal lejjebb szállítja: bűnözővé teszi a könnyelműt, könnyelművé a szabadabb természetűt, szabadossá a tisztát. S a divat öfelsége parancsára a tisztos polgári család kis leánya ellenkezés nélkül öltözködik a ledér kabarészínésznő ruháiba, táncolja a kétes lebujojkból hozott táncokat, s azt mondja a jazzbandre: jaj de szép! – csak azért, mert a torz tükör azt súgja neki, hogy a férfiaknak ez tetszik... Ha nagyanyáink hirtelen közénk toppannának, megbotránkozva néznék kis leányaink ruháját, táncát, viselkedését, mert ötven év előtt ezek a könnyelműek világának jellegzetességei voltak. És ez nem „haladás”, „maradiságból kiemelkedés”, „modernség”, hanem leromlás, süllyedés a torz tükörben látott kép mintájára. Oka nem a divat, nem az erkölcsök romlása, – ez már mind következmény; – hanem az, hogy a zabolátlan, ízlésében mélyre süllyedt férfi értékelésének tükré torzképet mutatott, s a nő tetszeni akart a férfinak... Mint ahogy örökké, mindig is tetszeni akar neki...

S ha ma előállna a modern Bayard, a félelem és gáncs nélküli lovagok egy gárdájával és azt mondaná a nőnek: „Én téged megbecsüllek, mert tiszta és nőies vagy!” – akkor divat, újság, színház, mozi, társadalmi komisz előítéletek dacára egyszerre megemelkednék a női nem önbecsülése, más szemmel nézne önmagára, más mértékkel mérné értékeit és a nemes ízlésű férfi lelkének tükréből elővillanó ideális kép megnemesítené az egész női nemet. Mert a nő nem lezüllött, nem lesz hetérává, hanem egyszerűen tetszeni akar a férfinak. A katolikus egyetemi hallgatók komoly összefogása és magasabb rendű stílus-diktálása elég volna ahhoz, hogy eltűnjenek a „görlicék”, „nőcskék”, hogy a bálba, zsúrba induló tiszta lelkű kis leány ne legyen kénytelen kivetkőzni természetes otthoni nőiességéből és démonnak maszkírozni magát, hogy újból mérhetetlen szakadék váljék érezhetővé külsőleg is az utca leánya és az úri leány között,... szóval, hogy megnemesedjék a magyar nők világa és a szerelem egész poézise magasabb rendű megbecsültetést kapjon... „Mert így kívánja ezt az élet mestere, a Férfi, az igazi ember...”

A XX. század lovagtörvényeitől nem csodát várunk és nem ábrándok megvalósítását követeljük. Egyszerűen azt várjuk, hogy megemeljék a férfit és a férfin át az egész életet. Olyan egyszerű és természetes ez!

3. Mik lennének a XX. század lovagjának törvényei?

a) *Az erő törvénye.* A férfi, a család leendő oszlopa, erős legyen már fejlődésének évein át is, a nagyra hivatott erő felkészülő öntudatával. Erős legyen izmaiban, akaratában, életambíciójában, kötelességtudásban, önmaga megfegyverzésében, elvei melletti kitartásban. Erős legyen élete feladatainak felbecsülésében és ifjúsága éveibe beleszője azt az Isten és az élet előtti nagy felelősséget, amellyel később a családi szentélybe beleáll. Erős legyen önmaga több-emberré nevelésében, a bűn, hitványság, közönségesség elleni öntudatos küzdelemben. Oszlop-ember legyen: hatalmas, rendíthetetlen, hogy tisztelettel nézhessen reá a szerelmes, az ismerős és az idegen nő. Az igazi férfira csak felfelé nézhet a nő. A gyenge – az erősre.

b) *A gyengédség törvénye.* A nyers erő brutális, ijesztő; hatalmasabb nála a másik, amely gyengédségbe öltözködik. Nem az az erős, aki valamit vadul földhöz tud vágni, hanem aki gyengéden fel tud emelni a földről valami súlyos leasettet. Nem lesújtó, durva bokszoló-ököl az igazi férfikéz, hanem az, amely tud lágyan, szeretettel simogatni, tud melegen, barátilag kezét szorítani, de ha kell, tud halálos biztonsággal leütni is. A férfi ereje nem az, hogy keresztül menjen mindenben fölényesen, durván, röhögve; hanem hogy meglássa a gyengét, oltalomra szoruló, meghallja a szava, tréfája nyomán a női lélekből kitörő hangtalan segélykiáltást, vagy jaj szót, (Hányszor sebez lelket a tréfa, anélkül, hogy csak sejtenők is!), és állandó készség legyen benne a másik ember megsegítésére.

A férfi természetes lovagiasságát a gyengédség lovagtörvénye megnemesíti; védelmezőjévé teszi ú. i. őt minden nőnek mindenütt, bárhol találkozónak. Ha a férfi útján átmegy a nő, legyen az testvér, ismerős vagy ismeretlen, asszony, tiszta leány vagy elbukott szerencsétlen: nem a zsákmányt szimatoló kopó hegyezi a fülét: „Hajrá! itt egy nő!”... – hanem a lovag vezényel lelki „Vigyázz !”-t és tisztelgést önmagának, mert megjelent előtte „a Nő”, akinek ő védelmezője és lovagja. Védője nem csak a mások durvasága, hanem elsősorban a maga vágya, fegyelmezetlensége, ösztönössége ellen. Szalonban, bálban, sötét utcán, utcasarkon áll a lovagtörvény: védelmezd a nőt önmagad ellen! De kevés férfi lelkében él így a gyengédség lovagtörvénye!

Még egyet követel ez a törvény. Azt, hogy az erősnek legyen mindig erőfölöslege, tartaléka a mások számára. Aki mindenét maga feléli, az koldus; gazdag az, aki mindig tud adni másoknak, mert fölösleggel rendelkezik. Ehhez persze kell a léleknek állandó segíteni készsége és az a csodálatos poétikus meglátása az erőfölösleg elvének, amelyet egyszerűsége így ír le a költő:

„Ma ismét egy mosolyt fakasztottam,
Sugarat loptam egy ajakra:
Ma megint gazdagodtam.”

(*Radványi.*)

Ha így nézzük, nem is olyan kietlen az a gyengédség törvénye: hiszen magunk gazdagszunk általa! Csodálatosan meggazdagszunk!...

c) *Az ízlés törvénye.* „A világ köröttem és bennem”-viszonylatot nemesíti meg a XX. század lovagja számára. A lélek szomjasán issza a külső benyomásokat, hiszen azok tápláléka és fejlődésének tényezője. Isten terve szerint a gondolat, a más ember szava és példája, a környezet, társaság, baráti kör, a művészet, a nyomtatott betű, a tudomány, a dal, a játék mind-mind lélegzadagító, nevelő tényezők az ember életében. Színes, ezerarcú kábító világa a benyomásoknak, amelyek folyton ömlenek, zuhognak rám és lelkembe törni készek. A könyv első részében mint ellenségekkel találkoztunk velük és harcra fegyverkeztünk; pedig mindezek nem ellenségek, hanem megnemesítő, felemelő, szellemi, lelki gazdagságot kínáló kincses hordozói az élet értékeinek. Csak meg kell őket válogatni tudnunk; nem ajtót, kaput tárnunk mindnek, hanem a lélek nemes ízlésének csodás finomságú szitáján átszűrni őket és öntudatos kritikával megválogatni: ez kell, ez nem kell; ez jó, ez durva, ez hitvány, ez erkölcstelen: nem kell, nem kell, nem kell...

A virág napsugárral, levegővel, földdel érintkezik; mindből szívja azt, amire szüksége van, hogy szirmot, levelet, termést csinálhasson; ami ártalmas neki, az előtt becsukódnak a végtelen finom kis kapucskák. Az embert folyton alakítják a külső behatások. Gazdagítja a szó: lezárt világok kiáltása a másik lezárt világhoz; – utánzásra hívja a környezet, a társaság, a baráti köre: jöjj, tanulj tőlünk! – (s a lélek állandó reakciója: „Potuerunt hi et hae...”); – szépségekkel telíti a művészetek minden ága: az ember örök szomjas szépségkeresésének valósággá vált vágyai; – egész világokat hoz eléje a könyv, a tudomány; – öröme vágyó lelke igényeit adja meg a dal s a játék;... – és az ember mindezt mohón szívhatja magába, csak rendben legyen az ízlés nagy rostája. Az emelt fejű nemes ember öntudata undorodva dob el mindent, ami közönséges, durva, bűnös, mert érzi: ez nem az én világom. Alantas világ hírnökeit a finom lélek ízlése be nem bocsátja, mert tudja, hogy a hitvány hitvánnyá tesz, az alpári le- hűz a mélybe, a bűnös bűnbe süllyeszt. Nem kell, nem kell, nem kell!... A XX. század lovagját ízlése a magasabb rendű világ válogatott benyomásai felé húzza: azok emelik, nemesítik, teszik nagyon értékessé, nagyon gazdaggá, élet ura-lovaggá.

d) *A stílus törvénye.* A férfi beállítását a környező világba szabályozó fontos törvénye az egyéniségnek. Két oldala van: egy tiltó, egy parancsoló.

A tiltó azt mondja: *ne légy soha méltatlan önmagádhoz!* Nincs groteszkebb, mint amikor a férfi-ember mást akar mutatni, mint ami sajátja, vagy ha gyávaságból követi a többi olyanban, ami ellen lelke, vére tiltakozik. Komikus a „csak azért is” – udvarló szobatudós, szomorú a lump kompánia el-

sodorta komoly fiú, tragikus a tiszta lelkű ifjú, aki trágár beszédű társaságban befelé pirulva mégis nevetést eröltet, nehogy az ő pirulásán röhögjön a többi. Nagy lélekvereség az mindig, ha a férfiember nem mer saját önmaga lenni, hanem színházat játszik: hozzá nem illő, nem tudott szerepet!

A törvény parancsoló része kettőt mond:

Légy méltó mindig ahhoz az eszméhez, amelynek harcosává szegődtél és a társasághoz, amely magának ismer! A kongreganista maradjon mindenhol és mindenkor a Szűzanya fia beszédében, viselkedésében, hallgatásában is. A cserkész soha ne dugja el a liliomos jelvényt: viselje bátran mindenütt, s ahol úgy érzi, nem szabad viselnie, oda ne menjen maga sem. Az emerkánás sapka, a regnumi, szentímrés, vagy kongregációs jelvény éppúgy határozott életstílusra kötelez, mint a papot a reverendája, katonatisztet a kardbojtja. És a férfi életében valósággá jegecesednek azok az elvek, amelyeket az ő társasága zászlajára tűzött.

Légy méltó mindig önmagádhoz! Merj önmagád lenni mindenütt; kemény következetességgel éld és mutasd változatlan-önmagadat életed minden útján és ösvényén. Nem férfi, hanem hitvány poltron az, aki elveit és viselkedését a környezete szerint változtatja, mint kabátját az ifjú. Frakk, zsakett, szmoking, munkásruha, turista- vagy cserkészöltözlet meghatározott időkben és alkalmakkor kerülnek elő az ifjú ruhatárból; azonban bármely ruhában változatlan ugyanegy marad az ember maga, akit a ruhája az etikett szerint külsőleg hasonlóvá tesz a társasághoz, amelyben megjelenik, azonban moralitása, egyénisége és a benne életté vált stílus-törvény belsőleg tökéletesen megőriz egy-önmagának úgy, amint azt az ént egyénisége nevelése közben évek munkájával kialakította. A cserkész egyéniség marad egyformán bálban, szalonban, hegytetőn, víg kompániában. A környezet változik, más és más lehet a ruha is, de azon-egy marad mindig az ember, a Férfi.

e) *A lelkeség törvénye.* „Feddhetetlen életet élni Isten és emberek előtt;” és „...a hitedért életedet is kockára tenni.” – Minden törvény alapja, amely nélkül levegőben lóg az egész férfi- és lovagszményiség. Nem szabad elfelednünk azt, hogy a történelemben Krisztus keresztségéhez kellett zárandokolnia egy évszázad harcos férfinemzedékének, hogy a lovagság eszméje megszülessék. A XX. század lovagjai éneikül a nagy zárandoklat nélkül üres fantom után futó, bohó emberek. Nem lehet magasabb életvonalat teremteni, nagystíliú új emberalak kidolgozásán fáradozni, ha nem Krisztus ereje vezet és kegyelme segíti az úttörőket. Minden egyes férfiembernek meg kell járnia ezt a zárandokutat a kereszthez és őszinte hit, mély vallásos élet, abszolút krisztusi erkölcs alapján dolgozni a lovag megteremtésén. Férfiatlan, puha világba keménykötésű férfi-önmagunkat beleállítani nem kis feladat; oda kell egy, a földi életen kívül álló végtelen emelő erő, amelybe kapaszkodva emeli önmagát a modern kor lovagja, és ennek az erőnek a segítségével emeli a nők világát és a társadalmat.

Ezek a XX. század lovagtörvényei. Nem csodát várunk tőlük, de érezzük azt is, hogy nem ábrándok világába merülünk, ha ezekben hinni merünk és megvalósításukat mint olyant követeljük, amelyre megérett már az idő. Erős ifjúsági szervezetek dolgoznak azon, hogy elhozzák az új férfit; száz és száz diáklelken dolgoznak az Isten kalapácsai, és érezzük, hogy nem hiába dolgoznak. A magyar ifjúság komoly nekifeszüléssel keresi az igazi embert. Sok év reménysége, sok millió munkás perc kicsi eredményei lassan kidolgozzák, közénk is állítják, minden magyar ifjú eszményévé teszik az új öntésű, igazi embert, a Férfit, akinek lelkében tükröződő akarata, vágya megnevesíti a női világot is és egy fokkal feljebb emeli a trianoni ország magyar társadalmát.

Jár a történelem az új idők barázdái fölött, és veti, veti a régi nemes magot. Régi magból új barázdában új kalász nő; és hisszük, várjuk, erős reménnyel reméljük, hogy a történelem vetése meghozza az új férfiideált, a modern lovagot, aki megnevesíti a férfinemzedéket és rajta keresztül megnevesíti, piedesztálra emeli és a XII-XIII. század glóriás fényével övezi a nőt.

A történelem barázdáin a XX. század Férfija tartja bevonulását.

7. A FÉRFI.

„Férfit ezer közül találtam egyet.” (*Prédikátor. 7,29.*)

A kis leány életében három nagy korszak van. Az elsőben babáját öltözteti és minden gondolata nagy melegséggel veszi körül a játékszert; egy a törekvése: hogy a baba szép legyen. A második korszakban már magát öltözteti a fruska, mert most már az a fontos, hogy ő maga legyen szép és tessen mindenkinek. A harmadik korszak a felserdült lányka ideje, amidőn a kis lány egyetlen valakinek akar tetszeni és azon igyekszik, hogy szép legyen annak az egynek a szemében. Ez a harmadik korszak a

nagy várakozás ideje: vágyai tündérablakánál állva néz, néz és vár a leányka, várja a mesebeli herceget, aki eljön majd érte aranyos hintáján és elröpíti őt az álmok kastélyába, amelyet úgy hívnak, hogy „otthon”.

Mennyi álmodó szemű kis lány várja dobogó szívvel a titokzatos ismeretlent, az álomlovagot, az igazi férfit!

Eljön egyszer a mesebeli herceg minden várakozó kis leányhoz. De legtöbbször mennyire más, mint a megálmodott, ideális lélekkel elképzelt férfikép! Még jó, ha kopott, egyszerű, küszködő ember jön, vagy filiszter, vagy nehéz beszédű élet harcosa, mert az hoz meleg szívet, megbecsülést és egy munkás, küzdelmes jövő sok apró és nagy örömét. – De jaj, hányszor jön kiélt, gyűrött arcú és lelkű levitézlett gavallér, vagy hidegszemű hozomány- és protekció-vadász, vagy a szexuális ösztön táncában kifáradt, örömtelen ember, akinek arcára és fénytelen szemébe van írva: „Sokat éltem!” És hányszor jön a bűn legyőzöttje, lelkében, vérében a bűnnel találkozás nyomaival!... Mind magával, magában hozza egész múltját, és az az álmodó szemű kis leány nagy, keserű valóságra ébred: Hát ez a Férfi? Ezt vártam, vágytam egész lelkemből!...

Szegény, csalódott várakozói a mesebeli hercegnek! Hányszor ír számukra szomorú mesét az élet!

A kis leány elszórakozik az udvarlóval, eltáncol a gavallérral, elmulat a bohémmal, esetleg könnyelmű játékot játszik a könnyelművel, de amikor az élete regényéről van szó és azt kell kimondania, hogy „holtomiglan-holtodiglan”, akkor minden kis leány az igazi férfit akarja, mert érzi, hogy itt nem egy bál éjszaka sikeréről, hanem egy vagy több élet boldogságáról van szó. És jaj a kis leánynak, jaj az életnek, de jaj az eljövendő új életnek is, ha a férfi ezen a nagyon komoly mérlegen könnyűnek találhatik!

Minden kis leány a Férfit várja, az igazit. Azt, akit a régiak „félelem és gáncs nélküli lovagnak” neveztek, az angol „gentlemannek” hív, s akire a magyar igazán nemes elgondolásban azt mondja: ez „úr”. Azt, aki kemény ököllel marokra fogja az életet, de erejét gyengédségbe, finomságba öltözteti; aki a szellemi, erkölcsi, lelkiéletnek és a kedély életének egyaránt mestere; akiben urát, gyermekeinek meglelelkű édesapját, otthonában otthonát megtalálja az asszony úgy, amint az a kis leány megálmodta.

Az igazi férfi alakját a XX. század lovagtörvényeiről szóló fejezetben megrajzoltuk; most még néhány vonást kiegészítésül ehhez a képhez.

Az igazi férfi: egyéniség. Jelszava: „*Semper idem, semper Ego!*” – ami magyarul annyit tesz: Mindig következetes maradok egyéniségemhez. Megdönthetetlen életelvek, komolyan megalapozott meggyőződések adják meg minden tettének alapmotívumát. Az ezerarcú életben mint hozzáférhetetlen, zárt egység megy végig; körötte minden változhat, elvek dülhetnek meg, világok omolhatnak össze, ő áll, vagy megy előre változatlan, következetesen, megingathatatlan. Róla írta Horatius: „*Etsi fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae*”, vagyis, hogy őt még a világegyetem összeomlása is ugyanannak a fölényes, rettenthetetlen és befolyásolhatatlan férfinak találná. Olyannak, mint a szikla-szirten épült világítótorony: vágják a szelek, verik a hullámok, vihar tépi, villám ostorozza – mégis áll, mert szikla az alapja. Kemény és győzhetetlen.

Ő az, akinek egy-egy tetteről, vagy mondásáról hallva, barátai, ismerősei, ellenségei azt szokták mondani: „Igen, ez ő. Ráismerek.” Mert az igazi egyéniség ráüti pecsétjét a férfi életének minden megnyilvánulására. „Bármit mondok vagy teszek, abban egész-önmagam benne vagyok – mondja a férfi –. Ez nem csak figyelmeztetőm, de büszkeségem is.” És nem csak az élet jelentős, nagy tetteit, amelyeknél érzi, hogy sokak szeme rajta, hanem egészen apró és jelentéktelen kis dolgokat is azzal a gondos figyelemmel, őszinte ambícióval és a felelősség mélységű öntudatával végez, amely csak a minden munkájukban revelálódó egyéniségükre büszke igazi emberek sajátja. Vagy csinálják a tőlük telhető legtökéletesebben azt, amit csinálnak, vagy hozzá se kezdenek. Az igazi férfi nem ismer fél-munkát vagy tucatmunkát.

Ez a férfi nem fog az ifjúság éveiben sem nádszál módjára ide-oda hajlongani aszerint, hogy meről fúj a szél. Ez nem ölt más arcot, lelket templomban, egyetemen, utcán, erdőben, bálteremben: mindenhová önmagát viszi és mindenütt nyugodtan, rendületlenül Önmagát adja. Nincs benne imádkozó, tanuló, pihenő, szórakozó ember, hanem ugyanaz az egy ember imádkozik, szórakozik, pihen vagy dolgozik, ugyanegy lélekkel, ugyanazzal a komoly megbecsülésével annak, amit tesz. Ő megteszi azt, amit Tóth Tihamér ír a Vezetők Lapja 1928. januári számában, hogy bál után másnap reggel a tiszta lélek nyugodtságával megy a szentáldozáshoz. Itt is, ott is ugyanaz az Ego: ugyanaz a változatlan egyéniség.

Leánytársaságban férfiembernek szomorú, silány színjátszása folyik: ott szépeket mond az udvarló, bohóckodik a bohém, hízeleg a zsúrfiú, henceg a krakéler, hősködik a nagyszájú, – mind azért, hogy a kis lányoknak imponáljon. És a kis lány rájuk néz és magában azt gondolja: Szegények! – De megjön az egész-ember; nem udvarol, nem akar imponálni, nem játszik és nem színészkedik; minden mozdulata azt mondja a kis lánynak: „Én téged megbecsüllek!– és változatlan, nyugodt férfiaságában, önmagát adó fölényében annyira imponáló, hogy aznap este minden kis lány beírja a naplójába: „Ma találkoztam a Férfivel.” Az ilyen találkozás nyomot hagy a lélekben.

Az igazi férfi, mint mindenben, önnevelésében is az *egész munkára, befejezettségre törekszik*, ő jól tudja azt, ami talán kevés embernek jut eszébe, hogy a művész, aki egy márványtömbből megkezdte a szobor kifaragását, azután a félig kész szobrot abbahagyja, rosszabbul tette, mintha bele sem kezdett volna a művébe, mert így torzót alkotott. Elrontott valamit, ami önmagában jó volt, és nem csinált meg valamit, ami csak befejezetten lenne jó. Az a márványtömb a természet alkotása és a maga nemében, mint márványtömb, tökéletes. Amikor az ember faragni kezd rajta, elrontja a természet munkáját: félig megfáragott márvány már többé nem igazi, természet alkotta példánya a közetnek. Viszont a szobor, a művészi emberkéz munkája akkor lesz készen, ha a befejezett műremlékre rátekinthető laikusnak többé eszébe sem jut, hogy: „Ez egy márványdarab”, hanem: „Ez egy művészi szobor.” Természet alkotta, durva csiszolatlanágában tökéletes márványtömböt csak az merjen faragni és stilizálásával elrontani, aki művészi kézzel szobrot csinál belőle. Ne nyúljon a kőhöz, aki a szobrot meg nem tudja csinálni!

Az igazi férfi nem csinál torzot önmagából. Szomorú ember az, aki kongreganista is volt, de kilépett, cserkész is volt, de ott hagyta a csapatot, tanult pár évig zongorázni, irodalommal is próbálkozott, nyelveket is tanult, míg meg nem unta... Elrontja önmagában a természetes nyers ember-tömböt anélkül, hogy bármit alkotni tudna belőle. Félbe maradt ember!... Az igazi férfi meglát egy ideált (cserkészférfi; kongreganista), nagyon komolyan megnézi, magára vetíti, s ha aztán elhatározza: „Ezt magamévá teszem!” – akkor nekiáll és évek aprólékos, következetes munkájával megcsinálja magából az ideál formálta embert. Meg nem áll fél úton, abba nem hagyja akkor sem, ha nehezen megy, mert minden abbahagyott kikezdeés torzot szül, és ő önmagából nem csinál torz-embert sohasem.

Az igazi férfi *harmonikus ember*. Harmonikus olyan értelemben, hogy az élete fonalát alkotó sok kis életszálát arányosan együtt fonogatja, jól vigyázva rá, hogy egyik szál se legyen különösen vastag a többi rovására. Testi egészség és lelki élet, kedély, élet robotmunkája, családi szentély parancsai, szórakozás, önnevelés stb., stb. mind életszálak és ő valamennyit párhuzamosan együtt sodorja, hogy egyenletes, arányos, szép életfonalat kapjon belőlük. (L. Esto vir ! 26-28. oldal.) Harmóniát keres élete megalkotásában.

De harmóniát keres és követel élete tovább-vezetésében is. Az ember minden pillanatban életszálak egész seregét bonyolítja és sodorja belőlük az élet fonalát. A családi élet, lelki élet, tanulás, szórakozás, cserkészlet, testnevelés az ifjú minden napján találkoznak egymással; s valahogyan megállítja a rohanó életet és zökögve, dökögve cipeli tovább az, aki egy-egy feladat teljesítésére ráveti magát és addig minden más fonál sodrását abbahagyja. „Szigorlatra készülök. Most három hónapig csak ennek élek: nem vagyok kapható otthon semmire, nem járok cserkészgyűlésre, kikapcsolodom minden társaságból, nem olvasok semmit, csak a tankönyveimet, abbahagyom a sportot teljesen, minimálisra redukálom ájtatosságai gyakorlataimat, s az egész vonalon leállítok mindent, ami nem a szigorlati készülétemet segíti elő...” – Hiba! Végzetes hiba! A nagy élet a felelősséggel benne álló embernek a csigaházba visszavonulásnak ezt a luxusát meg nem engedi. Ott gyermeke betegágyától elsiet a tanár, hogy az óráját megtartsa, és míg lelke reszket az aggodalomtól: Jaj, mi van otthon? – addig megfeszített idegekkel, egész figyelemmel magyarázza a nebulóknak a Zalán futását, vagy a negyedik igeragozás parancsoló módját... Az orvos tudományos nagy munkán dolgozik; emellett nap-nap után meg kell tartania rendelő óráit, este színházba kíséri a feleségét, onnan is kihívják súlyos beteghez, napközben látogatók jönnek: mosolyogva beszélgetni kell talán órákig, aztán a kis fia eltörte a hintalovát, azt is meg kell csinálni... és nem lehet leállítani semmit, mosolygó szívvel, egyformán *derűs* lélekkel sodorja, sodorja a sok apró életszálát, és nagy munkája számára csak itt-ott tud elrabolni félórát a pihenésből, éjszakai álmától. Mert az élet nem ismer „leállításokat”: ott fogni kell minden szálát és harmonikus-épen együtt bonyolítani őket.

A férfi a fejlődés esztendőiben, amidőn jövő egyéniségét élményekkel, tettekkel kovácsolja, nagyon vigyázzon erre a harmóniára: jól ránevelje magát a párhuzamosan vezetett életszálak művészi sodrására, mert másképpen a nagy élet rútol összekuszálja szálait!

Az igazi férfi *lelki ember*. Megdönthetetlen elvi sziklaalapokat csak a vallás dogmái nyújtanak,

amelyek a végtelen, örök Isten erején nyugosznak. Nem lankadó életkedvet csak a túlvilági életbe irányuló tekintet, örökkévalóságba kapcsolódó életambíció és a szentségekben Isten erejével töltekezés adnak. Csapásokat elviselni meg nem törve, le nem gázolva csak a kegyelem vezette lélek képes, amely a reá szakadó gyász órájában is hittel tudja imádkozni: Legyen meg a te akaratod!

Az igazi férfi számára Isten adta gyönyörű ajándék a hitvese, akit az oltártól vezet otthona tűzhelyéhez; ujjongva fogadott újabb ajándék minden egyes gyermek. „A jó Isten de nagyon szeret, – hogy énnekem adott tégedet!”... Ezeknek a gyermekeknek ő adta az életét, ő indítja meg a lelki életet is a kicsi Isten-masínájában. Nem adhat lelket, akinek magának nincs mélyen vallásos, Istenbe kapaszkodó lelke; nem adhat hitet a hitetlen, nem adhat erkölcsi világot, akiben a krisztusi erkölcs nem abszolútum. Lelki ember az igazi férfi, mert éneikül csonka volna önmagában, tehetetlen az élet reá szabta nagy hivatással szemben. Nem volna „igazi férfi”.

Ha most valaki azt kérdezné, mi hát az igazi Férfi egyénisége, élete gerince, mi az a gondolat, amely őt egész valójában karakterizálja, akkor – az örökkévaló élethivatást kikapcsolva – azt felelném: *az édesapai hivatás*. Épen úgy, amint az igazi asszonyt az édesanyai hivatás határozza meg a legmarkánsabban.

A régi korok keresték az igazi férfit a vértanúban, a vaspáncélos lovagban, a sárból aranyat készítő tudósban, a renaissance művészében; a modern világ igazi férfija az édesapa. A nyolc gyermekes családapa rojtos, kopott ruhájában, gondoktól ráncolt homlokával, munkától fáradt idegzetével vértanúja, harcoss lovagja, hajszolt munkása a családjának, tudósa a szeretetnek, művésze az életnek, és amellet legfőképpen Ember: melegszívű, törhetetlen, győzedelmes, hatalmas ember, amilyenhez hasonlót a történelem távlatában nagystílusú régi századok nem tudtak kitermelni. Az élet hőse az édesapa, és az ifjúnak, aki életideálját keresi, azt kell mondania: édesapa akarok lenni, férfi a javából, Isten gondolata szerint megöntött, kikalapált műremek-ember! És a vágyai tündér-ablakánál mesebeli hercegre váró tiszta szemű kis leánynak egyet kell várnia: az ifjút, akinek megjelenésekor a szíve azt dobogja: ez férfi, aki uram lesz nekem és gyermekeim édesapja! Mert a régi századok emberei értékeiket magukra aggatták és ország-világnak meghirdették; a jelenkor férfija minden értékét magába rejti és csak egyetlen valakinek mutatja meg, akinek azokat egy egész életre felajánlja. S ezek a rejtett lélek-értékek bizony nagyobbak, mint a régi világ emberének külső kincsei, mert ezek hivatása: a teremtő élet szolgálatában nagyot alkotni!

Sok az ifjúságban az álomkép-kergetés. Eljön a reggel s az élet nagy hivatására ébredéskor elhalványul, majd eltűnik az álomkép; a bohó álmodó hiába is kap utána. Mint a kis gyerek, megépíti hóemberét és azt hiszi: örökszép játékszert készített magának; s ha aztán eljön a napsugár és érintésére sárrá olvad szét a fehér játék-ember, akkor hiába fut sírva a mamához: Jaj, elpusztult a játékom!... Maradandó szobrot művészkezek márványból csinálnak. Arra süthet a nap!

Játszó fiúk, lányok, élet álmodói hányszor ébrednek fel sírva, megkönnyezve a reggeli nap kíméletlen reális fényében szertefoszló álomképet, megsiratva egy-egy, az élet tüzében szétmállott hőembert, akit ők sokáig igazinak hittek!

Elszállnak az álmok és sárrá olvadnak a csillogó hőemberek, de megmarad századok multán is a kemény kőből művészkézzel, nagy munkával, imádkozva kifaragott márványszobor.

Boldog ifjú, aki mosolygó fiatalságán át nem hőembert épít, hanem Isten kőzetéből: hús-vér-lélek-önmagából örök szobrot, férfiszobrot kalapál! És boldog a kis lány, aki mesebeli herceget váró álmai közt az igazi művészi szobrot a hőembertől meg tudja különböztetni! Az megcsinálja, ez megtalálja az igazi embert: a Férfit.

És mind a ketten megtalálják a boldogságot.

8. A SZERELEM AZ ISTEN VILÁGTERVÉBEN.

„Ezért az ember elhagyja atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik.” (Eph. 5,31.).

A vakmerőséggel határos, hogy a föld hangyája ezt a hangzatos címet írja a fejezet élére. Hogy is ismerhetné az ember, hogy mit akar az Isten?... De ha az emberi szellem arra hivatott, hogy leleplezze az emberi élet törvényeit, akkor ezzel a munkával az Isten szándékait kutatja. A megismert élettörvények ugyanis Isten világtervének megismerése. Ha pedig hozzáfűzöm, hogy a teremtő Isten a kinyilatkoztatásban is közölte gondolatait, akkor fokozott bizalommal kísérrelhetjük meg, hogy Isten világterveit kikutassuk. Hogy mi az Isten terve a szerelem érzésével, azt az emberi természet és természetfe-

letti kinyilatkoztatás vizsgálásából fogjuk megállapítani.

Hallgatom és figyelem természetünk beszédjét, hogy megértsem benne Isten szándékát...

A szerelem érzése az ember életét kísérő megrezdülés. Fellobbbanásának ideje nem állapítható meg. Gyerek kortól fogva pislákoló tűz, amely az érett ifjú életében mozgató erő lesz. *Lényege: a személyiség vonzódása a személy iránt.* Megnyilvánulásának módja: a testi vonzalom, vagy a lelki szeretet. Ha pedig kissé analizáljuk ezt a mélyen járó érzést, akkor reábukkanunk arra, hogy ez valami ősi, alapvető életerő. Egymásrautaltságunkból kiindulva másik testvérember felé fordulunk. Ősi életlendületünkkel a végtelen személy, az Isten felé törünk. Olyan egyetemes törvény ez, mint a gravitáció törvénye.

Az anyag vonzódik az anyaghoz, az ember, a személy, az „én”, a másik „én”-hez. Ha ez a vágyakozás a test kapcsolatait keresi, akkor az útja az *amor*, a *szerelem*; ha lelki értékeket keres és ad, akkor az útja: a *dilectio*, a *szeretet*; ha a végtelen Isten felé tör, akkor útja: a *charitas*: a természetfeletti, leg-tökéletesebb szeretet, a végtelen Személyhez vonzódásnak a vallás erejével s a kegyelemmel átnemesített alakja.

Mivel pedig a nagy és kis természet törvényei szerint az erők át- és felértékelhetők, azért bennünk élő vágyakozásokat is tökéletesebb életformákká lehet átjátszani. A köszén helyzeti energiájából fény, a fény élettelen sugárzásából vegetációt hajtó erő lesz. Az ösztönös szerelemből lehet szeretet, az emberszeretet pedig – az isteni kegyelem hozzájárulásával – Istenszeretetté alakulhat. Ebben az elgondolásban részleges szerep jut a szerelemnek; az egész szexuális kérdés elveszti centrális jelentőségét. Az ember életfeladata is oda módosul, hogy átnemesítse, felmagasztosítsa és végül lelki piedesztálra emelje az ösztönös erőket.

Az emberi természet második, lényeges igényének látszik – amint a „Csallóközi Nagy-Duna” című fejezetben kifejtettük – az *egyéniség fennmaradása és sokszorozása*. Ősi gravitáció az is. Kiterjed arra, hogy teljes lelki tartalmunkkal felmaradjunk – az örökéletben; de kiterjed arra is, hogy egyéniségünk továbbéljen – földi utódainkban. Ez a második ismét kettős irányt követ. Megszülehetnek az utódok testi formában és kitermelődhetnek lelki értelemben. A fiúk és leányok a szülők gyermekei – a szó testi értelmében; viszont a fiúk és leányok a nevelőknek, Isten szolgálóinak gyermekei – a lelki átnevelés, szellemi áthasonulás értelmében. Az elsőt a nemek megosztódásának dinamizmusa adja, a másikat a lélekmentés isteni küldetése teremti. Mindkettő isteni eredetű. Egyikben a természet szaván keresztül, a másikban az isteni Gondviselésen át tündököl az isteni eredet. Az egyik a földi életet, a másik a földi és örök boldogságot szolgálja.

Ilyen meglátás mellett szolgáló lesz a szerelem. Nem cél, hanem eszköz. Szent eszköz – az Isten nagy terveinek megvalósításában.

Az emberi élet megindítója, megteremtője az Isten; az emberutódok születésében szerep jut Istennek, embernek egyaránt. A „szent harmadik”, a gyermek születése a hittudósok szerint a földi élet egyik legszentebb, legmagasztosabb élethivatása. Ahol az élet születik, ott leereszkedik az Úr... Még a pogány Tagore is azt mondja, hogy minden újszülött Isten követe, aki azzal a szent hírral köszönt be a világba, hogy az Isten még mindig nem vetette el az emberiséget. („Eltévedt madarak” 77.)

A lesüllyedt emberiség után új és új nemzedék következik; a fiatal élethajtás reménységet és tavasz-fakadást hirdet. Ha belenézhetnénk a hólepel alatt meghúzódó életcsirákba és előrelátó szemmel észrevennők a tavasz virágzását, az ős gyümölcsérlelését, akkor örömmre hangolna bennünket a valóra váltott jövő szépsége. Ha pedig az emberi élet mélységeire szállunk, akkor arra a törvényszerűségekre akadunk, hogy a természet eleven sodra kitermeli a jelen embereiből a jövő világát. Ennek a teremtő aktusnak lélekteremtője az Isten, testi alkotója az ember, eszköze a szerelem.

Ez az átfogó meglátás azok osztályrésze, akik a magasságokból nézik az életet. Ha szabad ezt mondani: isteni magasságokból. A silány, hétköznapi ember ezt nem veszi észre. De nem is tudja így értékelni a szerelmet. Pedig ez a felfogás csendül ki a természetből, hol az élet tényeiben némán beszél az Úr.

Hallgatom a természet beszédét és megtalálom az Isten tervét és szándékát...

A természet szava után meghallgatom az Isten közvetlen beszédét, a kinyilatkoztatást. Hallgatom azért, hogy ne csupán az emberi természet törvényeiben, hanem a választott nép életét kísérő isteni megjelenésekben, prófétai megnyilatkozásokban ismerjek reá az Isten szándékára, a szerelem teleológiájára.

„Nem jó az embernek egyedül lenni; teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt” (1Móz. 2,18.) – olvassuk az ószövetség első lapjain. Az Úr szava, a természetbe oltotta a társasélet után való vágyat. Éva teremtésével pedig kinyilatkoztatja, hogy az embernek szüksége van élettársára. Amikor pedig folytat-

ja: „férfiúvá és asszonnyá teremté őket” (1Móz. 1,27.), akkor azt akarja, hogy Ádámok és Évák: egy férfi és egy nő teremtsen meg a fölbonthatatlan élet boldogságát.

Majd tovább így szól az Isten követe: „Ez mostan csont az én csontjaimból, és hús az én húsból; ez férfiúnak (virago!) hívaték, mert férfiúból vétetett. Annak okáért elhagyja ember atyját és anyját, és felségéhez ragaszkodik, és lesznek ketten egy testben. Mind a kettő pedig mezítelen vala, Ádám tudniillik és felsége és nem szégyenlék vala.” (1Móz. 2,23-25.). Nehéz volna részletezni, hogy mivé fejlődött volna az első bűn nélkül az ember. De azt sejtethetjük, hogy az emberi élet valami közvetlenséggel és „a jó és gonosz tudás” nélkül pergett volna alá. Az eredeti bűn azonban megismertette az embert a bűnnel s az isteni büntetés megváltoztatja az emberiség jövőjét.

A büntetések között nem utolsó a „concupiscentia carnis” követelődzése, amely a teremtés etapjában nem szerepel. „És ki jelentette ki neked, hogy mezítelen vagy, hanem, hogy ettél a fáról, melyről parancsoltam vala neked, hogy ne egyél?” (1Móz. 3,11.). Ennek a szövegnek az a nagy jelentősége, hogy megsejteti, hogy a bűnbeesés olyan határt jelöl, amelyen *innen* erősebb, követelődőbb az ösztön, durvább az embernek ember felé való törekvése, dübörgőbb az *amor* és alig hallható a *dilectio* szava... Már itt is észlelhető, hogy ide új, isteni erő kell, hogy helyrehozzassék, amit összezavart az ember. A megváltás, a kegyelem isteni ajándéka nélkül semmiképp sem érhető el az a tiszta életforma, amelyet az „érintetlen természet” diktál.

Ezt a megsejtést igazolja a történelem is. Még a választott nép élete is oly süllyedést mutat, hogy a próféták állandóan ostorozzák a bűnben fetregő népet. Kemény beszédjük visszatükrözi az elvesztett életforma isteni szépségét, de az élet szörnyű mélységben mutatja az emberiség zömét. Az egyetlen, az igazi asszonyt *feleségnek* mondja, a másikat, harmadikat *szolgálónak* bélyegzi. Még a felkentek elévályosodását is keményen bünteti az Úr. Saul elveszti a trónt, Dávid a bűnben fogant fiának teteménél sirathatja gonoszságát. – A pogány nép pedig egész történelmén át igazolja, hogy különös isteni segítség nélkül a mélységek mélységébe húz a testiség ösztöne.

A újszövetségben a *megváltó Krisztus* új etapot jelent az erkölcsi életben is. „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek”. Itt már a gondolat is bűn, ha ez az ösztönre és kéjteljesre hagyatkozik. De viszont szentségi magaslatokba emel, ha a kegyelem erejében megtisztulva tör célja felé: „Ezért az ember elhagyja atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik.” (Eph. 5,31.) Még ha meg is marad a küzdelem, akkor is elégséges az Úr kegyelme

Ugyancsak Krisztustól halljuk az evangéliumi tanácsokat, amelyek között kiváló helyet foglal el a szent tisztaság. Ez a tanítás ugyancsak megerősíti azt az álláspontjukat, amely a szerelemnek szeretetté való átnemesítéséről és a lelki értelemben vett egyéniség multiplikációjáról szól. Ép ezért mondja a Mester fenségesebbnek a tiszta életet, mert az lelki, felsőbb értelemben értékesíti a szerelem erejét. A tiszta élet nem pusztán lemondás, visszaszorítás, hanem a testi erőknek értékesebbé, szellemivé alakítása, így nem a brahman, vagy hindu letörtsége, hanem a lélek felszabadítása és erőhöz juttatása az eredmény.

Ez a felfogás evangéliumi megállapítás s így a kinyilatkoztató Teremtőnek személyes megnyilatkozása.

Az egészséget egybefogva megállapíthatjuk, hogy az Isten – az írás szent szavai szerint – egy, fölbonthatatlan örökké-tartó szent szövetségnek előkészületére, vagy a felsőbbrendű élet után való hevülésre teremtette a szerelem tüzet.

Illés próféta arról beszél, hogy Isten hangját az élet sokféle megrezdülésében hallgathatom. Zúg a vihar tombolásában, a fergetegben, a villám cikkázásában. Ha megszólal a lélek bűnbánatra hajló szava, ha imára, zsolozsma suttogásra nyílik ajkam, akkor Isten könyörülete szól bennem... Ha fölgyullad a szerelem tüze, ha lobbot vet a titkos érzés lángja, akkor a jövő élet szolgálatára hív az Isten.

A föld kicsi kis hangyája fölfigyeléssel keresem és hallgatom Isten beszédjét, hogy meglássam és leleplezzem az Isten világtervét. Ha pedig sikerült ellesnem, hogy ezt az érzést a földi élet boldoggá tevésére, az élet szolgálatára teremtette, akkor nem hiába ültem az Úr lábai elé... Beszélt az Úr, hogy hallja, hallgassa és így kövesse a földi ember!

9. AZ OLTÁRNÁL.

„Íme így áldatik meg az ember, ki az Urat féli. Áldjon meg téged is az Úr Sionból... és lássad fiaidnak fiait és a békes-

séget Izraelben.” (127. zsolt. 4-6.).

Az Úr oltára elé azok lépnek, akik a legbecsesebbet, lelküket hozzák és a legfölségesebb ajándékot, Isten kegyelmét viszik. Legelőször a keresztség szentségénél jelenünk meg az Úr színe előtt, hogy a kegyelem ereje Isten gyermekeivé tegyen, a szent krizma pedig a földi élet királyává kenjen. Majd később a bűnbánat szentsége, az Oltáriszentség, a bérmlás vétele végett lépünk az Isten elé... Minden esetben lelket hozunk és minden esetben a megszentelő kegyelem kincseivel gazdagítva távozzunk.

Aki az emberi életet és a szerelmi föllobbanást Isten világtervének tekinti, az a házasság szentségében azért lép az Úr elé, hogy magával hozza a kiválasztott, a szeretett jegyest és hogy magával vigye a legszentebbet, az egész életre szóló isteni kegyelmet.

Az Isten oltára elé mindig a legtisztább áldozatokat vitték az emberek. – Az égő áldozatnak a füstje is akkor szállt az eget felé, ha a nyáj legjava közül választották ki az áldozati bárányt. A zsidó nép felfogása szerint a fehér bárány, a hibátlan tulok és a kicsi galamb volt az Úr kedves áldozata. Az Új-Szövetség vérnélküli áldozatában, a szentmisében maga Krisztus az áldozat szent tárgya. – Aki pedig jegyesét, a kiválasztott lélek szeretetével és az élet szerelmével átfogott mennyasszonyt, vagy vőlegényt kíséri az Úr elé, az lelkének legnagyobb kincsét hozza az Úrhoz. Amikor azonban a jegyest az oltárhoz kíséri, akkor a házasság önmaga is a Krisztus keresztségébe helyezi lelkének alázatát. Odahozza szabadságát, munkáját, fáradságát, egész életét. Mindent *az egyetlenért* és mindent *örök időkre*. „Amit Isten összeköt, azt ember el ne válassza.”

Ez az áldozatos felajánlás, lemondás a világtól való visszavonulást jelent. A szerelmes jegyesek új életet akarnak kezdeni, amelyben a családi szentély tűzhelye mellett csendes munkában peregnék alá a napok. A megszentelt otthonban elcsendesül az ösztönös küzdelem vihara, de megélnék a munka készsége. A duhajabb legénykort eltemeti a házasság szentsége. A temetést azonban új erők feltámadása követi. Kevesebb a tobzódásra kész vígasság, de több a munkára serkentő erő. Itt is igazolódik: nincs olyan áldozat, amely értékesebb alakban, kamatostól meg nem térítenék. A házasság szentségénél annál kevésbé lehet ez, mert itt Isten oltárára tesszük életünket; az Istennek hozott áldozat pedig nem maradhat jutalom nélkül... „Atyád, aki lát a rejtekben, megfizet neked.” (Mt 6,4.).

De az Úr oltárától csak akkor távozzunk boldogan, ha magunkkal visszük az Isten ajándékát, a megszentelő kegyelmet.

„A kegyelem valóban egy új életnek, magának az örök Szentháromság életének titkos csiráját ülteti át lelkünkbe, és arra képesíti, hogy a teremtményeken teljesen felülemelkedve Istenből éljen, nemcsak, hanem amennyire ez teremtménynek egyáltalán lehetséges, magának Istennek minden sejtelmet meghaladó tiszta, szent bensőséges és boldogító életét élje”.⁶ Ez a „titokzatos erőközpont” úgy hat az emberre, hogy a földön a természetfeletti élet részesévé és a kegyelmi erők segítségével az örök élet várományosává avat.

De van-e hatalmasabb nekilendülés az ember életében, mint a házassággal kezdett új élet? Kell-e valamely élettényhez nagyobb isteni erő, mint a bizonytalan jövőre szóló lelki egybefonódáshoz? Van-e sok szentebb és merészebb megindulás, mint a „holtomiglan-holtáiglan” tartó házasság? Nem a legnemesebb elhatározások egyike-e az, hogy a test és lélek egybefűzésével szolgálni akarjuk az élet új zsengeit?... Ennél a kemény életdöntésnél igazán szükséges az Isten kegyelme. A megszentelő kegyelem mellett az a segítő kegyelem is, amelyre „a házasság kötelelességeinek teljesítéséhez szükség van, t. i. a kölcsönös szeretet és becsülés megőrzésére és fejlesztésére, a házastársi hűség és tisztesség sértetlen megóvására, a gyermeknevelésre, a házasság terheinek elviselésére.”⁷ – „Nagy titok ez, – írja szent Pál – én pedig Krisztusra és az anyaszentegyházra nézve mondom.” (Eph. 5,32.) Azért nagy titok ez, mert miatta elhagyja az ember apját és anyját, hogy emberi és isteni erőkben bizakodva új családi szentélyt emeljen.

Ha áldást kívánunk emberekre, kik vándorutakra indulnak, ha imádkozunk azokért, kik viharos időben hajóra szállanak, akkor Isten áldását kérjük azokra az utasokra, akik a földi élet zarándokútjára lépnek. A házasság szertartásában azért imádkozik az egyház, hogy halmozza el az új házastársakat az Isten minden földi jóval, amely a boldog életnek föltétele...

A viaskodó Jákob azt mondja az angyalnak: „Nem bocsátalak el, míg meg nem áldasz engem.” (1Móz. 32,27.). Az egyház pedig így szól a házasságot kezdő emberhez: addig nem léphetsz ki az élet országútjaira, míg nem vetted az Isten áldását! Aki a házasság szentségében az Isten áldó kezét érezte,

⁶ Schütz: Dogmatika H. Budapest, 1923. 84. lap.

⁷ Mihályfi Ákos: Az emberek megszentelése. Budapest, 1921. 358. lap.

az bátran vállalkozhat a nehéz életútra. Az egyház állandóan azt hirdeti: csakis az a házasság lesz boldog, amely az oltárnál kezdte meg a bizonytalan és nehéz életet.

Természetes következmény tehát, hogy a modern korban olyannyira elszaporodott „vadházasságot” az emberi élet lealacsonyításának tekintjük. Ahol Isten teremtő ereje szükséges, ott nélkülözhetetlen az Isten szentségi kegyelme. Házassági hűség, lelki megbecsülés, örök szeretet lehetetlenség ott, ahol csak az ösztönös szerelem a közös élet rugója. A szerelem hamar elfoszlik, vele kapcsolatban az együttélés is megszűnik. Család, gyermek, boldogság átfutó öröm, ha egyes-egyedül a testiséget szolgálta, Ilyen „otthon”-ban nem a tiszta, Isten tervezte boldogság lakozik, hanem az ösztönök bujasága nyer szabad érvényt. Tökéletesen érthető tehát, hogy aki ezt az életmódot választja, azt kizárja szent közösségéből az egyház.

Mivel a házasságban a lelki összhang és egybe-csendülés is elengedhetetlen, azért a vallások egyformaságát is követeli az egyház. Az egymást szerető és egymásért élő lelkek között semmi sem vonhat éles szakadékot. De legkevésbé a vallás, amely a lelkiélet legmélységesebb alaprengése. A vegyes házasság ellen tehát azért emeli fel kemény szavát az egyház, mert a vallási megosztottság az egységes lelkiéletet zárja ki a házastársak között.

Magyar közmondás: Ha Isten velünk, ki volna ellenünk? (Ugyanígy szent Pál a rómaiakhoz írt levelében: 8,31.) A házasság szentségével útrakelő ember biztos lehet, hogy vele az Isten. „Istennel kezdettem” mondhatja magának. „Egész szerelmi életemet az Isten gondolatai szerint szabályoztam, lelkemnek jegyesét Isten elé hoztam, befejezésül pedig Isten áldásának vétele után indultam az élet útjára. Mivel pedig Isten velem van, ki lehet ellenem?...”

Istennel jártunk, Istennel járunk, Istennel maradunk. Ilyen tudatban szinte szentségtörő gondolat, hogy a halálon kívül más tényező is szétszaggathassa a szeretet kötelékeit...

Az oltárhoz mindenünket vittük, az oltártól egész életre szóló Isten áldást hoztunk. Ez a házasság szentségi ereje.

D. TISZTA HÁZASÉLET.

Kimérte Isten a lét határait.

Mindennek, ami él és ami mozog a földön, pontos határokat szabott a Teremtő keze. Medret rajzolt a folyónak, amelyben víztömegét hömpölygetheti, partjai közé szorította a tavat, a tengert; a síkságokat hegyekkel keretezte, s a hegyek élete más, mint az alföldé. Körülményei, erői, lehetőségei határt szabnak a növényi, állati életnek; más mederben fut a madár élete, mint a halé vagy a négylábúé. Élete medrében jár az ember is; tudja a forrást és a torkolatot: a születést s a halált, de magát a medret pillanatról pillanatra rajzolja számára a gondviselő isteni kéz.

Pontos keretek közt fut minden a földön. Addig megy az élet Isten gondolata szerint, míg a Gondviselés jelölte mederben hömpölyög.

Az egyes ember életének medret adott az Úr: és ez a meder a család. Családban áll a bölcső és családból szállítják ki a koporsót a temetőbe. A családhoz köt az élet két hatalmas ereje: a versíg kötelékén alapuló szeretet ahhoz a csatárhoz, amelynek oszlopa édesapánk és lelke az édesanyánk; és Isten nagy mágnese, a szerelem, amely később hitvesi hűséggé magasztosul, köt a második családhoz, amelynek lelke a hitves, Istentől oltárnál kapott szent ajándék, oszlopa pedig férfi-önmagunk. Szent Ágoston fenséges gondolata: az „inquietum cor nostrum...” nyugtalan a szívünk, míg Istenben meg nem pihenhet, – a földi életre levetítve úgy hangzanak: nyugtalan az élet, míg a család kereteiben meg nem pihenhet. – Nyugtalan, bizonytalan, vergődő; olyan, mint a gátjait áttörő megáradt folyó: zúz, pusztít mindent; vagy olyan, mint a parttalan állóvíz: békanyálas, poshadt mocsár. A család, az emberi élet medre, ad sodrást az életnek igazán...

Szent kincsei vannak a családnak; őrzik őket gondos szeretettel: édesapa, a család ereje, – édesanya, a család lelke, – a gyermek: virág az Isten csodafáján, – és a tűzhely, amely köré a szeretet, hála, szerelem, hűség felséges kötelékei fonódnak. Isten legszebb gondolatait a családban raktározta el.

A család a jó Isten csodálatos kincses háza.

1. A CSALÁDI SZENTÉLYBEN.

„Ahol ketten vagy hárman összejönnek

az én nevemben, ott vagyok közöttük.” (Mt 18,20.).

Ha az embernek nagyon szép gondolata van, amelyet nem szeretne a pillanat szárnyán tovaszállni engedni, hanem azt akarja, hogy az másokat is gyönyörködtessen és nemesítsen, akkor az ember nagy kövekből megépíti, márványból, fából kifaragja, színes festékekkel vászonra festi, fekete betűkkel papírra írja az ő gondolatát. Ilyenkor az embert alkotó művésznek hívják, és a szép eszközeivel érzékelhetővé tett gondolat: a műremek. A műremeken át a művész beszél a szemlélőhöz.

Az ember a szépet élettelen tárgyakra vetíti rá és azokat kényszeríti, hogy gondolatát visszaadják; mert rendelkező hatalma csak ezekre terjed ki. Ahol az élet kezdődik, ott megáll a véső, a toll, az ecset és lehanyatlik a művész karja: itt más Művész szentélye nyílik, aki előtt kontár a szobrász, a festő, az író... Az élők világa a teremtő Művésznek: Istennek a műterme. Ha a Művész azt akarja, hogy gondolatait a törpe ember megértse, akkor életbe írja azokat: hús és vérbe, értelemben, akaratba, lélekbe. Minden szépségben az Isten egy-egy gondolata rejtőzik, és mindenben, ami szép az élők világában, Isten beszél a figyelő emberhez.

Ezért mondjuk, hogy az élet a Teremtő nyitott könyve, amelyben Isten nagy gondolatait olvassuk.

A műremek az alkotó művészt dicséri; az élet minden szépsége a teremtő Istent hirdeti. És bennük Isten szól az emberekhez.

Talán soha annyi szépséget nem gyűjtött össze az élet teremtő Művésze, mint amikor a családot megalkotta. A család Isten legfőbb gondolatainak csokorba kötése. Ezeket a gondolatokat igazán beleírta vérbe és idegbe is, lélekbe is, az emberi élet történelemkönyvébe is és a természetfeletti kinyilatkoztatás nagy könyvébe is. Magnum mysterium. Isten csodálatos titka...

A család az Isten nagy háromszöge, amelyen az emberi élet geometriája alapszik. Csúcsai: az édesapa, az élet ura-férfi, akinek erejére sok más élet támaszkodik; – az édesanya, minden szépség, jószág, szeretet kincses lelkű hordozója, aki a földi élet csendes örömeit *hozza*; – és a gyermek, a teljessé fejlődő élet, aki a mögötte lassan összecsukódó múlt fölött mint a jövőt hozó nagy élet-ígéret magasodik fel s derűt, reményt, beteljesedett boldogságot áraszt.

Amikor Isten a családot az emberiség előtt illusztrálni akarta, beállította a názareti kis házba a szent családot, amelyben az édesanya helyén az asszonyok Asszonya, a Szűzanya áll, mellette a csendes munka láthatatlan férfi: szent József, és kettejük előtt nő fel játszó Jézuskából komoly szent férfi a világ Megváltója. Gyönyörű, nagy titok, amelynek illusztrálására Isten fiát és Isten szent Anyját állította be az Úr!

1. A családban *nagy és szent kincseket raktározott el a jó Isten.*

... Ott pihen elrejtve

– *a legönzotelenebb munka*, az édesapa munkája. A családnak az a drága, nagy dolgozója nem kér munkabért, nem szab feltételeket, nem ismeri a sztrájkot és nem ismer félmunkát. A fáradhatatlan férfi hang nélkül vonja az élet igáját; minden év újabb barázdát húz a homlokára és elmélyíti a fáradtság vonását a szája mellett. Akikért dolgozik, hányszor megdobálják hálátlansággal; és ő fizeti a fia adósságait és a leánya báli ruha-számláit, csak a nézése lesz mindig keserűbb és a válla görnyedtebb. Megtörve is, betegen is *húzza*, vonja a szeretet igáját, mert kell a kenyér a családnak, és mert öneki nem szabad kidőlnie. A teológia nem tanítja az édesapa mennyei jutalmát; nagyon gazdagon kell őt jutalmaznia a jó Istennek, az bizonyos;

– *a legtisztább szeretet*, amelyben egyedül nincsen árnyéka sem az érzékiségnek: az édesanya szeretete. Csodálatos szeretet, amely túlmegy minden emberi szemmel meglátható határon; a végét még senki sem látta. Felforgat minden törvényt és megdönt minden emberi okoskodást; szeret akkor is, ha a fián már nincs semmi szeretni való: ha gazember lesz, bűnök embere, ha megüti, megcsúfolja, ha megveti őt, akkor is. Mindenki elhagyhatja az embert; addig, amíg él az édesanyja, nem lesz egyedül. Nem kér a szeretetért semmit; nem vár hálát és nem koldul viszonzást; szeret, de ezzel kimeríti, odaadja mindenét, önmagát. Meg nem tagadhatja azt, hogy a szíve, az áldott, drága szíve alatt hordozta a gyermekét;

– *a legcsodálatosabb titok*: az élet megsokszorozásának titka. A diadalmasan előretörő tudomány e kérdés előtt mindig megtorpan és leveszi a kalapját. Ignoramus, ignorabimus. Megszabályozhatja az ember az összes erőket, megfejtheti a világegyetem minden titkát, lehet világ urává és emberfeletti emberré, – ez az egy: az élet megsokszorozódása és új embernek az életbe beállítása mindig titok lesz előtte, amelyet páncélszekrényénél is jobban véd és őriz a családi szentély: Isten titoktára. Új embert teremteni a tudós nem fog sohasem; ezt Isten akaratából az édesanya tudja csak. Mysterium.

Ezt a csodálatos titkokat őrző intézményt tette Isten keretévé, medrévé az emberi életnek.

Két család játszik az életünkben szerepet: az első, amelynek sajátja vagyunk s amelyet elhagyunk a másikért azonnal, amint az élet fejlődése bennünk befejeződött, – s a másik, amely sajátunk és amelyben életünk végéig legszentebb kötelékekkel lenyűgözve, megmaradunk. Az első család üvegháza a fejlődő embernek; ott a kertész védi, gondozza és neki csak egy a gondja: hogy minél pompásabb emberré fejlődjék. A második család vára az élet harcosának: ott minden gond és küzdelem a mienk és mellettünk nőnek fel új életek. Az első családnak kincse vagyunk, a másodiknak ereje, lelke, munkása, harcosa. És életünk útja: a családtól – a családig... „az ember elhagyja atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik.” (Eff 5,31.)

2. *A családra nagyon érdekes kilátások nyílnak.* Az Emlékezés hegyéről az első családra látunk, amely édesapa, édesanya képét keretezi s amely gyermekkorunkat látta.– A Légvárak s a Reménység hegyéről a jövőbe nézünk, az eljövendő új családra, amelynek kincsei: hitves, gyermekek. – Az Elmélkedés hegyéről pedig áttekinthetjük mind a kettőt, és tisztán látjuk a Vergődés útját is, amely egyiktől a másikig elvezet. Innen nézzük őket!

a) *Az első családba* mint meztelen, síró, tehetetlen emberporonty érkezünk. „Ez a drága kis meztelen kéregető úgy tette, hogy teljesen gyámoltalan legyen, hogy így az anyai szeretet gazdagságát kérhesse.” (Tagore.) Fogad a legtisztább szeretet. És attól fogva életünk, fejlődésünk, lelki gazdagodásunk a legjobb kezekben van: nem kell félnünk többé. Az a két ember, aki a síró csecsemőből évek során át gyermeket, ifjút, majd felnőttet formál, később is mindig, akármivé leszünk is, nyugodtan, hatalommal léphet be szobánkba, szívünkbe, életünkbe, mert ők az egyedüliek, akik láttak tehetetlen gyengének és gyengeségünkön segítettek.

Összefognak a család erői, hogy a kicsi embert meggazdagítsák mindazzal, ami csak értékül nekik adatott. Az első évtized az édesanyáé: puha keze formál, nevel. Fiúknál a következő évtized az édesapa kemény férfikezének ideje; neki segítenek külső tényezők: iskola, cserkészlet, pajtások. Leányoknál végig az édesanya marad az élet kertésze.

A fejlődő életet nevelő család mindenét belegravírozza, dolgozza, belegyúrja lassanként a kis emberbe. Csak amikor már nincs semmi adni valója, amikor gazdag, erős lett a gyermek és kincseit elajándékozva, nagyon szegény, kifosztott lett a család két drága ajándékozója, akkor teljesítette a család maga is hivatását. Akkor elmondhatja öreg Simeonnal: „Most bocsátód el, Uram, szolgádat...”

Ezért van az, hogy a családot megtagadnunk, elhagynunk nem lehet: bennünk, velünk van, alkotó részünk, része énünknek, önmagunknak. Mint a hatalmas cserfa, amíg idáig fejlődött, magába szívtá a talaj minden értékét és abból csinálta, építette önmagát... A múlt minden élményét, a gyermekkor legelső benyomásait, édesanyánk szeretetét, édesapánk imponáló erejét, az első csókot s az első verést, minden kis örömet, vágyat, fájdalmat magunkban hordjuk a késő öregkorban is: egyéniségünk szerves alkotó részévé lesznek, és végigkísérnek az életen. Otthonom, szüleim, testvéreim, élményeim, emlékeim mind bennem élnek, s hogy egyéniségem ilyen és pont ilyen, abban legnagyobb része a családnak van, amely az életre felkészített és elindított.

Akit a Gondviselés kifürkészhetetlen akarata korán kiemel a családból, aki mellől kidől édesanya, édesapa, vagy hivatását feledve, rosszul játssza az életre nevelés fenséges szerepét, az ennek a hiánynak bélyegét mindig magán fogja viselni. Lehet nagyon derék, nagyon értékes, nagyon boldog emberre, valami mindig hiányozni fog az életéből: valami, amit csak a család adhat meg a fejlődő életnek. Talán nem lesz csonka ember, de teljes, egész ember sem lesz soha. Hiányzik mögötte, benne az első család hatása.

b) *Az első családban* az élet kifejlődik; *a másodikban kiegészül* és teljessé boltozódik. Az előbbiben várt és magához ölelt a szánó irgalmas szeretet; itt sok keresés, vágyakozás, küszködés után kell rátalálni a meghódoló egyesítő szeretetre. Ott édesanyánk állt mögöttünk, hogy egy-életünket kifejlessze, gazdagítsa; itt a hitves társul áll mellénk, hogy Isten világterve szerint közös munkával új életeket teremtsünk és kiépítsünk. Ott az édesanya ménéből léptünk a családba, itt Isten oltárától indulunk. Ott mindenki értünk fáradott s mi játszottunk; itt mienk minden munka, könny, fáradság, hogy gondtalan játszhasanak a kicsi emberek, akiket mi állítottunk be az életbe.

A második család élete azzal kezdődik, hogy a régi élet minden motívuma felmagasztosul. Szentégi áldással köt össze az Úr az eskető oltárnál két, önmagában teljessé fejlődött életet, hogy egymásba fonódva és egymást kiegészítve élet-princípiummá legyenek: teremtő munka szent hivatását *ruhazza* reájuk. – Aztán megérkezik a nagy ajándék: a gyermek, és a nem is régen még bohó fiú, aki csak az esküvő oltárnál lett igazán férfivá, édesapává magasztosul; a játékos életre mosolygó kis leány pedig,

mint a bimbó, amely egy éjszakán virágba feslik és egyszerre elveszti mindazt, ami benne a bimbóé volt, édesanyává avatódik és elveszíti önmagában a régi kis lányt és gyerek-asszonykát. – És Isten csodálatos mágnese, a szerelem, amely a két lelket összehozta, a gyermek öfensége színe előtt eltéphetetlen szent kötelékké: hitvestársi hűséggé nemesedik. Az átnemesített életekből összefonódó család föléd pedig végtelenbe futó tiszta kék égboltozatként borul egy nagyon komoly tény: az Isten előtt való felelősség ténye.

A második családban való ezzel a nagy felmagasztaltatással ért el az ember tulajdonképpen arra a magaslatra, ahol élete célját megvalósítani kezdheti. Minden, ami eddig történt, csak előkészítés volt; önmaga megsokszorozása és új életek teljessé nevelése most kezdődik. Ez a másik család szent titka és feladata. És az ember most már ennek a csodálatos feladatnak szenteli életét egészen a sírig.

Itt még egy nagyon szép találkozás esik. A régi család két drága munkása: édesapa, édesanya befejezte már életfeladatát: élete beteljesedéséhez vezette el a fiát, a leányát. Nagyon kifáradt, nagyon öreg emberekké lettek közben mind a ketten. Most már csak pihenni vágnak és örülni egész életük munkája gyümölcseinek. És most találkozik a két család a hálás szeretet kapcsolatában. Mint ahogyan tavaszi szírom-hullatáskor a virágos erdő milliónyi színes kis szírommal szórja tele az avart, a tavalyi tavasz és nyár lehervadt virág- és levéltetemét, úgy a fiatalok családja a hála és a megindult szeretet ezernyi kedves jelét szórja a két öreg fehér fejére. Ez a szeretet- és hálakoszorú a földi élet bajnokainak megkoszorúzása. Utána már csak Isten mennyei koronája következik.

c) Ez az ember útja a családtól a családig.

Közben azonban van egy *Sturm und Drang-Periode*, amelyről nem szabad megfeledkeznünk. A két család nem közvetlen csatlakozik egymáshoz. Eljön az idő, amikor egyetemre kerül a fiú, intézetbe a kis lány, hogy a nagy életre önmagát közvetlen előkészítse. Elhagyja családját otthonát, és oda ezentúl már csak mint vendég tér vissza hosszabb-rövidebb időre. Most is a régi a szeretet, erős a lelkek kapcsolata, sőt a távolság azt a kapcsolatot idealizálja; azonban az ifjú nevelésén most már nem a család két nagy nevelője, hanem új tényezők dolgoznak: professzorok, kollégiumi előjárók, barátok, ismerősök. Most is mentsvár az otthon az ifjú háta mögött, jó oda vissza-visszatérni, de mégis az az érzése, hogy eldobódott valahonnan, ahol olyan jó volt neki eddig. Élete nagyobb része idegenben folyik; idegenszerűség fátyla ereszkedik szerettei és ő közéje. Az első családi otthon kapuján kilépett, a második még csak álmaiban, vágyaiban él. Ez az emberi élet legnehezebb ideje.

Úgy érzi az ifjú, hogy éveken át magános vándorává lett az életnek. A családot Tagore szemével látja: „Megálltam egy pillanatra magános utamon a csillagfénynél s láttam elterülve magam előtt az el-sötétült földet, amint karjaival körül fog számtalan otthon, bennük bölcsőkkel és ágyakkal, anyai szívekkel és esti lámpákkal és fiatal életekkel, melyek örvendeznek...” (Növekvő hold.) Sok boldog otthon közt magános ordas ilyenkor az ember. Körülzsongják az első otthon emlékei; vágyai a második feléd hívják; s ő ott áll a két család közt egyedül. Elhagyta az első s a másodikat még meg nem találta.

Ezekben az esztendőben tombol az ifjúban legjobban a szexuális ösztön. Nem a bűn ösztöne, amely felelőtlen, vétkes kielégülést keres! Ostoba gyerek hiszi csak azt, hogy teste minden megrezdülése kéjt, gyönyört, örömet akar; mint ahogy a kis fiú a villámról is azt hiszi, hogy az ő mulattatására pattint valaki a lángostorral odafönn... (Mit tudja ő a villám hivatását, rettentő erejét!...) – És lezüllött, cinikus, rongy állatember tanítja és hirdeti azt, aki parázna élvezetnél feljebb ha akarna, sem tudna emelkedni, mert elmállott benne a férfi vagy a tiszta nő, s él egyedül az idegek bűnre szomjazása!

A család kapuján kilépő ifjú lelkében egy vágy él: családba jutni újra! De vissza nincs út, s az élet soha nem forog visszafelé; ezért ellenállhatatlan belső igény az, amely az új családhoz vezető út keresésére küldi őt. Megy, bolyong: az élet magános vándora; nem bűnt keres, hanem az otthon kapuját, nem büntársat, hanem lelke, élete kiegészítőjét, a másik embert, aki számára élettársul rendeltetett. Lelke magaslatokon jár és vele szárnyalni tudó lelket keres; szeme kérdőleg mélyed minden tiszta szembe: te vagy-e az, aki az életem másik felét hordozza?... S ugyanakkor a testben, annak ösztönös természetéhez illő ösztönös formában ugyanaz az erő hajtja, tüzei: keresd az élettársat, akivel megépíted az új otthonodat! Nem züllést, bűnt kíván, hanem a tiszta élettárs Isten kegyelmével való keresésére buzdít a szexuális ösztön is az élet magános farkas-korszakában.

Az élettársnak ez az öntudatos komolysággal keresése, a családi életre való fegyelmezett, férfias felkészülés nemesíti meg az ifjú életét az egyetemi évek alatt. Nem lehet bűnössé, nem közönségessé, mert az új otthonnak és az új otthon oltárnál kapott asszonyának nem vihet meggyalázott, kiélt koldus embert önmagában!

A bizonytalan küszködés vergődő éveiben az elhagyott családból utána nyúl édesanyja simogató

puha keze, hogy bátorítsa, megőrizze, megszentelje; és utána nyúl édesapja erős férfikeze, hogy emelje, támogassa, keményítse. És egyszerre egy kéz nyúl feléje a jövőből is: a megtalált hitves fehér keze; és akkor elcsitul a lázas vergődés, megszűnik a céltalan keresés, kinyílik a szív és a szerelem dinamikája veri most már az élet meggyorsult, erős ütemét. Az ifjú rátalált az új család útjára, és megoldódott élete nagy problémája. Nem magános farkas többé, hanem a megtalált otthon kapuja felé siető boldog férfi, akiben már súlyos pörölyütésekkel kalapálódik a hitestárs és az édesapa.

Ez a két otthonnak és köztük a Vergődés útjának története az ember életében. Szeretnék minden ifjút és kis leányt felvezetni az Emlékezés hegyére és megmutatni nekik az első szent otthon képét úgy, ahogyan én édesanyám házában ismerni tanultam. Azután elvinném őket a Reménység hegyére, hogy a jövőbe vetett pillantással meglássák a reájuk várakozó második családi otthont, és megérezzék, hogy ott vár reájuk az élet igazi hivatása. Azután az Elmélkedés hegyére emelkedve, lélemben végigjárnék a Vergődés útját otthontól otthonig... És amikor látták a saját életüket Isten gyönyörű gondolata szerint a család medrében végig elvezetve, akkor megkérdezném: Testvér, most mit akarsz: züllött cinikusokkal bűn útjait jární, ostoba fejvel Istent káromolva, életed fönséges tervét a sárba gázolni, vagy letérdelni és mélységes lélekkel azért imádkozni, hogy a vergődések esztendeit töretlen megjárva, a második családi otthonban az élet nagy Művészenek terve szerint életed boldogságát megtaláljad?

Én azt hiszem, mindannyian imádkozni kezdenének.

2. AZ ÉDESAPA.

„...A fiak dicsősége az ő atyjok.” (Péld. 17,6.)

1. A családi élet költészetének mostoha fia.

Az édesanya ábrázolása csupa meghatott, komoly szépség, övé a legszebb színek, hasonlatok, ritmusok) vonalak; benne érezzük az igazi Asszonyt. Édesanyjára úgy néz még az elvadult ember is, mint szentképre a falusi templom délutáni ájtatoskodója. Érezzük benne az Isten gondolatát.

A gyermek egy egész költészet-világ középpontja. A kicsinek, az ártatlannak, a fejlődő életnek minden poézise és a simogató mosolygós szeretetnek minden éneke az övé. Benne önmagunk múltját, a bájos, játékos jelent és a bimbóban rejtőző határtalan jövőt szeretjük.

Az édesapának nincsen költésze. A művész az igazi férfit nem órála *mintázza*, mert nincs benne a szilaj erők szabadsága; rajzol lovagot, harcost, nagy dolgokat tevő egyedüli férfit; – az édesapáról csak torzképet tud csinálni, mert azon nyűgnek érzi azt, ami legnagyobb értéke: az elválaszthatatlanul *hózzá* kötött hitvest, gyermeket. Igazi énjét nem is ismeri; talán, mert a férfi nem revelálja úgy kifelé önmagát, mint a nő és a gyermek...

A *széni család* középpontja a kis Jézus; mellette mindenütt ott áll az Édesanyja. A Szűzanya elkíséri őt a nyilvános élet esztendőin át is; ott van az első csodatételnél is és ott áll a Golgotán a kereszt alatt. Hiányzanék, ha nem lett volna ott. – Szent József nem hiányzik senkinek. A betlehemi jászol mellett még ott áll, az egyiptomi meneküléskor ő menti a világ Kincsét Heródes katonái elől, a tizenkét éves Jézuska feltalálásakor néma szereplő az aggódó Édesanya mellett, onnan kezdve pedig eltűnik alakja, az írás nem szól róla többé. A szent családban van ideálja gyermeknek és édesanyjának, de teljesen hiányzik az édesapa ideális képe. Hiányzását a szeplőtelen Fogantatás titka védi.

Az édesapa alakját a való élet költészetében sem övezi fény.

A pici gyermek félelmetesnek találja: fél a bajuszától, erős kezétől, dörgő hangjától és az anyjához bújjik előle. – A diákvilág költésze a *papái* rajzolja, aki a diáktörténetek végén pipaszárral vagy nád-pálcával jelenik meg mint félelmes Deus ex machina és elveri a főhóst. – A nagyok irodalma bőségesen szállítja a torzképeket róla: a papucshóst, aki komikus gyáva figura a felesége házában; a *rabszolgatartót*, akinek szolgája asszony, gyermek; a *felszarvazott* mulya férjet; a bűn *lézengő ritterjét*, aki a vétkes szerelmet keresi otthonán kívül... A történelem *apáinkról* ír, véres fegyverű, durva, csupa-erő férfiakról, akik nagy tetteket vittek véghez, de a költészet rajzolta képükben nincsen szemernyi melegség, semmi *igazán* emberi vonás... A pedagógiai célzatú irodalomban jó tanácsokat osztogató szelíd *atya* szerepel, akit az olvasó általános üdvös igazságok gramafonjának érez, de nem is sejt benne semmi emberit...

Torzképek mind: egy sem festi az *édesapát*. Egyetlen igazán szép és hű képünk van róla: a karácsonyeste lelkünkbe idegzett, a szeretet glóriájával körülvelt képe... A karácsonyfa gyertyavilága gyerekefjékre, szöszeke, barna buksikra vet remegő, tiszta fényt. Ővék az este minden öröme, szépsége,

lelket illető meleg hangulata. Mellettük áll, mosolyog, velük örül az édesanya: ő is odatarozik a karácsonyi gyertyácskák fénykörébe. Az édesapa egyedül áll az ajtó mellett, ahová a gyertyák már nem világítanak; és míg a gyerekek anyjuk nyakába csimpaszkodva, ujjongva csókolják arcát, kezét, senki sem látja meg a férfi szemébe kiülő nagy-nagy szeretetet, amint a karácsonyfa-jelenetet szívvvel, szemmel figyeli, ő teremtette mindezt: keze munkája ég minden kis játékon, arca verejtéke csillog minden gyertyalángban. És mégis kívül áll a fénykörön, és boldog, hogy a többiek örömét nézheti... Ez az édesapa sorsa az életen át. Páriája a család költészetének; – boldog pária, mert igénytelen és mert nem lesz soha irigye az édesanyának, akit a szeretet melegebben hullámoz körül; – de hőse az életnek, akit az önfeláldozás, a hétköznapiok csendes igavonása állít glóriás fénybe...

2. Az édesapa a férfi, aki először lép be elhatározó módon életünkbe, s akit gyermekszemmel a legerősebbnek, legokosabbnak, legnagyobbknak látunk. Imponál nekünk, ő az első férfiideálunk. Tőle kapjuk örökségbe mindazt, ami bennünk erő, határozottság, akarat, férfiasság; minden erejét magunkban hordozzuk. Látjuk a munkáját: értünk dolgozik; látjuk küzdelmét az élettel, vergődéseit, gondjait, földhöz verve törhetetlen újból felállását; látjuk nagy elkomolyodásait és egy-egy pillanatfelvételen át belenézünk a lelkébe, ahol mérhetetlen, mindent odaadó szeretet él a családja iránt. Éreztük szigorát, amikor az élet törvényeibe szorított; kemény keze markolása embert csinált belőlünk; ő a mi életünk kovácsa: izzít, kalapál, de remekművét megcsinálja. Láttuk őt játszópajtásnak, amikor a térdén lovgoltunk; láttuk szigorú korlát-építőnek, amikor az ifjúság csikó-korában nem akartunk korlátokat túrni; éreztük férfikezének kemény kézszorítását, amikor az ifjút barátjává fogadta és férfias barátságával férfivá nemesítette. Úgy érezzük, ő az egyetlen férfi, aki mindig előttünk járt, fölénk magaslott; és ő előttünk jár, fölénk tornyosul akkor is, ha a tudományok okleveles avatottjai vagyunk, ő pedig tán egyszerű parasztember; akkor is, ha ő reszkető kezű öreg ember lesz, mi pedig a diadalmas férfierőtől ittasan megyünk neki az életnek. És ha a sír föléje borul, akkor mélységes hálával, férfi-imádsággal hajunk meg a család páriájának keresztje előtt, mert nagyon, nagyon sokért kell hálásnak lennünk iránta. Ez a néma hála az édesapa apoteózisa.

„Édesapám”: férfiideál. „Édesapává leszek”: életideál.

A család oszlopa, ereje, munkása, harcosa, az édesapa. Minden ifjú lelkében ez a kép él, mint legigazibb életambíció: benne állni felelősséggel az élet küzdelmében és míg reánk támaszkodik erőnkben bízva hitves és gyermek, önmagunk minden értékét beleépíteni, gyúrni, nevelni a vér a vérünkéből kicsi emberekbe. Vasember kifelé: küzdelmes élet törhetetlen harcolója; – meleg lelkű nevelő bent a családi fészekben: életet sokszorozó, nemesítő, gazdagító Isten apostola.

Ez az életambíció sok mindent hoz magával. Legfőképpen kettőt: komolyságot és felelősséget.

Az élet tavaszán mosolygó, játszó ifjú minden poétikus hajlama és játékos kedve mellett is egy pillanatra sem feledheti, hogy ő édesapának készül és hogy az édesapa mellett egy életen át ott kell hogy álljon az édesanya is. Nem tehet, mondhat, gondolhat, vágyhat olyat, ami őbenne a Férfit, ismerős vagy ismeretlen kis leányokban pedig a Nőt meggyalázná vagy árnyékba borítaná. Ő nem kereshet csupán játékhoz könnyelmű játszótársat, bűnhöz bűn leányát, társul a vétekben. Bálban, szalonban, multságban, utcán is míg az arca mosolyog, szája csacsiságokat beszél és eszét lefoglalja a bohó fiataltság csapongó felelőtlen világa, lent a lélek mélyén változatlan mélységes komolysággal figyel: kutat, keres az egyetlen leány után, akit otthonába vezethet majd, hogy Istentől megáldott szerelme édesanyává avassa. „Keresem a boldogságot, keresem a párom...” – Mennyi nagyon komoly élet-intelem van a nótában! Így keresi a kis leány is udvarlóiban és ismerőseiben a Férfit, akit majd urának nevezhet. Éneikül a komolyság nélkül vannak játszó, csacska gyerekek, de nincs életre készülő magyar ifjúság...

Jelent az édesapaság ambíciója az élettel szemben egy nagy felelősséget. Szeretném, ha leírhatnám itt az átöröklés élettani és lélektani törvényeit, közölhetném Mendel táblázatait, és mint árvíz vagy tűz esetén a félrevert harang kongatója, beleharangozhatnék a mi drága, könnyelmű ifjúságunk lelkébe: Vigyázz!... Mert nincs pillanat felelőssége, nincs röpke hetek vagy hónapok felelőssége, hanem minden tettet egy emberélet és a tiedből kiinduló új emberéletek hosszú sora nézi! Egy bűnödöt nemzedékek jajszava átkozhatja az örökségül kapott nehéz betegség nyomán; ifjúkori könnyelműségek rettentő karikás ostor az Isten kezében, aki nem ver bottal, de azzal a nagy ostorral végigvág kegyetlen akkor, amikor azt legkevésbé várod!... Ha lehetne, minden ifjú lelkébe beleégetném azt a sokszor elfelejtett nagy tényét az életnek, hogy nincs elröppenő perc, amely magával viszi a tettet, amelyet beleírtunk, hanem minden percünk, minden tettünk, gondolatunk, vágyunk eleven kővé beleépítődik a saját életünkbe és folytatólagosan a vérünkéből származó újabb életetekbe. Nincs felelőtlen perc: gyermekeid,

unokáid, nemzedékek felelnek meg minden percéért a te életednek! – ez az, ami az édesapai hivatást mélységesen komoly tényé teszi.

3. Még valamit az édesapáról:

A „Nyugat” 1926-ban ankétet rendezett „A házasság válsága” címen, s megszólaltatott 16 író, országos hírűt, ismeretlent, vegyest. Nincs időm, sem helyem arra, hogy kitérjek a felületes cinizmus, az álbölcselkedő felelőtlenség és az élet bölcs irányítóját játszó szexualitás sok-sok torz megállapításának cáfolására; kettőt azonban nagyon komolyan kell aláhúznom akkor, amidőn a magyar nemzet legnagyobb kincse: ifjúsága számára az édesapáról írok. Könnyű komisz megállapításokat világgá kürtölni és rájuk egy torz életrendszer filozófiáját felépíteni kényelmes szerkesztőségi szobában, ahonnan az olvasó mindössze egy csekket jelent, amelyen a negyedévi előfizetés összege befolyik; de aki az életben látja a vergődő magyar ifjúságot, lát tönkrement életkeket és megrázó katasztrófákat, annak ökölbe szorul a keze és a szabadjára eresztett szexualitás íróit túlharsogva szeretne belekiáltani minden magyar fiú, magyar leány lelkébe: Nem igaz!

Nem igaz, hogy az ember poligám természetű és hogy az idegizgalmak megszűntével a házastársat más karjába kergeti a vágya, amelynek kielégítésére természet-adta joga van!... Ez az állatember filozófiája, amelynek az ember egyszerűen az orangután vagy a csimpánz leszármazottja, akitől a házasság intézményét is örökölte. (Ignotus.) Ezen a felfogáson mi már réges-régen túl vagyunk! Mi tudjuk, hogy a szerelem nem a test vágya, hanem a léleknek lélekhez vonzódása, amelyet a testi vágy csak támogat; Isten nagy mágnese, amely az egymást minden tekintetben kiegészítő két embert közel húzza egymáshoz, hogy az esküvő-oltár előtt egy életre egyesítse őket; s hogy a családi otthonban, a gyermek kis keze bogozgatása nyomán, hitvesi hűséggé magasztosul. – Azt is tudjuk, hogy hazugság a vér és az idegek vágyának öncélúságát hirdetni, mert a szexuális ösztön az emberben közös bár az állattal, de ott a halhatatlan lélek akarata a „kemény parancs” igájába töri és Isten életfejlesztő gondolatának szent szolgájává avatja azt; szentség védi a házasságon belül, mert új életek teremtése és a saját élet megsokszorozása a célja. Házasságon kívül pedig minden kielégítése szentségtörő bűn Isten ellen, az élet ellen és az elfecsérelt erőiben elvesző meg nem született kis életek ellen.

Az édesapát, a modern férfi gyönyörű típusát, az emberállat filozófiája csak ösztönös vágyai nyomában járó gorillának látja... Földre néző, ösztönök görnyesztette ember beszéde, aki az életet pinceablak alantás távlatából nézi, és mindenütt csak port, piszkos bocskorokat, állati vétagokat lát... Hol van ettől a mi messze horizontú, Isten gondolatai szerint megépített gyönyörű világunk! Nálunk szent az édesanya, élet ura a küzdő édesapa és kettőjük megszentelt szerelmének kivirágzása a gyermek; a család pedig, Isten nagy háromszöge, amelyen az egész élet geometriája alapszik, egy életen által elválaszthatatlanul összefogja ezt a hármat. Más ám a világ Isten tervének magaslátáról, mint szutykos pinceablakból nézve!

Nem igaz az sem, hogy a férfinak házasságban és házasságon kívül több joga van felelőtlen szexuális életre, mint a nőnek! Nincsen kettős morál és nincsen hitvány spártai morál, amely megengedi a bűnt, ha mások észre nem veszik. Az erkölcstelen Önmagában bűn, nem a következményei teszik az-zá. Isten erkölcstörvénye tiltja a felelőtlen nemi élet minden formáját, nem a társadalom farizeusi bírálata, amely megítéli és megveti a megfogamzott új életet magában hordozó leányt és magános nőt, de felmenti a férfit, mert ott a bűnnek „nincs látható következménye.” Újból hitvány pinceablak-filozófia!

A krisztusi házasságban egyazon erkölcstörvény köri a férfit és a nőt, mint ahogyan egy törvény kötötte őket a házasság előtti esztendő folyamán. Nincs rabszolgatartó férfi és rab-asszony a családban; nincs erkölcstörvény, amely rabbá nyűgözi a nőt és teljes szabadságot ad a férfinak; és nincsenek „reformokra törekvő modern nők”, akik a férfi szabadságát kivívják maguknak... Vannak állatemberrek, a nemi inger legyőzöttjei, akik a bűn útjain futnak élvezet után házasságban és házasságon kívül: férfiak, akik meggyalázzák önmagukban az édesapa fenséges ideálját és fékezetlen ösztönük vágyait kergetik bűnben, lezüllött élet gyalázatában; – és nők, akik az édesanyját tagadják meg magukban és a megromlott társadalom ízlésének utolsó pillérjeit döngetik, hogy az emberek előtt a férfi felelőtlenségét megnyerjék a bűnhöz. Isten előtt?... Hát vajon a pinceablakon át életet szemlélő fel tud-e nézni a porból a tiszta égre?...

Mindent, ami szép, nagystílu, isteni, minden időkben ostromoltak a közönségességnek, a bűnnek, a lezüllött világ züllött embereinek vak támadásai. Mindeneken felül hozzáférhetetlen és megdönthetetlen állnak az *eszmények*, amelyeken Isten gondolatának visszfénye csillog. Mi, akik eszményeket hiszünk és messze horizontú világnézettel bízunk ideáljaink életrealitásában, meg nem állunk, le nem nézünk, s főleg egy lépést sem engedünk, ha az eszményeket meg nem értő porba nézők tömege ka-

cag, szitkozódik, vagy csalogat. Lelkünkbe cseng az írás szava: „Ha e világból volnátok, a világ azt, mi övé, szeretné; de mivel e világból nem vagytok, hanem én választottalak titeket e világból, azért gyűlöl titeket e világ” (Jn 15,19.), – és: „...bízatok, én meggyőztem a világot.” (Jn 16,33.).

Krisztus meggyőzte a világot és a krisztusi eszmények újból és újból győznek és győzni fognak. Ezt hisszük, tudjuk, és azért nagy szeretettel, mélységes tisztelettel állunk a mi férfiideálunk: az édes-apa előtt is, mert ő a XX. század igazi, győzelmes férfia.

Így gondolkodik a katolikus ifjú az édesapjáról!

3. AZ ÉDESANYA.

„Kedvesség fölötti kedvesség a szent és szemérmes asszony.” (J. Sirák fia. 26,19.).

Éva... az első nő. Évák... a többiek. Az első, a gyenge és kísértő nő, a mások az élet asszonyai. Én az eredeti, értetlen értelemben szeretném mondani: *mater viventium*, az élők anyja, így szeretnék tekinteni Évának női unokáira! Mélységes tisztelettel és gyermeki szeretettel. Fázom a francia szellemkedéssel megrajzolt asszonytípustól: „Cheréhez la fémmé!...”

Az Ó-Szövetség „erős asszony”-a lenne az én megrajzolt képem, az Új-Szövetség Nagyasszonya pedig a soha el nem érhető, de megközelítendő eszményem.

De most csak abba a keretbe szorítanám a kérdést: milyen legyen a házaselet tűzhelyénél szorgoskodó hitvestárs?

Feleség, hitves, élettárs. Ez volna az első rövid fejelet.

Penelopére hivatkozom. Arra az erős asszonyra, aki csalafinta módon nappal szőtte, éjjel fejtette a vásznat, hogy urának megérkezése előtt el ne készüljön a munka. Hűséges kitartás, áldozatos várakozás, minden földi ígéretés visszautasítása jellemzi ezt az igazi görög nőt.

A modern szexuál-biológusok (Weininger, Freud, Bauer, Bloch) „tudományos” és népszerűsített iratai szerint az édesanya egyszerűen „nő”. Szabadabb lehetőségekkel, a társadalmi konvenció támadásai ellen való könnyű védekezéssel... Nem lekötött, áldozatosan a család tűzhelyénél dolgozó asszony. „Szabadság”, „mulatozás”, „kacérkodás”, „lepkeélet”, színes változatában mozgó dáma. „Modern nő”, ki a „természet-adta jogait” senkiért fel nem *áldozza*. Báltermek démoni „királynője”, léha népségnek imádott bálványa. Helóta sereg udvarolt „hölgye”, sóvár kéjencek napraforgója.⁸

A Pénelopék modern kiadásai a hűséget őrző magyar nagyasszonyok, a fékevesztett tobzódásban élők pedig a betegesen túlfűtött andromaniákusok. Az elsők az otthonukat gondozó, munkát, fáradságot megosztó házastársak, a másik csoporthoz tartozók pedig az ösztönös örömök után kapkodó „szabados”-ok.

A házasság szentsége isteni kegyelem kiáradás, életfelemelés a Pénelopék életében; biztosító lelki erő, amely az érzéki szerelem elpárolgása után a lelki szeretet kapcsaival fűz egybe. Az ösztönös *amor* (szerelem) helyét elfoglalja a *dilectio* (szeretet).

A házasságot társadalmi konvenciónak, vagy polgári formának nézők szerint hiányzik a földről az az erőközpont, amely az ösztönöket átértékelné. Az élet tehát csupán arra törhet, hogy az eltűnedező örömök felcsigázott formáit tudja megszerezni.

Az ilyen házaseletben minden engedélyezett, ami a külső látszattal egybehangolható... Ebben az „otthon”-ban Vénusz-szá alacsonyul a hitves, változékony, ingadozó nádszállá, amelyről méltán éneklí *Mantua* hercege; „az asszony ingatag...” Berlin életéről szörnyű képet tár elénk a steglitzai tárgyalás. Házastársak tűnnek elő, akik nyíltan hirdetik: nekem is szükségem van az élet örömeire!... Hitvesi hűség, egyetlen férfihez kötött élet... . áldozatos lemondás... merre jár az ilyenek lelkétől?

Az „otthon” címet bitorló Vénusz-barlangban rózsás külső alatt meghúzódnak a bűnök különféle fajtái. Viszályok, féltékenykedések, párbajok, gyilkosságok, gyűlölködések, elválások, új „házasság”-ok, szabad szerelmek, perverzítások. Gyászos kísérete annak az életformának, amelyben természetes „jogait” keresi „a nő”...

Szeretném elfordítani fejemet ettől a durva képtől. Oda akarnám irányítani a női nem figyelmét is arra az igazi „feleség” képére, aki a *természetfeletti kegyelem erejével* felvértezve, áldozatos készséggel és lemondással él Isten tervei szerinti szépséges, boldog életet.

⁸ Ezek lebegnek a „Nyugat” „írói” előtt, midőn Ignotus és társai „A házasság válsága” című sorozathoz durva megjegyzéseiket fűzik.

Feleség, hitves, élettárs. Egyszóval: nagyasszony.

A második felelet még szebb. Egy szó az egész: *édesanya*.

Szent Mónika, Chantal szent Franciska, szent Erzsébet és igen sok drága, a földön járó, díszes ruhába, vagy egyszerű köntösbe öltözött önfeláldozó lélek volna itt az én eszményem.

Az egész élet teremtője az Isten. Ő a kezdet. Ő az „actus purus”. ő a „primus movens”. Belőle van minden élettelen és élő. A múlt után, az új jövő. – Halvány árnyképe az új emberi élet hordozója: az édesanya. Az első Éva – mater viventium, a többi Éva – mater filiorum filiarumque. A testi élet forrása a jövő élet szolgálója, a gyermekbimbó ápolója, az élet áldozatos sokszorozója az édesanya.

De a testi értelmezésen kívül lelki szempontból is áll reá a teremtés analógiája. Belső lelkületét, egész egyéniségét akarja belevinni szeretett gyermekeibe. Életének gondja, hogy erkölcsi, vallási egyénisége tovaéljen lelkéből lelkezett gyermekeiben. Az ösztönös majomszeretet helyett a nevelő édesanya szeretetével övezi. Nem babának, játékszernek, hanem a jövő hordozójának nézi. Kincsnak, melyben benne csillog a jövő verőfénye. Az átértékelt szerelem, a felmagasztosított érzélem *lemondásra, önmegtagadásra* képesíti; a szeretetté finomított érzései erőt nyernek arra, hogy a gyermekek lelki átalakításának, teremtésének munkájába fektesse bele minden életerejét.

Az ilyen édesanya mellett csak segítő a Miss, a madmoiselle, a cseléd. Nem nevelő. A kivételes és ritka alkalommal helyettesítő. Zsúr, színház, multság nem ok arra, hogy a gyermekeket idegenek neveljék!... A derék munkásanya a lehetőség szerint még munkahelyére is elviszi gyermekét, hogy ott is mellette nevelődjék. Ez a szegény édesanya hódoló tiszteletet érdemel. Mindenesetre nagyobb megbecsülést, mint az, aki szórakozások címén „függetleníti” magát gyermekeitől. Az édesanya fogalmához tartozik, hogy élete áldozatos legyen.

Ez az áldozatos élet erővesztés. Lemondás, önfeláldozás. De nem erőpazarlás, csak átváltozás; valójában erőmegőrzés. *A jelen erőinek a jövő élet, a gyermek életében való érvényesítése.*

Az édesanya tehát a jövő élet szent áldozata.

Mivel pedig felséges áldozat, azért szent és isteni. Ennek elpusztulása, lesüllyedése a legborzasztóbb. „Corruptio optimi pessima”. Az édesanyai érzés ki-vezése a legszörnyűbb élet kezdete. Ezzel függ össze a neomalthuzianisztikus ételgondolás, az életfakadás megakadályozása, a napvilágot nem látott életek megölése... Csendes temetések... Keresztel nem jelzett sírhantok, amelyeknek *életkeresztjei* az Isten előtti felelősség súlyával nehezedenek az anyai lelkekre!...

Ez az élet azonban csak olyan családokban talál állandó otthont, ahol letépázták az élet egéről a legszentebb eszményeket: Istent, egyházat, örök életet s helyettük egy csillag vibrál: az élvezet. Homályos, sötét, zimankós éjszaka ez. Didergő, fázós. A benne élő ember lelki remegését elnyomja a kábító élvezet, de az öntudatra jutás perceiben annál szörnyűségesebb az ébredés. Ebben a családban *meghalt* – az édesanya.⁹

Én odafordulok az *élő* édesanyához. Neki súgom kézcsokoló ajakkal: a mi családunk legnagyobb kincse és értéke az *édesanya*... Az élő, a teremtő, de nem életet temető...

Vass J. miniszter mondta egyik híres beszédében: Azé a nemzeté a jövő, amelynek erdejében kevés koporsót és sok bölcsőt faragnak az ácsok. Bölcs és igaz mondás. Csak annyit fűzök hozzá: ez azonban csak ott történik, ahol a nemzet fiai nem hódolnak a bódítóan cicomázott „nők” előtt, hanem dicsőítő glóriával vonják be az *édesanya* áldott arcát.

4. A GYERMEK ÖFENSÉGE.

„Vigadj azért, ifjú, a te ifjúságodban, és jóban legyen szíved ifjúságod napjaiban, és járj szívednek útain és szemeid tekintete után; de tudd meg, hogy mindezekért ítéletre von téged az Isten.” (Prédikátor II,9.).

A múlt – temetett élet, a jövő – reményteljes világ. Azért írom: a gyermek öfensége, mert ő a jövő. Nemcsak a szülő, hanem a nemzet, a világ szempontjából is.

A világ évezredeiben csupán *idő* a jövő. Legfeljebb az érthetetlennek látszó kibontakozásban mutat fejlettebb fokozatot. Az ember életében azonban *öntudatos előretörés* a jövő hordozója. A gyermekben – Isten gondolata szerint – benne él a rejtett életerők ismerete; öntudatos lélekkel felismerheti

⁹ Fülöp Miller: Geist und Gesicht des Bolschewismus. (Amalthea-Verlag 1927.)

azt is, hogy teremtő erejével a jövő szolgálatába szegődhet. Kifejlesztheti önmagát – szépséges egyéniséggé, átalakíthatja mások életét – derűs létté; kivirágoztathatja a szomorú világot – boldogabb otthonná! A királyi, hatalomnál nagyobb hatalom az, mert nemcsak uralom, hanem átalakítás; analóg értelemben teremtés.

Ezért kicsi nekem az angol elnevezés: a gyermek öfensége; én az egyház szavait írnám a gyermek mellé: *res sacra puer, szent dolog a gyermek*.

Hozzád szólok most királyi jövendő. Szeretném lelkedbe beszélni, hogy miképpen szolgálhatod a királyi voltodat gyermekkorodban, ifjú éveidben és fejlett önállóságodban.

Istenből jöttél. A család meleg fészkebe kerültél. Édesanyád ezernyi szenvedése, gondoskodása mellett nevelkedtél, míg járni, beszélni tanultál. Drága kincs voltál, család öröme, testvérek boldogsága. Előttem – a jövő reménye.

Beszélt hozzád a család. A környezet. A falakon függő néma képek sora. Legtöbbet az édesanyád. Tőlük és belőlük kaptad a legtöbb és legszebb benyomásokat, ők tárták fel előtted az élet perspektíváit. Iskola, tanító, csak segítő volt. A te életed az otthon csendjében folyt le. Még ha intézetbe kerültél is, oda is elkísért láthatatlanul a család léggömbje.

A gyermekkor tehát – a belső adottságok mellett, külső benyomások felfogása alapján fejlődik. Irányító hang: a tekintély szava. Szülők, nevelők beszédje szent tétel. Isten helyett szóló hangok, amelyek követése életirányítás.

A kemény parancsot is megcsendítették lelked előtt. Legkisebb kortól gondosan fejlesztették benned a szemérem érzését. Ez a helyes. Nem szóval, hanem tettel intettek arra, hogy előtted homályos életfeltételek az Isten kemény parancsával állnak összefüggésben.

Szavaidra, tetteidre is ügyeltek szülők, iskola egyaránt. Olvasmányaidat ellenőrizték, hogy meg ne mételyezze fantáziádat a nyomtatott betű bűnlajstroma. Különös gond tárgya volt a te szemérmes életed. Még testvérekéid előtt is gondosan öltöztettek...

A homályos életeredet kérdéseinel a jó édesanya, vagy lelkiatyád állt melléd! Tőlük kellett vened az élet ismeretét is. A természet önkényt revelálja magát. Itt csak segítség kellett. Ezt az édesanya adta.

Ha szülők, nevelők forgatnák e könyvet, akkor azoknak azt írnám, hogy ők legyenek a drága gyermeknép mentorai, okos felvilágosítói. Romlott cselédajkak, gonosz „barátok” és „barátnők” csak destruálni tudják a fejlődésben levő életet.

Ha még kevésbé érett gyermekek, vagy leánykák olvassák e sorokat, akkor azoknak szeretettel jegyzem ide: az édesanya, az édesatyja, a lelkiatyja, a nevelőd legyen lelked szent és igazi bizalmasa. Tőlük olyannak ismered meg az élet rejtélyes forrásait, hogy szentnek, isteninek fogod tisztelni az életteremtés törvényeit.

A családi fészek melege a te hazád! Ebben élsz, itt növekedel, s innét kell tanulnod az élet horizontjára való kitekintést...

A fiatal korban elhomályosodnak az eszmények. A tekintély ereje kissé meginog. De csak abban az értelemben, hogy nem *külső* szokás, hanem *belső* meggyőződés alapján lesz irányító elvvé.

Ha ifjúvá, vagy hajadonná serdülsz is, akkor is érezned kell, hogy éltető erőidet a családból veszed. Ahonnan kinőttél, ott élsz most is. De ugyancsak oda sugárzik vissza tiszta életed fénye, vagy meglazult életed sötétsége. A léha zsúrfiú, a ledér hajadon nemcsak a szabadabb élet mocsárvirága, hanem egyúttal a család szégyene. Kain bélyeg, mely a szülők homlokán ég.

A jövő hivatása, hogy mindig tökéletesebb legyen. A mag zárt lehetőség, a csira megmozdult élet, a szár és levélkéek fejlődő életforma, a virág szépséges bontakozás, a termés a nagy Ígéret, az újból termelő jövendő. A fejlődés minden stádiuma fokozott és tökéletesebb. Erősebb és diadalmasabb. Az ifjú életnek is így kell alakulnia. Nem lehet a termésre gondolni, mikor még csak sziromba nyílik a virág. Nem kell a túlságos napsugár, mikor a nedvesség növelné az éretlen termést.

Ha siettetni akarnád az élet ütemét, vagy kiélnéd az osztónk örömét, akkor tudatos pusztítója lennél önmagadnak. Nem „Ő fensége az ember” maradna az uralkodó, hanem „Ő fensége az ösztön” fűzne helóta szíjra.

Ez az életforma gyalázata volna annak a családi szentélynek, amely „res sacra”-ként gondol rád, a jövő nemzedékre.

A felnőtt, a kialakult életkor a gyermek és ifjúkor eredménye. A te múltad a te jövőd alapja. Mint kiformált egyéniség olyanná leszel, aminővé a *múltad* teremtett. De ez a múlt a saját kezében van. Ennek jövőt szolgáló irányát diktálja a kemény parancs. Ezt a jövőt szolgálja édesatyád, édesanyád,

nevelőd egyaránt. Ezt a parancsot követve tervszerűvé lesz az életed diadalmas megteremtése.

Ha visszanezel erről a magaslatról a családi fészekbe, akkor is megérezed, hogy minden idegszálad ebbe a kicsi körbe kapcsolódik. Érzed, hogy ami jó benned, azt nagyjában innen hozod, ami erő benned, azt innen eredezteted. Ezért fordulsz is vissza hálás lélekkel a múltba. Ezért szent otthon neked még felnőtt korodban is a családi ház. Nem lehet *teljesen* kinőni onnan.

Amikor pedig erőid megengedik, akkor úgy nyúlsz vissza a múltba, mint segítő, gyámolító. Nemcsak előre nézve szolgálod az életet, a későbbi jövőt, de hátrafelé tekintve gyámolítod elemedeit szülőidet. A múltat!

Ez az életnek olyan szép harmóniája, hogy kicsendül belőle a teremtő Isten kompozíciója. Az Isten úgy teremtette meg az embert, hogy megszólal benne a violin d'amour ösztönös hangja, kiváltható belőle a „vox humana” lágy zenéje, de megszólaltatható a „vox coelestis” égi futama is. Az ösztön szava kemény követelődés; a „vox humana” az öntudatos életfejlesztés és életteremtés; a „vox coelestis” pedig az életszolgálat.

A kifejlett ember önmagát és a jövő életet teremti, de szeretettel szolgálja a múltat, a családot is.

A boldogult Ottokár püspök folyosóján fészket rakott a fecskecsalád. Erről írta azt a híres cikkét: Micsoda mélység egy kicsi fecskefészek! Van ebben áldozatos munka, – a fészekrakás erőfeszítése; lobog itt szeretet – fecskepár és kicsikéknek vonzalmában; ottont lel itt a melegség... felfigyelés... tanítgatás... védekezés... harcra-készség... nevelés... búcsúzkodás... jövő élet szolgálata... Azt tennem hozzá: kár, hogy ez a mélység öntudatlan gyönyörűség.

Az ember azonban azért az élet királya, mert mellette nem folyik el úgy az élet, mint a parti fára erősített fészek alatt a Duna vize. Nem futnak el az élet nehézségei, mint a madárfiókák fölött az ég sötét fellegei. Látja, értékeli, felhasználja, értékesíti. Ez az ő királyi hatalma.

A gyerekember is így van. Mivel pedig ő az öntudatos szent jövő, azért drága kincse a családnak, de önálló értéke is magának. Produktum, mely további produkciót végez. De csak akkor igazán érték, ha erőit a család, az édesanya, az édesanya lelkéből meríti. Azokból, kiknek ő a legszentebbje!...

A királyi *jövő*, a titokzatos, rejtelmes életbimbó gyakran lehel csókot az édesanya kezére. Jól van ez így. Ez a hálás kézcsók az ő odatartozandóságának, odahajlásának örök szimbóluma...

5. A TŰZHELY.

...és megtölté az oltár tűzéből és a földre bocsátá...” (Jelenések könyve 8,5.).

A technikai tudomány legcsodálatosabb találmányait végtelen egyszerűség jellemzi. Az ember nézi a rádiót, fényképező gépet, gramofont és csodálkozik: hogy ez eddig nem jutott eszébe az embereknek!... Oly egyszerű, oly természetes!

Isten legcsodálatosabb gondolatait csak nagyon egyszerűen lehet és szabad leírni; cifra szavak csak kulisszák, amelyek eltakarják a gondolatot.

A családról nagy szavakat, bölcs könyveket írtak. Minek? Elolvasom Dickens legszebb művét: „Mikor a tücsök megszólal” – és a tűzhely, a tűzhelyen zubogó fazék és a sarokban csendesen cirpelő tücsök naiv meséjén át megérezem Isten gondolatát a családról.

Vagy például milyen végtelenül egyszerű ez:

„...Az ablak alatt megállók,
S nézem a lámpavilágot.

Bent puha családi fészek,
Az ablakon át benézek.
Az ablakon át belátok,
– Szöszeke kis fiúk – tírátok.

Gyerekhang csilingel lágyan
A fehér, puha kis ágyban.
Leül az anyjuk a székbe;
Ajakán dalol a béke.”

(Radványi.)

Igazán nem kellene nagy szavak és költői képek, hogy a családot megértsem. Fehér ágy, benne

szöske kis fiúk, mellettük édesanyjuk; hozzá gondolom a tűzhelyet, amely mellett a kis feleség várja munkából hazatérő urát, hozzá a béke dalait muzsikáló tücsköt... Mi kell még? Ebben alapul benne érzem a korlátok közé tört és az élet legfelsőbb tervei szolgálatába beállított szexualitás építő erejét, a krisztusi szentség áldó hatását, a mindeneket eltöltő szeretetet s a szülőknek gyermekeiben feloldódó áldozatos életét. Hűség, szeretet, béke, áldozatos lélek: a tűzhely köré fonva, ezek adják a család filozófiáját. Kár volna nagy szavakért; azok mindent elrontanának.

A tűz!... Csodálatos összehúzó és összetartó erő!

Emlékszem a cserkésztáboraink tábortüzeire. A sötétben szerte szóródott fiúk hívás nélkül odajöttek mind, amint a tűzhelyen az első láng fellobbant; körülültük, beszélgettünk... És mintha láthatatlan nagy kéz kinyúlt volna a zsarátnokból és megfogva a szíveket, összébb húzta volna: mind közelebb kerültünk a tűzhöz és egymáshoz; a láng fogta a szemet: mintegy a mögöttünk lapuló sötétségtől félve, mind a paraszat néztük és rabja lett a szemünk a tűzhely fényének, rabja lett a lelkünk a közös tűzhelyből áradó melegségnek... Csodálatos a tűz összefogó hatalma!

A családi tűzhely ennél is erősebb. Nem csoda, hiszen az alapja krisztusi szentség. Az oltártól elhozza a férfi Istentől kapott drága ajándékát: hitvesét és bevezeti otthonába: „Nézd, ez a tűzhelyünk. Ez sugároz fényt majd a mi életünkre...” És ettől a pillanattól fogva rabjai mindketten a közös tűzhely lángjának. Ez világít nekik „holtomiglan, holtodiglan.”

Az ember a nemes fémeket tűzbe veti, hogy átizzítva, megtisztuljon. Isten nemes mágnésvasát, a szerelmet, amely a házastársak szívét összehúzta s az oltáron át a tűzhelyhez vezette, most a családi tűzhely lángjában izzítja, hogy megneemesítse. Mert a szerelemben van érzéki vonás: lélek a lélekhez, test a testhez vonzódik; azonban ennek át kell izzania és felmagasztosulnia, hogy vágy helyett a birtoklás boldogsága, vonzódás helyett az eggyé olvadás ténye következzen. Mert: „elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté lesznek.” (Mt 19,5.). Kell is ez, mert ha majd a fehér ágyacská vendége megérkezik, Ő tölti ki édesapa, édesanya minden vágyát, lefoglalja szeretetét; akkorra tehát a szerelem már át kellett magasztosuljon *hitvesi hűséggé*.

Ez a házasság nagy vezérszava, a szentség lényege: eggyé olvadás és egyben maradás a hűség pállástjában egy élet minden örömén, baján, vergődésén, tragédiáján keresztül; áldozatok hosszú során át megtörése és a családi tűzhelyen, az élet áldozat-oltárán feláldozása önmaguknak a gyermekeikért, hogy bennük újból kezdjék és végig éljék az életet. Aki ezt meg nem értette, az nem érti a tűzhelyet és nem érti a házasságot; fészket, barlangot és benne párosodási lát s elfelejti, hogy a tűzhely mellett ember áll: élet királya!

Elmúlik a szerelem és megcsitul a szerelmes vágy. Ha ezek vasláncá helyett nem fonódik a házastársak szívére a hitvesi hűség aranylánca, akkor ott kihül a tűzhely és menekül a béke és boldogság. Az esküvő oltár elé siető minden fiú, minden leány lelkében világítson a házasság szentségének nagy életvarázsszava: *hogy a szerelemnek hitvesi hűséggé kell nemesednie*. Mert a szerelem megépíti a tűzhelyet és melléje állítja a férjet és feleséget; azonban a tűzhely szent tüzet egy életen át a hűség szítja és ápolja.

Modern komizság a szerelem önkultuszát hirdetni és a házasságot két szerető ideiglenes erotikus viszonya társadalmilag szentesített formájának tekinteni; még nagyobb gonoszság a házasságról, mint a kapzsi ember egy vagyoni jogi intézkedéséről beszélni, hogy a „biztos pedigéjű gyerek” örökölje a vagyont;¹⁰ komizs cinizmus a krisztusi szentségről százmilliók hitével szemben mint izgatató és változatos játékról írni, amelynél vagy játszó vagy játékszer az ember; és erkölcs, társadalom, emberi méltóság és emberi élet aláásása a XX. század siralmasan zilált családi élete, amelyben férfi és nő egyaránt a szexuális bűn útjain futkos izgalmak és örömök után... Itt a szerelem elszállt, de nem jött hűség a helyébe, ezért hideg a tűzhely, teher a gyermek és elhallgatott, – talán meg se szólalt – a béke és boldogság dalait cirpelő házi tücsök.

Nem csoda, hogy ide jutottunk. Mióta állami törvény egyenjogúsította a hivatalnok előtt kötött kontraktust a krisztusi szentséggel, sőt fölé rendelte ennek, nem csoda, ha a két fogalom a tudatlanok előtt összezavarodik, s ha a hívők lelkiismeretében is tért veszít a szentség. A sacramentum természetfölötti ereje nélkül pedig nem csoda, ha az erotikum reánk szabadulva, sok-sok családi tűzhely tüzet kioltja! Ott pedig elvész akkor az ember, az élet királya és helyébe az ösztön üzte állapotember lép...

Katolikus ifjú és leány el nem felejtheti, hogy számára *csak a felbonthatatlan szentségi házasság az Isten világterve szerint való*, amelyet az ő oltára előtt kötnek. A polgári házasság kötelező: törvény

¹⁰ Nyugat. XIX. évf. 10. sz. 864 o.

írja elő, a törvénynek pedig tisztelet adassék; ám Krisztus nem az anyakönyvvezető előtt teendő kölcsönös ígéretet, hanem az oltár előtt mindhalálig szóló esküvással erősített szentségi ígéretet nevezte házasságnak. Ez alapozhat családi tűzhelyet, amelyen a hűség Illés szent áldozati tüzet őrzi.

Itt egy tényt nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Krisztus mondja: „Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza!” (Mk 10,9.). Az írás e mondatával a házasság végtelenbe néző érvényt és szankciót kap; nem játékszer többé, nem próbálgatás, szeszély, nem a szerelem kapcsolta időleges szövetkezés, amely megszűnik a szerelem kihűlésével, – hanem az élet döntő fontosságú lépése: megmásíthatatlan, megdönthetetlen, reparálhatatlan. Két életet egyesít, új, eljövendő életek sorsáról dönt és szülőket, gyermekeket el nem téphető kötelékkel rögzít egy tűzhelyhez; már pedig az élet az 6 nagyon komoly tényeinél nem ismer tréfát.

Áll ez nemcsak a keresztényeknek Isten oltára előtt kötött szentségi házasságáról, hanem a természet törvény alapján kötött minden más házasságról is. (Schütz: Dogmatika Bp. 1923. 471. ol.) *Felbonthatatlan a keresztény házasság* Krisztus törvényénél és a szentség erejénél fogva; de *felbonthatatlan a más vallásúak házasság szerződése is* a természet törvény erejénél fogva. A nem katolikusok házasságai, még az anyakönyvvezető előtt megkötött felekezeten kívüli házasság szerződések is felbonthatatlanságuk alapját a természet törvényében látják, amely nem engedi, hogy embernek emberrel való élet szövetsége, amelynek célja új embereknek teremtése, csak kísérletezés, könnyelmű játék, vagy erotikus viszonynak ideiglenes, felelőtlen formája legyen. Szent a családi tűzhely minden házasságban és minden bűn a saját tűzhely előtt, vagy idegen tűzhelyek előtt isteni és természetjogon bűn, hitvány mérenylet élet és erkölcs ellen.

A Krisztus oltára előtt kötött szentségi házasság olyan magasán emelkedik ki a természet törvényen alapuló egyéb házasság szerződések fölé, amilyen magasan jár a porba néző filiszterek fáradt tömege fölött az Isten színvonalát kereső és azon járó ember. Itt a szentség ereje teszi teremtő, szent aktussá a szexuális ösztönnek a maga erotikus vágyában egyébként vétkes aktusát. Itt a családi tűzhely fölött a Szentlélek ereje lebeg és a család természetfölötti kötelékét Isten szeme őrzi. A felbonthatatlanság bilincse itt nem nyögve viselt nehéz teher, nem rablánc, amelyet keseredve ráz és lerázni igyekszik a szabadságra vágyó ember, nem korlát, amelyet csak a gyáva nem mer keresztül törni, hanem a boldog élet medrének törvénye, amelynek oltalma alatt vígan lobog a tűz a tűzhelyen, a sarokban a tücsök a béke dalait cripeli és boldog gyermekek nevelődnek szép, gazdag életre.

A Nyugatnak „A házasság válsága” című vitájában Kosztolányi volt az, aki a legüribb tónusban, tiszteletre méltó férfias nyíltsággal szól hozzá a kérdéshez, ő írja többek közt: „Vannak, akik a házasság erkölcsét korlátnak érzik. Ezek hasonlítanak azokhoz, akik a szonett jambusait, strófa-szerkezetét nyűgnek tekintik, visszatérő négyes rímeiben nem veszik észre a folyton megújuló varázst s csodálkoznak azon, hogy egyesek így írnak, holott a próza korlátatlanságában is csaponghatnának. Hiányzik belőlük a művészet: életművészet.” – Bizony, a házasság Isten elgondolta, főséges, művészi életforma és hiányzik az életéből valami annak, aki benne csak a kötöttséget, terhet látja, anélkül, hogy szépségeit és a belé rejtett nagystíliú gondolatokat, értékeket megérteni tudná! Itt a baj csak az, hogy aki a szonettet nem élvezzi, a kötetlen formákban még mindig rengeteg nemes gyönyörűséget találhat és lehet szonett nélkül is igen boldog ember; de aki a házasság isteni szonettje helyett a kötetlen életformát választja azért, mert nyűgnek érzi az élet ritmusát, rímeit, kötött verssorait, az elhibázta életét és lesz lézengő ritter, bűn vándora, vagy nagyon szomorú prózai ember. Mert az élet verstanát és művészetét mindenkinek meg kell tanulnia: éneikül nincs földi és nincs örök boldogság...

Édesapa, édesanya, gyerekek... A szülőket egymáshoz fűzi a hűség, gyermekeikhez a legnagyobb, áldozatos szeretet. A gyermekeket egymáshoz a vér s a lélek köteléke, szüleikhez a legemberibb érzelm: a hála. Valamennyit áthatja a hit, remény Istenben, a természetfeletti vágyal átítatott szeretet iránta; mérhetetlen bizalom önmagukban s egymásban, és nagystíliú, szép és boldog élet akarása... Az élet legszentebb erői a családi tűzhely körül hullámzanak. Nincs is nagyszerűbb kincstára a gondviselő Istennek, mint akár a legegyszerűbb bérescsalád otthonának tűzhelye! És a tűzhely egyszerű emberei a családi életet összefogó áldozatos, szent szeretet-tűzben Istent látják és az ő jelenlétét érzik. A tűzben jelenik meg nekik az Úr, mint az őszövetség vezérének a csipkebokor lángjában... (2Mózes 3,2.).

Még egy helyen szól az írás a tűzhely tüzeről; el nem hallgathatom. A Példabeszédek könyvében olvasom: „...a tűz pedig soha nem mondja: Elég!” (Péld. 30,16.). A családi tűzhely fénye, melege soha nem elég az embernek az unalom, fáradtság elégségével. Újra éled ott a munkából fáradtan hazatérő édesapa, csodálatos kitaratást onnan merít az édesanya Szíve, az élet minden jóságát és szépségajándékait onnan merítik a gyerekek és sohasem mondják: Elég! Oda tér meg sok-sok év után is a csa-

ládtól messze szakadt fiú, és ott mindig megpihen, mert az az egyetlen hely széles e világon, ahol a béke lakik. És ide törtet minden vágyával, ambíciójával a fiatal élet nehéz esztendőin keresztül ifjú és leány: a régi otthonból az új otthonba, régi tűzhely mellől az új tűzhely mellé, amelynek tüzet már majd ő ápolja nagy, nagy szeretettel... A családi otthon tüzéből sohasem elég: azt nem lehet megenni, mint ahogyan a kenyeret nem unja meg soha az ember. Olyan egyszerű, olyan jó, olyan nélkülözhetetlen... A családi tűzhely leírásához nem kellenek cifra szavak, nagy frázisok. Tűzhely, a hűség szent tüzével, zümmögő fazék, hófehér kis ágy, benne a család kincse, a gyermek... a sarokban békésen cirpe-lő tücsök ... Ez az otthon. No meg áldozatos, nagy szeretet, a vallásos lélek mélységes hite, bizalma, és a mindenütt jelenlevő nagy Isten kezének áldó simogatása... Ezek avatják az otthon az élet szentélyévé...

D. AZ ÁLDOZATOS ÉLET.

A mécses meggyújtjuk s fényénél utat keres a félénk vándor. Utolsó lobbanásával elszívja a maradék olajcseppet s azután búcsút mond az embereknek. Elégett, elfogyott, de teljesítette kötelességét.

Aki csak külső eseményeket lát, az itt pontot tesz a mécses történetére. Pedig az igazi történet csak most kezdődik. Kérdést intéznék a pislákoló lánghoz s azt kérdezném tőle: mivé lettél? hová lettél? Ha válaszolni tudna, akkor így szólna: Útmutató lettem. Fényemnek lobbanására bátorság szállt a vándor testvér szívébe. Tehát bátorság lettem!...

Ha azután tovább nyomoznám a pislákoló mécsvilág átváltozását s magát a vándort kérdezném – merre és hova siettél? hova segített a lobogó mécs fénye? – akkor tán ilyen feleletet kapnék: Négy síró gyermek beteg édesanyjához mentem, kit megennyhített az orvosszer.

Most újra beleszól kérdezés nélkül a mécses: Tehát egészség lettem...

Mióta járod az erdőt? – kérdezem tovább. – Órákat barangoltam volna, ha nincs kezemben ez a kicsi mécses, amelynek világossága mellett láttam a gyalogösvényt! De a fény utat mutatott...

Ismét megszólal a kialudt mécses: Tehát útmutató voltam, életmentő lettem, leendő árvák panaszának elcsitítója lettem... Pislákoló életem nem aludt ki eredmény nélkül. Szébb és értékesebb életté változott az Úr felsőbbrendű teremtményeinek, az embereknek szolgálatában.

Igaza van a mécsesnek! Égő lobogása hosszú történetekben kél új életre; áldozatos elmúlása egész más formájú életnek lett a feltámasztása!

Felsőhajtva kérdem: van-e áldozatosan éld és égő mécsvilág az emberek nagy családjában is?...

1. ISTEN TRUBADÚRJAI.

„Mily szépek a hegyeken a béke-hirdető és prédikáló lábai, ki jót hirdet, ki üdvösséget prédikál...” (Iz 52,7.).

A tiszta szerelem színig tölti a lelket és kicsordul belőle az öröm és boldogság. Az arcot mosolyra deríti, az ajkakon dalt fakaszt, az ujjat lanthúrba akasztja; a dalos lélek a gyönyörű jegyes énekét éneke. – Ez a mindent rózsás fátyolban látó lelkelet áldozatossá teszi a fiatal lelket; összes kincsét odahordja ahhoz, akinek szerelmében megpihen a lelke.

De a szerelem csak egyik útja az élet legmélyebb rezgésének, a lelkek gravitációjának. Finomabb és lelkibb az, amely ugyancsak a személynek a személy felé való vonzódásán indul, amelyben azonban a másik pont maga a végtelen Isten. Már a tiszta szerelemből is kicsendül a lelki szépségek szeretete (dilectio!), de a kiválasztottak életében egész tevékenységet átfogó lesz ez az Isten felé forduló át-nemesített vonzódás. Ha a földi szerelem az embert trubadúrrá alakítja, akkor a tiszta Isten-szeretet a Végtelen trubadúrává varázsolja.

Isten trubadúrajai a költői és művészi lelkek.

Az ő szemük nagyobb távlatokhoz méretezett. A véges horizonton túl – a végtelenségbe tekintenek... Az ő szívük a végtelenség befogadására nyílik. Nekik kicsi a véges világ, nekik a Végtelen kell... Az ő lantjukat az örök értékek hozzák rezgésbe. Ők a csillogó arany helyett a lelkek szépségét igénylik...

De az Istent keresni, Isten közelségét megérezni, nemcsak a költők privilégiuma. Az egyszerű lélek is megrezdül, ha odatelepszik a pompázó virággyak mellé és nézegeti a szegfűk, tulipánok tüzes

színfoltjait. A néma szépségek mellett szeretetre gyullad a gyönyörűséget teremtő Isten iránt. Lantot szeretne fogni, hogy dalba kezdjen az ajka, amikor már úgylis dalt énekel a lelke...

A természet varázslatossága trubadúrrá teszi az embert. Csak ne a hétköznapi kufár szemüvegén keresztül nézzen! A fákból és rétekből ne az arannyá átváltható anyagi értéket keresse, hanem a levelek zöldbe-aranyba játszó színezését lássa. – Az erdők sűrűjében ne csak a baltacsapást hallja, hanem a madarak és suhogó lombok muzsikáját élvezze. Mózes éneke csendül a fűlemben. Az az ének, amelyben Isten dicsőségét éneklő erdő, mező, rétság, csillag, szikla, folyó, állat, ember egyaránt...

A költői érzületre hangolt lélek *szerelemes a természetbe*. A természetet át a Teremtőbe, így lesz az öntudatlan természet az élő Személynek visszfénye, melynek ragyogó csillogása betölti a művészi lélek minden vágyakozását.

A költőkről és művészekről azt mondják, hogy a múzsák papjai. Áldozatos lelkek, kik a szépség, jószág tiszteletében égetik el életüket. Odahajolnak az eszmények felé, hogy áldozatul hozzák életük összes kincseit. Ezek azonban csak akkor lesznek az igaz Isten trubadúrai, ha lelkük értékeit úgy szórják szertesztét, hogy dalaik, vagy márványba vésett szobraik dicséretei legyenek a végtelen Istennek.

Úgy értelmezem azt a kincsszórást, hogy ha dalukat hallja az ember, vagy remekeiknél megáll a bámoló, akkor emelje őt a szépségek bűvös világába s azon keresztül a végtelenség beláthatatlan távlatába. Legyen szolgálja az embernek, akit az Isten felé visz; legyen trubadúrja az Istennek, akihez embertestvéreket emel.

Az Isten igazi trubadúrai azonban még áldozatosabb emberek. Isten papjai ezek, akiket a csodálatos hivatás kegyelnie tölt el, hogy egész életük embertestvéreik *lelkiéletét szolgáló mécsvilág legyen*.

„Elmenvén tehát tanítsatok minden nemzeteket...” (Mt 28,19.), mondta a tizenkettőnek a Mester. Az egyszerű halásznemzedék komoly parancsnak vette az Úr szavát s reálépett arra a bizonytalan útra, amelynek végén a megaláztatás, a pallos, a kereszt várakozott. De az Istenben bízó lélek mindennel számol. Még életét is szívesen áldozza azért, hogy teljesítse a Mester szavait: „Ne félj, mostantól már embereket fogsz...” (Lk. 5,10.).

Az apostoli tanítás mártíriummal végződött. Az apostolotudók és áldozópapok munkája vértelkül, csendes önfeláldozás. Életük mécsese világít – a hívők sokaságának. Beszédjük az evangélium hirdetése, jutalmuk a lelkeknek Krisztushoz való térítése. „Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adá, hogy minden, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Jn. 3,16.). Nekik is így kell szeretniük híveiket, hogy mindenüket feláldozzák a lelkek érdekében.

Tudásuk eszköz, szerető lelkük kiáradó erő, isteni kegyelemmel betöltött életük lelket mentő hatalom, övéké a gyermek – a maga tiszta ártatlanságában; hozzájuk menekül a bűnös – a feloldozás reményével; feljűk fordul a tudatlan – az Isten felé irányítás reményével; hozzá lép a szegény, a szenvedő – a samaritánus keresésében; őt hívják a beteghez – az örök Útravaló várásakor, ő az emberiség egész életfolyamán a segítő, támogató, vezető. Az ő keze nyúl ahhoz a testvérhez, aki az örök élet kapuja előtt áll; az ő imája kísér át azon a nagy hídon, amely az örök Bíró elé juttat bennünket.

Ez az áldozatos munka azonban csak akkor lendületes, ha a lelkek iránt érzett szeretet, továbbá Isten szeretete hevíti a papnak szívét. Trubadúrrá kell lennie. Szerelmes trubadúrrá. Olyanformán, hogy szerelme lángoló szeretetté nemesüljön; a lelkek és a Mindenható iránt érzett szeretetté...

Ezt a tevékeny szeretetet csodák kísérik. A lelkek zárjai lepattannak, az élet szentélye megnyílik s reá-tehetjük kezünket azokra a lendítő kerekre, amelyek a cselekvéseknek mozgatói; ott állunk a legrejtélyesebb életkohónál, ahol a szándékok, a tettek születnek. Minden pillanatban éreztethetjük befolyásunkat s irányítjuk a lelkek fejlődését. Olyanná tehetjük az embertestvért, aminők magunk vagyunk. Igazán teremthetünk lelkeket – a mi képünkre és hasonlatosságunkra!

Nem felséges elgondolás ez? A szerelem megrezdülését *szeretetté* nemesítjük; a személy felé gravitáló vonzódást – a kegyelem erejével – az ember és Isten iránti tiszta szeretetté magasztosítjuk. önmagunk sokszorosítását pedig a belső egyéniség átültetésével munkáljuk. Nem tagadunk meg semmit attól, ami a természet szava. Nem állunk frontot a Teremtő terveivel szemben, hanem transponált erővel, megnesemesített hivatottsággal szolgáljuk a lelkek világát.

Trubadúrok vagyunk. Nem élettelen, kiaszott, letört kórószárok. A felsőbb életlehetőség és életforma *dalos, víg, örvendező* trubadúrai. Isten trubadúrai, akik a földön kezdődő, de az örök életben véget nem érő tiszta életre hívogatják az embereket.

Az Isten trubadúrai közé tartoznak végül azok a lelkek is, akik – bár nem a papi rendben – de a világtól visszahúzódva a zárda csendjében szolgálják embertársaikat és az égi Teremtőt.

Az iskolákat vezető apácák, a betegek mellett virrasztó jó testvérek, a kontemplatív Istenbe mé-

lyedt lelkek szintén az Isten trubadúrjai. Az ő lelküket nem a lemondásában hivalkodó nóta tölti be: sok áldozatot hoztunk... Ajkukon a hála és öröm éneke csendül: boldogok vagyunk, hogy Istenért dolgozhatunk!... Ezért is emlegetik áldóan nevüket gyermekek, betegek, öregek egyaránt, mert érzik, hogy – lelki értelemben – fiaikká, leányaikká lettek... Az Isten szeretettől csordultig telített szívük átömlesztette az ő lelkükbe is az Istenszeretet szent melegét.

Az Isten trubadúrjai éneket énekelnek. Énekük azonban az áldozatos élet, amelyet vidáman, dalosan adnak mások lelkiéletéért. Átnemesül bennük a szerelem tiszta szeretetté s felfokozza életük a többi ember lelkét az istenes, szent élet magaslataira. „Nemzetek fiákat és leányokat...” lelki értelemben.

Krisztus szava: „Az én anyám és rokonaim azok, akik az Isten igéjét hallgatják és teljesítik.” (Lk 8,21.)

Élő és égő mécseseket kerestem... aggódva kérdeztem: vannak-e ilyenek az emberek sorai között? Nézz az Isten trubadúrainak!...

2. FELMAGASZTOSULT SZERELEM.

*„... mindenki szolgájává tettem magamat, hogy annál többeket nyerjek meg.”
(1Kor. 9,19).*

Isten világtervében állandó a mozgás. Minden fejlődik és befejezettség felé törekszik. Rügy, bimbó, virág, gyümölcs a növényvilág tökéletesedésének – mondhatnám – történelmi megállóhelyei. A forrás a legnagyobb vízben: a tengerben éri el befejezettségét, arrafelé tör vizének minden cseppje; a patak, folyó, folyam csak átmeneti állomások. A bölcsőben gögicselő kicsi embernek édesapává, a leánykának édesanyává kell fejlődnie, hogy önmagát megsokszorozva, gazdagítsa az életet; erre, mint a földi élet betetőzésére néznek a fejlődés összes éveit, perceit. Előre az élet befejezettségéhez! – ez a jelző.

Ne feledjük el, hogy a tökéletlen nem Isten munkája, ő nem teremtett kórót, száraz ágat, kiszáradt folyómedret, életét elhibázott embert. Ha a fában nincs többé erő, a forrás vize kiapadt, az embert élete pályájából kilökte bűn, vagy szenvedély, akkor jönnek a torz, pusztuló alakok, Isten tervének elrontott, kontár lemásolásai. Sok a kontármunka a földön, mert sok a kiapadt erő, célját veszített energia, és sok a kontár: nagy gondolatok elrontója.

A szexuális ösztön, az új életek teremtésére törő Isten adta energia, egyike az élet legnagyobb sodrású erőinek. Forrása van: az ember maga. Célját látja: önmaga megsokszorozását és új életek teremtését. Keresi a medrét, amelyen át célját elérje, mert el kell azt érnie, különben egy ember élete útja kiszáradt folyómederré degradálódik.

Láttuk célját tévesztett tévelygésében és torzzá csavart degradáltságában, – és nagyon szomorú volt a kép, amelyen a bűn járt a bukott emberen. De láttuk legfelségesebb kifejlődésében is: ifjú éveken át korlátokba törve és életet lendítő energiává átalakítva, – a szerelem érintésére Isten oltára előtt egy másik étellel egyesülve és általa kiegészülve, hogy a családi tűzhely mellett új életeket teremtsen. Itt megérezte Isten gondolatát: a szerelem hűségévé lesz s a szexuális ösztön életteremtés munkássává. És láttuk végül Isten trubadúrait: önmagukat a szeretet nagy áldozati oltárán égő áldozatként Istennek adókat, akikben örök némaságra bilincselődik az ösztön és zárt kaput talál a szerelem, de akik önmaguk lelki megsokszorozása által a természetfeletti világnak teremtenek új embereket.

Még egy fejezete van az emberi életnek, amely feleletet és megoldást keres: a lézengő ritterekre szóló fejezet. Akiket nem vág földhöz a bűn, de életükben sem a családi tűzhelyet nem találják meg, hogy azon tüzet gyűjtsanak, sem az áldozati oltárt, hogy elégjenek rajta Istenért és embertestvéreikért...

A magányos emberek élete megoldása hasonló a trubadúrokéhoz. Egy bizonyos: hogy a szerelem-kincset, amely mindig a mások boldogítására törekszik, ők is magukban hordozzák; ezt a kincset nekik is meg kell forgatniuk az élet piacán, hogy önmagukat és másokat gazdagítsanak belőle. Senkinek nincs joga a lézengő ritter gyümölcsfélén életét élni! Akiknek lelkében nem nyílt ki a szerelem, hogy az otthon tűzhelyéhez vezetve őket, minden értékükkel önön családjuk gazdagítására szorítsa, azoknak minden kincsükkel embertársaik gazdagítására kell sietniük. Mert nincs szomorúbb, mint a hozzáférhetetlen lezárt kincses láda: minden benne pihenő érték annyi csak, mint az országút kavicsa. Kő, gyöngy, arany egyformán mit sem ér, ha életértékei nem vásárolhatunk rajta...

A magányos embernek életútja a *Jóság vonalán halad*: jót tenni másokkal, ez a feladata. Nem te-

remthet emberéleteket, hát gazdagítja őket tehetsége szerint. Mindent, ami benne jóság, szépség, szeretet, tudás, jókedv, optimizmus, vagy bármilyen érték, kiszór az embertársak közé: itt van, szedjétek! A családi tűzhely fénye a legkedvesebb és legértékesebb tűzfény a világon, de azért ne vessük meg az utcákon égő magányos *gázlámpát* sem, amely a sötétség vándorainak útját világítja. Annál is inkább, mert a tűzhely körül melegség árad, mosolygó arcokra világít a fénye, kacagó gyerekek játszanak előtte, míg a gázlámpa sötétben áll egyedül és didereg; csak annyira melegszik fel maga is, amennyire az utca siető embereit fénybe borítania, felmelegítenie sikerül. Ő, nehezebb dolga van a magányos gázlámpának, hiszen semmit sem kap vissza a fényből és melegeből, amelyet magából oly gazdagon áraszt!

A családtalan, magányos emberek a társadalom élő gázlámpái. Világítanak a többi családtalanoknak, meg azoknak is, akik kijöve a családi otthonból, a társadalom utcáin járnak. A tanító és tanítónők kicsi gyermek édesapja és édesanyjává lesz, akik eljöttek otthonukból, hogy az iskolától tudást kérjenek. Iskolák, óvodák, menhelyek, napközi otthonok a családon kívül álló, felmagasztosult szerelemnek, az önzetlen emberszeretnek munkahelyei, vagy – úgy is mondhatnám: – templomai. A benne rejtőző szeretet-kincset váltja élet forgó értékévé az agglegény s a pártában maradt leány, amidőn a jóság vonalán beáll a szeretetnek bármely munkahelyére, hogy valami jót adjon a többi embereknek. Mindegy, hogy mit, mindegy, hogy milyen cégér alatt; csak adni, adni fényt, meleget, jóságot azoknak, akik rászorulnak; csak nem élni gyümölcstelen, haszontalan, száraz kóró-életet!...

A magányos ember, aki a jóság vonalán kincseit a többi emberekre szórja, ugyanazt az értékes, nagy vonalú életet éli és ugyanúgy megoldja *földi hivatását* az étellel szemben, mint az édesapa, édesanya. Embertársai érdekében felmagasztosítja és egészértékké teszi a benne pihenő szerelem-kincset és nem testben, vérben, új életben, de lélekben, szeretetben megsokszorozza magát annyiszor, ahány-szor valami jót tesz a másik emberrel. Átértékelt, befejezett, tartalmas élet... Élet, amely megoldja a földi hivatást.

Természetfeletti célját is eléri a magányos ember, ha egész lelkével Istenbe kapaszkodva járja nem a humanizmus csavaros ösvényét, nem is a természetes emberszeretet és könyörület útját, hanem Isten szeretetének széles országútját. Átértékeli a belé rejtet szerelem-kincset a jól megoldott földi élet magaslatára, ha a jóság vonalán járva, másokat gazdagít; – ezt a felemelt életet újból átértékeli a természetfeletti élet fenséges nivójára, ha mindent az Isten iránt való áldozatos szeretet szellemén át nézve, öntudatosan gyűjtögeti az örök élet értékeit.

Isten világterve szerint minden élet befejezettséget, tökéletes egy-egésszé levest követel. Ám az ember egymaga nem teheti teljessé az életét; kell oda az áldozat motívuma: a másokért élés érdeme. Vagy lesz egészen kévéseké: hitvesé, gyermekeké s a családi tűzhelyen *áldozza* életét az Úrnak, – vagy lesz „mindenkinek mindene”, embertársai gazdagítója, a jóság oltárán Isten előtt égő szent, tiszta áldozat.

A „jóság” és az „áldozat” motívuma oldja meg és teljesíti be a magányos ember életét. Olyan lant lesz, amelyen az Isten keze zengeti a húrt és játssza a jóság dalait.

„Magam vagyok.
A két karom élő lanttá kitárom,
S várom, hogy a húrjaimon
Az Isten muzsikáljon...”¹¹

¹¹ Francis Jammes: Les Georgiques Chretiennes. (Paris, 1921.).

BEFEJEZÉS.

Letesszük a tollat. Imádkozó lélekkel fektetjük helyére, hogy álmodozó pihenésében vízióban lássa meg „A kemény parancs” követőinek életét. Lássa azt az életet, amelyről így írhatnánk: jutalmaz az Úr...

Lássa a testileg erős embert. A kemény, acélos izma leventét, cserkész, a sudárba nyúló hajadont... Legyen előtte diadalmas sereg a tiszta testű és tiszta vérű ifjú nemzedék, amely a szebb jövő után áhító magyar nemzetnek vágyakozása.

Lássa a kegyelem erőivel megáldott lelki embert. A fennkölt gondolkodású, sziklaakarátú, komoly munkájú, egek magasságába néző embert. A Férfit, a Nőt. Azokat, akik életeszményei a törekvőknek és kialakult eredményei a kitartó munkásoknak. Találja örömét bennük, mert lelkiéletük felett megpihen az Úr áldó tekintete.

Lássa a földi élet folytatásában az örök végcélhoz jutott győzedelmes embert. A fizikai élethatárok eltolódása után ködös körvonalakban feltűnik az örök haza, amelyet azoknak ígér az Úr, akik hűen követik törvényeit. Ez az örök otthon az életútunk befejezése. Olyan célhozjutása, ahol új életre kél minden erőfeszítés, összes küszködés... Ott feltámadás lesz... Feltámad az emberi élet minden eltemetett cselekedete. Jó, rossz egyaránt. Azért, hogy örök jutalmát vegye az ember...

Ebben az elmerengő meglátásban elpihen a toll. Boldogan tér nyugalomra, mert szolgálja lehetett az embereknek – Isten útjai keresésében. Útmutatása mellett megérezhette gyerek, ifjú, öreg, hogy kezüket az evangéliumi Mester kezébe fektette, hogy ő legyen igazi vezetőjük...

Most magára hagyjuk az élet vándorát. Csak az Úr van vele... De a távolból is hallom a tétovázó vándor susogó beszédjét:

*„Magunk vagyunk. A kezem fogja,
Lelke lobog a telkemen.
Kézen fogva vezet a Mester,
S én követem.”*

(Sík S.)